يڭى مكتب

صايى: ١ ـ ٢ (٥ - ٦) ييل: ٢ ـ ١٩٢٥

يانوار ـ فئورال

بوتون اولكەلەرك پرولەتارلاری بیرلەشیكز

یكی مكتب

صایی: ۱ ـ ۲   ییل: ۲ ـ ۱۹۲۵

یانوار ـ فیورال

آذربایجان خلق معارف قومیسارلیغی

علمی مەتودیك شوراسینك آیلیق پەداغوژی مجموعەسیدر .

آذرنشر

باكو

عمومی مسئله‌لر

لهٔنین و معارف.

یازانی: **قولی‌یف مصطفی**

بوتون دونیادا ایلك عمله ـ کندلی حکومتنیك رهبری، روسیه قوممونیست فرقه‌سینیك و III ینجی بین‌الملیك تشکیلاتچیسی اولان یولداش لهٔنین عین زاماندا شورا پداغوژیسینك مؤسسی و شورا معارفینیك الهام ویره‌نی اولموشدور. مدنیتجه گه‌ری قالمیش پرولهٔتاریاسی اوزون مدت مبارزه‌ده‌ن صوڭرا مظفر چیقمیش و یڭی حیات قورماغا مجبور اولمیش بیر مملکتیك معارف مسئله‌لرینه یولداش لهٔنین پك بویوك اهمیت ویرییوردی.

معارف مسئله‌لری حقینده یولداش لهٔنینك منتظم بیر اثری بیزده یوقدور. فعله صنفینیك بویوك رهبری بو مسئله حقنده یالیڭز بیر قاچ مقاله و نطقلهر بیراقمیش‌در. بولاردا «قیزیل یڭی‌لیك» (Красная новь) ژورنالیندا: «اجتماعی انقلاب و معارف مسئله‌لری» عنوانیله حال حاضرده درج ایدیلیور. یولداش لهٔنینك معارف مسئله‌رینه نه قادار اهمیت ویردیگنی، معارفك ترقی و انکشافینا نه درجه‌ده داهی‌جه‌سینه بیر یول، بیر اصول گوستردیکنی او گره‌نمك ایچین یالیڭز بو مقاله‌لر و نطقله‌ریله آشنا اولماق کافی‌در. فه‌ده‌راسیون داخلنده‌کی جمهوریتله‌رده‌ن الڭ گیریده قالمشینیك ایشچیله‌ری اولدوغیمزدان یولداش لهٔنینك خلق معارفی حقینده‌کی فکرله‌ری بیزه نسبتاً داها بویوك بیر قیمت قازانیر.

معارف حاکم ماتله‌ریك الینده آلت‌در.

بورژوآزیا و ملکدار ألینده معارف پك بویوك بیر آلت‌در. خصوصی مالکیته قارشی کتله‌ده احترام بسله‌مك، فعله صنفینك استثمار ایدیلمه‌سینه و حاکم صنفله‌ریك زنکینله‌شمه‌سینه یاردیم ایتمك، بورژوآزیانیك مطیع و کیریمش مامورینی حاضرلاماق ـ ایشته معارف ساحه‌سینده بورژوآزیانیك کندی قارشیسینا قویدوغی اساس مسئله‌لر بونلاردان عبارتدر. علمسیز کتله‌یی، قارا خلقی اطاعتده ساقلاماق داها قولای اولدوغینی ثروتدار و ملکدارلار هر زمان دوشنیور و بیلیورلار. بونیك ایچین‌ده چار روسیه‌سی مکتبله‌ریك آچیلماسینا هر شیده‌ن آز چالشیوردی.

اسکی اصولیك بو نحس سیاستی هر یرده‌ن زیاده اهالیسی غیر روس اولان اولکه‌لره تطبیق ایدیلیوردی. بویله اولکه‌لرده هر بر مدنیت تشبثی و اقداماتی، همچنین مکتبله‌ریك آچیلماسی یالیکز بو اولکه‌یی روسلاشدیرماق، چار و قاپیتالیك (ثروتك) محکمله‌شمه‌سینی تامین ایتمك مقصدیله یاپیلیردی. چار حکومتی آذربایجاندا جهالته وسعت ویریور، نادانلیغی کنیشله‌تیور، مسلمان روحانیله‌رینی حمایه ایدیور و بو یول ایله فاناتیزمیك (موهومات) بو مملکتده درینله‌شمه‌سینه یاردیم ایدیوردی.

چار حکومتینده‌ن صوکرا اونیك یئرینی دوتان و بیر زمان آذربایجانی اداره ایتمش اولان مساوات حکومتیده خلق معارفنیك کنیشله‌مه‌سی و اهالی آراسینا یاییلماسی ایچین هیچ بیر تشبثاتدا بولونمادی. بالعکس موجود مکتبله‌ری‌ده تمامیله برباد ایتدی.

مساواتچیلار ملی بورژوآزیانیك اطاعتکار نماینده‌له‌ری اولدیقلاریندان، هر وجهله، آقوب کامکده اولان پرولتار انقلابینا مانع اولماق

بونیڭ قارشیسینا سد چیکمککه چالشیرالاردی. بونیڭ ایچین جاهل
کتله آراسیندا دینی مسئله‌لەریڭ درینله‌شمه‌سینه خدمت ایدیبورلاردی.
ایشته بونیڭ ایچین ایدی که بوتون معارف ایشله‌رینی یئرلی روحا ـ
نیله‌ریڭ الینه ویره‌ره‌ك حتی واحد معارف وادیان قومیسارلیغی
تشکیل ایتمشله‌ردی.

دونیانیڭ مدنی دەنیله‌ن مملکتله‌رینه باقساق بورادا مکتبیڭ صنفی
سجیه‌سینی (قاراقته‌ر) داها آشکار، داها آیدین کوره بیله‌ریز.

«شته‌ئنقائوزه..: «انکلتره‌ده ابتدائی مکتب» سرلوحه‌لی مقاله‌سینده
(«یڭی مکتب بوللاریندا» نمره ٤ ـ ٥) دئیور که: بیر کره
لوندونیڭ الڭ یوقسول و ابتدائیه مکتب مدیرله‌رینیڭ بیرینڭ
آغزیندان بوله بیر سوز چیقدی که: مکتب مدیریتی، انکلتره‌نیڭ
حاکم صنفی ـ خلق مکتبله‌ریله مراقلانمایور، مکتبله‌ر ایچین
آرتیق بیر ایش کورمك ایسته‌میورله‌ر: اونلار اوتانماز و حیاسیز
جاسینا: «خلق ایچین‌ده بودا کافی‌در؛» دئیورلار. اونلار هر زمان
دوشینورلار که بیلکی بوقسوللاریڭ، فقرانیڭ الینده تهلکه‌لی بیر
آلت‌در. آمیریقا پروفه‌سورلاریندان (قونوتس) کندی کتابینڭ صوڭ
فصلینده: «آمیریقانیڭ اورتا مکتبله‌ری پراتیق اعتباریله صنفی بیر
مؤسسه‌در.» دئیور.

ایشته بورژوآزیانیڭ خلق معارفیله علاقه و مناسباتی نه‌ده‌ن
عبارت اولدوغی آشکار میدانه چقیور. اونلار بوتون مکتبله‌ری
و مدنی مؤسسه‌له‌ری کندی صنفی حاکمیتله‌رینیڭ محافظه‌سی ایچین
بیر آلت یاپمشدرلار.

بورژوآزیا مکتبله‌رینیڭ صنفی سجیه‌سینی (قاراقته‌رینی) یولداش
له‌نین اوز نطقله‌رینیڭ و مقاله‌له‌رینیڭ بیر نتیجه‌سینده قید ایدیبور.
و بیر چوقلارینیڭ، شورا جمهوریتنده مکتبیڭ سیاسته‌ن اوزاق

اولماماسی اطرافینده‌کی اعتراضلارینا بویله جواب ویرییور: «بیر چوقلاری بیزی متهم ایدییورلار که بیز مکتبی - صنفی بایپورز؛ مکتب بیزده ابتدادەن بوکونه قادار بویله اولموشدور. عالی مکتب معلملەریندە بیز ساباتاژ (چالیشمامازلیق) مشاهده ایدییوروز ایسەك بودا اونی کوستریبورکه بویله معلملەر مکتبلەرمیزی انحصار آلتینا آلماق ایستیورلار؛ همان معلملەر مکتبی صنفی بیر آلت یاپماق، کندلی و فعلەلەرە قارشی بیر سلاح برینده قولانماق ایستیورلار عجبا بئش سنەدەن بەری دوام ایدەن قتلعام، قان آقیتماق - زحمتکش خلقیڭ دوشمانلاری طرفیندەن - مکتبلەری کندی مقصد و فایدالاری ایچین استفاده ایتمکدن ایلەری کلمەمیشدە نەدەن حاصل اولموشدور؟..

(بیرینجی عموم روسیه خلق، معارفی قورولتایندا کی نطقندەن)

شورا مملکتینده معارف ایشلەری.

شورا جمهوریتینده خلق معارفینیڭ قارشیسیندا دوران اساسی مسئلەلەر کندی کندینه بورادان میدانه چقیور. روسیه قوممونیست فرقەسینڭ VIII - نجی قورولتایندا قبول ایدیلمش یڭی پروغرامدا قوممونیستلەریڭ معارف ساحەسیندەکی وظیفەلەری یولداش لەنینیڭ الڭ یاقین رهبرلیکی آلتیندا قبول ایدیلمشدر. بو فصلده دئنیلیر که: «خلق معارفی ساحەسینده روسیه قوممونیست فرقەسی قارشیسینا بیر مسئله قویمالیدرکه اودا ١٧ - نجی سنه اوقتیابریندەن باشلانمیش معارف ایشینی تماملاماق، و نهایته ایردیرمکدەن عبارەت اولمالیدر. بویله وظیفەدە مکتبی صنف حاکمیتی الیندە بیر مبارزه آلتی اولماقدان چەویروب - جمعیتی صنفلەرە بولمه کی قطعیاً لغو ایتمك

و بو مکتبی ــ یکی قومونیست جمعیتی یاراتماق ایچین محکم بیر آلت یابماقدر.

پرولهٔتاریا حاکمیتی دوورهسینده، یعنی قوممونیزمایی تماملیه حیاته گئچیرمك ممکن اولاجاغی شرطلهری حاضرلاماق دوورهسینده مکتبیك وظیفهسی یالیگز قوممونیزم پرنسیپلهرینی عمومیتله حیاته گئچرمك ده گیل، بلکه تماملیه قوممونیزمی تأسیس ایده بیلهجك بیر نسل یتشدیرمك ایچین پرولهٔتاریانیك مفکورهوی (ایده) تشکیلات و تربیهوی تاثیرینی زحمتکش کئلهسینیك یاری پرولهٔتار و غیر پرولهٔتار قسملهرینه گئچرمکدهن عبارهت اولمالیدر.

بونیك ایچینده یوقاریدا گوستریلهن خلق معارفینیك اساسی مسئلهلهرینه استناداً شورا حکومتی اسکی مکتبی یکیدهن تشکیل ایتمك مجبوریتینده بولینوردی.

کندی نطقلهرینده اسکی مکتبیك قصور و نقصانلارینی گوسترمك و یکی مکتبیك پروغرامینی جیزماق ایله یولداش لهنین اسکی مکتبی یك دوغرو و یك دوزکون اولاراق توصیف ایدییور. (قاراقتهرینی گوستریبور)

ملکدار و بورژوآزیا مکتبی حقینده.

اسکی مطلیقت اصولی ــ بورژوآزیا و حاکم صنفلهر ایچین عالی مکتب، پرولهٔتار و کندلی ایچینده ابتدائی مکتب یاراتیبوردی. عالی مکتبلهرده ــ بورژوآزیا و ملکدارلاریك امرلرینی اطاعتکارانه بیر صورتده ایفا ایدهن، هر زمان معاشینی آرتیرماغا چالیشان، ملکدار و بورژوآزیانیك خصوصی مالکیتنی محافظه ایدهن مامورلار قوماندانلار حاضرلانیوردی. ابتدائی مکتبلهرده ایسه کندلییه لازم اولان عملهدهن و فعلهدهن هیچ بیر معلومات

ویریلمه‌یور یالیگز بیر نوعیله یاقشی ـ یامان سواد او گره‌دیلیردی. فقط بو گا مقابل، شریعت و علم الهی درسله‌رینه ابتدائی مکتبله‌رده بك گه‌نیش میدان ویریلیوردی.

«بویله مکتبله‌رده ـ یولداش له‌نین دئیور ـ ایشجی ا کینجیله‌ریك کنج نسلی تربیه ایدیلمك ده گیل، بلکه قاقالارینا بورژوآزیا منافعینی مدافعه ایتمك فکرله‌ری دولدیریلیوردی، بونلاردان زیاده‌سینجه منفعت آلماق، بونلاری اطاعتکار قول حاضرلاماق، و بورژوآزیانیك استراحت و ایشسیزلیکینی خللدار ایتمیه‌جك بیر طرزده تربیه ویریبورلردی.

اسکی مکتبیك اساسی عنصرله‌ری: لاینشمور بیر انتظام، (دیسیپلین) اطرافداکی محیط، حیات وطبیعتدن قطع علاقه، و ازبرله‌مه‌دن باشقا بیر شی ده گیل ایدی.

البته که بویله مکتبله‌رده و صنف مبصرله‌ری واسطه‌سیله کله‌جك اداره مامورله‌رینی اطاعته و دیسیپلینه حاضرلاماق واجب ایدی. اونلاریك اعتقادنجه چوجوقلاریك اطراف محیط ایله رابطه و علاقه‌سی چوجوقلاردا «زیانلی تاثیرله‌ر» بیراقا بیلیردی. اما معلمله‌ر طرفیندن ویریلن حاضر بیلکی و معلومات ایسه چوجوقلاریك بوتون تشبث و استعدادلارینی ئولدیریوردی.

خصوصیله اهالیسی روس اولمایان «مملکتله‌ریك مکتبله‌رینده داها مهم بیر نقطه‌یی تعقیب ایدیورلاردی. انتظام و قانون تحتینده یاشایان مکتبله‌رده چوجوقلاریك ملّی حس و ملّی دوشونجه‌لرینیك انکشافینا آرتیق خدمت ایدیلیوردی. ملتله‌رده یکدیکرینیك علیهنه انتقام حسی دیکر ملتاریك ایشجیله‌رینه قارشی کین حسد بسله‌نیلیردی. بونیك ایجیندە کنج دوشونجه‌ئه‌ر قارانلیق حسن اعتقادلار ایله دولدیریلیوردی.

(بیرینجی عموم روسیه خلق معارفی قورولتاینداکی نطقدەن)

اسکی مکتبیڭ بو خصوصیتی هر یردەن زیاده قافقاسیادا، ملتلەرنیڭ چارپشماسی زامانیندا تطبیق ایدیلیوردی. بو زمان قارا کروه معلمەر و روحانیلەرنیڭ رهبرلیکی آلتینده ملتلەری بکدیکرینیڭ اوزەرینه قالدیرماق ایشینده ـ اسکی مکتب پك بویوك روللار اوینایوردی.

بورژوآزیا و آوروپا مملکتلەرینده‌کی مکتبلەر ـ یالان فتنه وفسق فجور ایله دوامونشدور» ۲ یشته یولداش لەنینیڭ بو سوزلەری بورژوآزیا مکتبلەرینیڭ ا‌سی سجیەلەرینی آیدینجا ایضاع ایتمەیورمی؟

اسکی مکتبدە اولان یاخشی جهتلەرنیڭ هپسینی اخذ ایتمەلی‌یز.

اسکی مکتبیڭ بوتون قارالیق طرفلەرینی توصیف ایدەرەك یولداش لەنین اسکی مکتبیڭ یڭی‌دەن تشکیلینده و اصلاحینده تهلکەلی تاثیرلەرمزدەن کنجلەریمزی صاقندیریور: اسکی مکتب ازبرلەمه مکتبی ایدی. بو مکتب، انسانلاری، بیر چوقلزومسیز وقتی کیچمش بیلکیلەری اوکرەتمەکه مجبور ایدیوردی بویله لزومسیز و اوتو بیلکیلەری اوگرەنمکده کنج نسلی عموم مامورلار صیراسینا داخل ایتدیریوردی. فقط سیز بوتون بشریته معلوماتی الده ایتمەدەن، قوممونیست اولماغی تجربه ایدەرسەڭز اڭ بویوك بیر خطا یاپمش اولورسیڭز: قوممونیزمیڭ کندینی اساسلاندیران بیلکی و معلوماتلاریڭ موضوعینی بلمسەمەدەن؛ قوممونیزم شعارلارینی و قوممونیزم علمنیڭ نتیجەلەرینی اوکرەنمك کافی‌در دیەنلەر ـ یا کلیش دوشونموش اولیورلار.

بیر چوق کره کنجلەرمزیڭ نماینده و بونلارلا برابر بعض یڭی

معارف پرسنالهریك: «اسکی مکتب ـ ازبرلەمە مکتبی ایدی» دییه اعتراضلارینی ایشتدیکده بیزده اونلارا اسکی مکتبده اولان باقشی جهتلەریك هیسنی کوتورمەلیز» دیبوریز.

حقیقتاً بعض کره حدیندەن زیاده درسلەریك و دیسیپلینلەریك اختصار اولونمالارینا قارشی کنجلەرمزدەن بیر چوق اعتراضلار ایشدیبورز.

مکتبلەرمزیك بلان، پروغرام و نظامنامەلەرینی تدقیق ایتدیکده بك احتیاطلی اولمالی و یالیکز الك ازومسیز اولان شیلری آتمالی یز.

کنجلەر، بویوك معلمزیك وصیتلەرینی هر زمان خاطرلامالیدرلار؛ و بو وصیتده مارقس وئەنقلیسیك نظریەسینه مستقل اولاراق چانا بیلمك ایچین بشریت طرفیندەن قزانیلمش اولان معلوماتیك همان هیسینی بنمسەمکدەن عبارتدر.

مارقس وئەنقلیسیك نظریەسی ـ فرانسا، اینکلتره و آلمانیا کیبی دولتلەردەن. بشریت فکرینیك اخذ ایتدیکی نتیجەلەردر.

ثروتدار اینکلترەسینیك اقتصادی حیاتینی اوکرەنمك، فرانسا انقلابینیك تاقتیقاسینی و آلمانیا فلسفەسینیك اصولینی بنمسەمك مارقس وئەنقەلس نظریەسی کیبی مهم نتیجەیی میدانا قویماغا امکان ویرمیشدر.

یولداش لەنین دیبورکه: «جمعیت بشریەنیك بوتون تکامل قانونلارینی اوکرەندیکدەن صوکرا ـ قاپیتالیزمیك مطلق ترقی و تکاملینی و بونیکده نهایت قومونیزمایا واراجاغینی قارل‌مارقس آکلامیشدر. فقط نظر دقتی جلب ایدەجك نقطه بوراسیدرکه قاپیتالیزم جمعیتنی الك دوز کون، الك دوغرو، الك دقیق والك اطرافلی صورتده تدقیق ایتدیکدەن صوکرا ـ قارل‌مارقس ـ اولجەدەن آلدیغی فنی معلوماتلارا استناداً بو مهم نظریەسینی اثبات ایتمشدر.

پرولەتار مدنیتی حقینده.

مسئلەبی بو طرزده آیدینلاتدیقدان صونگرا یولداش لەنین پرولەتار مدنیتی مسئلەسینی ایضاح ایتمکه باشلەیور.

«پرولەتار مدنیتی منبعی بللی اولمایان یەردەن فیرلایوب میدانه چیقمامشدر. کندیلەرینه پرولەتار متخصصی نامی ویرەنلەرنیڭ فکرلەریندەن دوشونجەلەریندەن دوغمامیشدر. بونلارنیڭ هپسی بوش افسانەدر. پرولەتار مدنیتی - بشریتیڭ - قاپیتالیزم جمعیتی ملکدارلار جمعیتی، مامؤرلار جمعیتی حقیقتی آلتیندا طوپلامیش اولدوغی قانونی بیر تکاملی اولمالیدر.

بورژوآزیا - حاکمیته (حکومتی آلینه آلماق) یام باشقا بیر شرایط داخلینده چاتا بیلمیشدر: یعنی مادةً (ماتریال) ترقی ایتمیش و ضیالیلەری کندی طرفینه جلب ایتمیشدر. حکومت باشینا کلنجەیه قادار - بورژوآزیا صنفینیڭ درەبکلیك جمعیتی ایچەریسنده بیر چوق محکم همده مدنی استنادگاهلاری واردی. بورژوآزیا کندی مدنیتنی یوزلەرجه سنه ظرفینده یاراتا بیلمیشدر.

پرۆلەتاریات، مدنیته آلیشماق، کندی یوزینه مکتب و مدنی موسسه قاپیلارینی آچماق ایچین ایمدی ایش باشینا کیتچیور. بونیڭ ایچین‌ده بیر قاچ سنه ظرفینده پرولەتاریانیڭ کندینه مخصوص پرولەتار مدنیتی قوراجاغینی دوشونمك بیر قادار یاڭلیش اولور.

یولداش لەنیڭ پرولەتار مدنیتی حقنده‌کی فکرینی ایضاح ایدەرەك و صرف پرولەتاریایا مخصوص بیر پرولەتار مدنیتی یاراتماق امکانینی رد ایدەن یولداش تروتسکی:

«تام معناسیله پرولەتار مدنیتی میدانا قویماق ممکن اولمیاجاقدر. لاکن فعله صنفی قوممونیزم جمعیتنه داخل اولمازدان اول مدنیت

اوزەرینه کندی تامغا و کندی تاثیرینی حل ایدەبیلەجکدر. پرولەتار حاکمیتی غیر صنفی، سوسیالست جمعیتی قورماق ایچین معین بیر انقلاب اصولیدر. پرولەتار صنفینك مدنیت اوزەرینه کندی تامغا و کندی تاثیرینی حل ایتمك ایچین اوغراشدیقی ۲۰ ، ۳۰ سنه، بیر اصول ادارەدەن دیکر بیر اصول ادارەیه کئچمك سرلوحەسیله تاریخه کیرەجکدر. فقط بو هیچ بیر حالدا پرولەتار مدنیتی دورەسی اولمایاجاقدر» دیور. ایشته یولداش تروتسکی‌نیك اساس فکری.

هرحالدا پرولەتار مدنیتنه یولداش تروتسکی‌نیك نظریەمی باقاجاغز یا یوق بو باشقا بیر مسئلەدر. لاکن هر زمان و هریردە بیز بویوك معلممزیك وصیتلەرینی خاطرلامالی‌یز. بو وصیتدە بوندان عبارەت‌درکه پرولەتار حاکمیتی دوورەسینده مدنیتك ترقی و تکاملی یك مشکل بیر وتیره (پروتسەس) یولیله کیدەجکدر. بونیك ایچین‌دە کئچیمشیك بوتون یارار و أیی عنصرلەرینی حاضرلانمیش و ایشلەنمیش بیر شکلده پرولەتاریات بنمسەمەلیدر.

واحد زحمت مکتبی حقینده

شورا جمهوریتنده معارف مسئلەلەرینه ویریلن بویوك قیمت و اهمیتی ایضاح ایدەرك اسکی مکتبیك قصورلارینی کوسترەرك، کنجلەرمزه هانسی علمی و ناصیل اوکرەنمه یوللارینی کوسترەرك یولداش لەنین عین زماندا کندی نطقلەرینده و مقالەلەرینده بیزه یك بویوك بیر پروغرامدە ویرمیشدر.

مکتبی عالی ابتدائی قسملەرە تقسیم ایدەن بورژوآزیا سیستەمی علیهنه اولاراق شورا حکومتی یولداش لەنینیك رهبرلیکی ایله

واحد زحمت مکتبی یاراتمشدر که بویله مکتبلەردە چوجوق بیرینجی و ایکینجی درجه مکتبلەری بتردیکدەن صوڭرا پك قولایلق ایله بلاواسطه عالی مکتبه داخل اولا بیلیور. فعله و کندلی بالالارینی تامین ایتمك، بونلارا الڭ کەڭیش ساحەدە اوقوماق امکانی ویرمك، بونلارىڭ مادی احتیاجلارینا لازم اولان بوتون اشیایی بولماق، بونلار ایچین خصوصی اینتەرناتلار (پانسیونلار) تشکیل ایتمك: ایشته شورا حکومتینیڭ قارشیسیندا دوران اساسی مسئلەلەر. فقط مادی احتیاج تامیله بو مسئلەلەری اجرا ایتمگه هله امکان ویرمەمیشدر. فعلەنیڭ حقیقتا عالی تحصیل آلا بیلمەسی ایچین شورا حکومتی بونلارا مخصوص عمله فاکولتەلەری تشکیل ایتمیشدر.

شورا مکتبی زحمت مکتبی اولمالیدر.

٦٦ ـ نجی سنه جنوه (ژەنەوا) بین‌الملل‌چیلەر قونغرەسیندا مارقس بویله بیر ایدە انکشاف ایتمشدی که استحصالدا چالیشار چوجوقلارىڭ فعالیتلەری بونلارىڭ معنوی و جسمانی تربیەلەری ایله مناسب بیر حالدا اولمالیدر. یولداش لەنین‌دە گنج قوممونیستلەرە رجوع ایدەرەك: «گنج قوممونیستلەردە کندی تحصیللەرینی، کندی تعلیم ـ تربیەلەرینی ایشچی‌لەریڭ زحمتی ایله برلشدیرمەلیدر؛ گنج قوممونیستلەر کندی مکتبلەرینه قاپاناراق یالیگیز قوممونیست غزیتەلەرینی و کتابچالارینی اوقوماقلا اکتفا ایتمەمەلیدرلر. گنجلەر کندی تدریس ایشلەرینی اویله بیر طرزدە قورا بیلمەلیدرلر که درسلەری ایله برابر هرگون هر هانسی بیر کندەدە، هر هانسی بیر شهردە الڭ کوچوك و بسیطدە اولسا بیر زحمت مسئلەسینی حل ایدەبیلسینلەر.

عالی سیاسی معارفچیلەر قورولتایندا یولداش لەنین دیمیشدر که:

«اوقومنق و یازماق استعدادی مدنیتیك بوکسەلمەسینه یاردم ایتمك ایچین انکشاف ایندیریلمەلیدر. کندلی بو اوقوما - یازمایی کندی تصرفاتینیك وکندی حکومتینیك محکملەشمەسینه تطبیق ایده بیلمەلیدر.»

ایشته بیر قاچ کلمه ایله یولداش لەنین مکتبلەریمیزیك گەنیش پروغرامینی چیزمیش اولیور.

مارقسیك مەتودی و یولداش لەنینك مکتب ایله اجتماعی استحصالیك بیرلشمەسی دیرئقتیونه (خط حرکت) استناداً شورا حکومتی زحمت مکتبینیك صاغلام و دوزگون پروغرامینی دوزەلتمیشدر. مکتبی حیاته، تصرفاته و استحصاله باغلاشدیرماق - ایشته فوق العاده مهم مسئلەلەردر که شورا حکومتی بونلاری تدریجاً حیاته تطبیق ایتمگه باشلامیشدر.

شورا آذربایجانیندا زحمت مکتبی پرنسیپلەرینی حیاته تطبیق ایتمك، داها یاقین زماندا تام معناسیله زحمت مکتبی تأسیس ایده بیلمك الڭ مشکل بیر وضعیت آلتیندا ممکن اولاجاقدر. زیرا بو ساحەده بیزیم حاضرلانمیش معلملەرمز هله یوقدر.

اساسینده أولموش لسانلار تدریس ایدیلن اسکی قلاسسیق ژیمنازلارینی شورا حکومتی یالیگز صارصیتا بیلردی. یالیگز انقلابی قورولوش اسکی ازبرلەمه مکتبنی حیاته و استحصالاته باغلاشدیرا بیلەردی.

مدنی آوروپا - اصل حقیقی مکتبلەردن امتناع ایدەرك صوڭ

زمانلاردا یته اسکی قلاسیق مکتبلەرینه دوغرو قایتماغا باشلامیشدر. هله ویلهلم اسکی قلاسیق ـ ژیمنازیاسینی مدافعه ایدەرەك گوستریبورـ دی که رسمی تعلیم، انسانیڭ دوغرو، دوزگون و اطاعتکار دوشونجەسینه یاردیم ایدیبور.

فرانسەنیك معارف ناظری (بەرار)یك ـ ۲۴ ـ نجی سنەدە مکتبلەرە عائد اصلاحاتی بویله بیر نتیجەیه وارمیشدر: اسکی لاتین و یونان لسانلاری یته مکتبلەردە بویوك بیر موقع قازانمیش و درسلەریك ایچەریسینده مهم بیر مرکز تشکیل ایتمیشدر.

فرانسه ناظری (بەرار) آلمان ایمپراطورینیك وصیتیله حرکت ایتدیکی کندی کندینه بورادەن میدانا چیقیور.

۱۹ ـ نجی عصریك آخرینا قادار فرانسا مکتبلەرینده اسکی، لزومسیز و اولموش دیللەر حاکمیت ایتمکده ایدی. یالیگز ۹۰۲ ـ نجی سنەدە حقیقی و فنی تحصیللەر بو لزومسیز قلاسیق تحصیلنیه غلبه چالیور و آنجاق بوندان صوڭرا او اولموش لسانلاری بیلمەدەن مکتبلەردە ونیهولر آلماق ممکن اولیوردی. فقط ۲۴ ـ نجی سنەدە ایسه (بەرار) کندی اصلاحات و تنظیماتیله فرانسه مکتبلەرینیك موفقیتلەرینی و الدە ایتدیکلەرینی بیردەن بیره یوق ایدیبور.

بشریتی، ترقی یوللارینا ترقی مرکزینه واردیراجاق یگانه واسطه وارسا، اودا یالیگز اساسلاریندا طبیعی فنلەر تدریس ایدیلن مکتبلەردر.

ایشته زحمت مکتبیدە بویله مکتبلەریك اڭ گوزه چارپانلاریندانـ درکه بوراده طبیعیات، فیزیق، کیمیا، کند تصرفاتی و ریاضیات اڭ جدی و اڭ مهم روللاری اوینایورلار.

سوادسیزلیغی لغو ایتمك.

دواتی ایشاه‌ره عمله و کندلی طبقه‌له‌ری جاب ایدیلمیش هر هانکی بیر سوادسیز و مدنیتجه گه‌ری قالمیش مملکتده چوجوقلاریك مکتبنده‌ن علاوه، باشلی اهالینیکدا سوادسیزلغینی لغو ایتمك ایچین چالیشماق لازم‌در.

بو مسئله‌یی ۲۱ـنجی سنه‌ده عالی سیاسی معارف ایشچیله‌ری قورولتاینیدا بولداش له‌نین بویله ایضاح ایدییور:

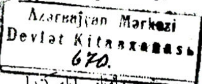
«سوادسیز اهالی ایله، مدنیتسیز اهالی ایله غالب کالمك ممکن ده گیلدر.» شورالار آذربایجانیندا آپرل انقلابینیك اونتجی سنه‌سینه قادار تمامیله سوادسیزلیغی لغو ایتمك مسئله‌سی قراره آلنمشدر. بو ایشیك ایفاسی ایچین بوتون قوه‌له‌ر ایشه جاب ایدیلمه‌لیدر.

بو ایشده بیزیم قارشیمزا چیقاجاق بیر مشکلات واردرکه اودا بو مسئله‌نیك ایفاسینه بیزیم یالیگز بو سنه‌ده‌ن اعتباراً گیریشدیگمزدر. انقلابیك بوبوك رهبرینیك بو وصیتنی یئرینه یترمك ایچین بوتون قوه و واسطه‌له‌رمیز سفر برلیکه آلنمالیدر. زیرا مسئله اولدیغجا مهم و اولدوقجا واجب‌در. یالیگز مرکزیك آزاجق مصارفیله بو خصوصدا آرتیق ایش گورمك ممکن ده گیلدر. اهالینیك، کتله نیك کندیسنی‌ده بو ایشه جلب ایتمك لازم و واجب‌در. «رد اولسون سوادسیزلق» جمعیتنی گنیشله‌تمه‌لی و بونی آذربایجاندا الك محکم، الك پارلاق و الك گورکملی بیر تشکیلات حالینا قویمالیدر.

کندله‌رده کی ایشله‌ر.

کندلیله‌رله رابطه بولداش له‌نینك اساس حرکتی‌در. VIII نجی قورولتایدا یولداش له‌نینك رهبرلیگی آلتیندا آتیده کی قرار قبول ایدیلمیش‌در: «مکتب و مکتب‌دن خارج اولان عمومی تحصیل

(تیاترو، قونسه‌رت، سینامو، رسم سرکیله‌ری و سایره کیبی بعض بدیعی ایشله‌رده بورایا داخل‌در) قارانلیق کویلو‌یه یالیکز مختلف بیلگی ضیالاری دولدورماقلا کافی قالمامالی، عین زماندا کندلینک دوشونجه‌سینی و اونیک حیاته اولان نظرینی آیدین ایتمه‌لی‌در» ایشته بو نقطه قومونیست پروپاغانداسینا (تبلیغاتینا) داها صیقی بیر صورتده یاقلاشدیریلمالیدر. قوممونیزمیک بویوک ایده‌سی ایله صیقی علاقه‌ده بولونمایان و مختلف قوممونیزم تصرفاتی یاراتماغا یاردیم ایتمه‌ین هیچ بیر فن و هیچ بیر صنعت یوقدر. حال حاضردا فرقه یوزینی کنده دوغرو دوتاراق یوروبور و بونیک ایچین‌ده کندله‌ر ایله رابطه ـ عمومی، سیاسی تصرفات ایشله‌رینی محافظه ایده‌جك بیر طرزده آپاریلمالیدر. بوکا بناً بوتون اهمیت، بوتون دقت و قوت آذربایجان مدنیتینک یوکسلمه‌سینه، آذربایجان تصرفاتینک ایله‌ریلمه‌سنه صرف ایدیلمه‌لیدر.

معلمله‌ر حقینده.

پرولتار ایله کندلی آراسیندا رابطه برپا ایتمکده اك بویوك رولی کند مکتبی ایله کند تصرفاتینا استناد ایدن، کندلینک احتیاج و طلبنی مدافعه ایده‌ن کند معلمی اوینایاجاقدر.

کند معلمله‌رینیك قارشیسندا مقدس و مسئول مسئله دوریبور: قوممونیزم ایده‌سنی کندله‌ره یوروتمك شورا پره‌نسیبله‌رینی گنیش کندلی کتله‌له‌رینه تطبیق ایتمك، گله‌جك کندلی نسلینی مارقسیزم و له‌نیزم روحیندا تربیه ایتمك ـ ایشته بونلار، اساس و مقدس وظیفه‌له‌ری تشکیل ایدیبور.

موازی بیر طرزده مکتب و مکتبه قادار ایشله‌ری آپارماق. کندیك یاشای اهالیسینی مدنیت و انشاآت ایشله‌رینه جلب ایتمك، کند مکتبنی حقیقتا سیاسی ـ اجتماعی بر شکله سالاراق کندیك

مدنی - معارف مرکزینی تشکیل ایتمك کبی ایشله‌ری کندلیله‌ر آراسیندا اداره ایتمکله، کند معلمی مکندلیله‌ریك حقیقی رهبری اولمالی و مقدس - معظم اولان کندمعلمی نامینی قازانماغا موفق اولمالیدر.

حال حاضردا موسقواده طوپلانمش اولان بوتون قوشما جمهوریتله‌ر معلمله‌ری قورولتاینك ایشله‌رینی نظردن کیثچیره‌جك اولورساق، بوتون شورا جمهوریتله‌ری خلق معلمله‌ری، زحمتکش و انقلابی وطنله‌رینیك معارفی اوغریندا جدیتله چالیشاجاقلارینا سوز ویردکیله‌رینی کون کیبی آشکار کوره بیلیرز.

یولداش لەنینك روزنامه‌سینیك قیمتلی صحیفه‌جیکله‌رینده معلمله‌ره اتحاف اولونمیش بو سطرله‌ری کوریبورز:

خلق معلمی بیزده - شیمدیه قادار بورژوآزیا حکومتله‌رینده هیچ دورمامیش اولدوغی، شیمدی دورمادیغی و بوندان صوکرا دوراماجاغی یوکسك بیر موقعه قویولمالیدر. بو اثباته احتیاجی اولمایان بیر حقیقتدر. معلمی بویله یوکسك موقعه قویا بیلمك ایشینیده بیز - سیستماتیق و تمایلسز بیر صورتده معلمیك معنوی حیاتینیك کوزه‌لشمه‌سینه چالیشماق، عالی موقعی اشغال ایده بیلمك چاره‌له‌رینی آسانلاشدیرماق و الك عمده، الك عمده اونیك مادی احتیاجینی تامین ایتمك یوللاریله حاضرلایا بیله‌رز. شیمدی هیچ کس دیبه‌مه‌زکه خلق معارفی ساحه‌سینده آپاریلان ایش یك آزدر، یك داریسقالدر. اسکی معلمی بیرینده‌ن اویناتماق (حرکته کیترمك) اونی یکی مسئله‌له‌ره یاقلاشدیرماق و بونلارلا آشنا ایتمك، یکی پەداغوژی مسئله‌له‌رینیك قورولوشی نەده‌ن عبارەت اولدوغینی بونلارا اوکره‌تمك دینی مسئله‌له‌ر کبی بیر چوق

مسئله‌لرله بونلاری مراقلاندیرماق و الخ... کبی جهتلرده آز ایش کورولهیور. فقط اك مهم اولان جهتی، و اك عمده اولان ایشی بیز یاپمیورز. معلمی لایق اولدوغی یوکسك موقعه چاتدیرماق ایچین پك آز چالشیورز، بلکه هیچ چالشمیورز. بوده اجرا ایدیلمه‌دن شبهه‌سیز که هیچ بیر مدنیت حقینده دانیشماق سویله‌مك مباحثه آپارماق دوغرو ده کیلدر؛

آذربایجان معلملیکی سیاسی و په‌داغوژی حاضرلیغا پك محتاجدر. یولداش له‌نینك وصیتله‌رینی اجرا ایتمك ایچین حدیندن زیاده ایشله‌ر یاپماق لازمدر. آذربایجاندا خلق معلمی زحمتکشله‌ریك دوغما اوغلیدر. خلق معلمی روحا و جسماً شورا حکومتینك طرفداریدر. کندی حاضرلیغنیك کافی درجه‌ده اولمادیغینی حس ایده‌ن کند معلمی بیلیکینی آرتیرماق ایچین نه‌قدر چالشیور؛

بلکه بو معلمه‌ر بوکون هله بیر قادار تجربه‌سیز و غیری ارادی اولاراق سیاسی اجتماعی ایشله‌ر ساحه‌سینه قدم باسیور فقط بو معلم یارین انقلابی عائله‌نیك بیر عضوی، له‌نین ایده‌سینیك بروپاغانداجیسی و معارف جبهه‌سینیك غالب بیر نفری، غالب بیر قهرمانی اولمالیدر.

مظلوم شرقیك آزاده‌لیکی ایچین اوك صیرادا قوشان آذربایجان معلمی ــ تاریخیك و انقلابیك بونیك اوزه‌رینه بیراقمیش اولدوغی وظیفه‌له‌ری ایفا ایده‌بیلمك ایچین ــ مطلقا یولداش له‌نینك سویله‌دیکی یوکسك موقعی اشغال ایتمه‌لیدر.

نتیجه.

۱، کندلی و عمله‌له‌رینیك حیاتیندا مدنیت دووره‌سی شورا حکومتینك تشکلی کونیندن اعتباراً باشلایور.

آذربایجانیك مدنیت قورولوشینا یالیکز و یالیکز شورا حکومتی

قطعی و محکم بیر صورتده کیریشمیشدر . جهان پروله‌تاری حرکاتیندا الک مهم منطقه‌له‌رده‌ن بیری حساب ایدیله‌ن شورا آذربایجانی مملکتینک تصرفات بوزغونلیغینا آجلیق و یوقسوللغینا باقمایاراق مدنیت اعتباریله پك بویوك ایشله‌ر کوریبور؛ کوچیك آذربایجانیك معارف جبهه‌سینده یاپدیغی ایشله‌ری تقدیر ایتمك و بوڭا لازمی قیمتی ویره بیلمك ایچین آلمانیا کیبی مدنی و عاملی بیر مملکتینك معارف نظامنامه‌سینه بیر کوز کزدیره‌لم.

یازیبور. «شتاتلاریك اختصاری پروژه‌سینده‌ن - الك اول - مکتبله‌ر و مدنی معارف موسسه‌له‌رینیك مستثنا ایدیلمه‌مه‌لری ایشیدیلمه‌میش بویوك جنایتله‌رده‌ن بیریسی اولبور . بونلارا قطعیاً ال وورولمامالی ایدی . بئش سنه‌ده‌ن بری دوام ایده‌ن مکتبله‌ری اولدیرمك ایشله‌رینه حالا بیر نهایت‌ویریلمه‌دی؛ مکتب مصارفنك ۷۵٪ ی اختصار ایدیلمیشدر؛ صنفله‌ر حدینده‌ن زیاده اولاراق .دولدیریلمیش ، موزه و کتبخانه‌لر برباد ایدیلمش، مکتب بناله‌ری کوج - کوج حال بیر نوع ایله قیزدیریلیر و تمیزله‌دیلر . . . و سایره . . . »

یالیگز دورت سنه اول مدنیت ایشله‌ری تمامیله ملالار الینده اولان، کندلی - عمله‌له‌رینیك ماللاری و جانلاری آیریلماز بیر صورتده خانلار و ثروتدارلارا متعلق اولان کوچیك و سوادسیز آذربایجان بو مدت ظرفینده مکتبله‌رینیك قدرینی اوچ کره چوقالتمیش کند و شهرله‌رده بیر چوق مدنی معارف موسسه‌له‌ری بنا ایتمیش، کنیش کندلی و فعله طبقه‌له‌ری آراسیندا مکتب و معارفه قارشی بویوك، پك بویوك بیر مراق و هوس اویاندیرمیشدر.

بعض رقملەری بورادە گوستره بیلەرز :

	۱۹۲۴-۲۵ تدریس سنەسینده وار	۱۹۱۹ دە واردی
I - نجی و II - نجی درجه مکتبلەر ..	۱,۲۶۱	۶۶۴
بونلاردا اوقویانلارڭ صایی	۱۳۲,۰۲۰	۵۷,۶۸۹
بو حسابدان قیزلار	۳۸,۵۵۵	
عمله فاکولتەلەری	۳	بونلار یوق ایدی
بونلاردا اوقویانلار	۲,۵۶۵	
پەداغوژی مکتبلەری ...	۱۳	۳
بونلاردا اوقویانلار	۳,۲۲۲	(۲۴۴)
تخنیقوملار	۱۵	بونلار یوق ایدی
بوردا اوقویانلار	۲۲۹۰	

بونلاری یالیگز لەنیزمه اعتقاد ایدەن، لەنیزم یولیله گیدەن شورا آذربایجانی یاپماغا مقتدر اولا بیلیردی.

مملکتیڭ بوتون عمله و کندلیلەری، معارف خادملەری و و معلملیڭ مشترك مساعی سایەسینده، گلەجكدە معارف ایشینیڭ محکملەنمەسینه دەرینلەمەسینه چالیشمالی و بونگله شورا آذربایجانینی یاقین شرقیڭ مدنیت مرکزینه دوندرمەلیدرلەر.

زحمت مکتبینده چالیشما اصوللاری حقینده

یازانی: **پروفسسور فریدولین.**

یکی شورا زحمت مکتبی بیزجه هله تام معناسیله، تام اهمیتی ایله داها دوغروسی تام وارلیغیله آڭلاشیلمامیش، دوشونیلمه‌میش‌در.

چوق زمانلار اسکی مکتب تربیه‌سینیڭ، اسکی مکتب سیسته‌مینیڭ، او قادار شدتلی، او قادار قوه‌تلی فرضیه‌سی (هیپوته‌زی) آلتیندا بولنیورز که بیز یکی زحمت مکتبنی، الڭ یکی پداغوژی تفکرینیڭ یکی ثمره‌سی ده‌گل، بلکه اسکی مکتبیڭ هر جهتدن تعمیر ایدیلمیش، دوزه‌دیلمیش بیر شکلی کبیی تصور ایدییورز.

بونگله برابر شورا مکتبی بیر تنظیمات مکتبی ده‌گل، بلکه انقلابی بیر مکتب‌در. بونیڭ ایچین‌ده بو مکتب اساسا یکی‌در. بوڭا گوره بویله بیر مکتبی تصور ایتمك، تام معناسیله روحینی قاوراماق ایچین اسکی مکتب‌دن بو نه دوغرو یورومك ده‌گل بلکه اسکی مکتبه، اسکی مکتبیڭ یکی مکتب ایچین یارار، الویریشلی نه‌سی وارسه آلماق ایچین، یورومك لازمدر. بیر کره بوراسینی خاطردان چیقارمامالیدر که یکی مکتبیڭ یالیگز تدریس پلانی، یالیگز پروغراملاری یکی ده‌گیل، بلکه بوتون تدریس و تربیه ایشله‌رینڭ قورولوشی، تصرفات و اداره ایشاه‌رینڭ کندیسی اسکی‌سیندن پك فرقلی اولاراق یکی اساسلار اوزه‌رنه تأسس ایتمیشدر.

مکتبیڭ بوتون اصول اداره‌سی، مکتب داخلنده‌کی حیات جریانی و عمومیتله مکتبیڭ یاپیلشی اسکی مکتبیڭ تعمیر ایدیلمش شکلی یوق، یکی بیر اصول ایله دیکیلمیش مکتبی ارائه ایدییور. والحاصل بو یول ایله اسکی و یکی مکتبیڭ مقایسه‌سی، قارشیمزدا

دوران مسئله‌لەری آیدینلاتماق عوضینه، بونلاری بیر قادار قارانلیق-
لاشدیرا بیلر. بونیڭ ایچین‌ده بو مقایسه مسئله‌سینی بیر طرفه
بیراقوب اصل مطلبه گریشمك داها الویریشلی اولور. بللیدرکه
یکی مکتبده چالیشما اصوللاری‌ده اسکی مکتب کیندەن بام باشقا
اولمالیدر. بو مقاله‌ده آپاراجاغمیز بحث بوندان عبارت اولاجاقدر.

هر هانکی بیر چالیشمانیڭ اصوللاری (مکتبده چالیشماقدا
داخل اولدیغی تقدیرده) او ایشیڭ قورولوشی ایله مربوطدر. بو
اصوللاردان الڭ مناسبله‌ری بك آز زحمت و ئه‌نه‌رژی صرف ایتمك
و الڭ قیصا یول ایله گیتمك، شرطیله بیزی مقصده ایردیرەن‌در.

مادام‌که متحد شورا زحمت مکتبینڭ غایه‌سی - شورا قورو-
لوشینیڭ آقتیو ایشچی‌سنی، یورولماز فعال مبارزینی حاضرلاماق، و
سعادتلی گله‌جك یارادیجیسینی یتیرمك‌در - او حالدا بویله مکتب
حقیقی حیاتدان، چوجوق و جمعیتیڭ نشوونما بولدوغی حیاتدان
آیریلمامالیدر. زیرا تدریس و تربیه ایشله‌ری و اجتماعی حیاتیڭ
اساسلاری الڭ صیقی بیر طرزده بر بریله مربوط و هیچ بیر
وجهله بیر بیریندەن آیریلمازدرلار. یکی مکتب - یکی حیاتیڭ
کوچیك بیر قسمی‌در؛ بونیڭ ایچین‌ده بویله مکتبده‌کی ایش‌ده
فعالیتده اساس اعتباریله کتاب یوزیندەن اولمامالی‌در. عین زماندا
بوراده‌کی فعالیت غیر معین بیر پلان اوزره گیتمه‌مه‌لیدر. بالعکس
بویله حیاتدان دوغموش مکتب‌ده ایش‌ده آقتیو بیر حالدا، زحمت
اصوللاری اوزەرینه ایلریله‌نمه‌لیدر. بونلاردان علاوه بو مکتب
زحمت قوللقتیوله‌رینی، زحمت قانونلارینی، تشکیلات ایشله‌رینی‌ده
طلب ایدییور. بونیڭ ایچین‌ده مکتب داخلینده یوروتیله‌ن چالشما مه‌تودی
متین بیر تشکیلات سجیه‌سینی حاوی اولمالیدر. ایشله‌ریڭ تنظیمی،
دوزگون و صاغلام تشکیلات، بوتون فعالیتیڭ تقسیم و یکونی

ایشته بولارسیز یکی زحمت مکتبینده چالیشماق عقله صیغماز بیر قارماقاریشیقلیق تشکیل ایدیپور.

صوڭ زمانلاردا چیقان: «**زحمت مکتبینده چالیشما اصوللاری**»
Челюсткин- «Методы работы в трудовой школе»
آدلی کتابنده «**چەلیوستقین**»لڭ نقطه‌نظرنجه زحمت اصوللاری بونلار اولا بیلیور. ۱) لاباراتور اصولی. ۲) دالتون پلانی ۳) بر اصول کبی، ال ایشلەری ۴) کند تصرفاتی ایشلەری ۵) لاباراتور اصولیله تطبیقات درسلەری ۶) رسم ۷) غرافیق (جیزگی) اصولی ۸) ئەقسقورسیون (تنزه) اصولی ۹) دراماتیزاسیون.

عمومیت اعتباریله چەلیوستقینیڭ ابی و استفادەلی کتابچاسی اونیڭ قادار تجربەلی و مەتودیست - اصولجی بیر آدامیڭ، اسکی مکتبه استناداً یکی مەتودلار آراشدیردیغی اثناده نه قادار مشکلاته اوغرادیغنی و نه قادار چیقلماز بیر یولا دوشدیکنی گوستریپور. بوقاریدا صایلان او قادار اصول بو آدامیڭ دوشدوگی مشکلاتی آچیقجاسینا گوستریپور. مراقلی بورا-یدرکه بو آدام لاباراتور ئەقسقورسیون (تنزه) اصوللارینیڭ آراسینا بیرده غرافیق اصولینی، کند تصرفاتینی، ال ایشلەرینی، و دراماتیزاسیون کبی اصوللاری صوقیپور، گویا کند تصرفاتی ایشلەری-ال ایشی اولا بیلمیورمیش یاخود ال ایشی دالتون پلانینه تطبیق ایدیله بیلمیورمیش، نه ایچین بو قادار جزئیاته اهمیت ویرمەلی، نه ایچین مسئلەیی بو قادار چتینلەشدیرمەلی؟ یکی زحمت مکتبینده هر شی آیدین و ساده اولمالیدر. یکی مکتب، چوق درسلی و غیر منتظم اسکی مکتبەدن- کندیسینیڭ سادەلیکی و پرنسیپنیڭ آیدینلیغی و قورولوشینیڭ وحدتی ایله آیریلمالیدر. بونیڭ ایچین‌ده بونیڭ ایچەریسینه بیر چوق پلانلاریڭ دولدوریلماسینیڭ اهمیتی یوقدر.

لاباراتوو و ئەقسقورسیون اصوللاری و دالتون پلانی ـ ایشته زحمت مکتبینیك غایەسنی تعیین ایدەن اوچ اهمیتلی نقطە ـ آقتیو زحمت و قومپلەس سیستەمالەرینیك اساسینی تشکیل ایتمەلیدر.

یکی پەداغوژی دوشونجەسی ـ یکی زحمت مکتبینیك پرنسیپلەرینی نظردە دوتاراق بونلاردان باشقا هیچ بیر یکی اصول تعقیب ایدەمەز و ایتمەمەلیدر.

دوغرودر ئەقسقورسیالار و لاباراتوور ایشلەری اسکی مکتبدەدە تطبیق ایدیلیوردی. فقط بو اصوللار ایله اسکی مکتب عضوی ـ صیقی صورتدە مربوط دەگیلدی: بونلا بعض کرە رسمیت ایچین یاپیلیر بعضاًدە معلمیك دەرسینە یاردیمجی وظیفەسینی ایفا ایدییوردی. یکی مکتبدە ایسە لاباراتوور ایشلەری، طبعیتە و استحصال محللەرینە یاپیلان ئەقسقوسیونلار، (تنزەلر) قوری بیر رسمیت؛ فایداسیز بیر گورکەم ایچین دەگل بلکە مهم سجیەلەری داشیمەق ایچیندیر.

انسان زحمتی، طبیعتی کندیسینە تابع ایتدیگی ایچین، و بو تبعیت نتیجەسیندە طبیعتدەن بیر چوق فایدالی استحصال آلتلەری اخذ ایدە بیلدیگی ایچین ـ طبیعتدە یکی مکتبی مراقلاندیریور. طبیعتی کندیسینە تابع ایتمکدە بشریتك عضولەری بیردر ـ بیردر دەگل، بلکە عمومیتلە بیر قوللقتیو حالیندا اشتراك ایدییور. جمعیت خارجنە چیقاریلمش بیر واحد، بیر فرد هیچ بیر قیمتی حایز دەگیلدر. ایشتە طبیعتە ئەقسقورسیون (تنزە) یاپیلماسینیك باشلیجا فایداسی، بو کیبی حاللاردا داها آشکار اولاراق میدانا چقیور.

بوندان صوکرا تنزە مسئلەسنیك مذاکرەیە قویولماسی و بونیك قیمتلی اولدوغینی اثباتە چالیشماق هرکسی حیرتە سالا بیلیر. الك ابیسی مسئلەیی بو شکلدە قویماق لازمدر: ئەقسقورسیون (تنزە) اصولیتی قوللانماقلا قومپلەقس تدریسینیك ایدەسنی قولدەن فعلە

کچیرملث (حیاته تطبیق ایتملث) ممکن‌درمی؟ مطلق یوق جوابی ویریله‌جکدر. لاباراتور ایشله‌ری حقینده‌ده همان حواب آلیناجاغی بللی‌در، دیملث که بو اصوللاریڭ هر ایکیسینی تطبیق ایتملث یلث لازمدر. ایش قالیر مسئله‌نیڭ تحقیقی جهتده‌ن ناصیل باشلانیلماسیناٖ؛ بونلاریڭ یڭی مکتب ایله صیقی علاقه‌ده بولوندوغینا شبهه ایدیلمه‌مه‌لیدر. باشقا یوللار قورو سوز سویله‌ملث، لە‌قسیا اصولی و مباحثه اصولی ایسته‌نیلن مقصده بیزی ایردیره‌مه‌یور و ایردیرەده بیلمز. یڭی‌مکتبی آڭلاماق-اونداکی چالشما اصوللارینی بیلملث دیمکدر.

صوڭرا بوراسینی‌ده بیلمه‌لیدرکه اسکی مکتب‌ده بو اصوللاری تطبیق ایدیبور و بونلاری تحقیقی صورتده حیاته کئچربیوردی ایشته بیزده اسکی مکتبده‌ن، بیزم ایچین اسنفاده‌لی قسمله‌رینی، بیزیم ایچین یارار حصه‌لرینی آلوب بوندان استفاده ایتمه‌لی‌یز. لاکن بورادا، یوقاریدا دیدیکمیز کبی، یڭی مکتبی بیراقوب اسکی‌سینده‌ن یاپشماملی‌یز. بالعکس یڭی مکتبی تیکرکن آراصیرا اونالازم گلدیگی وقت باقمالی و اوراده‌ن لازملی قسمله‌رینی آلمالیدر. ئه‌وه‌ت اسکی مکتبی یڭیلشدیریله‌بیش بیر شکلده گورمه‌مه‌لی‌یز.

ئه‌قسقورسیون (تنزه) اصولینیڭ حیاته تطبیقی حقینده مجموعه‌نیڭ بو صایسینده اطرافلی معلومات ویریلیور. لاباراتور و دالتون بلانلاری حقنده‌ده گله‌جلث کتابچادا ویریله‌جلث‌در. بو مقاله‌ده‌ن مقصد یڭی مکتبیڭ قورولوشی ایله صیقی علاقه‌ده اولان بو اصوللاری اساسلاندیرماقدر.

دیمث طبیعی‌لیکله‌ری اعتباریله بو ایکی اصولیڭ آقتیو - زحمت مه‌تودی اولدوغی (بو نظر ایله‌ده یڭی مکتب ایشله‌رینی تعیین ایتدیکله‌ری) آشکار اولیور شیمدی بو آقتیو و زحمت ایشله‌رینی داها متین و داها منتظم بیر شکله قویماق لازم‌در. زیرا محکم

و متین بیر تشکیلات داخلندا بولونمایان هر هانکی بیر تشبثدن هابیله زحمتك فنی تشکیلاتی (نوت) اولمادان یکی دوغمیش و گوندەن گونه ترقی ایتمکده اولان قرمونیست جمعیتی یاراتماق قابل دگیلدر. بودا ممکن اولمادیقی حالدا شبهه یوق که مکتب قوللقنیولەری‌ده یارادیلاماز، ایشته بونیك ایچین‌ده دالتون پلانی («لایحه» «تاپشیرق» بونلاریك حلی، تقسیم و ترکیبی) گیت گیده زیاده‌سینجه مکتبلەرمزه داخل اولیور. زیرا بو پلان طلبەلەریك جدی فعالیتلەرینی، بونلاریك مستقل چالیشمالارینی داها ساده، داها ثمره‌لی بیر صورتده میدانا چیقاریور.

متشبثی «ئەلەنا پارقهەرست» Елена паркхерст اولان بو سیستەم بیرنجی کره دالتوندا تطبیق ایدیلمش (ماساچوزئت‌ده — маса чузет- اونیك ایچین‌ده «دالتون پلانی» آدلانمیشدر) و شیمدی ایسه پراتیق پەداغوقلار طرفیندەن آراشدیریلمیش و تدقیق ایدیلمیش‌در. الان بیزیم‌ده پەداغوژی ادبیاتمز بو مسئله مذاکره ایدیلمکده‌در.

ایش بو مسئله اطرافینده اولسا اسکی مکتبه دونوب باقماق لازم گلمەز. زیرا بو سیستەم آمیریقادان هم‌ده اك صوك زمانلادا گلمیشدر. شبهەسیز که بو مکتب ایشلەرینیك یکی اصولی‌در. و بونیدا هر شیدەن اول ئەلەنا پارقهەرستیك کندیسیندەن آمیریقادان او گرەنمەلیدر.

عجبا بو اصل، بو سیستەم نەدەن عبارەت‌در؟

بورادا صنفلەر بوسبوتون آرادان قالدیریلیور. بونلاریك عوضینده، چوجوقلاریك متخصص معلملەر نظارەتی آلتیندا چالیشدیقلاری لابوراتورلار قورولیور. عجبا چوجوقلار ناصیل چالشیورلار؟ هر طلبه معین بیر زمان ایچەریسینده، معین بر درسیك قورصیندان بیر ایش، یاپماق ایچین بیر تاپشریق (задание) آلیور. بو ایشیك‌ده یاپیلماسیندا مطلق طلبه کندیسی اشتراك ایتمەلی‌در. بورادە

بو ایشی یاپماق ایچین هانسی ماخذلره، هانسی محلله‌ره مراجعت ایدیلمك لازم گلدیکی چوجوغا سویله‌نیلیور. حتی بیر طاقم یرلرده یاپیلاجاق ایشیك تمثاللاریدا کوستریلیور.

بوندان صوکرا چوجوق تماميله سربستدر. او کندیسی ایسته‌دیکی کیبی چالیشار، کندی آرزوسینا موافق وقتی تعیین ایده‌ر، وقتی بوله‌ر و نهایت ویریلمش ایشی کندی لازم بیلدیکی شکلده یاپار، بو ایشی یاپماقدا بعضاً او چوجوق معین لاباراتورلارا کیده‌ر، آکلاما‌دیغنی بیلمه‌دیکی ایشله‌ری متخصص معلمده‌ن اوکره‌نیر و همان متخصص معلمیك نظارتی آلتیندا چالیشار. یاپاجاغی ایشی تام معناسیله آرزو ایدیلدیکی بیر حالا قویماق ایچین بیر چوق اصوللاری کوتورور، قور، دکیشیر نهایت مقصدینه نائل اولور. تجربه ایتدیکی بوتون بو اصوللاری اوّلجه کندیسی خصوصی کاغذلار اوزرینه قید ایدیر و صوکرا ایش تماميله بیتدیکی حالدا بو تجربه‌له‌ر، بو یوللار عموم طلبه‌له‌ریك استفاده ایده بیله‌جکی، عموم طلبه‌له‌ره یول کوستره بیلن غروپ کاغذلارینا کیچیریلیر.

بو سیستمه‌نیك شدتلی جهتله‌ری بیرده‌ن بیره کوزه چارپار — جدیت، مستقل چالیشماق، مسئولیتی دوشونمك، کندی الی و کندی قافاسیله منتظم و متشکل بیر صورتده زحمته آلیشماق — ایشته بو سیستمه بك فایدالی جهتله‌ری ایشته یکی مکتب ایچین‌ده بك لزوملی اولان شئیله‌ر...

فقط آمیریقادان کلمیش بو اصوالی اولدوغی کیبی، تماميله شورا مکتبینه قبول ایتمکده اولماز. مکتبله‌رمزده یالیکز فردی استعدادلار انکشاف ایتدیریلمه‌مه‌لیدر: بونکه موازی مشترك چالیشماق، اجتماعی زحمت عادتله‌ری‌ده انکشاف ایتدیریلمه‌لیدر.

انسان یالیگز کندیسی ایچین قیمتلی دەگیل، بلکە بیر جمعیتك بیر قوللقتیویك عضوی اولدوغی ایچین قیمتلیدر.

بونیك ایچین دالتون پلانینك تطبیقی بیزدە بیر قادار انکشافە، داها دوغروسی بیر قادار تبدلاتە اوغرامالیدر:

ایشتە حلی لازم اولان بو مسئلە اوزەرینده بوتون بەداغوقلارمز اوغراشیور و ژورناللارمز صحیفەلەرینده بونی آیدینلاتماق ایستەیورلر. فقط یازیلانلاریك بو اصولیك شورا اصولینە یارادیغی، یالیگز فردی استعدادلاری ترقی و انکشاف ایتدیرمك دەگیل، بلکە مشترك و اجتماعی فعالیتکدە گنیش بیر جبهە دوتاجاغینی شمیدیدەن بر سوق طبیعی کیبی حس ایدیورلار.

بو سیستەم لاباراتور و ئەقسقورسیون اصوللاری ایلە براشەرەك بیر آقتیو - زحمت اصولینی میدانا چیقاراجاق و بونگلە آرزو ایدیلەن و صوك زمانلار هر کس طرفیندەن سویلەنەن و هر کسیك دقتنی جلب ایدەن، عین زماندا بوتون مکتب قورصینی بیر آرایا طوپلایان قومپلەقس تدریس سیستەمینی قبول ایتدیرەجکدر.

و الحاصل نتیجه نە اولیور؟

اسکی مکتبدە، قورو سوز مکتبینده، متنوعلیك، بیر چوق اصوللار بیر چوق یوللار واردی بو یولاریك هپسیدە بو قورو تدریس ایشلەرینی قولایلاشدیرماق ایچین ایدی.

یکی مکتبدە، داها دوغروسی حیات حادثەلەرینی اوگرەنمك ایچین چوجوغیك قارشیسندا یالیگز بو یول واردر - اودا آقتیو و زحمت یولیلە، مکتب قوللقتیوینك منتظم بیر تشکیلاتی آلتیندا و معین بیر پلان اوزرە (بیزجە دالتون پلانی ایلە) لاباراتور و یاخود ئەقسقورسیونا (تنزهە) دوغرو گیتمەلی.

باشقا یول یوقدور و اولادا بیلمەز.

معلملیگیك قولله کتیو چالیشماسی.

یازانی: ن. ق. قروپسقایا چەویرەنی: ع. ر.

منفق سوسیالیست شورالار جمهوریتی یکی قوممونیزم جمعیتی قورماغا چالشیور. قورولاجاق بو یکی جمعیتده یکدیکریله قاوغا ایدن صنفلەر، بر کتلەنیك زحمتینیك دیکر کتله طرفیندەن استثماری، ظالم و مظلوم، حاکم و محکوم اولمیاجاقدر. مذکور جمعیتده فن و تەخنیقا استثمارچی بر صنفیك نفعینه دەکیل، مساوی حقوقه مالك قارداشجاسینا چالیشان بوتون خلق کتلەسینیك منفعتی ایچین تطبیق ایدیلەجکدر. ایشتە انسانلاریك سفالت و فلاکت اوچوروملاریندان چیقماسینی، سعادتده یاشاماسینی آنجاق قوممونیزم جمعیتی تامین ایده بیلیور.

بو مقصدی بوتون حکومتلەر آراسیندا تعقیب ایدن آنجاق شورالار اتفاقیدر. هیچ بر حکومت بو مقصد آرقاسینجا قوشمامیش و قوشمیاجاقدر، بویله بر شعاری کیچمشلەردە هر طرفدن محاصرەیە معروض پاریس قومموناسی اورتایا آتمیش، تطبیقه باشلامیش و آنجاق اوچ آی عمر سورە بیلمیشدر. آوروپا دولتلەرینیك متفق سیاستی بو کونه کیبی نە اولمیشدر؟ باشقا مملکتلەری ضعیف صالماق اونی قامارلاماق اهالیسی استثمار ایتمك منفق شورالار جمهوریتی ایشجیلەر و کویلیلەر تشکیل ایتمیش و بو سببدن شورالار حکومتی استثمارچی سیاستینك بوتونلیکله علیهنه چیقیشدیر.

علمی قوممونیزمیك، مارقس و ئەنکلس مانیفەستاسینیك «اوتوپیا» وضعیتیندن چیقوبدا غایت کوزلجەسینه تطبیق ایدیله بیلەجکینی ایشده اولاراق بوکون دونیانیك بوتون حکومتلەرینه شورالار اتفاقی اثبات ایتمش اولدی.

تاریخیك تکرلەری اویله بر وضعیت آلدیکه کولتوریك ابتدائی بیللەلرینده بولنان، تەخنیقاسز، معمولات و استحصالاتجا آوروپانیك هر دولتیندن گەریده قالمش، اهالیسینك قسم‌اعظمی سوادسز روسیا هر مملکتدن اول بوکا اقدام ایتدی. فقط اعتراف ایدییورزکه شورالار اتفاقینیك قوممونیزمه دوغرو گیدەجکی یول اوقادارداقولای گیدیله بیلەجك آیدین یول ده‌گیل، داغلار، دەرەلر و سائره انکەللەر چوقدور.

روسیه ایشجیلەرینك اسکی حکومتی ییقاراق ادارەیی أله آلماسی سایر مملکتلەرکیندن چوق قولای ایدی. چونکه روسیه بورژوآزیاسی سرمایەدار آوروپا دولتلەرینیك بورژوآزیاسینا نسبتله غایت فنا بر حالدا متشکل ایدی، دیکر طرفدن بیرتیجی چاریزمیك قولدورجاسینا خلق کتلەسینی طالایوب چالماسیندان طولابی اسکی اصول ادارەیە قارشی خلق کتلەسینده دهشتلی بر نفرت و قوتلی بر عداوت حاصل اولموشدی.

فقط شورالار اتفاقینیك قوممونیزمه دوغرو گیدەجکی یول مدنی مملکتلەر ایشجیلەرینیك گیدەجکی یولدان داها چوق دولاشیق و تیکانلی‌در و طولاییسیلەده مشکلدر. بولمز نه قادار دولاشیق و تیکانلی اولسادا مقصدەزدەن دونمیەجکز و اوکا دوغرو داها متین و ثباتلی آدیملارلا یورویەجکز. چونکه دوتدیغمز یولدان دونمەمیز مملکتیك بربادلیغینی، اهالینیك فلاکت و محکوملیغنی، زحمتیك استثمارینی موجب اولور.

مملکتمزیك ترقی و انکشافینك اینتەرەسینی قوممونیزمیك ترقی و انکشافی اینتەرەسیله موافق و مطابقدر. مملکتمزیك یوکسەلیشی، و مملکتمیزده قوممونیزمیك غیر قوممونیستلەرله برپاسی دونیاده قوممونیزمیك و زحمتیك غالب کلمەسی. ایچین ایکی «رهن»

(زالوق)در فقط سرعتله قوشالم که مملکتی یوقسوللیقدان؛ اهالی‌نی عواملیقدان چابوق قورتالالم، علم و مدنیت کسب ایتمکگه چالیشالیم، کسب ایده‌جکمز علم و مدنیتی حیاته، حیاتیك معقول طرزده قورولوشینا، زحمتکش کتله‌سینیك نفعینه تطبیق ایدیلیم؛ سیسته‌ماتیق و فایدالی چالشماغا اعتیاد ایدملم؛ دوغرو و منتظم طرزده تشکیل ایدیلمش زحمت قوالله کتیوی اطرافیندا بوتون قوه و باجاریقمزی توپلامالی اوگره‌نه‌لم.

شورالار اتفاقینك ثروتی توکه‌نمه‌ز درجه‌ده بولدور. باشقالارینیك زحمتنی استثمار ایتمك اعتیاد و حرص ایسته‌ر ایسته‌مه‌ز اورتادان قالدیریلمش، هر کس کندی ألی و کندی امکیله یاشاماق ایسته‌یور، هر طرفده یگی حیات آرقاسینجا قوشولمادادر. مملکتمزده اسکیلیکك تمامیله تملیندن‌ده دوریلمه‌دیگنی اعتراف ایدییوریز. فقط اسکیلیکی تملیندن صارصیتماق ایچین و اونیك یئرینده یگی حیات قورماق مملکتمزده کوچوکله‌ردن، دوتمش بیوکله‌ره‌دك هر کسیك اوقوماسی، اوقوماسی و ینه اوقوماسی ایجاب ایده‌ر.

مملکتمیزده معلملیگیك عهده‌سینه دوشن رولیك بیوکلیکی و وظیفه‌نیك مسئوللیغی ایشته بو نقطۀ نظرله‌ردن نشأت ایدییور و بونی دوشونه‌رك **ولادیمیر ایلیچ** صوك مقاله‌له‌رینیك بیریسینده معلمله‌ر حقینده بویله دیمش‌در: خلق معلمه‌ری بورژوآزیا مملکتله‌رینیك هیچ بریسینده شیمدیه‌ده‌ك گورولمه‌دیکی و بوندان صوکرا گوروله‌میه‌جکی درجه‌ده بزده یوکسلدیلملیدر. بو بر حقیقتدرکه اصلا اثباته احتیاج یوقدور. حقیقی طرزده یورولماقسیزین و سیسته‌ماتیق چالشماقلا بز ایشیك بو جهتینه یاقلاشمالی و یاناشمالی‌یز؛ اونیك معنوی و **بالخاصه** مادی وضعیتنی یوکسلتمه‌لی‌یز.

خلق معامله‌رینی معنا و مادتاً تامینله‌، اونیك تشکیلات ایشله‌رینی سیسته‌ماتیك برطرزده قوتلندیرمکله اونلاری سرمایه‌چیله‌ر مملکتله‌رینده کی بورژوآزیا اصول اداره‌سینیك سوکه‌نه‌جکلیکیندن چیقاروب پرولتار صنفینه باغلامالی و پرولتار صنفینیك سوکه‌نه‌جکی پایمالی‌یزدر».

بورژوآزیامملکتله‌رینده مکتبله‌ر ایشچی کتله‌سینی معناً محکوم ایتمك ایچون اتخاذ ایدیلن وسیله‌له‌ریك اڭ قوه‌تلیسیدر. بونیك اثباته احتیاجی یوقدر. بورژوآزیا مکتبله‌ر واسطه‌سیله خلق چوجوقلاریندان هر برشیه کور کورانه اینانان روحلو، بورژوآزیا اصول اداره‌سی قانون و نظاملارینیك بوزولماسی اوزه‌رینده تیربل - تیربل تیتره‌یه‌ن فردله‌ر حاضرلایور؛ هله چوجوقلیقدان کنج نسلیك روحینا بیك دورلو ملیت نغمه‌لرینی تلقینله باشقا ملتله‌ری انسان حساب ایتمیه‌جك و دائما عداوت بسله‌یه‌جك شووینیست وئه‌غوایست وطنداشلار یتشدیریور.

بونلار حقینده به‌داغوژی ادبیاتمیزدا متعدد دفعه‌لر یازیلدیغیندان شورادا اوزون اوزادی مباحثه‌یه لزوم یوقدور. فقط آمیریقا مکتبله‌رینیك بو نقطه‌له‌ری ادبیاتمزدا پك آز ایضاح ایدیلمش‌در. شو مسئله‌یه دقتله‌ری جلب ایتمك ایسته‌یورز. چونکه بر طرفدن آرامیزدا آمیریقا مکتبله‌رینیك ایده آل بر مکتب اولوب صنفی قاراقته‌رله‌ردن اوزاق اولماسی کبی دوشونجه‌له‌ر، چوقدور و دیکر طرفدن آمیریقادا مکتبله‌ریك بورژوآزیا روحیله دولدورولماسی دموقراتیزمیك کنیش شرائطی آلتیندا اولدیغیندان طولایی اورادا زحمتکش چوجوقلارینیك بورژوآزیا تاثیری آلتیندا تعلیم و تربیه آلوب بورژوآزیایه خدمت ایده‌جك وطنداشلار حاضرلانماسینی موجب اولان قانونلاریك اڭ اینجه شکلله‌ری تنظیم و ترتیب

ایدیلمشدر. بورژوآزیا إسلاملاریلا ماهرانه بیر طرزده تسبیب ایدیلمش تعلیم و تربیه مەتودلاریلا چوچوقلارا یاناشیلماسی آمیریقا مکتبلەرینیك الڭ قوتلی بروز ایدەر خصوصیتلەریندندر.

آمیریقا مکتبلەرینیك نه کبی روحه مالك اولدیغنی آمیریقا محررلەریندن «**اوپتون سینکلەر**» کوزەل صورەتده ایضاح ایدییور.

«قاز آدیمی» نام اثرینیك مدخلینده آمیریقا دارالفنونلاری ایشلەرینیك قورولوشینا تماس ایدەرك **اوپتون سینکلەر** یازییور:

«آمیریقا دارالفنون و قوللەجلەرینده آلتی یوز بیك کنج انسانلار تحصیل ایتمەدەدر. شو آلتی یوز بیك کنج نفر دیزیلمش عین پلان موجبنجه عقل دەکیل، سفاهته؛ عدالت دەکیل، حقسزلیکه؛ آزادلیق دەکیل، محکومیته؛ محبت دەکیل، کین و عداوته اوکرەتیلیر و آلیشدیریلیر.

کیچن سنه بن آمیریقا تعلیم و تربیەسینی تدقیق ایدییوردم. بو مسئله حقینده چوقلی کتابلار رسالەلەر مقالەلەر، معروضەلەر، نطقلەر، مکتوبلار، غزته و ژورناللار مطالعه ایله آزی ۵-۶ میلیونەدەك سوز اوقودیم. آمیریقایی بر اوجیندان دوتمش دیکر اوجینا قادار کزەرك طولاشمامدا عمده مقصدیم پیداغوقلار، متعلمەلەر و اونلاریك آتا آنالاریلا، دارالفنون و قوللەجلەریك پروفەسسورلاریلا، ستودەنتلەرلە پرەزیدەنتلەرلە، دەقانلارلا بوپەچیتەللەرلە، مدیرلەرلە، حافظلەرلە، مشاهده و تدقیقچیلەرلە، اعنەچی-موسسلەرلە و الحاصل بو مسئلەلەر ایله علاقەدار بوتون سیمالارلا سویلشمك و قونوشماق ایدی. توپلادیغیم شو بوبوك معلومات اوزەرینده کندیلیکیمده دەشونوب کوتور-قوی ایدەرك فرقلاری تفریق و تعمیم ایتدیکدەن صوڭرا آمیریقا تعلیم و تحصیلی حقینده هیچ بیر تصور کسب ایدەمەدم».

« قاز آدیمی » نام کتاب بو نقطه نظردن غایت ده کەرلی و عبرت آمیزدر. آمیریقادا کرك اورتا و کرك عالی مکتبلەرینك مسامەلەرینه دەك بورژوآزیا مفکورەسیله مشبوع اولدیغینی و آنجاق بورژوآزیایا خدمت ایتدیکینی مذکور کتاب غایت آچیقجاسینا تصویر و تنویر ایدییور.

سینکلەرینك بو کونلەردە ترجمەسی بیتیر «قاز یاورولاری» نام دیکر کتابیدە آمیریقادا خلق مکتبلەرینینك وضعیتنی و روحینی کوزەل بر صورتده ایضاح ایدییور.

سرمایەچیلەر اصول ادارەسینده خلق کتلەسینی محکوم ایچین مکتب قوتلی بر آلت اتخاذ ایدیلدیکیندن طولایی خلقیك تعلیم و تحصیل ایشلەرىدە شبهەسز بوڭا موافق و مطابق طرزده قورولاجاقدر. مکتب حیاتی، اوقوتولاجاق درسلەر پروغرامی، مەتودلار، درس جدوللەری دهشتلی تعرض ایدیلیور. حکومتیك دقتنی جلب ایدن شو فرانسا، اسویچرە، بلچیقا مکتبلەرینده کی میخانیکی تدریس حدیندن کیچمشدر. مکتبلەردە تعقیب ایدیلن مفکورە فرانسەنیك هر نقطەسینده عینی کونیك عینی ساعتینده خلق مکتبلەرینده موافق صنفلەرینده عینی املانیك یازیلماسیدر. البته شو نظارتی قولایلاشدیرماقلا برابر مکتبلەر آراسینداکی باشقالیقلاری سیلیور. مکتبلەریك سیماسینی اورتیور، فردیتنی قالدیرییور و بونکلادا مکتبلەریك حیاتدان آییریلماسینی، اوزاقلاشماسینی موجب اولیور.

شایان حیرت بوراسیدرکه باشدا مشهور پەداغوق «شولتسه» اولماق اوزره آلمان سوسیال دەموقراتیاسی آلمان خلق مکتبلەرینیكدە بو سیستم ایله کیتمەسینه اصرار ایدییور. شولتسه کندی نقطهٔ نظرینی کویا پرولەتار اینتەرەسینه کوره محافظه ایتمکه چالشیور.

ایشچیلەر صیق-صیق یئرلەرینی دەکیشەرەك بر شهردن دیکر شهرە کیتمك مجبوریتینده قالیور. صانکە بونیك ایچینده بتون خلق مکتبلەرینده عینی پروغرامیك تطبیقی ومکتبلەریك هیچ بر فردی خصوصیتلەرە مالك اولماماسی ایجاب ایدیبورمش. بەداغوق مارقسیست شولتسەنیك شوبوللارلا پرولەتار اینتەرەسینە دایاناماسی مکتبی آنجاق اوقو-یازی مکتبی تلقی ایتدیکنی و یکی مکتبیك چوجوقدا کی قابلیتی انکشاف ایتدیرمەسیلە حیاتیك بوتون جهتلەرینه مستعد اولماسینا اهمیت ویرمەدیکنی کوزەلجەسینە کوستریبور.

مکتب حیاتینیك رەغلامنتاسیونی معلملیك مسلکینیك حرفت شکلی آلماسینی موجب اولور. نظارتیك ترتیب ایدەرك ویردیکی پروغرامیك نقطە بە نقطە تطبیق ایدیلمەسی مجبوریدر. بو سببدن طولایی نە او کرەتەجکی ایجاب ایتدیکنی دوشونمە قایغوسی معلمیك اوزەریندن قالدیریلیور. بو ایشلە آز-چوق مکتب مدیری علاقەداردر. پروغرام مسئلەسیلە معلم اصلا علاقەدار دەکیل و بو جهت اعتباریلە اوسادەجە بر اجراچیدر. بونکلا معلمیك ایشینیك قولایلاشدیغی دوغرودر. فقط نتیجە اعتباریلە نە اولور؟ حیاتی کوروب دوشونمەمك، معلوماتجا دار بر چرچیوە داخلینده طولاشماق، حیات و دنیا حقینده هیچ بر فکر صاحبی اولاماماق و الخ... شیمدیکی وضعیتلەر داخلینده نەلەر ویریلمەسی لازم کلمەسیلە مراقلانمایور، ویردیکنی نە ایچین ویریور دوشونمەبور. بو کبی ایشلەرلە اوغراشماق او کا جایزدە دەکیل. اورادا قوممونیست بر معلم مجبوریت ایچەریسینده اولاراق چوجوقلاردا سایر مکتبلەرە قارشی کین و عداوت توخوملەری سپمك، تبلیغ ایتمك کبی آغیر وضعیتە دوشە بیلیر.

البته، بو ایی وضعیتلەردن دەگیل. ایشته بر سببلەردن طولاییدر که بورژوآزیا مملکتلەرینیك معلملەری هیچ بر حیاتی نقطۀنظره صاحب دەگیللەر و اوگرەتیلمەسی ایجاب ایدەن شئیلەریەی چوجوغا اوگرەتیورلەر سوألینی کندیلەرینه ویرمك قایغوسیندان آزادەدرلەر. اونلارا گوره بوکیبی شئیلەر راحتسزلیقدان باشقا بر شی دەگیلدر.

بونیك ایچین‌در که فرانسیز «سندیقالیست» معلملەر کندی ژورناللاریندان تدریسیك ماهیت و کیفیتیندن زیاده معلمیك حقوقی حقینده یازارلار. سرمایەچیلەر اصول ادارەسینده تدریسیك ماهیتیندن بحث ایدیلمەز زیرا تدریسك ماهیتنی بورژوآزیا حکومتی تعیین ایدر، معلملەر تعیین ایتمز.

عجبا معلمیك عهدەسینه نه دوشیور؛ معلم، گوستریلن شئیلەری ممکن درجەده گوزەل اوگرتمکه چالیشیور. ایشته بو سبب طولاییسیلەدرکه تدریسیك تەخنیکی جهتلەرینه جوق اهمیت ویریلیر. ئەوت، اورلاردا تدریس تەخنیکاسی گوزەل طرزده قورولموشدور.

اسوبچره مکتبلەرینی گزدیکیم وقتلەر بنی الك آرتیق حیرته گتیرەن اورانیك مکتبلەرینده ممکن بوللارلا آز زمان ایچەریسینده چوجوغیك قافاسینا الك کیج هضم ایدیلن ماتریاللاریك دولدوروالماسی ایدی. سرمایەدارلار مملکتینده تدریسیك تەخنیکاسی گوزەل طرزده محکملشدیریلیر. بو جهتجه کریده قالمش مکتبلەرده زوبا و تهدید وسیلەسیله چوجوغا اوگرەتیلیرسەده، آمیریقا کبی مملکتلەرده تدریسیك تەخنیکی طرفی غایت ایلریلەمش‌در. اورادا چوجوغیك طبیعی احتیاجلاری، اینتەرەسی اینجەالکلەرینه قادار اوگرەتیلیر، بونلارلا چوجوغا یاناشیلیر و بو سببدن‌ده چوجوق بورژوآزیا مفکورەسینیك آجی توخوملارینی مجبوریتله دەگیل، ممنونیتله و آرتیقجاسینا اودور.

آلمانیادا، فرانسادا، آمیریقادا هر معلمیڭ تدریس تەخنیکنی گوزەل طرزده بیلمەسی ایجاب ایدییور. صوڭ زمانلاردا هرطرفه یاییلمیش «دالتون پلانی»ده تدریسیڭ تەخنیکی جهتلەرینی ایلیشدیرمك ایچین ترتیب ایدیلمشدر. بو پلان اویله ماهرانه دیزیلمش پلاندرکه هر هانکی بر مردار ایده قولایلیقلا چوجوغا آشیلانا بیلیر. مذکور پلان ناصل اوگرتمك پلانیدر، نەلەر اوگرتمك پلانی دەگیل.

ایلەری گیتمش بورژوآزیا مملکتلەرینیڭ معلمی چوجوغیڭ تهیج جهتلەرینیڭ تحریکنی، چوجوقلاردا تشبث شخصی انکشافی ایچین آچیق نمونەلەر و مثاللار ویریلمەسی ایجابینی دوشونیور و آکلایور. کندی حکایەلەرینی طاتلی و گوزەل سوزلەرله تقریرده، مکمل رسملەر اوزره تنویر و ایضاحدا و حتی چوجوقلاردا تشبث شخصی ابراز و انکشاف ایتدیرمکده ماهر و مقتدردر. (لای و کەرشەنشتەینەرکیبی). معلم تدریسده ماهردر. اونی قیمتلندیریجی نقطهٔ نظرده بوراسیدر.

سرمایەچیلەر دولتلەرینده معلم بورژوآزیانیڭ نوکریدر و اونیڭ بویوردیغلارینی ایفا ایدییور. میلیاردەره خدمت ایدەن آشباز، بربر، باغبان کندی صنعتلەرینده نه قادار ماهر اولسالاردا آشبازلیقدان، بربرلیکدن و باغبانلیقدان چیقمادیغلاری کیبی بورژوآزیانیڭ بویوردیغنی اوگرەتەن بورژوآزیا نوکری معلم نه قادار گوزەل اوگرەتسەده بورژوآزیا نوکرچیلیکیندن چیقا بیلیرمی؟

وظیفەسینه گوره بورژوآزیا غایت گوزەل مکافاتلاندیردیغی ایچون معلم بو وضعیتدن چیقا بیلیرمی؟

بوتون دونیایی صارصیتان ایمپەریالیزم محاربەسی ایشته بو قادار

معلمله‌ری‌ده علاقه‌دار ایتدی، معلمله‌ر صنفله‌رینك متقابل علاقه‌له‌رینه، گرك بورژوآزیا و گرك کندی وضعیتله‌رینه بام باشقا نقطهٔ نظرله باقماغا مجبور اولدیلار، بورژوآزیانیك آغا و کندیله‌رینیك نوکر اولدیغنی دوشوندیله‌ر و بورژوآزیا ألیندن آلدیغلاری بر لوقما چوره‌گیك آجیلیغنی حس ایده بیلدیله‌ر.

عجبا شورالار اتفاقیندا، ایش هانکی جریانلا گیدییور؟

شورالار اتفاقیندا سرمایه‌چیله‌ر و ملکدارلار اداره‌سی ییقیلمش سادا، هله‌لیك صنفلر موجوددر. نه قادار بونلار موجوددر، مکتب ده‌خی صنفی اولاراق قالاجاقدر. شیمدیکی اداره پروله‌تار ألینده اولدیغی ایچین مکتبله‌ره کندی پروله‌تار مهرینی وورموشدیر. ئه‌وه‌ت. مکتبله‌ریمز حالا صنفیدر. فقط عمله چوجوقلاری ایچین خصوصی اولاراق بر طاقم امتیازاته مالك مکتبله‌ر یاراتماق ایسته‌دیگمز دوشونیلمه‌سین. پروله‌تار اداره‌سی بوتون خلق کتله‌سینیك چوجوقلارینا پروله‌تار مفکوره‌سی آشیلاماق و قولله کتیویزم اعتیادی ویرمك مقصدیله مکتبی آلت اتخاذ ایدییور. مکتب پروغراملاری قومونیزم روحیله مشبوع اولدیغیندان مکتب حیاتی یاواش یاواش قولله کتیویزم روحینی آلیور.

أوت، سرمایه‌چیله‌ر مملکتله‌رینده اولدیغی کبی شورالار اتفاقینده‌ده مکتب صنفیدر. فقط بویوك فرق وار: سرمایه‌چیله‌ر مملکتله‌رینده مکتب بورژوآزیا مفکوره‌سینی طاشیدیغی بر حالدا شورالار اتفاقیندا پروله‌تار مفکوره‌سینی طاشیور. شوفرق یئرایله کوك آراسی قادار بویوکدر.

سرمایه‌چیله‌ر اصول اداره‌سینده معلم نوکردر؛ شورالار اتفاقینده‌ده نوکردر. اورادا معلم عمله و کندلی کتله‌سینی استثمار ایده‌ن و کندی اینته‌ره‌سی اوغروندا عمله‌لری و معلمی قان ده‌ریالارینه سوق ایده‌ن بورژوآزیایا نوکرلیك ایدییور.

شورالار اتفاقیندا معلم معظم پرولەتار اوردوسینڭ زحمتکشلەریڭ محکوملاریڭ و بوتون استثمار ایدیلەنلەریڭ نوکریدر. بورادا معلم بوتون خلق کتلەسینیڭ سعادتی و راحتلیگی اوغروندا چالشیور. بو اوغوردا قوشماق چالشماق قباحتلی دەگیل؛ بویله نوکرلیك اولدیقجا بویوك و عالی بر شرفدر.

شورالار اتفاقیندا معلمەر اڭ شرفلی صیرالاری دوتمشلاردیر. بورادا معلمەر دوشونجەلی و آقتیودرلەر.

فرقەنیڭ XIII نجی قورولتاینده معلمەریڭ پك فنا مادی وضعیت ایچەریسینده بولندیغلاری ۱۹۲۳ سنه نویابرینده بیله اورتا حسابلا دورت روبله (امتعه روبلەسی) معاش آلدیغلاری و بونیڭلا برابر معلمەر کتلەسی نمایندەلەرینیڭ قورولتایا گلەرەك قوممونیست فرقەسینی و شورالار حکومتینی آتشین نطقلەرله تبریك ایتمەلری دیبلیر. حقیقتاً آجیناجاق پك فنا بر وضعیت، فقط داهادا آرتیق متانتله قوممونیزم قایقینی چکیور و قولاك کتیوزم قورولوشی اوغروندا داها جدی فعالیتله قوشوبورلار. هیچ شبهەسز که اونلار گلەجکی دوشونیورلار و «لەنین»یڭ کندیلەری حقینده کی «خلق معلمەری بورژو آزیا مملکتلەرینیڭ هیچ بریسینده شیمدییەدەك گورولمەدیگی و بوندان صوڭرا گورولمیەجکی درجەده بزده یوکسلدیلمەلیدر» وصیتینی فرقەمز گلەجکده یەرینه یتیرەجکینی اونلار دوشونیور.

XIII نجی قورولتای وقتلەرینده معلمەریڭ نمایشی اثبات ایتدیکه جدوجهدله قوممونیزمه دوغرو کیدەن معلمەریمیز وار وشورامکتبی قورولا بیلەجکدر.

شیمدی معلمەرمزیڭ ایشلەرینیڭ تشکیلی مسئلەسینه کیچەلم.

اوقتیابر انقلابیندان صوڭرا زحمت مکتبی پرەنسیپلەری میدانا آتیلدی، اسکی پروغراملار قالدیریلدی، اسکی درس کتابلاری

اورتادان گوتورولدی، معلملەر آراسیندا گنیش بر تبلیغات آپریلدی، یکی پرەنسیپلەری تطبیق اعتباریلە معلمە تام آزادلق ویریلدی. اوزمان معلمیك عهدەسینە دوشن ایش غایت دە کوج ایدی. چونکە میدانە آتیلمش مسئلە ساحەسیندە اونیك حاضرلیغی یوق ایدی. قورولماسی ایجاب ایدەن شئیك قورولماسینی بیلمەمك عجایب و کوج اولامازمی؛ هیچ ایشیدیلمەمش و گورولمەمش بر بنا تیکمك ایجاب ایتدیگی وقت اونیك تملەرینی ایضاح ایتمك لازیم گلیر. بنا تیکیلمگە باشلاندی. بو ساحەدە بعض یەرلەردە آتیلمش آدیملار حقیقتاً تقدیر ایدیلمەلیدر. فقط گورولموش ایشلەر قید ایدیلمەدیگیندن گرك مرکزە و گرك معلمیك کندیسینە معلوم ایدیلمگسزین اینوب گیتدی. یاپیلمیش بر طاقم گوزەل تجربەلەر محکملندیریلمەدی، دوشونولمیش ایی فکرلەر تطبیقسز قالدی. ۱۹۱۸ و ۱۹۱۹ نجی سنەلەردە یاپیلمش ایشلەریك چوقی شیمدی، ۱۹۲۴ نجی سنەدە، مطبوعاتدا گوستەریلیر. البتە همان ایشلەر مکتبدە چوجوقلار ایچین نفعسز اولامیشدر، فقط معلملەرە معلوم ایدیلمەـ دیگیندەن اونلار ایچین ثمرەسیز قالمیشدر. شو امکلەرە تأسف ایدییورز. کیچمیش سنەلەریك بوتون بویلە نتیجەلەری اثبات ایتدیکە یکی مکتبیك* تکلیگدە یارانماسی قابل دەگیل، یکی مکتب آنجاق معلملەریك قوللەکتیو طرزدە چالشمالاری و اوغراشمالاریلا یارادیلا بیلیر.

بو ساحەدە موفق اولابیلمك ایچین نەلەریك یاپیلماسی ایجاب ایدەر هر شیدن اول معلملەریك یاپاجاغی ایشلەر عمومی، بر مجرا اوزرە گیتمەلیدر.

علمی ـ پەداغوژی هیئتی واحد زحمت مکتبلەرینیك پروغرامی شەماسینی ترتیب ایتمگلە شو مجرا باشلانغیجنی سینادی. پروغراملار

اساسینی تشکیل ایده‌جك شئیك ماهیتنی تعیین ایتمك لازم گلیوردی.
ایشته ترتیب ایدیلمش پروغراملاریك رکنینی هپ قوممونیزم
اساسلاری تشکیل ایدیور. مسئله بونگلا بیتمه‌میش ایدی، پروغراملار
گنیش پەداغوژی بر دائره‌ده مذاکره ایدیلمه‌لی، پروغرام حقینده
فکرلەر سویله‌نمه‌لی نقطهٔ نظرلەر و ایدیلن اعتراضلار دیگلنیلمه‌لی‌ایدی.

أوەت شەماللار گنیش مذاکره‌لەره اوغراتیلدی، بونیڭ ایچین
پەداغوژی قورولتایلار و قونفرانسلار دعوت ایدیلدی، پروغراملار
بر چوق پەداغوژی موسسەلەردن کیچدی، معلمەلەرله فرقه‌چیله‌ریڭ
برلکده‌کی سعیله‌ریله نتیجەلندی. شەماللار پەداغوژی افکارینه
اهمیتلی تائیرلەر یاپماقلا اونلاری معین بر مجرایه صالدی. بر
چوق یئرلەرده پروغرام حقینده کورولموش ایشلەر بزه بللیدر.
یای تعطیلینده معلمەریڭ حاضرلیغی موفقیتله کیچدی. چونکه
پروغراملار اوزەرینده اوغراشماق اونلاریڭ معناً انکشافلارینی
موجب اولدیغینی دوشونموش و پروغرام ترتیبی معلمیڭ کندیسینیڭ
یاپماسی ایجاب ایدەن ایش اولدیغینی معلم حس ایتمشدی. علمی ـ
پەداغوژی هیئتی بعض یەرلەردەن آلدیغی قیوداتی اصلاح ایتدیکدن
صوڭرا پروغرەملارا علاوه ایتدی.

پروغراملار هر طرفه یاییلیور. اولاریڭ اوزەرینده متشکل
ایشلەر باشلاناجاقدر. شیمدی آرتیق هر معلم چوجوغا اوگرەته‌جکی
شئیڭ نه ایچین اوگرەتدیکنی کندینه ایضاح ایده‌بیله‌جك، دوشونه‌جکدر
و اوقوتاجاغی شئیك چوجوق ایچین آیدین اولماسینا، اونیڭ قولای
قاورایا بیلمەسینه جەاْسعی ایده‌جکدر.

پروغراملار هپ معلمەریڭ اشتراکی و رضاسیله ترتیب
ایدیلمیش‌در. محلی حیاتی اوگرەنمکسزین و پروغراملاریڭ
هر جهتنی تدقیق ایتمکسزین و آڭلاماقسزین اونلاریڭ تطبیقی

اصلا قابل ده‌کیل. بناء علیه یکی پروغراملار اوزه‌ره اوقوتا بیلمك ایچین معلمیك محلی شرائطی دوشونمه‌سی، حیاتی او کره‌نمه‌سی، آکلاماسی، حیاتیك کیدیشینی و قوه‌سینی حس ایتمه‌سی ایجاب ایدییور. مرکزده‌ن آز شی بکله‌مه‌لی، کندیسی چوق شی یاپمالیدر. هرشیئك مرکزده‌ن حاضر صورتده کوندریله‌جك فکرینده‌ن واز کیچمه‌لی، حیاتیك جریانینه کوزله‌رینی آچمالیدر.

ئولکه شناسلیق معلمیك حیاته قارشی کوزله‌رینیك آچیلماسینی و معنا انکشافینی موجب وسیله‌له‌ریك اك قوه‌تلیسیدر. ئولکه‌شناسلیق حیاتیك دوشونوله‌رك آکلاشیلماسینا آرتیق درجه‌ده یاردیم ایدییور. ئولکه‌شناسلیق‌دان توپلانیلان ماته‌ریال خامدیر. اونیك اوزه‌رینده اوغراشمالی مکتب تدریسی ایچین اك موافقله‌رینی، ده‌که‌رلیله‌رینی آلمالی. توپلانیلمش ماته‌ریالیك هانکی قسمی لازم و هانکی قسمی غیر لازم اولدیغینی تفریق ایتمه‌یی اوکره‌نمك ایجاب ایدییور. معلمیك بیلکی آرقاسینجا قوشدیغی و کندیسی ایچین جداً چالشماقلا برابر حیاتیك طلب ایتدیکی شیله‌ری آیدین یوللارلا چوجوغا ویره‌بیله‌جکی ایچین سعی ایدییور.

بوباره‌ده الیمده‌کی ماته‌ریاللاردان بریسینی مثال اولاراق آلیوریم. «ریازان» غوبرنیاسینیك «قاسیموف» قضاسیندا بولنان ابتدائی مکتب معلمله‌رینیك حاضرلیغی دائره‌سینده‌در. ۱۹۲۳ و ۱۹۲۴نجی تدریس سنه‌سینده قیش زمانی وقوع بولمش اجتماعلاردا (۲۸۰) قادار معروضه اوقونمش‌در. شو ۲۸۰ معروضه‌نیك ۲۹ ی عمومی موضوعلار، ۷۰ ی سیاسی، ۴۸ ی ئولکه شناسلیق و ۱۳۳ ی‌ده مختلف مه‌تودلار حقینده اوقونموشدر. معلمله‌ریمزیك نه‌درجه‌ده انکشاف ایتدیکله‌رینی ایشته شو عددله‌ر ایی کوسته‌رییور. مذکور معروضه‌لار ۱۰۹ نفر طرفیندن ویریلمش‌در.

دیگر بر مثال آلیورم موسقوا شهرینیك «باوومانوفسکی» وایونیندا بیرینجی درجه‌لی مکتب معلمه‌رینیك رایون قونفرانسلاری‌در. اورادا کی قونفرانسلار رایون معلمه‌ریندن متشکل محللی غروپلار آپارمش‌در. بوراسی اك قیمتلی جهتله‌ردندر. مادتاً یك فنا شرائط ایچه‌ریسینده چالشماقلا برابر ایی نتیجه‌له‌ر الده ایتدیکلرینی ماته‌ریال بزه آکلاتیور.

غروپلاریك توپلادیغلارینی معروضه‌چیله‌ر جوجوق ایشله‌ریندن آلینمش قومپله‌قسله‌رده‌ن ترتیب ایتدیکله‌ری پروغراملارلا تماسلادیلار.

کیچن سنه اوچونجی «تریبه‌ستور» له‌ریك مشغولیت پلانینی علمی شورانیك شه‌مالارینا اساسلاناراق بیرلشمش قولله‌تیفله‌ر ترتیب ایتمشدر.

a) علمی شورانیك پروغراملارینا سنه اولینده معلمه‌ر اعتمادسز بر طورلا یاناشیوردی. فقط صوکرالار پروغراملار برلکده مذاکره و مناقشه ایدیله‌رك آکلاشیلدی، معلمیك ذهنینده یئرلشمش اولدی. اونلاریك تطبیق ایدیله بیله‌جکی حقینده‌کی شبهه‌له‌ر و اعتمادسزلیقلار بالاخره دفع - اولدی.

b) مشغولیت پلانی ترتیب ایدن معلمه‌ر قولله‌کتیفی عمومی بر پلان اوزه‌ره اوغراشمش، دوندیغلاری جبهه‌ده محکم دورموش، هر برینیك معروض قالدیغی انکلله‌رده و مائل اولا بیلدیکی موفقیتله‌رده اشتراك ایتمشله‌ردر.

c) پلان ترتیبی و علمی شورانیك پروغراملارینی تدقیق ایتمك میداندا کی بوتون پداغوژی و مه‌تودیق ادبیاتی اوقومالارینی وصیق صیق «او. پ. او.» یه مراجعت ایتمه‌لرینی موجب اولمش‌در.

ایضاح ایدیله‌ن قونستروقسیون اوزره معلمه‌ر حاضرلیغی ایکی

مهم عنصری حاوی ایدی : معلمله‌رده تشبث شخصی اویانماسی ، سائر معلمله‌ریك تجربه‌له‌ریندن خبردار اولماق و مرکزیك په‌داغوژی فکرله‌رینه مراجعت ایتمك اعتیادی .

معارف مدنیت قومسیونینك عهده‌سینده آنجاق ایشله‌ره نظارت ایتمك ، ایجابینا کوره یاردم ایتمك رایون دائره‌سینده‌کی متشکل چالیشانلار آراسیندا رابطه و مناسبت دوزاتمك ، ممکن‌درجه ادبیاتلا تامین ایتمك ایشله‌ری قالمیشدیر .

شورالار اتفاقینیك هر یه‌رینده ایشله‌ر عینی مجرا اوزره کیتمه‌ده‌در . هانکی بر پیداغوژی ژورنالی آچیلاجاق اولورسا ، قولله کتیو ایشله‌ریك آپاریلماسی و معلمله‌ریك کندی حاضرلیقلاری اوغروندا چالشمالاری اورادا کورولور . ألبته مختلف یه‌رله‌رده شو تشبثاتیك درجه‌سی مختلف‌در . علمی شورانیك علمی - په‌داغوژی بولمه‌سی واسطه‌سیله خلق معارف قومیسارلیغی مملکتیك هر جهتینه عمومی مه‌تودیق کوستریشله‌ر وبرییور . مذکور کوسته‌رمه‌له‌ر «یکی مکتب یوللارینداء» نام ژورنالدا هر زامان شرح و بیان ایدیلیور . علمی شورانیك علمی - په‌داغوژی بولمه‌سی پروغراملاری بتیردیکدن صوکرا بو مسئله‌له‌ر اوزه‌رینده چوق اوغراشاجاقدر . فقط معلمله‌رمز علمی شورانیك کوسته‌رمه‌له‌رینه کوز تیکمیه‌رك قولله کتیوله‌ر تشکیل ایتمه‌لی و علمی شورانیك عمومی کوسته‌رمه‌له‌رینه سو که‌نه‌رك دوزکون مه‌تودیق یوللار آرامالیدرلار معلمله‌رمزده بو تشبث یوق ده کیل‌در .

مه‌تود مسئله‌سینه کلینجه بز آوروپا و آمیریقانیك تجربه‌له‌رینی آرایوب او کره‌نمه‌لی‌بز . تدریسیك ماهیتی اعتباریله اورالار بزم ایچین الویریشلی د کیلسه‌ده مه‌تود اعتباریله بالخاصه آمیریقایی تعقیب ایده‌جك اولورساق مکتبله‌ریمز ایچین چوق شیئله‌ر آلا

بیله‌رز. بوقاریدا سویلدیکمز کیبی مه‌تود مسئله‌سی آمیریقادا اولدیقجا گوزه‌ل بر طرزده ترتیب و تنظیم ایدیلمشدر. چوجوغی اوکره‌نمك ایچین شو مه‌تودلار پك قیمتلیدر. هیئت عمومیه‌سیله بز مکتبله‌رمزه صوقامایز. چونکه بزم مکتبله‌رمز، چوجوقلارمز و مکتب قورولوشینداکی مقصدله‌ریمز اولار کیندان بام باشقادر. بز اولاردان بر طاقم شیله‌ر آلا بیله‌ریز.

آلابیله‌جکمز ماده‌له‌ردن مثال:

تدریسیك چوجوغیك اینته‌ره‌سینه گوره میل و فعالیتی اوزه‌رینده اساسلاناسینی موجب اولان «بوی-سقااوتیزم» ماده‌سی. بیزده کی پیئونه‌رله‌ر حرکاتی بوی-سقااوتیزمدن گنیش صورتده استفاده ایدییور، فقط بو بوی-سقااوتیزم آوروپا و آمیریقادا کی بوی-سقااوتیزمیك تام عکسیدر. چوجوقلاریك سنی احتیاجلارینا گوره جمعیت و تشکیلات تمایلی اوزه‌رینده اساسلانمش بوی-سقااوتیزم البته وقتیله پیئونه‌رلیك شکلیندن چیقوب مکتب ایشله‌رینه و مکتب حیاتینا دخی گیره‌جکدر. پیئونه‌رله‌ر حرکاتی مکتبیك اسکی و چورموش مه‌تودلاردان خلاصینه و حیاته یاقلاشماسینا بویوك یاردیملار ایده‌جکدر.

آلاجاغمز شیله‌ردن دیگر بر مثال، دالتون پلانینی آلوب اوکره‌نمه‌مز لازمدر. مذکور مه‌تود اك چوق اوقو - یازی مکتبینه اویغوندر. بورادا چوجوغیك ذهنینك مستقل چالیشماسی و تدقیق مه‌تودلاری اك صوك پلانلارا بیرافیلمشدر. آمیریقادا و انکلتره‌ده اولدیغی کبی بز اونی هیئت عمومیه‌سیله تطبیق ایده‌مه‌ییز. اورادان آنجاق کندی حیاتمزا اویغون و مکتبله‌رمزده تعقیب ایتدیگمز مقصدله‌ره موافق جهتله‌رینی آلابیله‌ریز چوجوقلاریك مستقل دوشونمه‌له‌رینه و تشبث شخصیه‌له‌رنیك انکشافینه انگل اولان جهتله‌رینی بیراقمامیز لازمدر. فنا و ایی جهتله‌رینیده قولله‌نتیویزم اساسلارینا

گوره تفریق ایده‌بیله‌ریز. دالتون-لاباراتور پلانیندان بز اصلا قاچامایز. چونکه شو پلان باالخاصه بزیم ایچین اهمیتی حائزدر. بز، پلان اوزه‌ره و سیسته‌ماتیق چالشامایان، کندی ایشله‌ریمزی دوشونه‌ره‌ك قونترول ایده‌مه‌ین انسانلاریز: بز صوك درجه آنارشی ایچینده ایشله‌ریز؛ ابتدادا وارقومیزی توپلاییوب جدیتله یاپیشدیغمز بر ایشده‌ن چوق کیچمز سویوبارز. و صوکینه‌ده‌ك آپارمادان یاریسیندا و ناتمام بیراقارز؛ دیکر بریسینه شروع ایده‌رز، بنه اورتاسیندا اوندان واز کیچه‌رز. مملکتمز اکینچیله‌ر مملکتیدر. بورادا انسانلار یای زمانی آتشین چالشوب اوزون قیشی استراحت ایتمکه آلشمش‌در گه‌ریده قالمش مملکتمز سرمایه‌چیلیکیك الك دهشتلی و مروتسز مکتبنی کیچمزدن بورژوآزیا پنجه‌سیندن خلاص اولموشدیر. فقط چوق گه‌ریده‌یز، طولایسیله‌ده باجاریغسیزز، قوه‌مزی و شرائطمزی دوشونه‌مه‌یورز متشکل طرزده منتظم ایش آپارماغا مقتدر ده گیلیز. اقتصادی وضعیتمزی یوکساتمك و زنگینلشدیره‌گله مملکتمزی «ن. ئه. پ. - یکّی اقتصاد سیاستی» مملکتیندن چیقاروبدا سوسیالیست بر مملکت حالینه گتیرمك ایسته‌یوریك که، هپ او گره‌نملی‌یز. دشمنله‌رمزدن اوگره‌نملی‌یز و اوگره‌نه‌ره‌كده اونلاری ده‌ویرمه‌لی‌یز. آلمانیانیك، انکلتره‌نیك، آمیریقانیك بورژوآزیا پیداغوژیسینی اوگره‌نه‌ره‌ك مفکوره‌مزه اویقون جهتله‌رینی آلوب بزم ایچین اهمیتی حائز اولان قوممونیزم پهداغوژیسینی قورالم.

علمی شورانیك علمی پهداغوژی بولمه‌سی تدریس مه‌تودلاری اوزه‌رینده کی ایشله‌رینی تیز بتیرملی‌در. فقط مذکور بولمه‌نیك قورتارماسیلا ایش بیته‌یور، یاریسیندا قالیور. هیئتیك تعیین ایتمش اولدیغی مه‌تودلاری مملکتیك شرائطینه گوره تطبیق ایدیله بیله‌جك سالما و معلمله‌رمزیك یاپاجاقلاری ایشدر.

معلملەرنڭ قولله کتیو چالیشمالاری بر طاقم دیگر مسئلەلرنڭ حللی ایچیندە الزمدر. اونلاردان برسی یڭی درس کتابلارینیڭ یازیلماسی و ترتیبیدر. کیچمیشده تك ـ تك مؤلفلەر طرفیندەن یازیلمش کتابلارنڭ بعضیلەری ایی و بعضیلری فنا اولوردی. فقط بویله کتابلار شیمدی بزه گرك دەگیل، بزه شیمدی چوجوقلارلا برلیکده ترتیب ایدیلمش، تجربەلەردەن کیچمیش، چوجوقلارا ویریلەجك ماتەریالیڭ قولای آڭلاشیلماسینی و قاورانماسینی موجب اسالار اوزەره ترتیب ایدیلمش کتابلار گرەکدر؛ بزه شیمدی چوجوغیڭ احتیاجینی، میلنی تامین ایدەرەك ذهنینی آچان، تشبث شخصیسینی و اقتدارینی انکشاف ایتدیره بیلەجك کتابلار لازمدر. بوتون بونلار قولله کتیو سعیلەرله الده ایدیلیر.

بورادا دخی قولله کتیو پلان ترتیب ایدیلمەسی، بر معلمیڭ یاپدیغنی دیگرلەرینیڭ تجربه ایتمەسی، ایجابینه گوره یاردیمدا بولونماسی، عینی زاماندا چوجوقلارنڭ یاپدیغلاری ایشه مراجعت ایدیلمەسی، چوجوقلارنڭ اشتراکی ایجاب ایدییور.

متشکل چالشمانیڭ، قولله کتیو امکیڭ یڭی پروغراملار ترتیبنه ـ یڭی مەتودلار تعیینته، معلملەرنڭ حاضرلیغینا، انکشافینا، یڭی درس کتابلارینیڭ یازیلماسینا غایت بویوك و دەگەرلی تأثیری وار.

قولله کتیو اوغراشما گرك معلملەردە و گرك چوجوقلاردا کی قابلیتلەرنڭ بروزینی، یاراتیجیلیق قابلیتنی موجب اولور، ایشیڭ گوزەل گیتمەسینه، درینلشمەسینه سببیت ویرییور.

شیمدی قولله کتیو طرزده متشکل چالشماق مسئلەسینه کیچەلم. قولله کتیو یاپیلاجاق هر ایش تشکیلاتچیلیق طلب ایدییور. تشکیلاتسیز هیچ بر قولله کتیو ایش آپاریلاماز.

حال حاضرکی تشکیلات بو وضعیته مالکدر. اشبوقولله کتبو تشکیلاتنینڭ باشیندا علمی شورانیڭ علمی - پهداغوزی بولمهسینڭ سوکندیگی عالی اجتماعی تربیه دائرهسی، اونیڭ تجربه مکتبلهری و علمی - تدقیقات پهداغوزی اینستیتوتلاری دوریبور. علمی شورانیڭ علمی - پهداغوزی بولمهسی مکتبیڭ قارشوسیندا دوران «پروبلهم»ی (مسئلهیی) تدقیق ایدیبور، عالی اجتماعی تربیه دائرهسی، تجربه مکتبلهری و تدقیق اینستیتوتلاریلا مشترك صورتده اونی مذاکره ایدیبور. مذکور پروبلهمیڭ غربی آوروپادا و آمیریقاداکی طرز قورولوشینی اوگرهنیر، قومونیزم نقطهٔ نظریندن صاف - چوروك ایدیبور، حال حاضر شرائطینه گوره چهرچیوه ایچریسینه صالاراق محللهردهکی علمی - مهتودیق یورولارا ویریبور.

علمی - مهتودیق یورولاریڭ سوکهنجگی اساسی محللی معلملهر تشکیلاتی و بالخاصه عالی پهداغوزی مکتبلهری و پهداغوزی تهخنیقوملاردر. محللی معلملهریڭ شو مؤسسهلهریڭ باشینا توپلانماسی ایجاب ایدیبور. هر هانکی بر معلمیڭ یاپدیغی ایش دیگهرلهری طرفیدن تدقیق ایدیلمهلی و تجربهلهردن کیچیلمهلیدر. علمی شورانیڭ قراره آلدیغی مسئلهلهر مهتودیق بیورولار، عالی پهداغوزی مکتبلهری و پهداغوزی تهخنیقوملار واسطهسیله معلملهر کتلهسی آراسیندا داغیلیر و انتشار ایدیلیر. رابون مکتبلهری، پهداغوزی تهخنیقوملار، عالی پهداغوزی مکتبلهری، مهتودیق بیورولار واسطهسیله معلملهریڭ تجربهلهری تدقیق ایدیلیور، تطبیق ایدیلیور. هر هانکی موفقیت، هر هانکی تشبث و هر هانکی ده گهرلی یول محکملندیریلیور، درینلشدیریلیور و انکشاف ایتدیریلیور. نتیجهلهر علمی شورایه ویریلیور، علمی شورادا اونی

مذاکره ایدییور، ایجابینا گوره حیاتی مسئله‌لرله دولدورور، قونقرەت مضمونلارلا قابل تطبیق حالا قویور. ایشیك گوزەل گیتمەسی ایچین؛ علمی شورانیك علمی — پەداغوژی بولمەسی، مەتودیله بیورولاریك یوکسلدیلمەسی ایجاب ایدییور، بونلاریك عالی پەداغوژی مکتبلەرینه و پەداغوژی تەخنیقوملارا سوکه‌نه بیلمەسی لازم گلیور، معلملەریك آقتیو اولمالاری و هر بر یەرده قیوات مەتودلاری اولمالیدر. شو مقصد ایچین علمی شورانیك علمی — پەداغوژی بولمەسی نزدینده خصوصی بر قیودات نیم بولمەسی تشکیل اولونموشدر.

بوتون بوایشلەر معین بر آتماسفەراده جریان ایتمەلیدر. بونلارلا موازی صورتده قونفرانسلار، قورولتایلار دعوت ایدیلمەلیدر. قونفرانسلار و قورولتایلار مسئلەنیك اساساً دوشونیلمەسینی مؤجب اولور. آ کلاشیلمایان جهتلەری آیدینلاشدیریلیور، صورولاجاق شیلەره موافق جوابلار آلینور. هیچ شبهەسز بونلاریك دوغرو و منتظم جریانی معارفچیلەر اتفاقینیك آقتیو تشبثندن آسیلیدر.

معلملەریك قولله کتیو طرزده آپاردیغلاری ایشلەر مطبوعاتیك گرك پەداغوژی وگرك عمومی صحیفەلەرینده نشر و مذاکره ایدیلمەلیدر. قیمتی حائز تجربەلەر مطبوعات واسطەسیله دقتلەری جلب ایتمەلی، گنیش مذاکرەیه اوغراتیلمالیدر. معلملەریك قولله کتیو ایشلەرینیك مطبوعاته استنادی غایت مهمدر. بو سببدن‌ده معلملەر صیراسیندان ایجاب ایدن شیلەری ظاهراً ده گیل. اساسینی آ کلاتاراق گوستره بیلەجك مقتدر مخبرلەر حاضرلامالیدر.

معلملەریك قولله کتیو و متشکل ایشلەری مەتودیق قیوداتلارا مربوطدر. بو مسئله بزی تدریجاً غایت مهم و مرکب بر پروبلەمه — قونترول پروبلەمینه دوغرو آپارار، اك قوتلی اینسپەقسیا طرفیندن

بیله اولسا تطبیق ایدیلەجك بەداغوژی قونترولی نه قادار اولسادا، ظاهری وسطحی اولاجاق بەداغوژی ایشلەرینیك گوزه چاربار لك کوبوت دەفعه قتلەرینی قید ایدەجکدر. دیکر طرفدن مملکتمزده کی غایت اوزون مسافەلەردن طولایی اینسپەقتورا تشکیلی اقتصاداً بها اوتورورشیلەردەندر.

معلمەر قولله کتیونیك تشکیلاتی یکی بر قولله کتیو قونترول تشکیل ایدەر، معلمەر یاردیمیلا تشکیل ایدیلمش شو قونترول لازمی اینستروقسیونلارلا تامین ایدیلەر و بو نوعاەده اونیك یاپاجاغی ایش تام و دربن بر شکل کسب ایدەر.

« **ولادیمیر ایلیچ** » قونترول مسئلەسینه غایت آرتیق اهمیت ویریبوردی. «قید و قونترولی تطبق ایتمەگەزین سوسیالیزمیك الك آشاغی بیلله سینەبیلەوارماق امکانسزدر» دیمشدی. (نویابر – ۱۹۲۱) سوسیالیزم قید و قونترول دیرکن! اونەلەر تلقی ایدیدیبورمش؛ ۱۷ نجی سنەیی نظر اعتبارە آلوب سویلدیکی آشاغاداکی یازیلارندان آکلاشیلیور: «قید و قونترول اول عملەلەر تشکیلاتی و صوکرا بوتون خلق کتلەسی طرفیندن تطبیق ایدیلمەلیدر. (فصل XV. صحیفه ۱۶۳) «قونترولیك الك مهم طرز و یولی خلق کتلەسینیك مسلك، اوغراشدیغلاری ایشیك مقصدی و زحمت ساحەلەرینه گوره برلشمەلەریدر»دیبور (جلد XIV. قسم ۲. صحیفه ۱۸۱) معلملەریك قولله کتیو طرزده متشکل چالشماسیدا بەداغوژی ساحەسینده، ایجاب ایدەر قونترولیك طرز و یولینی تشکیل ایدەر.

خلق کتلەسینی حقیقی قید و قونترول تشکیلینه جلب حقینده **ولادیمیر ایلیچ** نه دیبور:

«حکومت آپاراتلارینیك، اداره و مؤسسەلەرینیك خلق کتلەسینه صیقی بر صورەتده باغلانماسی ایجاب ایدەر؛ دەموقراتیا شکللەرینك

هیچ برېسینده گورولمه‌میش صیقی مناسبت یاراتماق لازم‌در».
(جلد XV . صحیفه ۱۶۰).

خلق کتاه‌سیله آپاراتی باغلایاجاق معلمله‌رمزدر؛ معلمله‌رمزله حکومت آپاراتی آراسیندا (علمی شورا) موجود مناسبتی شو رساله‌مزده گوستردیك.

صوڭ آیلاردا جمعیتچیلیگیڭ طبیعی انکشافی شاهدی‌یز و ایش ایچین یڭگی آتماسفه‌را یاراتاجاق بر ساحه‌ده بولنورز.

ل اله ویروب متاتله چالشمالی، مملکتی دیلنچیلیگدن و قارا کلیقدان خلاص ایتمه‌لی، خلقیڭ سعادتینی موجب اولاجاق یڭگی حیات قورولوشی ایچین محکم رکنله‌ر بولمالی، قولله کتیوبزم تملینی اساسلاندیرمالی‌یز.

چوجوقلاریڭ کندیله‌ری یاراتدیقلاری لاباراتورلار.

یازانی: ذ. عبدالله زاده

صوڭ زمانلاردا بیری بیرینیڭ آرقاسینجا میدانا چیقاریلان اصوللار، داها دوغروسی اصوللار حقینده‌کی، مباحثه‌له‌ر آرتیق معلمله‌ریڭ نظر دقتنی جلب ایتمکه باشلادی. هرهانکی مکتبده اولورسه اولسون، بو اصول مسئله‌سی آغیزدان آغیزا دولاشاراق اوزینه که‌نیش یه‌ر دوتماغا موفق اولمیشدر؛ و احتمال که معلمله‌رده ۲۰-۲۱ ینجی‌سنه‌له‌رده اولدوغی کیبی بو مسئله‌یه لاقید ده کیل بلکه بیر قادار جدی باقیورلار.

اسکی‌ده هر معلمیڭ کندینه مخصوص معین بیر اصولی واردی. بو اصولی‌دا اسکی دارالمعلمین‌له‌رده‌ی قیصا وقتلی قورصلاردامی نیرده

ایسه او کره‌نمیشدی. فقط بوراسی واردی که اسکیده بویله اوصوله مالك اولان معلم چوق وقت کندینجه گوزه‌ل صاندیقی اصولدان قولایلقلا واز کئچه‌میوردی. حتی بعض وقت: «تعلیماتچی نه قادار سویلیه‌جکسه سویله‌سین بن اوز اصولمدان باشقاسی ایله تدریس ایتمه‌م یاخود ایده بیلمه‌م» دیه‌نلره چوق تصادف ایدیلیردی. ایشته کورولیور که معلمه‌ر قافالارینداکی اسکیمش اصولدان همان آیریلا بیلمیورله‌ردی و آیریلامیورلار. اونلار ایله، بوزله‌رله معلمه‌ریك بو اسکی اصولا تاپندیقلارینا دائر مثال کوسترمك ممکن اولیور.

دوغرودر قاچ سنه‌ده‌ن بەری تکرار ایده‌ن اوچ آیلیق یای پەداغوژی قورصلاری دوام ایدییور و بورادە اصولار حقینده اونلارا معلومات ویریلیور؛ فقط تصلدا اولسا بو کافی ده کیلدر. اولا بیر گره بوراسینی نظر دقته آلماق لازمدرکه اوچ آیلیق یای پەداغوژی قورصلاریندا مداوملەر طبیعیات، ریاضیات، اجتماعیات و تورکجه کیبی درسله‌رله او قادار یوکلنیورله‌رکه اصولا گوز گه‌ز دیرمکه بیله وقتله‌ری قالمایور. بورادا بیر سوال سوریلا بیلیر: «عجبا معلمه‌ر بو درسله‌رده‌ن ده الڭ ابتدائی معلوماتی الده ایده‌مزله‌رسه، نه‌یی تدریس أیتسینله‌ر؟» دوغرودر. فقط بونیڭ قارشیسینا دیکر بیر سوال قونیلا بیلیر: «عجبا معلم بو درسله‌رده‌ن آزاجیق دا اولسا ابتدائی معلومات آلیورسه بونی ناصیل تدریس ایتسین؟» معلم آز چوق معلومات آلیور، فقط آلدیقی بو معلوماتی چوجوقلارا ناصیل ویرسین اوراسنی دوشونمه‌یور. و بلکه‌ده دوشونه‌مه‌یور. الڭ ایی‌سی معلم بیلدیکی آزاجیق معلوماتی طلبه‌یه اویله ویره بیلمه‌لیدرکه طلبه اوندان استفاده ایده بیلسین. عکس حالدا بیزیم «زحمت» دیدیگمز مکتب ایله اسکی قورو سوز مکتبینیڭ هیچ بیر فرقی اولمایاجاقدیر. بونیکله برابر دئیه بیلیرز مکتبده اصول جهتینده‌ن

معلملەرمزه بك آز معلومات وبریلیور . بونیڭدا بیر چوق سببلەری واردیر : قورصلاریڭ وقتلەری آز کێچیلەجك درسلەر ایسە چوق و چوقدر . اوحالدا بو اصول مسئلەسینی بیر باشقا یول ایلە حیاتە تطبیق ایتمەلیدر . اودا کونوز (سحر) درسلەریندەن صوڭرا دەرنکلەر فعالیتیڭ مهم هممه بویوك بیر قسمینی اصول مسئلەلەرینە حصر ایتمك . همدە بوراده نظری دەگیل ، بلکه عملی بیر صورتده چالیشمالی . مکتبلەرە (قورصلارا) چوجوقلار طوپلانمالی ، معلمدە، معلوماتلی و صوڭ چیقان اصولی کوزەلجه بیلەن تجربەلی معلمیڭ نظارەتی آلتیندا بو عملی فعالیتی حیاتە تطبیق ایتمەلیدر . و بو یول ایلە کندیسینە معین بیر اصول ایدینمەلیدیر .

شیمدی معلم کندیسی ایچین اصول انتخاب ایدەجك اولورسا هانسیی ترجیح ایتمەلی ، هانسیندان پاپیشمالی‌در ، هانسینی مقصد اتخاذ ایتمەلی‌در ، شبهه یوق هر کس دئیەجك ، اڭ صوڭ اڭ یکگی اولان و بو خصوصدا چوق کره یازیلمیش اولان قومپلەقس «سیستەمینی» ، **ئەقسقورسیون و لاباراتور و «لایحه» اصولینی .**

بوتون بو اصوللار حقینده کێچەن دفعه کی و اوندان اولکی «یکگی مکتب» مجموعەسینده اوزون اوزادی بحث ایدیلمیش و بونلاریڭ نەدەن عبارت اولدوقلاری بیر قادار آیدینلاشمیشدر .

فقط بوراسی‌ده محقق‌در که بو اصوللاری تمامیلەبنیسەمیش اولان معلملەرمزی بارماق ایلە کوستەرمك ممکن‌در . یعنی ایستەرسه مرکزده ایستەرسە قضالەرده اولسون بو اصوللاری اطرافلی و اساسلی بیلەنلەرمز بك آزدر .

دوغرودر بو خصوصدا ژورناللاردا یازیلمیش و کوچیك کتابچالار بوراقیلمیش‌در . بونگله بیله بوبنه کافی دەگیلدر . بیر قاچ کره ژورنالدا یازماق و یا بیر ایکی کوچیك کتابچا بیراقماق مسئلەیی

لازمینجه تامین ایده‌مز هله قضا مکتبله‌ریمزی آلاجاق اونورساق دیمك اولیورکه معلمله‌رمزیك دوقسان فایضی بو اصوللارا آشنا ده کیلدیر. اونلار یالیکز بیر شیئی بیلیر سواد اوگره‌تمك واسلام. سنتیابرینك اوّلله‌ریندە بك فایدالی اولاراق چاغیریلمیش فعال معارف ایشچیله‌ری قونفرانسی بو اصولی بیر آز اطرافلی اولاراق یالیکز اوراپه طوپلانانلارا ایضاح ایتمیشدر. بورادان دونه‌ن معلمله‌ر مسئله‌یی عملی صورتده دیگر معلمه‌له‌ره آکلاتماغا مقتدر اولاماميشلار، داها دوغروسی بونی کمالینجا آکلاتماغا وقت بولاماميشلاردیر.

دیگر طرفده‌ن بو اصوللاریك تطبیقی ایچین مکتبیك کوچیك‌ده اولسا بیره‌ر لاباراتورا مالیك اولماسی لازمدر. زیرا بورادا معلم صنفه کیره‌رەك و سائط عینیه‌سیز، لاباراتورسیز همان بوقاریدا دیدیکمیز اصوللار ایله درس ویرمکه باشلارسا معلم هم کندیسینی آلداتمیش اولور همده زحمتینده‌ن بیر نتیجه چیقماز یالیکز اسکی مکتبیك ۲ ـ ینجی بیر شکلی اولار. یعنی اسکی مکتبده‌ده معلم صنفه کیروب، دییور، سوربیور و چیقیب کیدیبور، لاباراتوری اولمادیقدان صوکرا شیمدی کینیکده اسکیده‌ن هیچ بیر فرقی اولمایاجاقدیر.

دیمك که لاباراتور یوقدر اونیك ایچینده بو اصوللار حیاته تطبیق ایدیلمه‌مه‌لی‌در؛ اویله‌می؟ ـ قطعیا خایر.

اوّلا بوراسی بیلنمه‌لیدرکه وقتیله مکتبله‌ریك کندینه مخصوص که‌نیش لاباراتورلاری دوزه‌له‌جکدر. یاواش یاواش تصرفات بوزغونلیقیندان خلاص اولان مکتبله‌رمزیك نظامه دوشدیکینی هر کس کوربیور. و کیم دیه بیلیرکه مکتبله‌رمز اوزون مدت بویله لاباراتورسیز وسائط عینیه‌سیز قالاجاقدیر. مکتبله‌رده لاباراتورلار اولاجاقدیر همده بك زنکین لاباراتورلار اولاجاقدیر. ایکی اوچ سنه‌ده‌ن به‌ری معارف قومیسارلیغی بونلاریك دوزه‌لمه‌سی ایچین نه قادار چالشدیقی کوز قاباغینداد‌یر.

یکی اوحالدا بو لابوراتورلار و مکمل و سایطعنیه دوزه‌له‌نه قادار مکتب ناصیل بیر وضیعت آلتیندا قالمالیدیر، چوجوقلارینی نه‌ره‌له‌رده چالیشدیرمالیدیر. ینه موقت بیر زمان ایچین اسکیده اولدوغو کیبی قورو سوز ایله اکتفا ایتمه‌لی‌می؟ ینه قطعیا یوق دیه بیله‌ریز.

بو کونکی مکتبله‌ره‌مزك مکمل لاباراتورلاری یوقدر. فقط بوکا مقابل **چوجوقلارمیزیك کندیله‌ری یاراتدیقلاری لاباراتورلاری واردیر**. همده بویله لاباراتورلار هر طلبه‌نیك آرزوسینا کوره یاپیلان و چوجوقلاریك طبیعی احتیاجلاریندان کیزلی بیر قوه تأثیریله دوغن لاباراتورلاردیر، معلم بو کوچوك یاورولاریك لاباراتوریندان استفاده ایتمه‌لی اونلاری کنیشله‌تمه‌لیدیر.

بویله لابارتورلاریك تیپله‌ری بونلاردیر:

۱ ـ ال ایشله‌ری.

بیرینجی درجه مکتبیك بیرینجی‌غروپ طلبه‌له‌ریندە بیله بو ال ایشینه نه قادار مراق اولدوغینی معلم آرقاداشلاریمیز هپسی کورمیشلر و شاهدی اولموشدورلار. حتی بعض کره صنفنده بیله چوجوق درسی بیر طرفه بوراقاراق یاخود یاری کوز ایله معلمه باقاراق درسینه باقیورمیش کیبی معلمی آلداتاراق، ماصا آرقاسیندا بیر طاقیم ایشنه اولان‌هوسینی کوسته‌رمیورمی؟ چوق زمان چوجوق ایوده‌ن مکتبه کلیرکه‌ن بیر چوق کاغذ اویونجاقلاری یاپوب که‌تیریور. آرقاداشلاریندان‌دا بعضیسی بونلاری تقدیر ایدرر، مراقلانیرلار. چوجوغیك بو حالینی مشاهده ایده‌ن معلم نه یاپمالیدر؟ متاسفانه چوق وقتلەر، حتی اك صوك زمانلاردا بیله معلملەر بو ایشه جدی باقمیورلار، هله بعض وقت چوجوقلاریك بو آرزولارینا

مانع اولماق ایسته‌رله‌ر و اونلارا: «درسیگه باق باشقا شیله اوینامه» دیه‌ره‌ك هوسده‌ن سالارلار.

شبهه یوق درس ویریلدیکی زمان چوجوغیك بویله چالیشماسی اونی درسه دقت ایتمکده‌ن صاقیندیرار، فقط عین زماندا چوجوغیك بو استعدادینی محدوده ایده‌یله‌ر، چوجوقدا هنوز رشیم حالینده اولان بو قابلیتی اولدیغی قادار، انکشاف ایتمه کسزین ساقلار.

اما بعض گره چوجوقلاریك یاپدیقلاری بویله ایشله‌ر حقیقتاً انسانی حیرته سالاجاق درجه‌ده اولیور. بیرینجی درجه‌له‌ریك بیرینده دوقوز یاشینده بیر چوجوغا تصادف ایتدیم. بو چوجوغیك مقتولدان یاپدیغی کوچیك بیر فایتون حقیقتاً هر کسی حیرته سالا بیلردی. اوقادارجیق کرچك که یاورو اك اوفاق قسمله‌رینه قادار بیله مکمل یاپیمیشدی.

بویله بیر زماندا معلم چوجوغیك هوسینی اولدورمه‌مه‌لیدر.

باکونیك بعض مکتبله‌رینده بونه یاخشی اهمیت ویریورلار. چوجوقلاریك بویله تشبثله‌رینه قطعیاً قارشی دورمازلار. بالعکس اونلاری بوایشه مراقلاندیریر، اونلارا یاردیم ایدیور، اونلارا رهبر اولیورلار. حتی چوجوقلاریك بو قابلیتله‌رینی کنیشله‌تمك، بو ایشله‌رینی کندیله‌رینه خوشلاندیرماق و دهادا آرتیق و یاپدیرماق ایچین آرا صیرا سه‌رکی یاپار و بورایادا چوجوقلاریك یاپمیش اولدوقلاری اك ساده، بوبوکله‌رجه اك اهمیتسز اولان شیله‌ری طوپلارلار. حتی بیر مکتبده یکگی کلمیش یه‌دی یاشلی، فقیر ایشچی عائله‌سیندن اولان بیر چوجوغیك بیر دایره ایچه‌ریسنه ایکی نقطه قویاراق باش رسمی یاپماق ایسته‌دیکی کوچوك شیئی‌ده بوراقمیشلاردی.

اوزه‌رینده آزدا اولسا زحمت چکمیش اولدوغو ایشنیك

بورادا، «یوکسك یئرده» اولدوغونی کورونجه چوجوق نه قادار هوسله‌نیور، سوینیور، و کندیسینیڭده یاپمیش اولدوغو «شیئی» نیڭ دیواردا آسیلدیغنی سه‌وینه ـ سه‌وینه آناسینا باباسینا سویله‌یور.
بوقاریدا کوردیکمیز کیبی متأسفانه مکتبله‌رمزیڭ بیر جوقوندا بونه اهمیت ویره‌یورلار و بلکه‌ده بعضیسینده مانع اولویورلار. لاکن الڭ تجربه‌لی پەداغوقلار بیله بوڭا اهمیت ویرمه‌کی بیزه توصیه ایده‌رله‌ر. بورادا معلم چوجوغیڭ آرزوسینا مانع اولماق ده‌کیل، بالعکس اونی بو ایشه مراقلاندیرمالی. یول کوسته‌رمه‌لی و ایلك یاپدیقی ایش نه‌قادار‌دا قابا اولسا اونی چوجوغا تعریف ایتمه‌لی و کندینه بکندیرمه‌لیدیر. اگر عکسینه اولاراق حرکت ایدیلیرسه چوجوقلار بویله حاللاردان اوفاق بیر آغیر سوز اوزه‌رینه‌ده اولسا اینجینیر و بیر داها بو ایشه یاقینلاشماز‌لار.

بوراده یاپیلاجاق شیله‌ر واسطه‌سیله عین زماندا پروغرام ایله‌ده پك صیقی بیر علاقه تشکیل ایده‌بیلیریز. تورکجه درسله‌رینده حکایه‌له‌ره عائد بیر چوق شیئی یاپماق حکایه‌یی و بورادا کی فکری داها ده‌رین اونلاریڭ ذهنله‌رینده یئر ایتدیرە‌ر.. بورادا چوجوقلار چاموردان‌دا بیر چوق شیله‌ر یاپا بیلیر. آذرنفت مکتبله‌رینده‌ن بیرینده چوجوقلار کیچدیکله‌ری بوتون درسله‌ریڭ موده‌لله‌رینی چاموردان و آغاجدان یاپیورلار یالیکز تورکجه‌ده ده‌کیل، حساب، فیزیق (ابتداتی معلومات) حتی عیانی درسله‌ر ایچین‌ده بیله همان هرشیئی یاپدیرماق ممکن اولیور. یاپدیغی بو شیله‌ریڭ تمامیله بکزه‌مه‌سی اوقادار واجب ده‌کیلدر. یه‌ته‌ر که طابه چالیشسین و اوفاقدا اولسا بیر شیئی میدانا قویسون.

چوجوقلاریڭ یاپدیقلاری بو ایشله‌ریڭ منتظم کیتمه‌سینه کوزه‌ل یاپیلماسینا معلم أییجه دقت ایتمه‌لیدر. زیرا بورغونلیقا ابتدادان

آلیشان چوجوق صوڭرالاری بیر دورتو بونی قولای قولای اوزیندەن آییرماغا مقتدر اولاماز.
اگر معلمیڭ بو ساحەدە تجربەسی آز ایسە اوزمان بویلە معلملەر وقت وارکەن چالیشمالی و معلم آرقاداشلاریندان طلبەلەرە ناصیل یاقلاشماق لازم اولدوغونی اوگرەنمەلیدیر.

٢ ـ کند تصرفاتی ایشلەریندەن: کوچیك باغچا و بوستان سالماق

ایلك بهار کلدیکی زمان بو باغچا ایشلەرینە چوجوقدا نە قادار هوس اویاندیغینی هیمیز کورمیشیز و یاشامیشیز. دوزلەردە چیچکلەر آچیلارکەن چوجوقلار قیرلارا چمنلەرە چیقاراق بیر چوق بویلە چیچکلەری کوکیندەن قوپاریرو کتیروب باغچالاریندا اکەرلەر. هلە بیر ایکی کوردە بونلاری صولار و بونلارا مقید اولورلار... الخ... فقط بیچارە چوجوغیڭ بو خصوصدا تجربەسی اولمادیغیندان بیر نیچە کون صوڭرا بوتون زحمتی بوچ اولوب کیدەر.
زیرا او چیچکیڭ ناصل چیقاریلماسینی، هانسی توپراغا ناصل باسدیریلماسینی و بوڭا ناصیل باقیلماسینی هلە بیلمەیور. آنجاق بیر نیچە کوندەن صوڭرا چیچکینی و یاخود نباتینی صارالمیش و صولموش کورور کەن: «ای... یازیق چیچك بڭا قارقیش ایدەجك» دیە بوراقوب قاچار. دیکەر بیر دفعە باغچالاردا آغاج باسدیریلدیغنی کورونجە چوجوقلاردا هوەسلەنیر او زماندان یاخود باشقا بیر یەردەن کوچیك آغاجلار چیقاراراق قاپیلاریندا اکەر. لاکین بونیدا تیشدیرەمەز. زیرا چوجوغا دوغرو بیر یول کوستەرەن اولماز. والدینی ایسە اونسیزدا چوجوغا باقماز.
بوستان ایشیندەدە چوجوق عین حال ایلە حرکت ایدەر.
ایشتە معلم بورادادا چوجوغا یاقلاشمالی و اوڭا کومك

ایتمه‌لی‌در . چوجوقلاردا بویله هوس بر ده‌کیل چوق زمان اویانیر. معلم، اگر وارسا، مکتب باغچالارینده بودا ممکن اولمازسا دیکه‌ر باشقا بیر یه‌ر بولوب کونده بیر قاچ ساعت بورادا چالیشماسی هر حالدا فنا نتیجه ویرمه‌ز .

٣ـ آغاج اکمه

اسکی مکتبه‌رده بیر «آغاج اکمه بایرامی» واردی . بورادا سنه‌نیك معین کونینده هر طلبه ناصل و نه‌ره‌ده‌ن اولورسا بیر آغاج بولور، بوتون طلبه‌رله بیرلیکده بیر طرفده بیر باغچا یاپیلیردی . لاکن اویله وقت اولیوردی‌که چوجوق بو آغاجی باباسنیك باغچاسیندان چالوب که‌تیریوردی . هر حالدا بویله «آغاج اکمه بایرامی» شیمدیکی زماندا بیر ده‌کیل، بیر قاچ کره یاپیلا بیلیر . زیرا بونیك چوجوغیك استعدادینی قوه‌لندیرمکده‌ن علاوه اجتماعی بیر اهمیتی‌ده واردیر .

بورادا معلم باجاردیغی قدار چوجوقلاریك بو تشبثله‌رینی کندیله‌رینه ویردیرمه‌لی و بونی منتظم بیر ترتیب آلتینده یاپدیرمالیدیر، نظامسیز و بوزغون بیر حالده یاپیلان ایشده‌ن چوجوق کندیسیده بیقا بیلیر . معلم بورادا چوجوقلارا هم عملی و هم‌ده نظری اولاراق یاقلاشا بیلیر . و بورادا کندیله‌ری کوردیکله‌ری و یاپدیقلاری عمله‌ریك قانونلاری ، قاعده‌له‌ری محکم صورتده قافالارینده یه‌ر ایده‌ر . چوجوق طرفینده‌ن هامان ـ قولای اونوتیلاماز .

بویله حاللاردا بورولموش اینجیمیش اولان طلبه ایکینجی دفعه بویله سیره چقماقدان قاچیبور .

الك ایسی معلم کندیسیده چوجوقلارلا برابر چالیشمالی‌در . معلم بیر رغبت کوسته‌ریرسه طلبه‌لرده اون قات کوسته‌ریرله‌ر .

بو تنزهله‌رده یاپیلان ایشله‌ری صایماقلا بتیریله‌مه‌ز ، فقط متاسفانه

بیر چوق کره معلملەر طلبەلەری آلاراق اوزون زمان دولاشیبور و یالیگیر هر چوجوغیڭ الینده بیر دسته چیچەك ایوه دونیورلەر. بوندان زیاده هیچ بیر شی یاپماپورلار.

تنزهلەری پروغرام ایله مربوط ایدەرەك معین زمانلار یاپماق، و بورادا سادەجه گەزمك دولاشماق دەگیل ایشلەمك بیر چوق شیلەر طوپلاماق مقصدیله یاپیلانلاری مکتبلەر ایچین نه قادار فایدالی اولا بیلەر. بورادا طوپلانیلان اشیا ئەقسپوتاتینه طوپلانیر و بو یول ایله هر مکتب کندیسینه کوچیك بیر موزه حاضرلایا بیلیر.

بعض وقت معلملەر بویله اعتراض ایدیورلار: «یکی هر گون بن طلبەلەری آلاراق تنزهه چیقارسام، پروغرامدا دوزولموش بو قادار «چاقال و خوروز» «هوشسیز قاری»... کیبی حکایەلەری کیم و ناصیل گەچسین؛ بنم که بونلاری کئچمگه وقتیم قالمایور».

بویله معلم آرقاداشلاریمیز بیر کره بوراسینی دوشونمەلیدرلەر که دائما کتاب یوزندەن او گرەنیلەن حکایەلەر چوجوغی پك یورویور. دقت ایدیلەجەك اولورسا چوجوقلاریڭ چوق وقت درسه کلمەیەرەك، وقتلەرینی کناردا کئچیرمەلەرینیڭ سببلەریندەن بیریسیده معلمیڭ کتاب یوزوندەن یکنسق درس ویرمەلەریدیر.

مگر پروغرامدا جیزیلمیش او قادار کوچیك حکایەلەر، چوللەردە، ایرماقلار باشیندا چایلار کنارینداگەچیلەجك اولورسا داها مراقلی اولمازمی. شبهه یوق که بازی درسلەری بورایه قاریشمامالیدر. فقط احتمال که بویله تنزهلەردە ویریلەن درسلەر صنفلەردە ویریلەنلەردەن داها زیادە مراقلی اولا بیلیر.

٤ ـ درام ایشلەری.

بو استعداد چوجوقلاردا پك ایرکن باشلار. بونیڭ قادار چوجوقلاریڭ دقتنی جلب ایدەن دیگر بیر مشغله پك آز گورولەبیلیر.

دیالوغ شکلینده یازیلمیش حکایەلەریك درام شکلینده گەچیلمەسینی چوجوقلار نه قادار آرزو ایدیپورلار.

ایستەرسه باکودا، ایستەرسه قضالارده یاخود بیر قادارده دربنلیکه واریلاراق کوی مکتبلەرینه باقیلاجاق اولورسا هر یەرده بو استعدادیك میدانا چیقماسینا تصادف ایدیلەجکدیر.

چوق وقتلەر معلملەریك خبری اولمادان چوجوقلار بیر آرایا طوپلانیر، کندیلەری بوبله ایشیك متشبثی اولاراق چالیشیرلار و بیر شیی میدانا چیقارماق ایستەرلەر. حقیقت حالدا بیر شیی‌ده میدانه قویارلار. فقط تماشایا قویدوقلاری بو شیلەر اونلار ایچین الویریشای‌می؟ یارارمی؟ اوراسینی اصلا دوشونمەزلەر و دوشونمەمه‌گه بو سنلەرینده حقلی‌دیرلەر. بو ایشه دقت ایتمك همان همان معلملەریك وظیفەسی‌دیر، متاسفانه ایستەرسه باکودا اولسون ایستەرسه باشقا قضالەرده اولسون معلملەر بو ایشه هیچ درجەسینده اهمیت ویرمیورلار. باکودا اینستیتوت بناسیندا هر هفته ویریلەن چوجوق سحرلەرینی سیر ایدیگز. چوجوقلار آرزولارینی آلماق ایچین نه قادار چالیشیورلار، نه قادار زحمت چکیورلەر. اما اوینادیقلاری پیەسلەر اصلا چوجوق روحینا اویغون دەگیلدیر، چوجوق حیاتیندان آلینمامیش‌دیر.

ایولنمك، آرواد بوشاماق، دلاك دکانی، باققال معیشتی کیبی بویوکلەر ایچین یازیلمیش گولونج شیئلەردەن عبارەتدیر. بیر چوقلاریدا تنقید-تبلیغ تیاتروسیندان آلنمیش گولونج پیەسلەردیر. بو بیر طرفی دیگر طرفدەن ویردیکلەری اویوندا بیر رهبر اولمادیغی ایچین منتظم و یارار بیر شکلدە گوسترەمەیورلەر. هامان هپسی بویوکلەری تقلید ایدیپورلەر. سەسلەرینی بیله بویوك آقتیورلاریك سەسلەرینه بگزەدیور، چوجوقلیق حیاتیندان اوفاجیق خصوصیت بیله محافظه ایدەمەیور بونیك ایچین‌ده آرقاداشلارینی یورویور و هوەسدەن

سالیورلار. هله بونلاردان صوکرا بویوك تیاترو باله‌وینالارینا بکزه‌دیله‌ن قیزلاردا دورلو-دورلو رقصلر یاپارلار.

کیمسه، بونلاری یاپماسینلار، دیمه‌یور. یاپسینلار، اویناسینلار، آلیشسینلار؛ فقط هپسی بیر قانون تحتینده، بیر نظارت آلتیندا اولسا داها ایی اولمازمی؟

بورالارینا معلمه‌ر اولکیندن داها آرتیجاق اهمیت ویرمه‌لیدیرله‌ر بیرکره پیه‌س انتخابیندا معلم چوجوقلارا رهبرلیك ایتمه‌لیدرکه بونلار هر المه‌رینه کئچه‌نی تماشایا قویماغا آلیشماسینلار شبهه یوق که معلم دئیه بیلیر نه ایتمه‌لی تورکجه‌ده چوجوق حیاتیندان آلینمیش پیه‌سله‌ر پك آزدیر.

لاکن تورکجه‌میزده بیر مثل وار: چوبانیك کوکلو اولسا تکه‌دن قایماق دوتار. بوراده معلم ایسته‌رسه چوجوغا آز چوق یول گوستره بیلیر. هر حالدا بو خصوصدا معلمیك معلوماتی چوجوقدان چوق بو کسکدیر. هیچ اولمازسا، تورك دیلینده چوجوق حیاتینا عائد کوچیك پیه‌سله‌ر یوقسادا، روس دیلینده بونلار حدیندن زیادا چوق‌در. آزاجیق زحمت سایه‌سینده روسجه بیله‌ن معلم آرقاداشلاریمیز، بالخاصه لسان معلمه‌ری بونلاری قولایلقلا تورکجه‌یه ترجمه ایده بیلرله‌ر. بونادا وتله‌ری کافی گلمه‌زسه مکتبیك یوقاری غروپ طلبه‌له‌رینه بویله کوچیك پیه‌سله‌ری، یازی درسی مقامیندا یازدیراراق کندیسی تصحیح ایده‌ر، و صوکرالار چوجوقلار بونلاری اوینایا بیله‌رله‌ر. یه‌ته‌رکه بو ایشده معلم کندیسیده اشتراك ایتسین. بونلاریك‌ده اوزه‌رینده معلمیك آزاجقدا اولسا نظارتی اولسون.

او بیر طرفدان دیدیك که چوجوقلار بیر نوع ایله بولا بیلدیکله‌ری اویونلاری لازمی سیاقدا تماشایا قویا بیلمه‌یورلار. غیر طبیعی بیر شکلده اوینایورلار.

عجبا بو غیر طبیعی گلهن اویناماق چوجوغیڭ دماغیندا بیر بیر قابالیق، بیر سرتلیك حاصل ایتمیورمی؟

کوچیك بیر وقعهنیڭ شاهدی اولدوم. بیر مکتبده چوجوق صباحی دوزهلنیلمیشدی. اما بونیڭ آدی چوجوق صباحی ایدی. بویوکلهرهده بویله تماشالاری کوسترهمهیورلار. بیر قاچ اویونلار گوستهردیلهر. روسجه بیاهن بیر چوجوغیڭ.. آه . . . بونیڭ کیبی بیر پیهسی روس چوجوقلاری او قادار کوزهل اوینادیلار که انسان باقماقدان دویمایوردی دیدیگنی قولاغلاریم ایله ایشیتدیم. هاه بویله بیر طاقیم تنقیدلهری چوجوقلار کندیلهری یاپیورلار.

معلملهر. تربیهلهرینی عهدهلهرینه آلدیغی چوجوقلارلا برابر اشتراك ایتمهلی و اونیگلا برابر چالیشمالی بو استعدادلارینی هم چوجوقلاریڭ کندیلهرینه همده باشقالارینا ویرمهلیدرلهر.

ایشته گوریلیور که هله مکمل لاباراتورلار یوقکهن چوجوقلار کندیلهری بیر چوق طبیعی لاباراتورلار یاراتماغا موفق اولیورلار. فقط افسوس که کندیلهری یاراتدیقلاری لاباراتورلاریندان کندی باشلارینا استفاده ایدهمهیورلهر.

هر حالدا معلملهریڭ یاردیمینا محتاج بولنیورلار. بوتون بویله حاللاردان، معلم بونلارا معاونت ایتمکدهن قاچماملی. هر زمان اونلاریڭ امدادینه قوشمالیدر. پروغرامیڭ بویوك بیر قسمینی معلملهر چوجوقلارلا برابر بویله ایشلهرده کئچیره بیلیر. زیرا بوگونکی مکتبیڭ وظیفهسی چوجوقلارا یالیگز اوقو و یازی‌یی اوگرهتمك ده گیل، عین زماندا اونلاردا ایلك اولاراق میدانا چیقمایا باشلایان گیزلی استعدادلاری بویوتمك گنیشلهتمك و انکشاف ایتدیرمه کدیر.

بو استعدادلاری چوجوق کندی باشینا انکشاف ایتدیرمکه باشلارسه، بیر قادار منتظم یاپا بیلمهدیگی ایچین جانی صیقلیر بوراقیر، قاچار.

فقط بویله ایشله‌رده معلم اونه حقیقتاً یاردیم ایده‌رسه، منتظم بیر صورتده، بیر سیستم آلتیندا عین زماندا بدیعی بیر صورتده تربیه ایده‌رسه چوجوق ایشله‌ریندەن مرافلانیر و بو سایه‌ده فعالیتی گیت گیده چوغالنار.

بو گونکی مکتبیڭده بیز معلمله‌رده‌ن طلب ایندیکی یالیگز بودور.

په‌داغوژی تحصیلینڭ بدنی تربیه سیسته‌می ایله باغلی اولاراق تشکیل ایدیلمه‌سی مسئله‌سینه دائر.

یازانی: ی. پرودنیقووا چەویرەنی: م. ر.

اصطلاح ـ هر شیدن اول (بدنی تربیه‌تحصیلی Физическое образование) اصطلاحی حقینده بیر ایکی سوز سویله‌یه‌لم. بو بورادا عمومی اولاراق قبول ایدیلمیش اولان و قوتله دو آلیزم قوقویان (بدنی تربیه Физкультура) اصطلاحینیڭ عکسینه اولاراق قوللانیلمشدر. فقط بو اصطلاحیڭدا بیزی تمامیله تامین ایده‌جگینی ادعا ایده‌بیلمه‌ریز. او عین زماندا هم بیر آز گنیش همده بیر آز داردر.

« بدنی، فیزیکی ـ Физическое » سوزی هم کافی درجه‌ده قطعی و معین دگل، همده دو آلیستیقدر، « تحصیل образование » سوزنیڭ گنیشلگی ایسه کافی درجه‌ده دگل‌در.

فقط همان ـ همان بو اصطلاح نقصانلاری‌در که په‌داغوژی‌ایشله‌ری ساحه‌سینده‌کی بوتون مشکلاتلاری موجب اولورلار.

اساس مسئله‌لر بو حالدادر:

فیزیکی تعلیم و تربیه‌نیڭ عنصرله‌ری ناصیلدر؟

بو نلار ناصیل ایشله نیلیر و سیسته‌مه صالینا بیلینیر؟
بدنی تحصیل سیسته‌می عمومی تعلیم و تحصیل سیسته‌مینه ناصیل مزج ایدیله بیلیر؟
عمومی تربیه و تحصیل سیسته‌می حیاتیك عمومی قورولوشیله ناصیل ربط ایدیلیر؟

بیزیم مقاله‌مزیك غایه‌سی‌ده ایشته بو مسئله‌لری عمومی محاکمه و تدقیق ساحه‌سینه چیقارمقدر.

اصطلاح مسئله‌سینه گلنجه بیز هله‌لیك اسکی «بدنی تربیه تحصیلی Физическое образование» اوزه‌رینده دوراجاغیز، زیرا بیز هنوز یگیسینیك اوزه‌رینده دورمایورز و ظن ایدیورز که اونی «صحت حرثی — Культура здоровья» اصطلاحیله تبدیل ایتمك اولور.

شیمدیکی «بدنی تربیه — физкультура» بیز سویله‌دیك که عمومی اولاراق قبول ایدیلمیش و بو گون قوللانیلان «بدنی تربیه физкультура» اصطلاحینك مقابلی اولاراق کندی «بدنی تربیه تحصیلی Физическое образование» اصطلاحمیزی قوللانیورز.

معاصر بدنی تربیه‌نیك اساسی سجیه‌لری بیزی تأمین ایدمه‌یور:

۱ — حیاتی ده گلدر.
۲ — بیر طرفای‌در.
۳ — اجتماعی و اقتصادی ده گلدر.

بیز بونی اونیك ایچین حیاتدان اوزاق آدلاندیریورز که سوزده یگی، انقلابی و پروله‌تارا منسوب آدلاندیغی حالدا اسکی معارض، بورژوآزیایا عائد اولانیك یابدیغلارینی یاپیور.

بالیگز اشتراك ایده‌نله‌ریك قورولوشی و بایراق ده گیشمیشدر. بیز بیلیورز که کیچمشیك واسطه‌له‌رینی، کیچمیشیك شکلله‌رینی قبول ایتمك نه قادار تهلکه‌لی‌در. ئولو جانلی‌یی قابا بیلیر. اوزامان، اورا بو (بدنی تربیه)، حیات جریانینداان آیری اولاراق عضلاتی اونیك یا گلیش یارادیلیشنداان و فوق‌العاده‌لیگیندن قورتارماق و حاکم صنفاه‌ریك حسیاتینی اوقشایاجاق بیر حالا صوقماقدان اوتری دوام ایدییوردی. اونا گوره‌ده او عضله‌له‌ریك ایشله‌مه‌سینده هر شئده‌ن اول قوتلی ذوق و حسیات تأمین ایتمه‌لی ایدی. (آلمان „Furnen„ سپوری) اونا گوره‌ده اونیك اڭ یوکسه‌ك عملی غایه‌سی چوق صنفی و مشکل ژیمناستیك ادمانلاری یاپماق، مختلف و متنوع سپور مسابقه‌له‌ری، ایله تماشاچیلارا بیر چوق کسگین. و منفعتسیز ذوق تأمین ایده‌ن «دایی» مظفریتله‌ر الده ایتمك ایدی.)

بیزده شیمدی بدنی تربیه، ینه اویله ژیمناستیك و سپور حالیندادیر، بویله که شیمدی بدنی تعلیم و تربیه سیسته‌مله‌ری حقینده مباحثه آپارماق ژیمناستیق سیسته‌مله‌ری و سپور شکالله‌ری حقینده مباحثه آپارماق دیمك‌در.

مثال: بوتون **سوسیالیست شورا جمهوریتله‌ری اتفاقینیك** کند[*] تصرفاتی سه‌رگیسی بایرامی؛ ژیمناستیك، سپور؛ زحمت موجود دگل ایدی. بو ساحه‌ده بنی تأمین ایده‌ن یگانه بیرحال بیر دفعه اولاراق ۱ - مایس گونینیك بایرام اولاراق ده‌گل بیر ایشچی گونی اولاراق کیچیریلمه‌سی ایدی.

---

[*]) ۱۹۲۴ نجی ییلیك یانوار (کانونثانی) ده حکومت سیرقی (جانبازخانه) حقینده «ایزوه‌ستیا» غزته‌سینده‌کی ملاحظات:

قره‌مولین و شرکاسی‌نیك «قومبیناسیون آقتی» (اوه، آرتیق بوجانبازخانه اصطلاحی!..) سه‌وینجلی کیچیور. بورادا بوتون مرکز ثقلت توپ حالینا کچمیش بوگول ثقلتلی چوجوقلار اوزه‌رینه دوشیور.»

شیمدی بنم المده بدنی تربیه اینستیتوسینیڭ بئش ییللکی بایرامی حقینده ماته‌ریال موجود د کلدیر. فقط بن خاطرلیورم که اینستیتونیڭ دوشه‌مه‌سی پك تمیز ایدی، بوندان اینستیتوت طلبه‌لری هیچ‌ده مقصر د کلدرلر و ینه خاطرلیورم که یاقینلاردا غزته‌لرده، غالبا حفظ‌الصحه و «بدنی تربیه»یی دوشونه‌ن، محبس خادمله‌رنیڭ جبریله ولادیمیر ایلیچ محبس قاماراسینی هوسله تمیزله‌دیگینی قید ایدییوردیلار:

بیز، بیر کره اعتراف ایتمه‌لی‌یز که علمی حیاتدا موجود اولانلار حقینده ده کل، هر زامان بدنی تربیه ایشچیله‌رینڭ ایسته‌دیکله‌ری و قونوشدیقلاری حقینده سویله‌شیوریز.

کچمیشده‌ن گوتورولموش اولان وسائط ینه‌ده اسکی یوللارلا حیاته کیجیدیله‌ر. **بدنی تربیه مکتب ایشله‌رینه اضافی اولاراق** کیجیور، حیات ایله‌یان ــ یانا، موازی اولاراق یورویور، حیات زحمتینه قارشو گوز یوموبور. *) بویله‌لیکله «حیاتدان خارج» قالیور. اسکی صنایع نفیسه‌ده اولدیغی کبی حیاته بیر طاسلاق اولیور. یولداش تروتسکی صنایع نفیسه حقینده‌کی مقاله‌سینده دیدیگی کبی: ــ گله‌جکده صنایع نفیسه حیاتیڭ سوسی، زینتی اولمایاجاق، حیاتڭ محصولی اولاجاقدیر.

بدنی تربیه، بیر طرفلی، ژیمناستیکی طرزده اولدیغی حالدا انسان ئه‌نه‌رژیسینیڭ صرفینده، اجتماعی حساب ایله پك اصرافچی‌در، مقصد د کل‌در. زیرا چوق ــ پك چوق آقروبات ــ جانباز حرکاتی بو اصراف نظرنجه الڭ آغیر ایشله‌ره مساویدرله‌ر. بو ۱۹۲۳ نجی ییل عمومی اتفاقیڭ کند تصرفاتی سه‌رگیسنده بدنی تربیه‌دن اوقراینانیڭ بلاقاتی بونی آیدینجا گوسته‌ردی.

---

*) «موراوه‌ی» نومرو ۱ ، ۱۹۲۳ ـ کانون ثانی ـ («زحمت قانیورلا، شدیرییور، تویاللادیبور، قوتی داغیتیور ـ بدنی تربیه ایسه دوز گونلشدیرییور، صاغلاملاشدیرییور، یڭگی قوت منبعی اولیور.

بیزه اویله کلیورکه، بدنی تربیه‌نینگ بویله بیر طرفلی ماهیتده قالماسینیگ ـبیله‌ریندن بیری بونینگ (حتی چوجوق ایشله‌رینده بیله) خلق معارف قومیسارلیغی و دیگه‌ر قومیسارلیقلارلا هیچ‌ده علاقه‌دار اولمایاراق صرف خلق صحیه قومیسارلیغنا عائد اولماسی‌در.

ظنمزجه بونینگ ایله خلق امك قومیسارلیغی‌ده علاقه‌دار اولمالی و ایشی هم به‌داغوژی، هم‌ده زحمت نقطهٔ‌نظرندن ترصد ایتمه‌لی‌در.

بیز فکر ایدیبورزکه **بدنی تربیه تحصیلی‌ده په‌داغوژی و زحمت** ماهیتنده اولمالی‌دیر.

بدنی تربیه تحصیلی، معاینه‌سی- بیز بدنی تربیه تحصیلینگ اساسیندان تدقیق و معاینه ایدیلمه‌سنی ضروری عد ایدیبورز. شیمدیکی بدنی تربیه‌ده ـ بیزم نقطهٔ نظرمزجه ـ قید ایتدیگمز نقصان جهتله‌رده‌ن صوکرا آرتیق بدنی و تربیه تحصیلنده اولماسینی ضروری عد ایتدیگمز جهتله‌ر آرتیق آیدین و بللی‌دیر:

۱ ـ حیاتیلیك.
۲ ـ گنیشلیك
۳ ـ مقتصدلیك.

بیز پروله‌تار حاکمیتنه مالك بولونیور و گله‌جگینگ قوممونیست جمعیتی ایچین ایشله‌یور ایسه‌ك، او وقت بدنی تربیه تحصیلنده اویله یگی یوللار آرامالی‌بزکه انسانینگ اجتماعی و زحمت حیاتینا صحته اویغون و موافقه اولسون. بو ایش آغیر و بطی‌در، فقط «حرث و کولتور ایشله‌رینده تله‌سمك و عجله ایتمك هرشی‌دن ضررلی‌در» («آز اولسون، ئوز اولسون» له‌نینگ سوزله‌ریندن.)

بدنی تربیه تحصیلینگ بو یگی ماهیتی نه‌دن عبارتدر؟ بو چوق اسکی‌در: ـالك صاغلام حیات، صاغلام جمعیت ایچه‌ریسینده صاغلام انسان حیاتی وبونینگ ایچه‌ریسینده اونینگ حرکتلی **فعالیتی**.

بدنی تربیه تحصیلی سیستهمی ـ بیزم فکریمز بویلهدیر: بدنی تربیه تحصیلی سیستهمی حیاتلا صیقی صورهتده باغلی اولمالیدر. بو رابطهنیك میدانا گیتریلمهسی ایچین بدنی تربیه تحصیلی عنصرلهرینی تحلیل و تدقیق ایتمهلی: ایشیك اصولینی ایشلهمهلی و موجب اولاجاق تتیجهلهری گوز اوگونده بولوندورمالیدر.

بدنی تربیه تحصیلی عنصری ـ اساسی غایهیه موافق و اویغون اولاراق بدنی تربیه تحصیلی ایچین حیاتدان نهگیبی عنصرلهر گوتورمك اولور:

۱ ـ حیاتی حرکتلهر.

۲ ـ عمله زحمتی.

۳ ـ اویون.

بو عنصرلهر انسانیك حیاتندا تا چوجوقلیغندان بویوگلیگنه قادار موجوددر. بونلار اونیگلا برابر بویوبورلهر.

۱ ـ حیاتی حرکتلهر حیاتی حرکتلهر ناصیلدر: تنفس، کندی اعضا و وجودینك تحریکی، اشیانیك حرکته گیتریلمهسی. بو هم بویوگلهرده، هم چوجوقلاردا ـ مختلف درجه و مختلف تتیجهلهرله اصهده فقط موجوددر.

بو مرکب و غایهوی حرکتلهری گوتورهلم و بونلاریك اوزهرینده چالیشالم: تنفس ادمانلاری یاپاراق دهرین تنفس آلمایا اعتیاد ایدهرز؛ گزملک، قوشما، آتلاییش، موازنتی محافظه ادمانلاری ایله بو آز یورغونلیق تتیجهسینده چوق موفقیت قازانمایی، آغیرلقلاریك نقلینی، مبارزهیی اوگرهنیور، قوتیك انکشافینی و بونی اداره ایدهبیلمهیی باجاراریز.

بو ایشی آبیرالم، بئیواوژی مسئلهلهر ایله اویغون اولاراق بو حرکات و یاشلاری موافق بیر حالا قویالم، بیر قسمینده ـ قوت

ادمانلاری. دیگه‌رینده ـ چه‌ویکلیك، بیرینده ـ ایتیلیك. دیگه‌رینده دایانیقلاء مقاومت گوزه‌للیك و حرکاتیك آهنگی ادمانلاری یاپالم، بویله‌لیکله بیز حیاتی حرکتله‌ریك طبیعی ژیمناستیك سیسته‌مینی بولموش اولورز.

ژیمناستیك ادمانلارینك بوله بیر پروغرامینا بیز روسیه‌ده مالك بولونیورز، فقط او بیزده ایشله‌نمه‌یه‌رك قالمشدر.

(ن. ش. فیلیتیس یك پروغرامی).

۲ ـ عضله زحمتی ـ بدنی و تربیه تحصیلی‌نیك ایکنجی عنصری حیاتی عضله زحمتی‌در. بیزه شیمدیکی مسئله‌مز ـ بونی قوتلی محصولدار، تعلیم ـ تربیه‌وی و سه‌وینجلی بیر حالا صالماق‌در. یالیکز چوجوقلار ایچین تعلیم ـ تربیه‌وی دگل بویوك یاشلی ایشچی‌یه تطبیقنده‌ده بویله اولمالیدر؛ نه‌یه بیز ادعا ایدیورزکه بدنی تربیه تحصیلینده عموماً تعلیم و تربیه‌ده اولدوغو کبیی انسانیك بوتون حیاتی مدتنده بیتمه‌یور؛ بو بالخاصه چوجوق یاشدا ایکه‌ن داها فعال اولیور، که انکشافیك الك فعال و گنیش صورتده آرتماسی دوره‌سیدر.

عضله زحمتی، آرتیق حیاتی بیر ایش اولموشدور، یکی بدنی تربیه تحصیلی‌ده اونی حیاتی بیر ایش یاپمالیدر.

ایش نه وقت حیاتی اولابیلیر؟

۱ ـ او، گونده‌لك بیر ایش اولوب، پارلاق ذوقی اوقشایاجاق حالدان چیقاجاغی وقت.

۲ ـ عملی، بیر ایش اولاراق اجرا ایدیله‌جکی وقت: ـ اونیك ایچه‌ریسینده یاش (سن) یوقدور.

۳ ـ میخ‌نیکی اولاراق یاپیلاجاغی وقت. ـ اونك درجه‌سی شعورسیز اولاراق تقدیر ایدیلمه‌مه‌لی، اونك غایه‌سینك و بوتون جمعیت تصرفاتی ایله اولان رابطه‌سی مجهول قالمامالیدر.

اگر ایشچی یالیکز نتیجه ایله دگل، حرکت و ایشك کندیسیله مراقلانارسا، اگر اونك استحصالاتداکی موقع و درجه‌سینی و او واسطه ایله بوتون جمعیتك یاشایشینك عمومی پلانینی تقدیر ایده‌رسه یاشایلاربك، کندی محصولینی اجتماعی گذرانه بیراقان، زحمت ــ استحصالات حرکاتی بدنی اولاراق تعلیم و تربیه آلیرلار. بویله‌ایکله فنی امك تشکیلاتینا زحمتکشله‌ر کندیله‌ری‌ده جلب ایدیلیر و بیزم، ــ ۸ ساعت اویقو، ۸ ساعت استراحت و ۸ ساعت زحمت حیات ــ دستوری ۸ ساعت اویقو و ۱۶ ساعت حیاته سوق ایده‌ر، یعنی انسانی ایله‌ری گوتوره‌ن فعالو پارلاق یاشاییش ایکی دفعه چوغالمیش اولور.

چوجوقیلقدان تطبیق ایدیلمه‌یه باشلایان بدنی تربیه تحصیلی **چوجوغیك اویناديغی - ایشله‌دیگی او طبیعی اولان قوت، دقت و شنلیگی** و چوجوغیك او وقت تعقیباتدا اظهار ایتدیکی **یکیلیك، دایانیقلیلیق و چالیشقانلیغی** محافظه‌یه یاردم ایده‌ر.

چوجوقلیق یاشیندا ایکه‌ن زحمتی اوبوندان آییرماق چتیندر بیز چوجوقلاریك عضله زحمتی حقینده سویله‌رکه‌ن بیز اویله بیر حرکی فعالیت تصور ایدییورزکه بو عضلاتیك قوتلنمه‌سینی موجب اولیور، حتی محصول اولاراق ظاهری بیر نتیجه‌بیله ویریور؛ بو بعضاً اونیك کندیسینه بعضاده جمعیته بك لازم اولیور، که بودا هیچ اولمازسا بلاواسطه عائله و یه‌داغوزی موسسه‌سیله تماسدا اولان وقت و اونیك عنصرله‌ری‌حالیندا تجلی ایدییور. فقط چوجوغیك عضله زحمتیندن زحمت محصولی آلماق یارارلی بیر ... ایچین دوغرو دکلدر. زیرا، او زحمتیك اساس محصولی چوجوغیك بویی‌در و اونیك حرکی فعالیتینك جمعیتك منافعی و اداره‌سی تحتینه گیرمه‌یه‌رك کندی داخلیندا قالماسی بك قانونی‌در.

چوجوق زحمتینیڭ مختلف شکللەری حقینده دیناەبیلیر که:

۱ ـ کندیسینه، أبوه، حیوانات و نباتاته قارشی بیر طاقم «خدمت»لەر

۲ ـ اولجهٔ اویونلا، صوگرا ایسه تعلیم و تربیه مشغولیتلەری ایله علاقەدار اولاراق مختلف ماته.یاللار ایله هر دورلو ال ایشلەری.

۳ ـ بو ویا دیگر خیرلی و فایدالی ایشلەریڭ ـ اوستالیقلاریڭ سیستەماتیڭ بیر ظرزده اوگرەدیلمەسی.

۴ ـ ایو و کوی تصرفاتی.

۵ ـ نهایت، نتیجه اولاراق. اجتماعی ایشلەرده اشتراك ایتمك؛ بو وقت حرکی فعالیت حرثینیڭ حقیقی بارامیندا اشتراك ایتمکله بیر دورلو شخصی زحمت جمعیت کتلەسیندن آیریلاماز.

۶ ـ نهایت، استحصالاتدا اشتراك ایتمك.

ایشته زحمت چوچوغا بوله قوممونیست ذوقنی، مادی باراديجیلیغیڭ ممنونیتنی، صحت، ایشده قوت و چەوبکلیك، اویانیقلق و دایانیقلیغی ویرمیش اولور: بو حرکی فعالیتیڭ عملی اویقونلیقیدا غایەبی تامین ایتمش اولور.

۳ـ اویون- بیز یوقاروداسویلەدیك که چوجوقلاردا زحمتی اویونداڭ آییرماق چتیندر. اونیڭ فعالیتی ایچەریسینده خالص اویونده واردر؛ بو گون کندیسیندن خارج اولاراق جمعیته لازم اولاجاق هیچ بیر مادی محصول ویرمەیور؛ اونیڭ شخصی و اجتماعی گیزلی ئەنەرژیسی اولاراق کندی داخلینده قالان مادی محصولات ویرمیش اولیور. فعالیت و ذوق سوق طبیعیسی اولاراق بو احتیاج بوزیندن او بوندا حرکت ایدییور. هرشیدن چوق او ـ چوجوق کندی حرکاتیله اوینایور. بوتون بشریتیڭ ایچەریسینده تاریخی اولاراق کوك صالمیش و یرلشمیش اولان اویونلار خلقدن ـ خلقه، صنفدن ـ صنفه انتقال ایتمکه بیر نسلدن ـ دیگر نسله کیچیرلەر.

چوجوق اوینامافلا کندی داخلی احتیاجینی تأمین ایدییور و تماميله کندینی تربیه ایدییور. بو ایشه اشتراك و یاردم ایتمك بەداغوقیك بورجودر. اویونی اداره ایدەرکن باجاراراق، اونی آکلایاراق، دوشونەرك، اونیك اصولینی اصلاح .و اکمال ایدەرك، اونا یکی اعتیادلار، یکی جهتلەر علاوه ایتمەلیدر که بونلاردا چوجوغی یاراتاراق یکی حیات ایچین - بو دائمی وابدی اساس اوزەرینده بیر ایشچی و مبارز اولاراق یتیشدیریر.

حیات ایله علاقەدار اولان بدنی و تربیه تحصیلی‌نیك ماهیتی - بویلەلیکله، بیزم نظریەمزجه بدنی تربیه تحصیلی سیستەمینی آتیده‌کی مادەلەر تشکیل ایدیور:

آ) بویوکلەر - یاشلیلار ایچین:

حیاتی حرکتلەر،

اویون،

ب) چوجوقلار ایچین:

حیاتی حرکتلەر،

بدنی زحمت.

ایشته، بدنی تربیه تحصیلی سیستەمینك یکی اجتماعی و حیاتی ماهیتی بودور.

بو وقته قادار زحمتی بدنی تربیه تحصیلینده دەکەرلی بیر عنصر، حیاتی حفظ الصحه‌نیك بیر عاملی کبی جدی و عملی اولاراق قبول ایتمك عقله کلمەمیشدر.

بو وقته قادار مع‌الاسف عضله زحمتی جهتیندن باشلیجا اولاراق، صحتیك پسیقو - فیزیولوژی دوشمانی اولان قسمینه اهمیت ویرەرك اونیك، پسیقو - فیزیولوژی جهتدن صحتیك، یاردمجیسی اولان جهتینه یابانجی قالمیشلاردر.

اگر اونی بیر یاردمچی اولاراق گورمیش اولسایدیلار، او وقت اونی تربیه‌وی. تعلیمی، تشکیلات .... والخ جهتدن آلاردیلار بیز ایسه اونی هله حرکت درجه‌سیندن آلیورز. و آنجاق حرکی جهتدن بیز ظن ایدیورز که، زحمت چوجوقدا قوت و دایانیق دوغورور، ژیمناستیك ایسه دوغرو زحمت حرکتله‌رینی گوستریر، زحمت حرکاتینداناقص اولان جهتره‌ی و حرکتله‌ری اکمال و علاوه ایله‌ر. باشلیجا اولاراق استقامت و چه‌ویکلیك جهتیله اویون بوتون حرکتله‌ریك یاراتیجیلیغنی تربیه ایتمش اولور. اصولیك‌دار و مختصر غایه‌سی بوبله‌در، عمومی امکانلار حقینده ایسه بیز آرتیق سوبله‌مشدك.

بدنی تربیه‌نیك مشهور انگلیس اویونی اصولی بیزده کندی اویون ـ زحمت شکلینی آلا بیلیر. بو (اصول بین‌الملل اولابیلمك ایچین لازم گله‌ن هر شیئه مالکدر). اونیك کوکی جمعیت و انسان ایچه‌ریسینده چوق دریندر، بو اساسیك دمربنلیگی ایش ونتیجه‌له‌ریك ایدیلیگی ضمانتی‌در.

بدنی تربیه تحصیلی‌نیك بو اصولیندا اویون ذوق و داخلی احتیاجی تأمین ایدر زحمت ایسه خارجی ضروریتله‌ر اشاراتینی و محصولینی ویرمیش اولور؛ نتیجه‌ده ایسه استقبالیك قوممونیست جمعیتیك فردله‌ری ایله قارشیلاشاجایز، که بونلاریك حیاتلارینیك اساس غایه‌سی ـ کندی غایه‌سینه ایریشمك ایچین بوتون ممانعتله‌رله مبارزه ایتمك اولاجقدور؛ بو مبارزه ذوقینیك منبعی ایسه اجتماعی غایه اولاجاقدرکه شخصی غایه‌له‌رده بورادا بیرلشمیش اولاجاقلار؛ زیرا او وقت اونلاریك خارجی ضروریتله‌ری ایله داخلی احتیاجلاری بیرلشمیش اولاجاقدر.

بر اصول انسانیك هم صحی، هم بدیعی، هم تعلیم و تربیه‌وی،

هم اجتماعی جهتلەرینیڭ انکشافینی تأمین ایتمیش اولور. اونا یالیکز حرکت تشکیلاتی دەگل عین زماندا اخلاقی دخی تأیید ایدیبور. او، انسان ئەنەرژیسینڭ اعظمی اقتصادینی تأمین ایلە، بوتون دیکر «بیکار» بویوك اصرافلاری قالدیرییور؛ اخلاقدا؛ عالی عصب ئەنەرژیسی صرفینی بیر آرایا توپلاماقلا و اعتیادی چەویکلیك انکشاف ایتدیرمکە، حرکاتدا عالی عصب ئەنەرژیسینیڭ اصرافینی اصغریلشدیرییور. او، موجود اولان بوتون حیاتی عنصرلەردن استفاده ایتمەیی تأمین ایدیبور؛ اونلاری بیر آرایا توپلایاراق انتظامه صالماقلا حیاتی ایبلشدیرییور. اجتماعی منافعه محصول ویرمکله،اجتماعی زنکینلیکی چوغالتیور، جمعیت ایشجیلەرینیڭ زحمته قابلیت و لیاقتنی ادمانلار، تعلیمله‌ر یولیله اعظمیلشدیرییور. نهایت، **زحمتله ذوقی بیرلەشدیرەن انسان، داغلاری یریندن اوینادار.**

انسان قوتلەرینیڭ و اجتماعی - تربیه و سانطینیڭ بویله بیر طرزده تصرف ایدیلمەسی، بوتون حیاتی ماتەریاللاردان استفاده تأمینی، حیاته قارشو درین بیر مراق اویاندیرار، حیاتی فعال و مکمل یاپار، چوجوقلارا و یاشلیلارا هر زمان حیاتیڭ کندیسینڭ اوگرەنمکه، حیاتدان تعلیم وتربیەیه آلمایا امکان ویرەر، حیاتی دائمی بیر مکتبه چەویریر. او وقت (تیمیریازەفیڭ) زحمت و بیلگینیڭ بیرلشمەسی حقینده کی سوزلەی حیاته کچمیش اولور.

بیزم سیستەمیزیڭ عمومی اهمیتی -. اگر بیز فیزیکی تعلیم و تربیەده بویله بیر اویون - زحمت اصولینی قبول ایتمکله چوجوق و یاشلیلار جمعیتلەرینیڭ حیاتینده موجود اولان حیاتی عنصرلەریڭ بیزم و چوجوقلارمزیڭ اوزەرینده متشکل تأثیره یول ویرمجك اولورساق، او وقت بیز حیاتمزیڭ تمامیله اساسی اولان

انسانلاریڭ حرکی فعالیتی - نیڭ ایشلەمەسینه چوق تأثیر و یاردم ایتمیش اولاجاغیز. او وقت بەر اوزەرەیندە دماغ زحمتی‌نیڭ محصولاتی - غایەلەر، و اوغایەلەریڭ باجاریقلی منبع وناقلی اولان عضاه زحمتی محصولاتی - اشیا، نه قادار حیاتی، دایانیقلی و موافق بیر حال آلمش اولور!

حیاتدان ممنون اولان، صاغلاملاریڭ ایشلەرینده اولان سەوینج، چەویکلیك، دایانیقلیق و گوزەللیك هر کسیڭ نصیبی اولور.

تجربه - بورادا کی مشکلات بویلەدر:

ایشیڭ مجرد شکللەری.

اونیڭ تشکیلاتی،

پەداغوقلار.

بونلاریدا، اوته کیلەریدە، اوچونجیلەریدە هپ یکیدن دوزەلتمك لازمدر؛ اگر رهبر اولاجاق مایاقلار وارسا بو چوقدا مدهش دگلدر. فقط بونلار هپ عینی‌درلەر:

حیاة (جمعیت) هپ بیرلگدە.

اونیڭ ایچەریسینده و اونگلا برابر انسانیڭ بویومەسی و صحتی.

بورادا قارشونا بك بویوك پەداغوژی ایشلەر دوریبور؛ اگر بو عصری اسکیلیکلەردەن قورتولماق ایستەر ایسەڭ بونی یاپمالی‌یز.

اگر اویونلار و حیاتی حرکتلەر ساحەسینده چوق یاپیلمیش ایسەده، فقط زحمت مسئلەسینده ایش تماميله بام باشقا بیر وضعیتده‌در.

چوجوق زحمتینیڭ بوتون شکللەری حفظ الصحه نقطه نظریندەن (یاشلارا موافقت)، حرکی جهتدن (اخلاق و طلب ایدیلەن تأثیراه) تدقیق ایدیلمەلی، و بوتون پەداغوژی ایشلەریله بیرلیکدە یاش و زمانه توافق ایدەجکی طرزده، جدی صورتده، تفریق ایدیلمەلی‌در.

حیاتدان آلینمیش ماته‌ریال اوزی ، مکتبی کندی دیوارلاریندان خارجه چیقاراراق، چوجوقلاریڭ مکتبدن خارج حیاتلارینی او گره‌نمکه و حیاتلا تماسدا بولونمایا سوق ایده‌ر ؛ مکتب چوجوقلارلا بدنی تعلیم و تربیه ایشله‌رینی موافق صورتده قورمایا مجبور اولور. بویله مکتب حیاتلا — و حیاتدا مکتبله موافق و اویغون اولاراق امکداشلیغا باشلایا بیله‌رله‌ر.

بیز آرتیق او وقت مکتبده چوجوقلارا عموماً خیرلی اولان «بدنی تربیه درسله‌ری» ، عوضینده بلکه‌ده سحر ساعت ۳ ده اودون کسه‌ن و داشیان چوجوقلاری، گورمیه‌جکز.

یکی مکتب عمومی اقتصادی شرائطی تبدیل ایده‌مز ؛ فقط چوجوغیڭ عادی بویومه‌سی — یاشی ایچین فعالیتیڭ اعظمی نتیجه‌سینی تشکیل ایده‌بیله‌ر : — همان مثالدا اولدوغی کبی ، مکتب ، بوتون صنف ایچین حیاطدا بیر ایش قورا بیله‌ر که بورادا هر چوجوغه بلکه‌ده مثلا ، اودون پارچاسی دوشه‌ر.

بیزم بدنی تعلیم و تربیه قورصلارینده «اجتماعی» ایشله‌رده‌ن بیرینی اجرا ایده‌رکن قالین ۱۲ آرشینلق بیر دیره‌گی بیر قاچ سازین یره نقل ایتمك لازم گلمیشدی. مداومه‌له‌ر رهبرله‌ری ایله بیرلکده (هپسی ۱۴ نفر ایدیله‌ر) دیره‌گیڭ هر ایکی طرفنه دیزیلدیکدن صوڭرا قوماندا ایله هپ بیردن دیره‌گی اوموزلارینا قالدیریرکه‌ن هپسی مبهوت قالمیشدیلار : عجبا دیره‌ك نه اولمشدی؟ بو اونوتولماز تأثرات پك چوق ده‌گرلیدر.

بو ایسه آرتیق — حیاته گیریشمك ، آرتیق **اونی اوگره‌نمك وبیلمك** ، اونی **یاخشیجاسینا تبدیل** ایتمکدر.

بیر داها سویلیورم — بو ایشیڭ مشکلاتی پك چوقدور، به‌داغوقلاردان پك چوق شی طلب ایدییور، اونلاردان : پك بویوك یارادیجیلق

و بیلیجیلیك، عزملی و دایانیقلیلیق ایستەنیلیور؛ ئەنەرژی و تطبیق ایدەرکن تشکیلاتجیلق استعدادی ایجاب ایدیور. فقط حاضرلیقدا نه قادار مشکلات و چتینلیك، قاریشیقلیق اولسادا ـ اجرا آنیندەدە بیر اوقادار حقیقی، ابدی و مجرد شکل آلمیش اولور.

فقط کیم و ناصل تطبیق ایدەجکدیر؟ فقط بویله پەداغوقلاری نرەدن آلمالییز؟ بوتون مسئلەده بوندادير. بونلاری حاضرلاماق ـ یاراتماق لازمدیر.

زیرا. بو خارجاً تطبیق ایدیلەجك اولورسا، اگر ینەده او، مجبوریت صیفینتیسی، ینه او، مقیاس و میخانیکی حرکتلەر، وسائط انتخابینیك ینه عینی تصادفلەر دوام ایدەجك اولورسا بوتون بونلاریك صوڭیندا ـ نه صحی، نه تربیەوی، نەده اجتماعی ـ تربیەوی تتیجەلەره ایریشیلەمیەجکدر.

بورادا بوتون علی‌العاده پەداغوقلاردان دوتمیش، پەداغوژی ایشلەرینك حکومت تشکیلاتجیلارینا وارینجایا قادار هپسینی، نظر دقتلەرینی بونیڭلا علاقەدار اولان بوتون مسئلەلەر طرافینا جلب ایتمك ایجاب ایدییور.

پەداغوژی تعلیم و تربیه ایشلەرینیك صحت و حرکت کولتوری سیستەمی ایله مربوط اولاراق تشکیلی.

صوڭ قورولتایدا پەداغوژی تحصیلی شەماسی پلانلاری. تدقیق اولونورکن اونلاریك ایچەریسینده بدنی تربیه تحصیلی حقینده بیر سوز بیله یوقدی و یالیڭز خلق صحیه قومیسارلیغی نمایندەسی قید ایتمیشدر که تربیهٔ بدنیەده پلانا داخل اولمالیدر. و آیدین گوستریور که پەداغوژی تحصیلی ایله تربیهٔ بدنیه پلانلاری آراسیندا جانلی بیر رابطه و علاقه یوقدور. خلق معارف قومیسارلغی تربیهٔ بدنیه ایله اوغراشمایور، بو یالیڭز خلق صحیه قومیسارلیغینك عهدەسینه بواقیلییور،

بویله‌ایکله‌ده چوجوقلارینك بدنی تربیه‌سی «باشقالاردان» آیری قالاراق یامکتبله‌رده هیچ اولمایور، یاخود یاکلیش اولاراق داخل اولیور. بیز، اویله تصور ایدییورزکه، چوجوقلارینك بدنی تربیه‌سینه عائد بوتون ایشله‌ر خلق معارف قومیسارلیغینك عهده‌سینه بیراقیلمالی، اورتا یاشلیلارینك بدنی تربیه مسئله‌سی ایسه خلق صحیه قومیسارلغینا عائد اولاراق قالمالیدر. اگر بیز شیمدی مکتبله‌رده قومپله‌قس و زحمت اصولی حقینده سوز سویله یور ایسه‌ك او وقت په‌داغوقلارینك تربیه‌سینی اویله بیر حالدا تشکیل ایتمه‌لی‌یزکه کندیسی‌ده مکتبده چوجوقلارلا عینی شئیی تطبیق ایتسین. اوناگورده‌ده بیز چوجوقلارلا بدنی تربیه تحصیلی ایشله‌ریله اوغراشماق ایچین آیریجا خصوصی مکتبله‌ر آچیلماسینك علیهینده بولونیورز. په‌داغوقیك ـ معلمیك په‌داغوژی تعلیم و تربیه‌سی ایچه‌ریسینه بدنی ـ تربیه تحصیلی‌ده داخل ایدیلمه‌لیدر.

په‌داغوژی تعلیم و تربیه پلانی ترکیبله‌ری ماهیتی اعتباریله تدقیق ایدییور، فقط ترکیبله‌ریك بو جهتله‌ری آنجاق محتویاتی اعتباریله‌دیر؛ حالبوکه بونلاریك مه‌تودیق ترکیبله‌ری نظر دقته آلینمالی‌در. عکس تقدیرده میدانا چیقارکه‌ن تطبیقی پك مشکل و نیتجه‌له‌ری پك کوچوك قالابیلیر. ایشته بو مه‌تودیق ترکیبله‌ردن بیری‌ده، بدنی تربیه تحصیلی ایشی‌دیر.

اسکی مکتب یالیکز دویغو جهازینیك یالیکز حس عصبله‌ری واسطه‌سیله دماغی تربیه‌یه چالیشیوردی، یکی مکتب ایسه هر شیئدن اول حرکت جهازینیك حس عصبله‌ری واسطه‌سیله تأثیر ایده‌جکدیر. انسانلاریك حرکی فعالیتی مادی زنگینلکله‌ری میدانا گتیرییور، که بودا اونلاریك اخلاقلارنیك بیر افاده‌سی‌دیر. هر

شئیدن اول پەداغوق کندیسی بیر انساندر و اونیڭ شخصی حرکتی فعالیتی اونی بییولوژی فنلەرینی و انسانیڭ زحمت فعالیتنی اوگرنمکه سوق ایتمەلیدر. اونیڭ زحمت فعالیتی سویەسینیڭ، استحصالاتدا اشترا که قادار، آرتماسی ایسه اونی، اجتماعی فنلەری اوگرەنمکه سوق ایدەجکدر. صحت تربیەسینیڭ احتیاجلاریڭ حرکی فعالیت ایله بیرلشمەسی اونیڭ (معلم) ایشلەرینی حفظالصحه اوزره تشکیل ایدیبور. فقط عضله زحمتینه ژیمناستیك شکلنده بعض علاوەلەر اولمالیدر که بونلاردا ایش حیاتی و طبیعی یاشایشدا ناقص اولان حرکی فعالیتلەری اصلاح و اکمال ایتمەلیدر.

حرکی اویونلاردا اشتراك ایتمگه معلم - مربی کندیسی ایچین چوجوقلاریڭ حرکی فعالیتی آکلامایا بیر یول بولور. ایشته، انسانیڭ بو اوچ حرکی فعالیت عنصری - عضله زحمتی، حیاتی حرکتلەر و اویونلار **صحت و حرکت تربیەسینیك اویون زحمت سیستەمینی** تشکیل ایدییورلار.

بو اصوللاری اوگرەنمك و کندینی چوجوقلارا ایشلەمەیه

حاضرلاماق ایچین خصوصی ژیمناستیك مکتبلەرینیك صنعی حیاتی، دەگل، اجتماعی پەداغوژی مکتبینیك فکری و بدنی فعالیتنیك زحمت حیاتی لازمدر. وضعیتیڭ بو حالا قویولماسیندا ایشلەریڭ اصولی و دنیا گوروشی هپ قالا اویوشیور. حقیقی حیات - فکری و بدنی زحمتیك بیرلشمەسی عدی آدلانان حیاتیڭ بوتون بویالارینی آچار، اونیڭ شخصی و اجتماعی حیاتا ویره بیلەجکی بوتون زنگینلکلەری ناورار و بویلەلیکله حیاتی اولان هر شی حیاتیلەشیر. صاغلام و اجتماعی آدام یاراتان بو زحمت اصولی بوتون پەداغوژی ایشچیسینه لازمدر. فقط پەداغوژی مکتبلەرینیڭ صوڭ بیلینه چوجوقلارلا عمومی تعلیم و تربیه ایشلەرینده چالیشار کەن

بدنی و تربیه تحصیلی ایشله‌رینیڭ‌ده تطبیقی تجربه‌له‌ری اولمالیدر. به‌داغوژی مکتبینده ایشله‌رله عملی اولاراق کندی تعلیم و تربیه و اجتماعی معلوماتینیڭ آفاقینی گنیشلتمیش اولان بو بدنی تربیه متخصصینه بوتون داخلی به‌داغوژی ایشله‌ریله علاقه‌دار و رابطه‌دار اولاراق چالیشماغا امکان ویرمیش اولور.

فقط اونیڭ چالیشماسی ایشیڭ مثبت جهتی، حرکی جهتی، اونیڭ چوجوقلاریڭ صحتی اوزه‌رینه تاثیرلی جهتینه اولاجاقدر. اورتا به‌داغوژی مکتبی بویله اولمالیدر، فقط عالی به‌داغوژی مکتبله‌ری ایسه کندی ایچه‌ریسینڭ انسان حقینده فاکولته تشکیل ایتمکه بیر طرفدن اورتا به‌داغوژی مکتبله‌رینڭ تدریس ایچین، دیگر طرفدن ایسه اورتا و باشلی خلق ایچه‌ریسینده چالیشماق ایچین متخصصله‌ر بیراقمالیدرلار.

نوبتی مسئله‌ر - صحت و حرکت تربیه‌سینڭ اویون و زحمت سسیته‌مینیڭ تطبیقنده بڭ بویوك مشکلات قارشوبا چیقیور:

۱) لازم گله‌ن به‌داغوژی ایشجیله‌رینیڭ حاضرلانماسی

۲) چوجوقلارلا یاش - بوی اعتباریله چالیشماق ایچین یارارلی و فایدالی بیر پروغرام یارادیلماسی.

بونادا، أوته کینه‌ده بلا تاخیر باشلاماق لازمدر. بونلاریڭ هر ایکیسینی بیرلشدیره‌کله پروغرام حاضرلانماسی و مربی یتیشدیریلمه‌سی ایچین عملی قورصلار آچماق یولیله بو ایشی حل ایتمه‌لیدر.

قطعی تکلیف - خلق معارف قومیسارلغی ضروری اولاراق بو استقامتده تجربه ایشله‌ری تشکیل ایتمه‌لی، اونلاری لازمگلن مالی و سائطجه تأمین ایتمه‌لی، پروغرام و خادمله‌رینی حاضرلاماق ایچین موجود مکتبله‌ردن قسماً استفاده‌سینه امکان ویرمه‌لی، فقط

بیری ایچین معین بیر وقت تعین ایتمه‌لی بو وقت بیتیمجه الده ایلدیله‌ن تجربه‌لر تدقیق و معاینه ایدیلمه‌لی‌در.

خلق معارف قومیسارلغی نزدنده‌کی بیرنجی تجربه استاسیونی بو ایشینك تشکیل ایدیلمه‌سینی کندی عهده‌سینه آلابیلیر.

بو مقاله بیرنجی تجربه استاسیونی جنبنده **ن. او. ماسلیتینووا** آدینا بدنی تربیه تحصیلی قورصلارینیك $\frac{1}{2}$۲ یللیك تجربه‌سینك نتیجه‌سی‌در. بو قورصلار ـ بوتون بوقسوللغینا رغماً بوتون عمرینی بدنی ـ تربیه ایشله‌رینه حصر ایتمش اولان او. ماسلیتینووانیك حیاتی مدتینجه میدانا گتیرمیش اولدیغی فکرله‌رینك بیر کل حالیندا توپلانماسینا و اونلاریك تطبیقینه چالیشمشدر.

مکتب یاشینا چاتمایان چوجوغیك تربیه‌سی نه ایچین لازیمدیر

یازانی: **آلمه‌ندینگین تومیم** چه‌ویره‌نی: **جواد جوارلی**

I.

مکتب یاشینا چاتمایان چوجوق نه‌لر اوگره‌نیور

چوجوق معین یاشندان اعتباراً (۸ ـ دن ـ ۹ قادار) اوقومالیدر؛ بو هامویه آیدین بر مسئله‌در. بناء علیه، اونی مکتبه ویرمك لازم گلیر. شبهه‌سیز بو یاشینا قادار چوجوق ـ اوقومایور. بویله چوجوغه تربیه ویرمك لازم‌می دگلمی؟ اسکی چوجوقلار کیبی، او، اوز اوزینه نقصانسیز بویومه‌زمی؟ مکتبده‌ن اول تربیه نیه لازمدر؟ ئه‌ووت چوجوق، مکتب و یاخود چوجوق باغچه‌سی اولماساده، بویور، آنجاق مکتب یاشینا چاتمایان چوجوق، چوجوق

باغچەسینی گورمزسه، بر چوق معلومات و باجاریقلار الده ایدە‌ـ بیلمەز و عمرینیك آخرینه کیبی همین معلومات و باجاریقلاردن محروم قالاجاغی‌دە ممکندر چوجوق، مکتبه قادار هیچ بر شئی اوگرنمەیور، ظنی بویوك بر خطادر. چوجوغیك مکتبه کیبی آلدیغی معلومات، صوکرا مکتبدە آلدیغندان داهادا اساسلی و اهمیتلی‌در. چوجوق، مکتبه کیرمەدن اول، آشاغیدا گوستەریلەن باجاریق و اعتیادلاری ألدە ایدیر:

۱) کندی حرکت عضولەرینی ادارە ایدیر: قاعدەلی گزمکی، بوگورمەگی، دوتماغی، دیرماشماغی و تولالانماغی اوگرەنیر؛

۲) دوغرو گورمەگی، آیدین و اینجه ایشیتمەگی، دوقونمایی، قوقو آگلاماغی اوگرەنیر (رنکلەری، جسملەریك شکللەرینی، سەسلەرینی، قوقولارینی، توقونمالارینی و سایر بو کیبی خاصەلارینی سیچمەك کیبی.)

۳) قونوشماق اوگرەنیر: هر جسمیك آدینی، حرکتینی، و حالینیك آدینی، اونلاریك آراسینداکی رابطه و مناسبتلەرینی، کندی دوشونجەسینی، آرزوسینی، حالت روحیەسینی و حیاتینی افادە ایتمەیه آلیشیر.

۴) دوشونمەیه آلیشیر، یعنی خارجی حاسەلەرینیك یاردیمی ایله ذونی احاطه ایدەن عالمیك تاثیرلەرینی آنجاق حس ایتمك دگل اونلاری دوشونمك مقایسه ایتمك، اونلارداکی بگزەیشـی آیریلیقلاری بولماغا هر شئی، هر آدام و اونلاریك فعالیتی خصوصیندا مستقل تصورله یاشامایا باشلایور.

۵) اویون، رسم، هیکلتراشلیق، شرقی، حکایه و سایرە کیبی گوزەل صنعتلەردە، بولونان اشیا و شخصلەرە عائد تأثرات و مناسبتلەرینی بیان ایتمەگی اوگرەنیر.

۶) علاقه‌دار اولدیغی شخصله‌ریڭ استفاده و آرزوله‌رینیڭ عمله گلمه‌سی ایچین کندی آرزولارینی اونوتور. و بر مقصده نائل اولماق ایچین، کندیسینڭ اراده‌لی بر شخص اولدیغینی اثبات ایدیر.

۷) تمیزلیگه، وقتلی وقتینده ایش گورمگه، دوغرولیغا، امك ایترمه‌مکلیگه عائد اعتیادلار قازانیر. و تربیه‌لی بر کیمسه اولدوغونی گوسته‌ریر.

۸) مشترك زحمت چکمگه، کوچوك اولسادا ، سربست وظیفه‌له‌ر اجرا ایتمگه آلیشیر. بوراداگوسته‌ردیگمز مکتب باشینا چاتمایان چوجوغیڭ الده ایتدیگی اعتیاد و باجاریقلار ، مکتبه گیرمه‌دن قاباق اوگرندیگینڭ هیسی اولاماز. چوجوغیڭ، مکتبه گیرمه‌دن اول، چوق مهم، و حیاتیڭ آخرینا کیبی بر چوق معلوماتیڭ الزم اولماسینی گوستره‌مك ایچین، یوقاریدا گوستردیگمز موفقیتله‌ریده کافی بیلیریز. شیمدی گورلك، چوجوق بونلاریڭ هیسینی کندیسی اوگرنه بیله‌رمی؟ اونی اوز باشینا بوراقیگز اونیڭ طبیعی صورتده نشوونما تاپماسینا امکان ویریگز، او، اوزی بویوبه‌جکدر و کیمسه‌دن عاجز اولماباجاقدر . البته چوجوق، طبیعی صورتده باشلی باشینا نشوونما ایده‌رسه بویوك مقیاسدا معلوماته مالك اولابیلمه‌ز ؛ بویله بر تربیه‌ده سیسته‌میده، چوجوق، گرەك مناسب شرطله‌ر ایله احاطه اولونسون، تأسف که حقیقتده بو شرطله‌ر، و هر چوجوغیڭ طبیعی صوره‌تده نشوونما تاپماسی ایچین الده ایدیلمه‌یور.

II

بویوگله‌ریك مکتب یاشینا چاتمایان چوجوقلارلا مناسبتی

کوچوك بر چوجوقدا دایانماقسزین حرکت ایتمه‌لی‌در، چوقدا بیز اونی راحت اوتورماغا مجبور ایدیریك، دورت دیواریك آراسینا باغلایوروز؛ دار بیر اودادا ساقلایوروز، چوق زامان اونا تاسا ویره‌ن، قوه‌سیندن آرتیق ایشله‌ری اجرا ایتمه‌یه وادار ایدیوریز. چوجوق، اوینامالیدر. اونیك حیاتی اویونداندر، اوینا‌ماق اونیك ایچین الك ایی مکتبدر؛ چوجوق کندی مشاهده‌له‌رینی معلوماتنی اویونا تطبیق ایدیر و باجاریقلارینی ایشله‌دیر. فقط بیز بویوگله‌ر اونی اوتاندیریرز «بوش ایشله‌ر ایله مشغول اولورسان» دیریك «گلین» اویونجاغی ایله اوینایان بر قیز چوجوغینا گولوریك، و اوینا‌ماق عوضینده ایش گورمه‌سینی لازم بیلریك. چوجوق قونشیور، سه‌سینی کسمه‌یور، زیرا او گا کندی تلفظ عضوله‌رینی تمرین ایتمك لازمدر، اما، اونیك اوستینه قیشقیریریق، که سه‌سینی کسسین، بیزی اینجیتمه‌سین. اوندا کی هر شئی او گرنمك-بیلمه‌ك ایچین اولان و اونیك تعلیم و تربیه‌سینك منبعی و عموم گله‌جه‌ك فعالیتینیك اساسی صایلان سواللارینا، جواب ویرمه‌یوب اونیك هوسینی همیشه‌لیك اولدوروریك او، اوز اطرافیندا لایقسیز، یابانجی و چیرکین نطقله‌ر ایشدیر. بونلار ایسه، نه اینکه اونیك لسانینی زنگینلشدیرمه‌یور، حتی خاراب ایدیر. چوجوق فعالیتله چالیشیر، کندی حاساله‌ریله هر شئی یوقلایور، حصه‌له‌رینه آیریر. طبیعت کندیسی، چوجوقدا دائمی تحقیق و تدقیقجی، حسینی، اویاندیرمشدر. چوجوق حسینده‌ن استفاده ایده‌رك، آرالارندا یاشایاجاغی گه‌نیش اشیا و حادثه‌له‌ر عالمی ایله تانیش اولور. اما بونی دوشونمیه‌رك، اونیك اوستینه قیشقیریرلار: «ته‌ربه‌تمه!

سیندیرارسان ! چیقما! خاراپ ایده‌رسه‌ن! قوی دورسون! ال چك! اوزو‌گی بولاما! چوجوق‌ـاوینار‌که‌ن بر کنج حیوانیك ویاخود بر نباتیك عینی‌در. گرك طبیعت ایچه‌ریسینده و طبیعت ایله برابر یاشاسین؛ آسوده‌لیگده، توپراقلا ایشله‌گده، سودا چارپنماقدا، بوجگله‌ریك، قوشلاریك آراسندا، چمنده و او زمان ایچه‌ریسینده کندیسنی خوشبخت و خوشحل حس ایتسین، فقط بیز، اونی شهرله‌رده دیوارلار ایچه‌ریسینه سالوب، دائما حقیقی و عین زامانده مراقلی طبیعت عالمیندن آیریریز.

سیز بوبله خیال ایدیگز که ۸ـ۱۰ آرشین یوکسکلکده بیر بناده یاشایورسیگز؛ یازی ماصه گیز چه‌نه گزه سو کنمیشدر، دولابیك یوقاری رافینه، آنجاق صاندالیا اوسته چیقدیقدا، الیگز چاتا بیلیر، صاندالیاگزدا اگلشمه‌ك ایچین آیاقگز آلتینا بر شیی قویماق لازیم گلیر. *ینه‌ده خیال ایدیگز، که درین بوشقاب بویوکلیگنده بر فنجاندان چای ایچیرسیگز، و قاشیقگزیك حجمی بیر چومچه قادادردر. بوبله بیر شرطله‌ر آراسندا سیزیك احوالیگز، کندی کندیگزی حس ایتمه‌گز بویوك آدامیك قوه و اولچوله‌رینه مناسب اولان اشیا ایله احاطه اولونمش «مکتب یاشینا چاتمایان چوجوغیك» حالی کیبی اولاجاقدر.

بورادا چوجوغیك «طبیعی» نشوونماسی ناصل گیده بیلیر؟ البته چوجوق دوغرو نشوونما بولاماز و بوگاده آشاغیداکی شرطله‌ر مانع اولور.

۱) چوجوغا نه لازم اولدوغونی بویوکله‌ر بیلمه‌یور و دوشونمه‌یورله‌ر.

۲) چوجوغی، أوزونی آیاق آلتینا سوقان بیر حیوان بالاسی صانیرلار، و اوگا اعتنا و دقت ایتمه‌یورلار احتیاجینی دوشونمه‌ك آرزوسیندا اولمایورلار.

۳) چوجوقلیق دوره‌سی، دوغرو تصور اولونمایور چوجوغیك تیئز بر زماندا بو دوره‌نی کچمه‌سینی و «حقیقی» بویوك آدام اولماسینی آرزو ایدیرله‌ر.

۴) طبیعت اوزی، چوجوق تربیه‌سی و نشوونماسی ایچین تعیین ایتدیکی وقتی و معین حدی بیله‌نله‌ر آزدیر. ۷ـ۸ یاشینا قادار اوقوماق لازم ده‌گیل؛ ۲۵ـ۳۰ یاشیندان صوکرا ایسه اوقوماق گیجدر، سویله‌یورله‌ر. بو دوشونجه، تمامیله یاکلش‌در.

انسان دوغولدیغی گونده‌ن باشلایاراق، اولومینه قادار متمادیاً انکشاف ایده‌ر ترقی بولور، بناء علیه، دائما بر شیئی اوگره‌نیر. آنجاق بو حقیقتدر که معین بیلیك اعتیادلاری کسب ایتمك ایچین، انسانیك یاشایشیندا طبیعت، واسطه‌سیله تعیین اولونمیش معین وقتله‌ر واردر. انسان بو وقتله‌رده بوتون وارلیغی ایله، بیر معلوماتیك و باجاریغیك تحصیلینه مساعد بر حالدا بولونور.

بزیم وجودمزیك بر چوق عضوله‌ری، و خصوصا حاسه‌له‌ریمز، اساساً ایلك چوجوقلیغدا بو زماندا کی تصورلار، صوکرالاردا دوزه‌تیله‌مه‌ز. فراستلی حرکت، دوغرو قونوشما، اییی گورمه، اینجه ایشیتمه، اییی مشاهده ایتمه و بر چوق بویله اعتیاد و باجاریقلار، آنجاق ایلك چوجوقلیغك نشوونما اولور؛ مثلا، موسیقی‌ده‌ن برشئی دویماق و شکل چکمك باجاریغی، وقتنده بو ملکه‌له‌ر قاعده‌له‌ر اوزه‌ره و مناسب صورتده تمرین اولونسا؛ بوتون چوجوقلارا اوگرتمك ممکندر. انتظام آلتینا آلینمش، خوش اخلاق بیر چوجوغا، امکی سه‌ومك، غیرتلی اولماق، تمیزلنمك، و سایر بو کبیی اعتیادلاری، ایلك چوجوقلیغدا چوجوغیك آرتق درجه‌ده هوسلی و حساس اولدوغی بر زماندا آنجاق قازاندیرماق اولور.

چوجوق کندی محیطینده‌کی هر شیئی گورور، گوتورور، و هر شیئی تقلید ایدیر.

خلاصه، مکتبدن اول چوجوقلیق دوره‌سی، بویله بر زماندر، که چوجوق، او دورده بویوك بیر مقیاسدا کندی تعلیم تربیه تملینی قورور. ظنمزجه، قیدسیز، و خوشحال چوجوق حیاتینی، زینتلندیره‌ن، اویونلار، ممنونیت، قوشمالار. زمزمه‌له‌ر، و دیگه‌ر بوکیبی شیئله‌ر حقیقتاً اهمیتلی و بویوك بر زحمت تمثالی‌دیر. چوجوق، کندی طبیعی استعدادینی، احاطه اولوندوغی محیطیڭ معاونتی ایله نشوونما ایدیر، اونی احاطه ایدن عالمی تانییر، قونوشماق و دوشونمه‌ك اوگره‌نیر، چوجوق، سلامت، و نشوونماسی ایچین مساعد شرطله‌ر ایله احاطه اولینیمش ایسه، آسانلیقلا و طبیعی بیر صورتده انکشاف ایده‌ر یانمزدا مکتب یاشنا هنوز داخل اولمایان چوجوغی احاطه ایده‌ن شرطله‌ر، اوگا لازم اولان شرطله‌رده‌ن دگیلدر. بونیڭ قصوری، اورادادیر، که بویوکله‌ر، چوجوغی آگلامیورلار، و ایلك چوجوقلیغیڭ اهمیتی دوشونمه‌یورله‌ر. حتی چوجوغیڭ دائما باقیلمایا، دقتلی تربیه‌یه احتیاجی اولماسینی آگلایانلار؛ بیله، چوجوغیڭ بوکیبی احتیاجلارینی دفع ایتمه‌یورلار. بونیڭ ایچین نه وقت و نه مادی تامینات و نه‌ده بیلیك ولونور. بوتون مملکتله‌رده‌کی اهالینیڭ بویوك بر حصه‌سی شهر و کوی فقرای کاسبه‌سی، آرامسیز و ظلمکار بر حیات مبارزه‌سینده چارپشیر؛ چوجوقلار ایچون قاعده‌لی بر دیریلیك تشکیلینه ممانعت ایده‌ن شیله‌ر عصریمزده یاشایان انسانلاریڭ حیاتیندا حکمرانلیق ایده‌ن سیاسی و اقتصادی بحرانلاردیر.

ياشليلارلا اجتماعى مسئله‌لەر دائره‌سينده ناصيل مصاحبه ايتمه‌لى

يازانى: ئه. خەرسونقايا چەويرەنى: م. ر.

مصاحبه ناصيل تشكيل ايديليور

بير ياشلى كتله‌سينى هر هانكى بير ايش ياخود اجتماعى بير مسئله اطرافيندا توپلاماق ايسته‌نيليرسه، عادت اوزره، محاضره، معروضه محاوره ايله بير ييغينجاق (اجلاس) قورولور.

محاوره و قونوشمالارا يالىگز محاضره ياخود معروضه‌دەن صوڭرا باشلارلار؛ بو محاوره‌لەرنىڭ ماهيتى ايسه بورادا على‌العاده ديڭله‌ييجيله‌ر (سامعين) طرفيندن ويريله‌ن سوءاللار ايله محاضره ياخود معروضه‌چى‌نيڭ جوابلاريندان عبارت قالير.

مباحثه‌لەر و موضوعيڭ عمومى اولاراق محاكمه ايديلمه‌سى پك نادر اوليور. كتله ايله معروضه و محاضره‌چى آراسيندا معلوماتلى، تجربه‌لى و مسئله‌لەردن چوق داها خبردار بيرشخصيت ايمیش كيبى بير آيريليق دويوليور.

تام بير تكلفسيزليك (قيدسيزلك) و سربستلك يوقدور. مناقشه‌لەرده عادتاً رسمى مناقشه‌چيله‌رى ديڭله‌يورلاركه بودا بو ويا ديگر يا آلقيش گورولتولارى، ياخوددا يه‌رله‌ريندن قيصيق اعتراضلار صورتيله دوام ايدوب گيديور، بورادادا ماصا آرقاسيندان سويله‌نه‌نله‌ر ايله صالوندا اوتورانلار آراسيندا حقيقى بير يولداشليق ياقينليغى موجود دگلدر. غير ارادى اولاراق بير قسمى كنديله‌رينه كتله قارشوسيندا **چيقيشدا بولونانلار** كيبى باقيورلار. (كتله قارشوسيندا چيقيشدا بولونماق ايسه دائما عصبله‌رى هيجانه گتيرمكله على‌الاكثر كندى ويرديگى معلوماتدان زياده و توجهله‌رنىڭ كنديسنه عطف

بیلمه‌سی ایسته‌گینی موجب اولور. دیکرلری ایسه کندیلرینی
بیر درجه‌یه قدر رشد ایتمش و شخصیتجه افقی عد ایدیورلار.

مصاحبه ایسه وحدت دکلدر. مصاحبه، بو سوزك حقیقی
معناسی، بیر نتیجه‌یه ایریشیلرجك صورتده آرایجی و سربست
قونوشمق دیمکدر. قونوشمه‌لرده هر بیر فردك شخصیتی اعظمی
اولاراق میدانه چیقیور و یالکز سوزلرله دکیل، (علی الاکثر
غیر ارادی، بعضاً ایسه دوشونولرك) انسان حرکاتی، وضعیتی
و یوزینك مختلف دکیشمه‌لری [illegible] ایله ده کندیسینك،
یا مباحثه‌نیك کندیسنه و مصاحبه‌جینك ویردیکی معلوماته قارشو
کندی مناسبت و علاقه‌سینی قید ایتمش اولیور.

ایکیلیکده قونوشماق و مباحثه ایتمك یلکده قاریشیق و چتین
بیر مسئله دکلدر: فقط بیز بونی یله باجرامایوروز. چوق نادر
اولیور که مصاحبه‌ده بولونانلار آیریلیرکن هم کندیلرندن همده
مصاحبه‌جیدن ممنون قالمیش اولسونلار بعضاً سویله‌نمه‌سی لازم کلمن
بیر شی اونوتیلیور، بعضاً یاکلیش افاده ایدیلمش اولیور، یاخود
مصاحبه‌جی‌سنه قارشو دقتسیز داورانمیش و بوتون سویله‌دیکله‌رینی
دیکله‌مه‌میش اولیور و الخ.. الخ...

ایکیلیکده، اوچلیکده، یاخود عمومی کتله قارشوسیندا اولان
مصاحبه‌لر او وقت موفقیتلی اولیور و فایدا ویریبور که اورادا
اشتراك ایده‌نلر کندی معلوماتلارینیك آیدینلاشدیغینی حس ایدیور،
یکی بیر شی اوکرنمیش اسکی بیر شئیی یکی بیر باقیشلا
کورموش، کندی تجربه‌لرینیك مختلف عنصرلرینی توپلایاراق
اونلاری سیسته‌ماتیق بیر طرزده ربط ایتمیش اولیورلار. نه قادار
بوتون بونلار هپسی بیردن و فعال اولاراق میدانه کله‌جك اولورسا
فایدادا اوقادار چوق اولمیش اولور.

اگر بیر آدام سوساجاق فقط دیگرله‌رینك سویله‌دیکله‌رینی دقتله دیکله‌یه‌جك اولورسا بوایش‌ده بوشینا یاپیلمیش اولماباجاقدیر. شبه‌سیز، او، عملی اولاراق معلوماتینی اولدیغی کبی **تفکر اعتیادینیك انکشافی** جهتینده‌ن‌ده کندیسینی زنکینلشدیرمیش اولاجاقدیر.

اویله کلیورکه بوتون بونلار مباحثه‌سیز بیره‌ر حقیقتدر؛ فقط — مع‌الاسف — بیز داها، متشکل اولاراق، قونوشمایی بیلمه‌دیکمز ایچین و بویوزدن بیزم فکری ایشله‌ریمزیك $\frac{9}{10}$ قسمی بوشینا کیتدیکینده‌ن بو مسئله‌له‌ره مراجعت ایتمك لازم کلیور.

سوقاق. میدانچا، بیر موسسه‌ده نوبه بکله‌مك، تیاترو تنفسله‌ری وقتی و الخ... الخ... دکان، قولوبا — قرائتخانه، خلق ایوی، چایچی دکانی، پازار، بایرام که‌زینتیله‌ری — هپ بویله قونوشمالاریك میدانیدرلار.

بونلار موفقیتله اداره ایدیلیور و غایه‌یه دوغرو کوتوریلیورمی؟ هرنه‌قادار موضوع آتشلی و قونوشمالار اوتانمادان سیقیلمادان اولیورسا بیله بونلاریك اوندا دوققوز قسمی نتیجه‌سیز کیچیور.

دیلله‌رینی اویناديور — اوینادیور و داغیلیورلار. فقط بو کبی «حیاتی — یاشایش» قونوشمالارینا بیر باجاریقلی تشویقاتچی یاخود تبلیغاتچینیك مباشرت ایتمه‌سی یته‌ر، که بویله‌لیکله ایش وضع ایدیلمیش اساس اوزه‌ره دام ایده‌ر؛ عمومی رای و محاکمه‌نیك نه‌ایله بیته‌جکی ایسه مهم بیر درجه‌یه قادار همان او تشویقات و تبلیغاتچینیك باجاریغیندان آصیلی اولیور.

بازاردا، قهوه‌له‌رده و سوقاق باشلارینده تکلفسیز قیدسیز کنله‌وی مصاحبه ده‌رنه‌کله‌ری طرفیندن، کوزده‌ن — کوزه یاقیش مصاحبه‌له‌ری بویله تشویقات و تبلیغات آپاریلمیش و آپاریلماقدادر. مع‌الاسف معلمله‌ر بو کبیی تبلیغات و تشویقاتدا پك آز اشتراك ایدیبولار.

اونلارا هم وقت‌دارلیغی، همده علم وسویه اعتباریله کتله‌دن آیری اولمالاری مانع اولیور. خلقیك بیغنجاق یرله‌ری هم کیرلی، هم صیقیجی، هم بیقدیریجی و اوصاندریجی‌دیر، هله مسئله‌یی آکلادینجایا قادار کیم بیلیر نه قادار معناسیز لافلار دیکله‌مك لازم، فقط ایوده کتاب اوقوماق ایجاب ایدییور. هاه تصرفات، هله مراقلی و معلوماتلی بیر مصاحب ایله گوروشمك...

مصاحبه‌نیك، سوزیك تام معناسیله تکلفسیز و قیدسیز اولا بیلمه‌سی ایچین **هر ایکی طرفیك** اوندان بیر فایدا بکله‌مه‌سی لازم‌در. اگر تبلیغاتچی و تشویقاتچی **کندینی فدا ایده‌رك** قهوه یاخود چای‌خانه‌ده اوتورییورسه و اونی نه مصاحبه‌نیك گیدیشی نه‌ده مصاحبه‌چینك احوال روحیه‌سی مشغول ایتمه‌یورسه، او یالکز — او گره‌تمك، م.اقلاندیرماق و غایه‌یه ایریشمه‌ك غایه‌سینی تعقیب ایدییورسه، اووقت مصاحبه‌چیله‌ر ایچه‌ریسینده تصادفی بولونانلار و ماصا آرقاسی قونوشانلار اونی مشکلات ایچه‌ریسینده بیراقاجاقلاردر.

«جاهلله‌ر» (قسماً ایسه **همان** مسئله حقینده حاضرلیغی اولمایان) مخاطبله‌ریك موضوعه قارشو اولان هر دقتسیزلیکله‌ری مصاحبه‌چیبی هیجانه گتیره‌جك و قونوشما آهنگینیك چاپوقلاشماسینی او گره‌دیجی بیر ماهیت آلماسینی، خطابت طرزینه کچمه‌سینی والخ... بی‌موجب اولاجاق که بودا آرتیق ایشی مهم بیر درجه‌یه قادار جانلی قونوشما حالیندان آییرمیش اولاجقدیر.

فقط انقلابچیلار ایچه‌ریسینده اویله استعدادلی مصاحبه‌چیله‌ر وارکه (مثلا یولداش له‌نین) بونلار هرهانکی بیر قونوشمادا هم ایی دیکله‌یور، هم صورغو وریبور، هم مصلحت ایدییور و بیلینمه‌ده‌ن بك آسانجاسینا مصاحبه‌چیله‌ریك فکرله‌رینی ایسته‌نیله‌ن جهته سوق ایتمه‌یی باجار یورلار.

معلومدرکه مدنیت و سویه‌جه یوکسه‌ك اولان بو آداملارا معلوماتسیز آداملارلا قونوشماق یکی فکر ماته‌ریالی ویریور، تجربه‌له‌رینی گنیشلندیریور، ئه‌نه‌رژی و قوتلارینه یکی بیر جریان تأمین ایدیوردی که مصاحبه‌چیله‌ریك‌ده قارشولیقلی فایدالاری ایشته، بوندان حاصل اولیور.

بیر چوق گنج و کتله‌ده‌ن آیریلمیش اولان یولداشلارا خلقیك احوال روحیه‌سینی بالخاصه بو یوللا اوگره‌نمه‌له‌رینی پك چوق توصیه ایدییورم.

بوتون الك مراقلی و کتاب مسئله‌لری بو کیبی کیچیجی مصاحبه‌له‌ریك قسماً تماسیله بوتون درینلیگله‌رینه رغماً تصفیه ایدیلیور و شعوردا آیدینلاشمیش اولیورلار. کتاب طرفیندن حذف ایدیلمه‌میش اولان جانلی تجربه ایله بلاواسطه قارشولاشماق بعضاً کتابچی اولان عالم آداما پك چوق فایداسی اولیور.

کیچیجی و تصادفی اولان مصاحبه ـ قونوشمالارا داها اصولی و داها ده‌رین اولان بیر ایشیك لوازم و وسائطی کیبی باقالیم.

مدنی طبقه و کتله‌له‌ریك سایه‌سینده یاشادیقلاری اویانیقلیق، علم و بیلگی‌یه قارشو تمایل، محاضره، معروضه مصاحبه و قونوشمالار واسطه‌سیله یکی، گنج و فکری زنگین بیر حیاته مالك اولماق کبی مسئله‌لر اطرافیندا خلقی توپلایالم.

که‌چیجی قونوشمالار بعضاً داها گه‌نیش کتله‌وی مصاحبه تشکیلاتینی حاضرلامیش اولیورلار. که‌چیجی قونوشمالار بعضاً محاضره محاوره‌له‌رده‌ن اول و صوگرادا اولابیلیر. که‌چیجی قونوشمالار ایش گوره‌جك بیغینجاقلار (اجلاسلار) او هر گونکی موضوعلار ایچین بیر تمل قویا بیلیر. (مثلا: قونوپه‌راسیون ـ استهلاك، مکتب، قلوب و الخ... تجهیزاتیندان دوتمیش سوسیالیست شورا

جمهوریتله‌ری اتفاقینیڭ بین‌الخلق وضعیتی. «قایچی» مسئله‌له‌رینه قادار..)

بیر قاچی بروبا دیگر عمومی مسئله‌له‌رله مراقلانینچا آرتیق تمل قویولموش اولیور، بیر قونوشما آچماق اولور. صوڭرا ایسه تام بیر صیرا مصاحبه‌له‌ر تشکیل ایدیلیر، نهایت آردی صراسی ایله بیر معروضه‌جی یاخود محاضره‌جی گله‌ر.

مصاحبه‌نیڭ منشکل کچمه‌سی و تکلفسیز قونوشمالار لافجیلیق و بوش بوغازلیغا دونمه‌مك ایچین، موضوعیڭ آیدین آڭلاشیلماسی و اکثریتیڭ، تشکیلاتجینیڭ فکرله‌ریله اویوشا بیلمه‌سی ایچین ایکی جهتی نظره آلمالیدر: خنقیڭ ـ کتله‌نیڭ داخلی وضعیتی و اونیڭ مراقلانماسینیڭ ماهیتی ـ و موضوعیڭ، مسئله‌نیڭ کندی ماته‌ریالی.

تشکیلاتجیه ایکی استقامتده چالیشماق لازمدر: ـ توپلاناتلاریڭ ذهنینی کندی تأثیری آلتینا آلماق (فقط اونلار ایچین آرتیق صیقینتی اولماماق شرطیله). و لازمگله‌ن مسئله‌نیڭ حلینی ایضاح ایتمك، ایله‌ری گوتورمك.

انسا: معلومات ـ ماته‌ریال بیر جهتده‌ن چوق گه‌وشه‌کدر؛ دیگر جهتده‌ن ایسه افاده‌له‌ر، بیانات و محاکمه‌له‌ر پك‌ده آسان قاورانیلاجاق ده گیلدر.

مثلا، دوتالیم که، مسئله چه‌روونه‌س ـ منحکم والیوتا حقینده‌در. سیز کندیگز ابی بیلیورسیگز که کوبلوله‌ریڭ بو خصوصدا احوال روحیه‌له‌ری نه قادار محدور و متضاددر. گوموش، میس؛ جیبینه، هیئکبه‌سینه طیقایور، کاغذ پارایا قارشی بیر اعتمادسیزلیق گوسته‌ریور، فقط اونیڭ‌دا محکم اولماسینا بویوك بیر آرزو دویویور.

مالیه‌سیسته‌می و مالیه سیاستینه قارشی اولان دوشگون تصورات

شیمدی آرتیق قطعی و محکم معلومات ایله تصدیق ایدیلمه‌لیدر. آیدینده‌ر که بو معلوماتی ویره‌جك آدام اولا کندیسی بو خصوصدا حاضرلیقلی و معلوماتلی اولمالی صوگرادا اونی آگلاشیلاجاق بیر صورتده سویله‌یه بیلمه‌لیدر.

معروضهٔ و محاضره‌ده بیر شیئی شرح و ایضاح ایتمك نسبتاً پك چه‌تین ده گلدر. بورادا مسئله پلانی قورماق، موضوعك باشقا حصه‌لرینی بیری-بیریله باغلاماق و نهایت ساده و آچیق دیل ایله لازمگلەن جهتلەری ایضاح ایتمه‌بی باجارماقدان عبارتدر. اگر بونگله برابر معروضه‌چی یاخود محاضره‌چی سامعین ایله ابی داورانمایی بیلیور ایسه، او هر زمان اوز معروضه‌سینی عقلی مقایسه، جانلی لوحه و مزاح ایله جانلاندیرا بیلمه‌نیکده زمانینی بیلمیش اولور.

مصاحبه زامانیندا ایسه اساس فکر ایچین ترتیب ایدیله‌ن پلانی تطبیق ایتمك، بوتون، تفرعاتی آیدینلاتماق؛ و (مناسبتلی-مناسبتسیز) بوتون قونوشماق ایسته‌یه‌نله‌ری اداره ایتمك صوك درجه چه‌تین‌در.

ایشته بونا گوره‌در که کتله‌وی قونوشمالار، (اون نفرلیك بیر بیغینجاغی کتله‌وی مصاحبه آدلاندیریبورز) بیر طاقیم ایله‌ری‌جه‌دن حاضرلیق و بیر طاقم تشکیلات پلانی طلب ایدیور.

ایله‌ریجه‌ده‌ن حاضرلیق، آگلاشیلیور که، ایلك نوبه‌ده کندینی حاضرلاماقدان عبارتدر.

خلقی هیجانه گتیره‌ن تام بیر صیرا یاشایش مسئله‌له‌ری تنویر ایدیلمه‌بی، آیدینلانیلمانی طلب ایدیبور. (دوتالیم که: چه‌روونه‌س، ویرگی، «اللهسیز مکتب»، محصولسیزلیق، قوماش

مالی بهالیغی و الخ... کیبی.) غزته‌دەن، کتابدان، بلکه‌ده مرکزدن یاخود تعلیم-تربیه بیوروسیندان جواب آراماق لازم گله‌جکدیر.

بیر طاقیم حیاتی-یاشایش تفرعاتینی ربط ایده‌ن آزو اینجه تیلله‌ردن بوتون بیر سیاسی و فلسفی دنیا گوروشی سیسته‌می دوقوماق اولورکه بورادا بوتون تفرعات قطعی اولاراق آیدینلاشاجاق و عملی ایش پلانینا داخل اولاجاقدیر.

مارقسیستجه دنیا گوروشی و اوندان نشأت ایده‌ن عملیات حیاتی مسئله‌لەری دوزگون و منتظم صورتده بیری-بیرینه باغلایور، فقطه حیاتی تظاهراتیڭ عمومی رابطه‌سینی هرزمان تعقیب ایتمك پك‌ده آسان ده‌گلدر.

اساس تصوراتیڭ نظری اولاراق تدقیق ایدیلمه‌سی ضروریدیر ئه‌ومت همان نظریه اوزه‌رینه تأسیس ایدیلمیش **اولان شیمدیکی عملیاتی** بیلمك ضروری اولدیغی کیبی...

هر بیر مدنی آدام ایچین لازیم اولدیغی کیبی معلم ایچین‌ده **بوتون حیاتی بویونجا نظریاتی عملیات ایله تدقیق و معاینه ایده‌رەك آراسی‌کسیلمه‌ده‌ن اوگره‌نمك** و معلومات الده ایتمك ضروریدر.

اگر امکان وارسا، بیرلیکده غروپ حالیندا خلق ایچه‌ریسینده ایشله‌مك ایچین کندی-کندینی حاضرلاماق، اگر ممکن ایسه، قوه‌لەری مساوی اولانلاردان ده‌رنه‌ گله‌ر تشکیل ایتمك پك یاخشی‌دیر.

یالیگزلیقدا اولمایان ایش هم جانلی هم‌ده فایدالی اولاراق دوام ایده‌ر. مصاحبه‌لەره حاضرلانماق ایسه عین زاماندا یالیگز بیر نفری ده‌گیل تام بیغین-بیغین آدامدان متشکل و بیری-

بیرینی آکلایان آداملاریك اجلاسلارینی اداره ایتمه‌یی‌ده اوگره‌تمیش اولور.

ایسته‌ر یالیگزلیقدا، ایکیلیکده اوچایکده، یاخود ده‌رنه‌ك صورتینده هر ناصیل اولورسا اولسون اهالی - خلق ایله مصاحبه - قونوشما شکلینده چالیشماق هر دفعه آتیده‌کی شیئله‌ری طلب ایدییور :

آ- عین زاماندا خلقیك نه ایله یاشادیغی و نه ایله داها چوق مراقلاندیغی حقنده قطعی تصوراتدا بولونا بیلمك.

ب - مراقلی مسئله‌لر ایچین معلومات الده ایدیله بیله‌جك کتابلاری بیلمك.

ت - کتابداکی و حیاتداکی مسئله‌له‌ری بیر بیریله نظری و عملی اولاراق رابطه‌دار اولاجاق صوره‌تده تنظیم ایتمه‌یی بیلمك

ج - عمومی - بیرلیکده فکری فعالیته آلیشمامیش اولان یاشلی آداملاریك ییغنجاغینی اداره ایده بیلمك.

ح - عمومی مدنی - معارف ایشله‌رینده‌ن آیری دوشمه‌مك شرطیله همان وقتده چوق مراقلی اولان موضوعلاری انتخاب ایده‌بیلمك.

مصاحبه و قونوشمالار هرنه قادار زمانه عائد و یومی مسئله‌لرله علاقه‌دار اولورسا - اولسون یالیگز خلق ایچه‌ریسینده آپاریلان مصاحبه، اجلاس، بایرام والخ.. یعنی، اهالی ایله اولان عمومی مدنی معارف ایشله‌رینده‌ن آیری و منفرد اولمایاجاغی زمان معین بیر اهمیتی حائز اولا بیلیر.

بونا گوره‌ده مصاحبه‌یه حاضرلانماق ایچین **ایلك یاپیلاجاق ایش** خلقیك مراقلاندیغی **حیاتی مسئله‌له‌ری** تدقیق ایتمك اونلارلا کچیجی قونوشمالاردا بولوناراق بونلاری اوگره‌نمك و کتابلاردان

عمومی مدنی معارف ایشلەری **لایحەسیله ترتیب ایدیلمیش اولان** حیاتی مسئلەلری مطالعه و تدقیق ایتمکدن عبارتدر.

ویریلەجك و ترتیب ایدیلەجك مصاحبه بیر وحدت حالینده بوتون ایشلەرك **عمومی غایەسینه** اویقون اولمالیدیر.

آیدندرکه نه قادار باجاریقلی و استعدادلی اولورسا اولسون بوتون مدنی معارف ایشلەری یالیکز بیر آدامیك عهدەسینه بیراقیلاماز.

ضیالیلەر بوقدور - یالیکز باجاریق و بیلگی‌نیك صاقلاندیغی یرده بیر آز آچیلاجاق اولورسا علمه دوغروچیرپینان بوتون بیر گنجلیك واردیر.

حیاتی و مدنی مسئلەرله مراقلانان و بو مسئلەلەره جواب آرایان بیرکتله هر زمان بولونور.

بونلاریك واسطەسیله پاسیو اولان کتلەیەده نفوذ ایتمك و اونلاردا حقیقی علم و حیاتی تجربەلەره دوغرو بیر میل اویاندیرمالیدر.

بو فعال و مراقلی اولان کتله خلقی مصاحبه ایچین بیر یره توپلایاجاق اولان مسئلەلەر حقینده سیزه معلومات ویره بیلیرلەر.

موضوعیك سرلوحەسینی بیله بونلار سویلەمیش اولورلار.

ییغینجاغی (اجلاسی) توپلایاجاق اولان سرلوحه آغیر و رسمی اولمامالیدر. مصاحبەنیك موضوعی نه قادار جانلی و پارلاق آیدین تعیین ایدیلەجك اولورسا اوقادارده ایی اولور، فقط آرتیق اولاراق تبلیغات و تشویقات یوللو چیقیشلاریك اولماماسی **لازمکلیر** (بونی بیزم شهرلیلەر و ضیالی طاقیمی بك سەوییور.) بیراق خلق بو کبی اجتماعلارا بیر اشتغال محلی کیبی ده گیلده **مراقلی بیر ییغینجاق** نظریله باقسین.

بیزم لوحه و اعلاننامه‌له‌ریمزده ایکی افراط درجه واردر: اونلار یاخود تمامیله دیل و مفهوم اعتباریله آڭلاشیلمایاجاق بیر درجه‌ده بولونیور یاخود معین بیر **جریان آلتینذا ترتیب ایدیله‌ره‌ك** آچیق ــ ساچیق و گه‌وشه‌ك اولیور. اوته‌کی‌ده به‌ریکی‌ده یارامازدیر. الك اول قارشوداکی مصاحبه‌نڭ گیدیشینه عائد دوغرو و دوزگون بیر پلان ویریلمه‌لیدر.

بونڭ حیاتیلیگی و دوغرولیغی نه‌ره‌سینده‌دیر؟ بیرینڭ، ایکیسینڭ یاخود اوچینڭ معلم صفتیله چیقوب‌داکندی مسله‌ریله اجلاسه شرقی دیکله‌تمه‌له‌رینده دگل، اولا بوتون ییغینجاغڭ کندی حس و فکرله‌رینی **میدانا چیقارارق** گیزلی آرزو و احتیاجلارینی آڭلاتماقدا. صوڭرا ایسه، بو میدانا چیقان فکرو دیله‌گله‌رڭ تشکیلاتچی طرفینده‌ن حاضرلانمیش اولان معین قالب و نتیجه‌یه ایرشمه‌سینده‌دیر.

قطعنامه و قرارلار قطعیا، هر بیر اجلاس ایچین، مجبوری دگلدیر.
فقط هر بیر فردڭ ییغینجاقدان چیقارکه‌ن یڭگی معلومات آلوب گوتورمه‌سی، کندی وضعیتی و دنیایه قارشو اولان گوروشینده بیر ایله‌ریله‌مه دویماسی ضروری اولمالیدیر.

بونا موفق اولابیلمك ایچین فعال اولانلار کتله‌سیله ایچه گوروشمك و قونوشماق لازمدیر. اونلار یالیڭز ییغینجاغا بیرقاچ ییغین دیڭله‌یجی توپلاماقلا قالمامالی، اونلارڭ ایچه‌ریسینده اولان داها آچیق فکرلیله‌ری، مرآقلیلاری و «عنادکار» لاری‌دا گوسته‌رمه‌لیدیرله‌ر.

هم عنادکارلیق ایده‌نله‌ر، هم‌ده اجلاسلارا دوام ایتمه‌یی سه‌وه‌نله‌ر یا چوق اختیارلار یاخود گنجله‌ردیر. به‌ریکیله‌رده،

اوته کیله‌رده کندیله‌رینه تکلیف و تقدیم ایدیله‌ن هر شئیی آغیزلارینا قاپیورلار، فقط هپ بیرده‌ن دیشله‌یه‌مه‌یه‌جك اوسالار، یرلی ـ یرسیز تنقیده باشلایاجاق، اجلاسا مانع اولاجاق، یرله‌رینده‌ن بیر طاقیم قید و ملاحظه‌لرده بولوناجاق ... والخ یاپاجاقلار. اونلار چوق توپلاناجاق بوتون ایشیڭ که‌سیلمه‌سی بیله اولا بیلیر.

اولجه‌ده‌ن، معین استناد گاه‌لار تعیین ایتمکله، فقط قورقوسیز و اوزکوسیز، بونلارلا حسابلاشمالیدیر «عنادکار» سامعه‌ر اجلاسلاریڭ لهنه اولاراق فنا بیر تبلیغاتجی ده گلدیرله‌ر، زیرا، تنقید ایتمه‌یی چوق سه‌ودیکله‌ری ایچین بویله دعوتنامه‌له‌ره باشقالارینداڭ داها بویوك بیر هوس و مراقلا توپلانیورلار.

مصاحبه‌نیڭ متشکل کچمه‌سی ایچین فعال سامعه‌ر غروپی اولجه‌دن گله‌جك اجلاسیڭ رهبرله‌ری ایله بیرلیکده مصاحبه‌نیڭ موضوعینی تعیین ایدیورلار. همان موضوعا عائد اولماق اوزره کاغذ اوزه‌رینه بیر چوق سؤاللار چیزیلیور؛ اونلار بیر سیسته‌مه سالینیور و هپسی اڭ اساس مسئله اطرافیندا طوپلانمالیدیر. صوڭرا ایسه قطعی بیر شکلده اوراداجا جوابلار قید ایدیلیور.

اگر هر موضوع نظری اولاراق سؤال و جواب شکلینده ایشله‌نیله‌جك و رقمله‌رده دیوغرام حالیندا تشکیل ایدیله‌جك اولورسا، هیچ‌ده فنا اولماز یالیکز بونلاری سامعینه گوسته‌ریله‌جك بیر طرزده اولماسی نظر اعتباره آلینمالیدیر.

بو حاضرلیق بیتدیکده‌ن صوڭرا ده‌رنه‌ك عضوله‌ری آراسیندا روللار ـ وظیفه‌له‌ر بولونیور، بیر طاقیملاری سؤال ویریجی شکلینده چیقیشدا بولونیور، بیر طاقملاری ایسه سؤاللارا جواب ویره‌جك، یاخود قیصاجا ایضاحاتدا بولوناجاق بیر وضعیت آلیورلار.

گورولیور که، ایشیك بوتون آغیرلیغی مصاحبه‌نیك باش رهبری اوزه‌رینه دوشیور.

مصاحبه‌نی نه شکله صالمالیدر؟ هیئت ریاست‌می انتخاب ایتمه‌لی یومیه مذاکراتا هر هانکی بعض آداملاریك معروضه‌سینی‌می قویمالی، یوقسا مصاحبه‌نی داهادا عائله‌وی، غیر رسمی بیر صورتده آپارمالیدر؟

بو مهم و عین بیر درجه‌یه قادار توپلانانلاریك حال و وضعیتینده‌ن آصیلی اولان بیر مسئله‌دیر. بعضاً رسمی حال قورقوتیور، بعضاً ایسه مصاحبه‌نی داها آرتیق مراقلاندیرییور و اونا آغیر بیر وضعیت ویرییور.

فقط اولده‌ن مصاحبه شکلینی هر نه قادار حاضرلامیش اولورسا اولسون، بو یالیکز مصاحبه زمانی اکثریته تطبیق ایدیله بیله‌جك بیر طرزده تقدر ایده‌جکدیر.

معلم ــ باش رهبر ــ غایه‌نی ایضاح ایده‌ن بیر قاچ سوزله مصاحبه‌نی آچیور. صوکرا یا او، کندیسی یاخود ده‌رنه‌ك عضوله‌رینده‌ن بیری مختصر اولاراق او مسئله‌نیك حیاتیلیکی و بیغینجاقدا توپلانانلار ایچین اهمیتلی اولدیغینی قید ایتمکله مسئله حقینده اوز رأیینی سویله‌یور. بوندان صوکرا ده‌رنه‌ك عضوله‌رینده‌ن بیری یاخود معلم ــ رهبر کندیسی بیغینجاغیك مذاکراتی ترتیبی یاخود نظامنامه سینیك تعیین ایدیلمه‌سینی تکلیف ایدییور، (اگر معروضه‌نیك رسمی شکلی اولجه‌ده‌ن تعیین ایدیلمیش ایسه، اجلاسیك آچیلماسینیك ایلك نوبه‌سینده نظامنامه‌ده تعیین ایدیله بیلیر.)

داها آلیشمامیش اولان گنجله‌ر بغینجاق زمانی سوز سویله‌یه‌نله‌ر ایچین وقت تعیین ایدیلمه‌زسه ایی‌در؛ زیرا اونلار کندیله‌رینده

بیر صیفتی دوره‌لار. آیشمیش بولالار ایچین ایسه وقت حدودی

تعیین ایدیلمه‌سی ضروریدر.

آز حضریقلی اولالار ایچین مصاحبه ترتیبی **بیری - بیرینی تعقیب ایدن سواللار شکلینده** اولمه‌لیدیر. ک‌ه بو اولنمن حضرلانمیش اولور و بورادا ییغیجغینث بیر محصولی ایمیش کیبی گوریلیور.

مثلا، مصاحبه محکم والیوته چه‌روونه‌س. پارا حقینده‌در. مصاحبه‌نیڭ غایه‌سی - کندیله‌رده گوموش پارا بیراقیلمه‌سیت قارشی آڭلایشلی بیر گوروش و توجه اویاندیرمه‌قدیر.

ترتیب - هرهانکی بیریسی (یاخود رهبر کندیسی) **مختصر** اولاراق عمومیت اعتباریله پارانیڭ نه اولدیغینی. کاغذ پارا گوموش و آلتین پارادان نه ایله آیریلدیغینی و نه‌رده‌لرده بیری-بیرینه بگزه‌دیکله‌رینی ایضاح ایدیور. اوندان صوڭرا ایسه (بونی‌ه کندی ایچه‌ریندن» بیری یاپیلیر) اوناه‌ری شورا پارالارینیڭ چوق چابوق قیمتدن دوشدیکله‌ری، چه‌رووه‌نه‌سیڭ نه دیمك اولدوغو والخ...

حقینده بیر طاقیم سوأللار ویریلیر. صوڭرادا محکم والیوتانیڭ میدانا گلمه‌سی سببله‌ری، اونیڭ نه ایله تامین ایدیلدیگی، اوندان خصوصی و حکومت تصرفاتی منافعینی نظره آلاراق هانکی یوللارلا استفاده ایتمك فایدالی اولدیغی ایضاح ایدیلیر.

رهبریڭ رولی. - او هم سوال ویریور، همده سواللارا جواب ویریبور. او، مسئله‌دن طیشاری چیقانلاری قایتارماقلا عمومی ایشیڭ دوزگون گیتمه‌سینه چالیشیر.

اگر اساس غایه‌نیڭ قطعی و آچیق، آیدین اولاراق قاورانا بیلمه‌سی ایچین **ضروری ایسه** رهبر، بوتون مصاحبه‌نیڭ نتیجه‌سنی معین بیر شکله صوقیور، توپلایور.

مصاحبه‌نی اوبله بیر طرزده اداره ایتمه‌لیدرکه صوڭراکی مصاحبه‌لره قاریشیق بیر مراق دوغورسون، حل ایدیله‌ن بیر مسئله حل ایدیلمه‌میش اولان یڭی بیر مسئله دوغورسونکه بودا آرتیق معلمیڭ ترتیب ایتمیش اولدوغو عمومی مدنی-معارف ایشله‌رینده قید ایدیلمیش بولونیور

بویله‌لیکله، طبیعی اولازاق پارا مسئله‌سی «قابیجی» ترتیبی، تصرفات، شهر وکندیڭ علاقه‌سی کبی مسئله‌لری‌ده دوغورموش اولاجاقدیر.

مدنیت، معیشت و معارف-تحصیلی مسئله‌لری ضیالی، شورا خادمله‌ری، ایشجی، کندلی والخ... کبی طبقه‌لریڭ آیریلماسیندان باشلایاراق تا عمومی قوممونیزم پروغرام و نظامنامه‌سی مسئله‌لرینه وارینجایا قادار میدانا چیقاریر.

طبیعیدرکه معلمه، مصاحبه‌نیڭ بیر رهبری اولاراق، کندی یاقین و اویغون اولان موضوعلار داها الویریشلی‌دیر؛ مکتبیڭ تجهیزاتی، مکتب بنالاری، تعلیم و تربیه اصوللاری، شورا حکومتی قارشوسینده عمومی معارف سیاستی والخ... کبی... **اگر معلم، بو مسئله‌لردن هر بیرینیڭ بیرلیگده اولاراق بوتون قورولوش و سیاستیڭ اساسی مسئله‌لریله اولان رابطه‌سینی اونوتمازسا و بو رابطه‌نی خلقه آیدین اولاراق آڭلاتا بیلیر ایسه، او وقت او، پك بویوك بیر سیاسی - معارف و عمومی تعلیم-تربیه ایشینی اجرا ایتمیش اولور.**

مصاحبه، کندی حاضرلیغی وکندی دوام و حرکتی ایله‌ده - عمومی مسئله‌لر حقینده دوغرو دوشونمك **اصولینی** اوگرنمك ایچین اڭ ایی بیر وسیله‌دیر.

اگر لازمی قادار معلومات یوقسا و مسئله‌ده حل ایدیلمه‌میش ایسه نه یاپمالیدر؟

مشاوره بیوروسی، کتبخانه، فرقه تشکیلاتی یاردیما قوشمالی‌دیر.

خلقیڭ معارفلنمه‌سی و حاضرلیغی ایشینده آرالارینده متقابل یاردم نه قادار حقیقی و چوق اولورسا مدنی معارف ایشله‌رینیڭ علاقه و رابطه‌لری او قادار صاغلام و فایدالی اولور.

هر حالدا قارشولیقلی سواللارا جواب ویره‌جك قادار ماته‌ریال اولمادان مصاحبه ترتیب ایتمك اولماز. فقط هر آدامیڭ جواب ویره‌میه‌جگی سواللار هر زمان اولا بیلیر.

بو کیبی حاللاردا اڭ دوغرو یول (شخصی تجربه‌م اوزه‌رینه سویلییوروم) آڭلاشیلمایان جمله و افاده‌لرله ایشیك ایچینده‌ن چیقماق ده گیل، کندیسینڭ بو مسئله قارشوسیندا مشکلاته اوغرا— دیغینی و بو مسئله‌لره جواب آلینا بیله‌جك کتابلاریڭ آدینی سویله— مه‌سی و گوسته‌رمه‌سی لازمدر.

دوغرو اولاراق دیمك اولور که. بو مسئله حقینده کتابدان معلومات بولامادیم، یاقین زماندا کتابدا و مطبوعاتدا معلومات آرایا— جاغیم کیبی، مراقلی اولانلار ایله‌ده قونوشار.

هر بیر مصاحبه نه قادار آیری— آیری و مستقل اولورسا اولسون گله‌جك دفعه ایچین بیر طاقیم مسئله‌لر بوراقیر، فقط مسئله اگر عملی بیر تحقیقاتدان عبارت ایسه او وقت مصاحبه‌ده‌ن خارج اولاراق خصوصی قونوشمادا معلومات ویرمك اولور.

یه‌رلی مسئله‌لره عائد مرکزده‌ن آلینمیش غزته، کتابلار و هر دورلو مطبعه و یازیلی معلوماتی، اڭ ایییسی، مصاحبه‌ده **گوسترمك** لازمدر.

بیراق هر کس معلمیڭ نه‌ره‌ده‌ن معلومات آلمیش اولدیغینی

اوگره‌نسین. بر شعورلی بیر مناسبت دوغورور و اونا قارشی اولان اعتمادی محکملندیره‌ر.

هر بیر ضیالی آدام کیبی، اوزاق کندله‌رده اولان معلم اویله بیر علم ایشیقی اولمالیدیر که اهالی کندیسی ایچین قارانلیق اولان حیاتی مسئله‌له‌ری آیدینلاتماق ایچین اونا مراجعت ایتسینله‌ر. دونیاده موجود بوتون علمله‌ری بیله‌ن بیر آدام بیله بولونمامز؛ هر آدام عمومی علمی تجربه‌نیك بیر پارچاسی کبی صاییلیر، بو عمومی علمی تجربه‌نیك موجوداتینی داها آز معلوماتلی اولانلارا نقل ایتمکله او علم و مدنیت مرکزی ایله خلق کنله‌سی محیطی آراسیندا بیر **واسطه‌جی کیبی** اولیور.

مرکز ایله آراسی کسیلمه‌یه‌ن و تأخیر ایدیلمه‌یه‌ن أبدی بیر رابطه تأمین ایتمك ایله اورادان کندی واسطه‌سی ایله معلومات آلاراق خلق کنله‌سینه داغیتماق-سیاسی-معارف ایشچیله‌رینیك بورجودیر.

ده‌رنه گله‌رده، معیشت علاقه‌له‌رینده تصادفی حاللاردا و کندی اختصاصی موجبنجه پلان اوزره اجلاسلاردا مصاحبه‌ده بولونماق بو واسطه‌جیلیگیك اك ابی بیر یولودیر.

بورادا ایکی طاوشان بیر قورشونلا اورولموش اولور: آ) حقیقتله‌ر و نظری وضعیتله‌ر آکلاتیلیر، ب) یاشایش مسئله‌له‌رینه اصوللی بیر طرزده یاناشماق و علاوه اولاراق عمومی آکلاشماق اعتیادی انکشاف ایتمیش اولیور.

اجتماعیلیك یوکسه‌لیور، فردی ادراك و شعور آرتیور و چوغالیور.

یڭی مکتب حقینده مصاحبه

خلق کتله‌سی ایچه‌ریسینده (بالخاصه اوزاق کندله‌رده) **یڭی مکتبه** قارشی اولان مناسبت و علاقه اعتمادسیز، بعضاً ایسه دوشمانجاسینا بیر حال آلمیشدیر.

بلکه‌ده بن حقسیز بولونیورم؟ بلکه‌ده شیمدی ۱۹۲۴ ینجی یلده آرتیق زحمت‌مکتبینك تجربه‌له‌ری او قادار بولینا دوشموش که آرتیق مکتب کندیسی ناراضیلیق اویاندیرمایور؟ بلکه‌ده ناراضیلیق داها زیاده اوندان لازمینجا استفاده ایدیلمه‌مکده‌دن ایله‌ری گلیورمش؟

چوجوقلار آیاق قابیسیز و گه‌بیمسیزدرله‌ر. تعلیم کتابلاری و دفتر ـ کاغذ چاتمایور، بنانی تامین و تعمیر ایتمك، معامله‌ره معاش ویرمك و الخ ... الخ ... لازمدیر.

کند بودجه‌سینیك آزلیغیندان و تحصیلیك بوتونلیگیله اهمیتینیك آڭلاشیلمامیش اولماماسیندان دولایی **بوکیبی** ناراضیلیقلار چوق اولابیلیر.

یڭی مکتبه قارشی اعتماد دوغورماق، خلقده اونیك ایچین بیر مراق و فعالیت اویاندیرماق، والدینی مکتب حیاتینا یاقلاشدیرماق، اونلاری ایشیك اصوللاری و نتیجه‌له‌ریله تانیشدیرماق هم معلمیك وظیفه‌سی اوزه‌رینه دوشیور.

چوجوقلاریك تحصیله جلب ایدیلمه‌سی و یاشایلاریك تحصیل مسئله‌له‌ری اطرافیندا تربیه ایدیلمه‌سی مسئله‌له‌رینی یوکسه‌لتمه‌یی کندینه بیر وظیفه قبول ایده‌ن هر کس پك بویوك بیر فعالیتده بولونموش اولور.

اگر بربادلیق ایزله‌ری، ته‌خنیکی و سائط یوقسوللوغی، مدنی مرکز ایله رابطه یوزوقلوغی و ضیالیلار آراسیندا توپلاشما مشکلاتی (یولسیزلیق و سائره ...) اولماسا ایدی بونلار اهمیتسیز اولوردی.

معلم طبیبی‌ده، قرائتخانه ــ کوما مدیرینی‌ده، کتبخانه‌چی‌یی‌ده، فرقه‌چی‌یی‌ده، قومونیست گنجله‌ر اتفاقی عضوینی‌ده و مدنی ایشله‌رله اڭ آز بیر علاقه‌سی اولان هر کسی مکتبه جلب و دعوت ایتمه‌لی‌در.

فقط بوتون بونلار هیسی قارشو دورولامایاجاق بیر طاقم اکسیکلیکله‌ری ایله کافی بیر درجه‌ده و پلاندا اولان ایشله‌ر ترتیبنجه ده گیل‌دیر.

اڭ صوڭدا یکی کندی اوزه‌رینه یوکله‌تمك مجبوریتی حاصل اولییور.

ایشته، آرتیق معلمه و علی‌العموم مکتب ایشله‌رینه قارشی اولان باقیمسیزلیق، دشمنانه وضعیت، قیدسیزلیك و استخفافه قارشی مبارزه باشلایور. آیاق اوستی اولان خصوصی قونوشمالار، کیچه‌رکه‌ن، ضیافتده چای ماصاسی آرقاسیندا یاخود کندیلکینده، دکان قارشیسیندا، هر هانکی بیر ییغینجاقدا، کندلیله‌ریك رسمی اجلاسلارینده و الخ. . ده اشتراك ایتمه‌لی. نهایت مختلف موضوعلار اوزه‌رینه اولان حاضرلیقلی ده‌رنه‌ك قونوشمالاریندان صوڭرا معلم کندیسینی معین بیر مراقلی کتابه‌سینه چه‌وریلمیش گورونجه مصاحبه بتاسینده اولماسی پك ابی اولور. بوکبی مصاحبه ــ قونوشمانیك غایه‌سی ناصل اولمالیدر؟

بوتون آیری ــ آیری تصادفله‌رده سویله‌نیلمیش و قونوشولموش اولانلارا بیر یکون اورمالی، آڭلاشیلامامازلیقلاری داغیتمالی، دوشمانجه‌سینا و لاقید وضعیتله‌ری آیدینلاشدیرمالی، بوتون لاقیدله‌ریك نظر دقتینی مکتب حیاتی مسئله‌رینه **جلب ایتمه‌لیدر.**

نتیجه‌ده ایسه ییغینجاقدان چیقوب گیده‌ن هر کس دویمالی و آڭلامالیدیر که‌مکتب **حکومتیك مالی ده گیل او نیك کندیسینك دیر.** و حکومتیك مکتبده‌ن ایسته‌دیگی ایسه چوجوقلاری ایچین کندی سینیك ایسته‌دیگینده‌ن باشقا بیر شی ده گیلدر.

اگر مکتب ایشله‌رینده بیر یاڭلیشلیق وارسا (بو اولمایا-بیلمه‌ز) بوتون یاشلیلار کیبی او کندیسی‌ده اونیڭ سببله‌رینی **آراشدیرمالی** اونلارنڭ **اصلاح و اکمالینا یاردیم** ایتمه‌لی‌در.

یڭی مکتبیڭ اوزه‌رینه نه کیبی تقصیرله‌ر قویورلار؟ تجهیزاتیڭ فنالیغی شریعت و علم‌الهی درسله‌رینیڭ اولماماسی؛ یڭی تدریس اصوللاری.

اگر مصاحبه بیرینجی مسئله اوزه‌رینه باشلارسا، او وقت په‌داغوق مکتبیڭ **یوقسوللوغی** حقینده اویله بیر طرزده افاده ایده‌ر که طبیعی اولاراق تجهیزات یاره‌سینده‌کی بو قصور مکتبیڭ و معلمیڭ عهده‌سینده اولمایوب، حتی امکانی اولدیغی حالدا اونا یاردیم ایتمه‌یه‌ن **اهالی‌نیڭ** کندی اوزه‌رینده قالیر.

تعلیم کتابلاری و سائطی مسئله‌له‌رینده‌ن صوڭرا ویرگیله‌ریڭ آغیرلیقلاری، شهرماللارینڭ پهالیلیغی قاینولارینی ضروری اولاراق عادتله‌رلڭ سقوطی، چوجوقلاریڭ صایغیسزلیق و سوزدیڭله‌مه‌مه‌زلیگی والخ ... قاینولاری تعقیب ایدیور.

آرا – صیرا معلمیڭ، بالخاصه، گنج و یڭی معلمه‌ریڭ تصادفی یاڭلیشلیقلاری و قصورلاری مسئله‌له‌ری قالدیریلابیلیر. بوندان الڭ آز قورقماق لازمڭلیر. هیچ بیر یڭی ایش نقصانسیز و یاڭلیشلیقسیز کچمه‌مز، اونی هر بیر ایشله‌میش اولان آدام بیلیور.

بوکیبی تصادف و حاللاردا معلم کندیسینڭ دائما والدین شوراسی مصلحت و نظارتی آلتینده بولونماسی آرزوسینی اظهار ایده‌رسه پك ایی حرکت ایتمیش اولور. او، بالخاصه بونی ایسته‌یور. زیرا بو یوگه‌رله آڭلاشماق اونا چوجوقلارلادا آڭلاشابیلمك ایچین بویوك بیر یاردیم ایتمیش اولور، بوندان ایش مصلحتی (بالخاصه اراضی اوزه‌رینده اولان زحمت حرکاتینه عائد مسئله‌له‌رده)

هر زمان فایدالی اولور؛ هم‌ده او کندیسی **یکی و گنج اولمایانلاردا** چوجوقلاری **یکی شرائط تحتینده** الویریشلی اولاراق هانکی یوللارلا تربیه ایتمك و گنجله‌رده (مشاهده ایدیلمکده اولان) صایغیسزلیقلا ناصل مبارزه ایتمه‌ك مسئله‌لرینی والدین ایله بیرلیکده مصلحت و محاکمه ایتمه‌گه حاضردیرلار.

اگر بوتون قایغو و شکایتلر قوتلی بیر استادگاه بولاماز ایسه‌لر، داها زیاده اولاراق بیر مراق و هوس حس ایدیلیرایسه، آرتیق یکی مکتبیك حقینده‌کی بوتون مسئله بو صورغو، قایغو و شکایتله‌رله **بیرلیکده جواب آراماقدان** عبارت قالیر.

چوجوقلاری اویله حاضرلامالیدر که اونلار یکی حیاتیك شرائطی آلتیندا أزیلمه‌سینله‌ر و بوغولماسینلار، اونی حاکم اولاراق اداره ایده‌بیلسینله‌ر ئه‌ووت بویله حاضرلاماق لازمدیر.

یوقسا. بلکه‌ده، حیاتی اسکی حالینا چه‌ویرمه‌لی، و چوجوقلاری‌دا اسکیسی کیبی اسکیلیکه آلیشدیرماق لازم گلیرمیش؟

عجبا، اك شعورسیز و آکلایشسیز اولان هر هانکی بیر انسان بیله اسکی حیاتیك بوتون شرائطینه راضی اولابیلیرمی؟

اگر بویله اولسادا، اونلارا گیریه دونمه‌ك خلاص اولماق دیمك اولمادیغینی، یگانه چیقیلاجاق یولیك ـ اجتماعی حیاتیك یکی باشلانغیجلارینیك انکشاف ایتمه‌سیندن و محکمله‌نمه‌سینده‌ن عبارت اولدیغینی اثبات ایتمك چه‌تین ده‌گیلدر.

مکتبیك (معاصر) شیمدیکی مسئله‌له‌رله، فعله و کندچی صنفینیك ایسته‌ك و طلباتیله اولان رابطه و **علاقه‌سی** اثبات ایدیلمه‌لیدر.

بو، بیر طاقیم قارشولیقلی سؤال و جواب یولیلا (معلمه

یاقین اولان دەرنە گیك یاردمیله) و بلا وسطه معلمیك کندی نطقی ایله تأمین ایدیلەبیلیر .

علی الاکثر شریعت و علم الٰهی حقنده اولان مسئلەلەر بالخاصه آنیدە کی بولارلا حل ایدیلەبیلیر .

شریعیت و علم الٰهی نیچین لازمدیر ؟

ساقلاماق ایچین . کندیلەریك اوزەرینده حاکم اولانلار بو قورقو آلتیندا آزمی صاقلانمیش ایدیلەر؟ حیات ایچین مبارزه زمانی گلینجه بو قورقو بیر ایشه یارایورمی ؟ آچیق و آیدیندیر که **ایی بیر انسان.** جمعیته فایداسی اولان بیر انسان باشقا عامل و غایەلەریك تحت تأثیرنده یتیشمیش اولیور .

بو ایده و غایەلەر اجتماعی مفکورەلەر ، بوتون امکچیلەریك اتخاذ و قارداشلیق ایدەلەری‌دیر . بو عامللەر ـ یالیکز کندیسی و عائلەسی ایچین دەگیل ، بیرلیکدە اولاراق بوتون زحمتکش بشریتیك یاشاماسی ایچین ایدیلەن مبارزه شرائطی‌دیر .

یکی مکتب یارەسینده اولان مصاحبەلەرده تمامیله دینی مباحثه و مناقشەلەره قاپیلماق لازم دەگیلدر. بونا آیریجا بیر وقت و آیریجا بیر حاضیرلیق صرف اولونور.

مسئله داها زیاده عملی اولاراق وضع ایدیلەبیلیر . او دونیانیك مکافات و مجازاتینا مراجعت ایتمەدەن چوجوقلاریك أیی اخلاقلی اولماسینا نه ایله موفق اولماق اولور ؟

پەداغوق بورادادا انسانیك سجیه و خاصیتلەرینیك اجتماعی محیط و شرائطی، معین زحمت وضعیتی بیرلیك، تنفسی و الخ . . . تأثیری آلتیندا ناصل میدانا گلدیگی حقینده کندی نقطهٔ نظرینی ایضاح و شرح ایتمەلی‌در .

چوجوقلاری توپلو اولاراق (بیرلیکدە) کندیلەری ایچین

سه‌ویملی و مراقلی اولان بیر ایشده چالیشدیرماق. اونلارادا قارشولیقلی سه‌وگی و شخصیته حرمت و رعایت دویغولارینی آرتیرماق دیمکدیر.

چوجوقلار اوبونلاردا و ایشده یولداشلیق اعتیادینی قاورایور، جمعیت عادتله‌رینی آرتیریر، بونکول و حس ایدیلمه‌ده‌ن کندی دماغلارینی زه‌نکیناشدیریبورلار. طبیعی، که بورادا بویوکله‌ریڭ رهبرلیك ایتمه‌سی لازمدیر.

چوجوق حیاتی هیچ بیر زمان بویوکله‌ریڭ تأثیری آلتیندان چیقمامالی، فقط بو تأثیرده باجاریقلی و فایدالی اولمالیدیر.

فقط داتلی و راحت بیر حیات ایله پك چوق عائله‌می مسعود بولونیور؟

بویوکله‌ره قارشی صایغیسیزلیق تخمله‌رینی چوجوقلار کندی عائله‌له‌ریندن آلمیش اولامازلارمی؟

بو بویوکله‌ریڭ اجتماعیلیکله‌ری نه حالدا بولونیور؟ بونلار کندیله‌ری حقیقتی کوز - کوزی کورمه‌مك ایچین کندی کوزله‌رینی قاپایور ایسه‌له‌ر، چوجوقلار بونلاردان نه او کره‌نه بیلیرنه‌ر؟

یوکسه‌لیکز بویوکله‌ر - چوجوقلاردا یوکسه‌لیرله‌ر! کنجلیك اوزه‌رینه اولان هر شکایته قارشی جواب اولماق اوزه‌ره بو شعار تولالانیلمالی‌دیر.

آیدیندیر که بونی یالیکز معلم کندیسی باپمایادا بیلیر. یالیکز هیچ بیر اجتماعی کناه و قصور ایله له‌که‌له‌نمه‌میش اولان او محیطیڭ کنجله‌ریندن بیری اجرا ایده‌ر.

کند حیاتیندان موقت بیر زمان ایچه‌ریسینده آیریلار، فقط بونیڭکلا برابر ایللك تربیه‌سینی، کوبك صاف هواسیندن و آزاد محطینده‌ن آلان کوبك وضیعتینه هر کسده‌ن داها یاقین تانیش اولمایا و اونلاری بوره‌که تصحیح ایتمه‌یه مقتدر اولان کوی بالالارینی، کوی و قضا مکتبله‌رینیڭ - موقتی - آجیناجاق وضیعتی ایله تانیش ایتمك هر شیئده‌ن آرتیق گه‌ره‌گدی،

تحصیلله‌رینی بو سنه بیتیره‌ن طالبه‌له‌ر بو سیاحتیڭ یاردمیله کله‌جه‌ك فعالتیله‌رینیڭ پلانلارینی تصور ایتمش اولاجاقلاردی.

بو مقصد، بیزی، بونلارا، کند مکتبله‌رینیڭ هم ایی همده فنا - که بو موقتی بر دردیر - قوروولوشو ایله اطرافلی اولاراق کوسته‌رمه‌یه مجبور ایتدی،

بو حالیڭ اونلارا فنا تاثیر ایده‌جکینه بیر دورلو اینانامایوردیق. عجبا بیزیم بویله حرکت ایتمه پلانمیز دوغرود گلمی‌دی؟

زیرا، طالبه‌له‌رمیز بو مسئله‌له‌ر قارشیسیندا هم شعورلو حرکت ایتمه‌یی بیلدیکله‌ری همده، قارانلیلق نقطه‌له‌ری ایضاح و بو آجی حقیقتله‌ری شرح ایچین رهبرله‌ر بولوندوغو بیر زماندا بو حالدان هیچده قورقولامازدی. و بالعکس بیزیم بویله حرکتمیز اونلارا ایی تأثیر بوراقاجاقدی. بیز بویله یاپدیق. طالبه‌له‌ریڭ بو لوحه‌له‌رده‌ن آلدیقلاری انطباعلار مقصدمیزه کوره هپ مثبتدیر.

آرتیق اونلار اوز ایشله‌ری، اوز وظیفه‌له‌ری، سه‌ودیکله‌ری خلقیڭ ایچه‌ریسینده یاراداجاقلاری مسئله‌له‌ر خصوصیندا اوز - اوزله‌رینه حساب ویره بیله‌جك بیر وضعت روحیه قازانمیش اولدولار.

ئه‌ودت قارانلیق و جهالتده سوروکله‌نه‌ن خلقه یاردیم ایتمه‌ك ایسته‌یه‌نله‌ره اولجه اونیڭ یارالارینی کورمه‌لی، تشخیص ایتمه‌لی، سوڭرادان اونیڭ درمانینی گه‌زمه‌لیدیر.

شیمدی مسئله آرتیق **مدنی بیر مرکز اولاراق** مکتب اوزه‌رینده دورییور.

معلم اهالی‌به نه ایله یاردیمدا بولونا بیلیر؟ کندی معلوماتی، سوادی و مرکزله علاقه تأمین ایده‌بیلمه‌سی ایله!

اونیك قارشیسیندا اولان چوجوقلار (یوقاری غروپلار) طبیعی اولاراق، اهالی ایله بیرلشمه‌نیك یاردیمجیلاری بولونیورلار. بونلار اونیك معارف ایشله‌رینی هم آیری - آیری عائله‌لر، همده جمعیت ایچه‌ریسینده دوام و تمادی ایتدیرییورلار.

مدنی تبلیغات ساحه‌سینده مکتبیك هر بیر عملی غالبیتی، اراضی ایشله‌ری و مالدارلیق یاخود ال ایشله‌ری خصوصینداکی هر بیر یکی معلومات اهالینی محاکمه‌یه دعوت ایدییور، اجتماعی دوشونجه‌یی غیجیقلابور، مکتب ایله آکلاشمایا و اونیکله اشتراك ایتمه‌که سوق ودعوت ایدییور.

یکی مکتب حقینده‌کی مصاحبه بویله‌لیکله بیتمیش اولیورکه معلم یاشلیلاری مکتب نزدینده توپلامایا و بالعموم هر بر ایشده اونا یاردیم ایتمه‌یه چاغیرییور.

مکتب حیاتینیك عمومی مسئله‌لرینیك جوار اهالی اوزه‌رینده پك‌ده چوق مراقلاندیرمادیغینی و بو یا دیگر هانکی بیر مسئله اوزه‌رینده اولاجاق آیدین و مجرد صورغولار نه قادار چوق اولورسا بیر او قادار ایی اولدیغینی دوشونمك لازمدیر.

اگر معلم بوکیبی مسئله‌لریك دوغماسی ایچین بیر زمینه حاضرلایا بیله‌جك و عمومی مصاحبه‌لر بولیله وقتینده بونلارا جواب ویره‌جك اولورسا او، پك چوق‌قازانمیش اولور.

سنی اجتماعی ایشله‌ره **سوروکله‌مه‌له‌رینی بکله‌مك** لازم ده گیلدر، داها ایسی‌سه، کندیك بو ایشله‌رینی عهده‌که گوتور.

دعوەت بکلەمەدن احتیاجی دویان و حس ایدەن، وقتیندا اونلارا جواب ویرەن آداملارا قارشی آیریجا بیر حرمت و رعایت میلی واردیر.

بوندا بیر نوع دوربینلیك، عجائبلیك و فداکارلیق گوریبور و بویله آداملارا دائما اعتماد ایدیورلار. خلاصه، **یڭی مکتب حقینده مصاحبه** بیر طاقیم حاضیرلیقلی دەرنەك مصاحبەلەریندەن، صوکرا گەنیش یغینجاقلی ابتدائی - باشلانغیج مصاحبەلەریندەن، صوکرا مکتب حیاتینیك داها دەرین اولان بیر طاقیم مجرد حیاتی مسئلەلەریندن عبارتدیر. و نهایت بورادا چیقاریلاراق داها زیادە عمومی ماهیتده اولان دیگر بیر طاقیم مصاحبەلەر پلانی ترتیب ایدیلیور.

سیاسی - اجتماعی، حیاتی - اجتماعی، وهر هانکی مدنی مسئلەلەردەن بیر ساپ چکیلەجك اولورسا بوتون بو قوماش حرکت ایدەجکدیر.

یڭی مکتبدەن باشلایاراق ایپیك اوجی شورا حاکمیتنه، پرولەتاریاتیك بین‌الملل مبارزەسینه، خارجی تجارت ادارەسی سیاستینه، اکین اصوللارینا، یڭی انشاآته و الخ ە قادار اوزانوب گیدەجکدیر.

دوغرودور بو کیبی تصادفلەردە معلمیك بیر قاموسجی (ئەنسیقلوپەدجی) اولماسی لازمگلیور. فقط، اوکندیسی هر نه قادار قاموسجی اولماسادا، اوزینه یاردیمجی اولاراق مطبوعات و مأخذلەر موجوددیر که کندیلەردە بونلاریك هیچ بیری یوقدور.

بیراق کندیلەر اوزلەرینه لازم اولان هرشیئی اونیك واسطەسیله اوگرەنسینلەر، اونیك رهبرلیگی آلتیندا مسئلەلەرینی عمومی اولاراق بیرلیکدە حل ایتمەگە آلیشسینلار.

اگر بعضا هیچدە مکتبه **عائد اولمایوب** یالیگز بیر **ایش**

اجلاسی ایسه‌ده نیه معلمیك اشتراکی، بلکه‌ده صدار تیله کیچمه‌لی‌دیر؛ بو معلمیك نفوذ وتأثیرینی تأیید ایتمیش اولور.

معلمیك نفوذی دیمك ـ مکتبه دقت ایتمك دیمکدیر. مکتبه دقت ایتمك ایسه، خلقیك عمومی اولاراق مدنی سویه‌سینك یوکسه‌لمه‌سی دیمکدیر.

خلاصه ، «یکی مکتب» موضوعی بیر طاقیم موضوعلار انکشافینیك باشلانغیچی، بلکه‌ده ـ ایسته‌رسه کیز ـ مرکزی اولور. بونلاردان بیر قسمله‌ری دار، مجرد و محدود، دیگر بیرقسمی ایسه داها عمومی و گه‌نیش اولور. بونلاریك هانکی ترتیب اوزره یورودیلمه‌سینی ایسه محلی شرائط و اهالینیك کندی مراق و آرزوسی گوسته‌ریر. مثلا، دوتالم، که تاریخ ساحه‌سینده بیر سؤال صورولیور. اهالی ـ خلق چارلار زمانی ناصیل تحصیل ایدیپوردی، صوگرا تدریس اصول و سیسته‌مله‌ری نیچین و هانکی سبیله‌رده‌ن دولایی ده گیشیلدی،

اجتماعی مسئله‌له‌ری اصوللی بیر طرزده دوشونه بیلمگه آلیشدیرماق وسیاست، اقتصاد و مکتب آراسینداکی **رابطه‌یی** گوسته‌رمك ایچین یاقین ماضینیك شکلی پك چوق ایشه یارار.

اگر کندلینیك أول آغالاریك، ملکدارلاریك، اراضی صاحبله‌رینیك قولی اولدیغلاریندان، شیمدی ایسه کندی اراضیسینیك حاکمی (داراق) (چه‌ن)، اوراق و چه کیچ ـ عمله ـ کندلی حاکمیتینیك سیمبولی اولدیغیندان باشلانیرسا ، طبیعی اولاراق ، نهایت اوبله بیر نتیجه‌یه ابریشیله‌جکدیر که، بوتون تحصیل سیسته‌می ـ **کندلینیك یکی حقوقینی کندی لهینه اولاراق محکمله‌تمك، گنجلیگه هم بو حقوقی محافظه ایتمگی، همده شخصی**

و اجتماعی تصرفاتی یاراتمایی اوگره‌تمگه حصر ایدیلمه‌لی
و اویله بیر طرزده اولمالی‌دیر.

اسکی مکتب خدمتچی حاضرلایوردی ، یگی مکتب ایسه، کندی زنگینلیگینه حاکم اولاجاق و اونی فایدالی بیر صورتده اداره ایده بیله‌جك آدامالار یتیشدیرمه‌لیدیر.

(یوقسوللیق و سائره یوزیندن) اهالینیك هپسینیك مکتبله مراقلانمادیغی یاخود اورتا و عالی تحصیله دوام ایده‌مه‌دیگه‌لری مسئله‌لرینه گلینجه بو عمومی حکومت مقیاسیندا اولاراق تصرفات اصولی مسئله‌لریله علاقه‌داردیر.

فقط ینه چیقیش و نتیجه بیردر: — حاکم و متصرف اولماق ایسته‌یورسه گز، دیدیدینیك، چالیشیگز، عمومی تصرفات حرکاتیندا تصرفاتیك آپارات و تخنیقاسیندا، تصرفات مناسباتینك ترتیبینده فعال اولاراق اشتراك ایدیگز.

بورادان تام بیر صیرا مسئله‌لر چیقیور که بونلار قسماً آقرونوملاریك، قسماً قوئوپه‌راسیونچیلاریك، قسماً‌ده فرقه‌جی و اجتماعیاتچیلاریك عهده‌لرینه دوشیور.

کند و شهر حیاتینیك بوتون اینجه‌لیکلرینه و تفرعاتینه وارینجایا قادار معلمیك ایضاحات و معلومات ویرمه‌گه امکانی یوقسا او وقت مناسبتدار و علاقه‌دار اولان تشکیلاتلارا مراجعت ایتمك یاخود اونلارا مراجعت ایتمك ایچین اهالی‌یه یول گوسترمکله کندی ایشینی یاپمیش اولور. آرتیق مرکز ایله بوجاقلاریك مدنی رابطه‌سی تأمین ایدیلمیش اولور.

تصرفات مسئله‌لری قارشیسیندا همان عین زماندا عمله و کندلیله‌ریك وضعیتی و اونلاریك قارشولیقلی مناسبت و علاقه‌لری مسئله‌لری میدانا چیقیور.

فابریق - زاوود قومیته‌سی مکتبی ایله کند تصرفاتینا متمایل اولان مکتبله‌ریك سجیه و ماهیتله‌ری آیریجا بیر لوحه کیبی ترسیم ایدیلیر.

کندیلیگینده پك عادی بولونوبدا عملی و حقیقی بیر ماهیتده بولونان پولیته‌خنیق، محدود صنعت تحصیلله‌ری، لابارانور اصولی والخ. کیبی علمی سوزله‌ر حقینده‌ده عمومی مسئله‌لر ینه‌ده بورادان میدانا چیقبور.

اشیا مدنیتی و مناسبات شرحی نقطهٔ نظرینده‌ن‌ده معیشت وحیاتدا بیر اصلاحات یاپیلمش اولور.

چوجوقلاریك معلمله مصاحبه تیجه‌سینده عائله‌له‌ری ایچه‌ریسینه یکی مدنی عادتله‌ر گیترمه‌له‌ری و **استحصالات - اصرافاتیك** اسکیلیکله‌رینه قارشو بیر مبارزه اعلان ایتمه‌له‌ری هله آزدیر؛ **معلمیك** معیشت موضوعلاری اوزه‌رینه اولان مصاحبه‌له‌ری اگر موفقیتله ترتیب ایدیلمیش‌ایسه **بویوك چوجوقلاریك و قوممونیست گنجله‌ریك یاردیمی، ایله قطعی صورتده** بیر مراق جلب و دعوت ایتمیش اولور.

اوزاق بوجاقلاردا (کندله‌رده) هجو و استهزاده‌ن چوق قورقارلار و علمی اکثر اونیك عوضینه پك سرت بیر انتقام آلیرلار، بوناگوره‌ده کندیله‌رینی اجتماعی حیاته مغایر بیر صورتده و عادتاً انسانیتده‌ن خارج اولاراق آپاران معین شخصله‌ر اوزه‌رینه قاریقاتور یاپمایی هیچ‌ده توصیه ایتمك اولماز، فقط **عمومی‌اولاراق** کیمسه‌نیك شخصیتینه دوقونمادان فنا أیودارلارا، سرخوشلارا، تنبلله‌ره والخه آلای ایتمك اولور.

بونی جانلی دیوار رسمله‌رینده، کوچوجیك بازیلار، شعارلار

گولینجلی بیر طرزده یاپماق اولور، بیراق بو چوجوقلار أیچین بیر او گره‌نمه کیبی اولسون. بوبو گله‌ر - یاشلیلار ایسه یاخود چوجوقلاریڭ نه ایش گوردیکله‌رینه باقماق ایچین توپلانیر و بورادان عمومی مصاحبه‌یه باشلایورلار، یاخوددا دوغرودان دوغرویا (قطعی صورتده حیاتی و عملی بیرشی اولماق اوزره) اجتماعی بیر مصاحبه‌یه توپلانمیش اولیورلارکه بورادادا بو رسمه‌ری گورمیش، بعضا ایسه چوجوقلاریڭ کندی معروضه‌له‌رینی‌ده دیکله‌میش اولورلار.

عمومیتله قوممونیست گنجه‌ریڭ - معلمیڭ رهبرلیکی ایله **حال حاضریڭ نوبتی مسئله‌ه‌ری اولاراق اسکی معیشت و حیات مدنیتی** موضوعلاریندا اولان رفه‌رات - محاضره‌له‌ری هم گنجله‌ری، هم اختیارلاری توپلار.

بو معلمه قارشو بیر امتحان و **اونلارادا بوتون مکتب ایشله‌رینڭ گوسته‌ریلمه‌سینیڭ** بیر یولودور.

بویله‌لیکله مکتب کندی قوللارینی خلق حیاتینیڭ بوتون ساحه‌سینه اوزاتاراق بوتون حیاته یارارلی اولان، صاغلام و گنجله‌ری کندیسینه دوغر و چه‌کیور.

معلم کوچوك و بویوك ترتیبلی ایشله‌ریڭ نفوذلی بیر محاکمه‌چیسی، خصوصی و اجتماعی علاقه ومناسبتله‌ر ساحه‌سینده‌ده قلاغوزو مصلحتچی‌اولیور.

کندی اهمیتینیڭ اصغری درجه‌سینه قادار کوچولموش (چوجوقلار ایچین دایا) اولان، یك بویوك معلم سوزی یکیده‌ن کندی گنیش معناسینی آلیور؛ معلم **یاشاییش اوگره‌دیجیسی** (حیات معلمی) بوتون بشریتیڭ میدانا چیقارمیش اولدوغی عقله صیغمایان مدنیت زنگینلیکله‌رینیڭ خزینه‌له‌ری ایله خلق کتله‌سی آراسیندا تجربه‌لی، بیلیکلی بیر واسطه‌جی اولیور.

علمی ـ اختصاصی

تنزه (ئەقسقورسیا) حقینده

یازانی: ف. رضابگلی.

طبیعت، زحمت، تیخنیق، فن و اجتماعیات انسان حیاتینیڭ اساسینی تشکیل ایدییور. همان بونلار مکتبده تدریس اساسینی تشکیل ایتمەلیدیرلەر. بوتون تدریس ماتەریاللارینی بونلاردان آلماق لازمدیر.

(آ. ا. ش. ج. مکتبلەری ایچین تدریس و تربیەیه عائد تعلیمنامەدەن کوتورولموشدور.)

بیز. شورا سوسیالیست حکومتی، خ. م. ق. زحمت مکتبـ لەری‌نیڭ معلملەری کندی تدریس و تربیەیه عائد تعلیمنامەمیزده مکتبده تدریس ایشلەرینی **طبیعت، زحمت، تیخنیق، فن و اجتماعیات** اساسلاری اوزەرینه قورماغا بورجلویز.

قیصا سوزلەـ بز چوجوقلارا «حیات کتابیندان بر شئی آڭلاماغی و استفاده ایتمەکی ئوگرەتمەلی‌یز. معلملەریڭ ایاەری گیدەنلەری بونی بەداغوژی بیر حقیقت صانیورلار. عجبا بونیڭ ایچین نه کیبی یوللار موجوددور؟ چوجوغا حیات کتابینی اوقوماغی ئوگرەتمەڭ ایچین قوللانیلان اصوللاردان بیریده معین مقصد اوزەرینه منتظم ترتیب ایدیلمیش ئەقسقورسیالاردیر. ایشته بونیڭ ایچوندور که صوڭ زامانلاردا یڭگی بەداغوژی ادبیاتیندا **تدریسیڭ ئەقسقورسیا اصولینا** اعظمی درجەده دقت و اهمیت ویریورلار، انقلابا قادار کی

پداغوژیدا بیز ، ئەقسقورسیانیك بر قاچ نوعینه تصادف ایدیبوروز كه بونلاریك‌دا دیگەرلەرینه نسبتاً اهمیتلی‌لەری طبیعیات و تاریخ ئەقسقورسیالاریدیر . تاریخی ئەقسقورسیالار یالیگز انسانلاریك كیچمیش حیاتلاری حقینده بر فكر ایدینمەك ایچین یاپیلیردی.

بونلار استحصالات و بر چوق اقتصادی سیاسی كیبی اجتماعی علاقەلەری ئوگرەنمەك مقصدیله یاپیلاجاق ئەقسقورسیا مسئلەلەریندەن تمامیله واز كیچیبوردی .

فقط شیمدی پروغرامیك اساسینا زحمت و اجتماعیات قونول‌دیغدان صوڭرا شبهەسیز «طبیعیات» ئەقسقورسیالاری ایله موازی اولاراق استحصالات و اجتماعیات ساحەلەرینەدە ئەقسقورسیالار یاپیلمالیدیر

یوقاریدا سویلەدیگیمیز وجهله ئەقسقورسیالاریك نوعی مختلف و چوقدور.

لاكن بیز بورادا هلەلیك كنج آذربایجان مكتبلەری ایچین بیرنجی درجەدە لازم اولان ئەقسقورسیالاردان بحث ایدەجگیز كه بونلاردا طبیعت و استحصالات ئەقسقورسیالاریندان عبارتدیر .

ئەقسقورسیالاریك بوتون شكللەری و نوعلەری شبهەسیز اڭ مهم بر پەداغوژی اهمیتی حائزدیر.

I ـ ئەقسقورسیا زمانیندا معلم طلبەیە تمامیله یاقیندان یاقلاشیبور. (ئەقسقورسیا معلمی طلبەیە یاقینلاشدیریبور).

II ـ ئەقسقورسیا اثناسیندا طلبه فعال (آقتیو) اولاراق تام معناسیله حركتده بولونور.

III ـ ئەقسقورسیا چوجوقلاریك مشاهده قوەلەرینی انكشاف ایتدیرەرەك اونلاردا ئوگرەندیگەلەری طبیعی حادثەلەرە قارشو معتدل تنقیدی بر كوروش یاراتیور . ئەقسقورسیا چوجوغی بر «مدقق» وضعیتینده بوراقیور.

IV – ئەقسقورسیا طلبەیی جمعیتیك بوگون صنف حیاتیله مثلا، استحصالات ئەقسقورسیاسیندا عملەلەریك حیاتیله، طبیعت ئەقسقورسیاسیندا نباتات، حیوانات، معدنیات حیاتیله، تاریخی ئەقسقورسیالار انسانلاریك اسکی حیاتیله تأنیش ایدییور.

V – ئەقسقورسیا صنف درسلەری ایچین لازمی ماتەریاللاری ویریبور.

ئەقسقورسیانیك پەداغوژی اهمیتی او قادار بویوك و اطرافلی‌دیر که اونی شو قیصا سطرلەر ایچەریسینده سویلەمەك امکانی یوقدور.

هر هانکی بر ئەقسقورسیانیك تشکیلیندەن اول ایکی جدی مسئلەیی آڭلاماق و آیدینلاشدیرماق پك مهمدر:

۱) ئەقسقورسیانیك واسطەسیله نە ئوگرەنمەك؛

۲) بو ئوگرنمەگی منتظم بر حالدا ناصیل ترتیب ایتمەك.

الڭ اول طبیعت ئەقسقورسیاسینا کیچەلیم.

طوغرودور اسکی زاماندا پەداغوژی ادبیاتیندا طبیعی-تاریخی ئەقسقورسیالاریك لازم اولدوغونی گوستەریبورلاردی. بو خصوصدا بنیم الڭ محترم و مشهور مەتودیست معلمیم مرحوم پروفەسسور **پولووسەفیك** بر چوق مقاله و بازیلاری واردی، (دیه بیلەریم که، بو پروفەسسور – پەداغوق قیمتلی مکتب طبیعیاتی اصول تدریسی کتابینیك مؤلفی و تدریسیك بیولوژی مەتودیله کیچیلمەسینیك شدتلی طرفدارلارندان ایدی.)

بوتون بونلارا باقمیاراق طبیعی – تاریخی ئەقسقورسیالارا چوق آز تصادف ایدیلیردی.

بویلەده اولماسی طبیعی‌دیر، چونکه اسکی مکتب، درس مکتبی کندی درس پروغرامیندان چوجوقلاریك مشاهده قوەلەرینی و مستقل چالیشمالارینی انکشاف ایتدیرەجەك شیئەلەری چیقاریبوردی.

بو مکتب مطیع و مرحمتسیز چینوونیکلەر (مأمورلار) حاضرلا-
ماقدان باشقا بر شئی بیلمەیوردی.

شیمدی ایسه بیزیم پروغراملاریمیزیڭ اساسینا طبیعت، جمعیت
و سوسیالیست حکومتیٖنه گلەجەك وطنداشلار حاضرلاماق مقصدیله
خلقیڭ زحمت فعالیتی قونولدیغندان صوڭرا بو مسئله - طبیعت
ئەقسقورسیاسی - بیزیم یعنی بز مکتب ایشجیلەرینیڭ قارشوسیندا
بوتون وارلیغی ایله دورمالیدیر. ایشته بونیڭ ایچیندە، بو مسئلەیه
پینقەویچ، رایقوف، یاقوودوفسکی و سائر ایلەری گیدەن پەداغوقلار
طرفندەن اعظمی دقت و اهمیت ویریلیور.

طبیعی و تاریخی ئەقسقورسیالار زمانیندا چوجوقلار ایسکەلەت
و شکللەر دەگیل - حقیقتله - طبیعت صحنەسیندە جانلی و
معدنیات دنیاسیله علاقەدار اولاجاقلاردیر. پەداغوژی ادبیاتیندا
ئەقسقورسیانیڭ ایکی تیپی موجوددور:

۱) **تصویری**

۲) **تدقیقی**

تصویری ئەقسقورسیادان مقصد، چوجوقلار ایچین آچیق هوادا
طبیعتیڭ صحنەسیندە هر هانکی بر موجوداتیڭ نمایندەلەرینی تصویر
ایتمه گدیر. شبهەسیز صرف تصویری ئەقسقورسیالار اولاماز.
بوڭا دائما **تدقیق عنصری** دە قاریشمالیدیر. عین صورتله چوجوغی
ئەقسقورسیا زمانیندا «کوچوك عالم» و طبیعت حادثەلەرینیڭ
«مدققی» وضعیتندە قویان تدقیقی ئەقسقورسیادا معین بر درجەیه
قادار تصویری ئەقسقورسیایا قاریشمالیدیر. پیداغوقلاردان بر چوغو
تدقیقی تیپیڭ طرفداریدیرلار. تیپلەری تعیین ایتدیگدەن صوڭرا
رهبر ئەقسقورسیانیڭ پلانینی چیزمالیدیر.

پلان هر بر اجتماعی و وضعیتی نظردە دوتماق شرطیله

چیزیلمالیدیر. لاکن ئەقسقورسیانیڭ ایچەریسیندە هر هانگی بر متحد ایده اولمالیدیر. عمومیتله طبیعی ـ تاریخی ئەقسقورسیالار حیوانات، نباتات، معدنیات، طبیعیات، بیولوژی و سائرلەره تقسیم اولنور.

بوتون بو ئەقسقورسیالاردان یالیگز بیولوژی ئەقسقورسیاسینی گوسترەجەگم چونکه بو بوتون دیگەرلەرینی شامل اولماغلا برابر طبیعیاتیڭ بوتون مسئلەلرینە جواب ویریبور و طبیعتدە بر مناسبات بولماغا چالیشیور.

بونیڭ ایچین بورادا سیستەماتیق شئیلەره قاپیلماق، ـ یعنی ئەقسقورسیانی حیوانات، نباتات و معدنیاتیڭ آدلارینی ئوگرنمەگە چەویرمك لازم دەگیلدیر. بوتون جانلی و جانسیز موجوداتا بر جمعیت عضوی کیبی باقاراق بونیڭ یاشایش شرائطینی، حیاتی تظاهراتینی اونلاریڭ محاط اولدوغو طبیعت شرائطیندەن آسیلی اولدوغونی آیدینلاشدیرماق لازمدیر. ایشتە بیولوژی ئەقسقورسیانیڭ مقصدی بویله اولمالیدیر.

طوغرودور، چوجوقلار هر بر شئی ئوگرنمەك ایستەرلەر مثلا، اونلار ئەقسقورسیا زامانیندا «بو شئیڭ آدی نەدیر؟» والخ کیبی سواللار ویریبورلار.

پروفەسسور **پولووسەف** پك طوغرو اولاراق دیبور که «گنج معلم و رهبرلەر بونلارا قارشو بیلمیبوریم دیمەگە اوتانیورلار»

پروفەسسور **پینقەویچ** بوگا «یالانچی اوتانماق» دیبور. حقیقت حالدا بوتون موجود اولان حیوانات، نباتات و معدنیات اسملەرینی ئوگرەنمەك و خاطردە صاقلاماق عینی بر آدام ایچین بوتون بر عمر کافی گەلمەزدی. البتە رهبر آز چوق بیلگی احتیاطینا مالك اولمالیدیر. لاکن ئەقسقورسیانیڭ علمی اهمیتی بوندا دەگیل چوجوقلار طبیعت حادثەلرینی مستقل اولاراق آگلامایا طبیعت

قارشوسینا مختلف سؤاللار قویاراق اوندان جواب آلابیلمه گده‌در.

شیمدی ماته‌ریال انتخابینا کیچه‌لیم: رهبر ئه‌قسقورسیا ایچین چوجوغیڭ دماغیندا الڭ چوق انطباع بوراقاجاق اونیڭ فکرینی اویاندیراجاق ماته‌ریاللار انتخاب ایتمه‌لیدیر. بونوڭ ایچینده ئه‌قسقورسیانیڭ ماته‌ریالی صنفده کیچیلمیش درسله‌رده‌ن ده گیل، درس پلانینا اساساً کچیله‌جه‌ك درسده‌ن انتخاب ایدیلمه‌لیدیر، عکس تقدیرده ئه‌قسقورسیا هر هانکی بر حادثه یاخود موجودات تصویرینه تبدیل اولونموش اولور. ئه‌قسقورسیانیڭ مقصدی و ماته‌ریالی تعیین ایدیلدیکده‌ن صوڭرا رهبر ئه‌قسقورسیانیڭ یه‌رینی تعیین ایتمه‌لیدیر. نهایت ئه‌قسقورسیانیڭ یه‌رینی تعیین ایتدیکده‌ن صوڭرا رهبر کندیسنی ئه‌قسقورسیایا حاضر ظن ایده بیله‌ر، شیمدی چوجوقلاری طوپلاماق، اونلارا ئه‌قسقورسیانیڭ مقصدینی آڭلاتماق و بونیڭلا برابر ئه‌قسقورسیانیڭ ساده بر گه‌زینتی ده گیل، عادی بر صنف مشغولیتی اولدوغو ایچین دقتلی بولونمالارینی خبر ویرمه‌ك لازمدیر.
شیمدی استحصالات ئه‌قسقورسیاسینا کیچه‌لیم.

پروغراملاردان گورولدوگو کیبی بیزیم زحمت مکتبیمیزده مرکز دقت خالقیڭ زحمت فعالیتینی، زحمت تشکیلاتینی، زحمت تشکیلاتی اوزه‌رینده انکشاف ایتمیش اجتماعی علاقه‌له‌رینی ئوگره‌نمه‌گه ویریلییور.

طبیعی دیرکه، خلقیڭ زحمت فعالیتینی ئوگره‌نمه‌ك ایچین ئه‌قسقورسیالا ر یاپماق لازمدیر. تعبیر دیگه‌رله-موقت بر زامان ایچین صنفی ترك ایتمه‌ك، زحمت و استحصالات قیلینیقاسینا گیده‌ره‌ك بو لاباراتو آردا استحصالاتیڭ یالیڭز تیخنیقاسینی ده گیل، زحمت تشکیلاتینی عمله‌له‌ریڭ اقتصادی وضعیتنی، اونلاریڭ گونده‌لیك ایش

وقتینی، زحمت حقینیڭ مقدارینی، مدنی معارف سویه‌لرینی... والخ ئوگرنمەك لازمدیر.

استحصالاتا ئەقسقورسیالار یاپیلدیغی زامان چوجوقلاریڭ دقتلەرینی یوقاریدا سویلەدیگیمیز اساس شئیلەرە جلب ایدیلمەلیدیر.

ئەقسقورسیالاریڭ فائداسی، یالیگیز اوگا حاضرلاندیغی و چوجوقلاریڭ حاضر بولوندوغو زمان گورولور. چوجوقلار یسیقوـ لوژیق بر طرزده حاضرلانمالیدیرلار. چوجوقلار ئەقسقورسیا زامانی گوردیگلەری و ایشیتدیگلەری شیئلەری قید و رسم ایتمەلی و مختلف سؤاللار ویرمەلیدیرلەر. ئەقسقورسیانیڭ موفقیتی بر قادارا انتظامدان آصیلیدیر. ئەقسقورسیا زامانی معلمیڭ انتظامینا دقت ویرمەمەك اولماز. عکس تقدیرده ئەقسقورسیا عادی بر گەزینتی‌یە تبدیل ایدیلەرەك کندی علمی اهمیتینی غائب ایتمیش اولور.

مع مافیه جدی بر انتظامدا آپارماق اولماز. چونکه بو ایشه بر قادارداضرر ویرمیش اولور. چوجوق کندی معلمیندەن قورقاراق بر آدیم بیله آتمایا جسارەت ایدەمەز که بودا عملی بر لوحه‌دەن باشقا بر شئی ده گیلدیر. بو شرائط داخلینده مستقل اولماق مسئلەسینی موضوع بحث ایتمه‌گه حاجت بیله یوقدور.

طلبه بر «مدقق» وضعیتنده، معلم ایسه، بر مصحح وظیفەسینده اولمالیدیر.

شبهه‌سیز ئەقسقورسیادان صوگرا بوتون گوریلەن و ایشیدیلەن شئیلەریڭ مشترك محاکمەسی، انطباعلاریڭ مبادلەسی، و ئەقسقورسیا ایله علاقەدار اولاراق مختلف سواللاریڭ حللی، حاصلی ئەقسقورسیانیڭ نتیجەسی مذاکره ایدیلمەلیدیر. صوگرا طلبەلەر، دیاغرام مودەل

حاضرلایاراق آلینمیش ماتەریاللاری ترتیبا و نظاما صالمالیدیرلار.
بوتون بونلار مکتبده طبیعت گوشەسی ایچین زنگین بر ماتەریال اولییورکه بونیك تشکیلینی صوك زامانلاردا معلومیم اولدیغی اوزەرە خ. م. ق. اصرار ایدییور.

تورك دیلی درسلەری ناصیل و نه أساس اوزەره ویریلمه‌لی؟

یازانی: **اسماعیل حکمت**

ایلك مکتب صیرالاریندان باشلانان دیل درسلەری یوکسەلە یوکسەلە ایکینجی درجەلی مکتبیك صوك صنفلارینا قادار دوام ایدوب گیدەر. شبهه یوق‌که بوتون بو درجەلر آراسیندا آز چوق تفاوتلەر گورولمه‌کده‌دیر. بو تفاوتلەرده اولا غایەده but, ایکنجی اصولدا Methode, اوچونجیسی‌ده موضوع matiereده دیر.

ألبته ابتدائی صنفلاردا کی تورك دیلی درسلەریله، ابتدائی ـ عالی prinaire superienre ده کی، آچیق آیدین صورتده گوزه چارپان فرقلاری گورمەمەك ممکن ده گیلدیر.

ایکینجی درجەلی تحصیلده ایسه بو تفاوت داهادآرتیق اولور.

ایلك صیرالاردا کی چوجوقلار مثلا قرائت درسلەرینی آنجاق اوقوماغی ئوگرەنمەك ایچین اوقورلار. بورادا غایه قرائت ایچین قرائتدیر. آنجاق حرفلەری ئوگرەنمەك، هجالەری قورماق، کلمەلەر تشکیل ایتمەك، بیر عبارەیی دوزگون، درست و سربست اولاراق اوقویا بیلمەك مقصدی تعقیب اولونور. أساساً بو مقصد کوچوکلەر، یکی باشلایانلار ایچین ألده ایدیمەك چوق گوج بر شئیدیر. أگ

آز زماندا ، چوق قولایلیقلا بو غایه‌یه ایریشمه‌ك بوبوك بیر مهارته باغلیدیر.

طبیعی بو غایه اصوللاری‌دا اونیڭلا علاقه‌داردیر. اوڭا ایره‌ـ بیلمه‌ك ایچین أڭ دوغرو، أڭ تیز، أڭ زحمتسیز یوللاری گوسته‌ره‌ن یوللاردیر.

موضوعه گلینجه بو کوچوکلیگی نسبتینده چتین اولان غایه ایله متناسب اولماسی ضروریدیر. هنوز حرفله‌ری طانیمایان بر چوجوغا بیر غزه‌ته اوقوتماق، بیر رومان ویرمه‌ك و یا بیر أدبیات کتابی گوسته‌رمه‌ك قادار معناسیز بیر حرکت اولاماز.

وقتیله بیر چوق ملاخانه‌له‌رده یابدیقلاری کیبی، حرکه‌تی بیر الفبادان صوڭرا همان قرآن اوقوتماغا قالقماق، دوگه ـ سوگه چوجوقلارا بیر تك کلمه‌سینی داخی آڭلامادیقلاری یوزله‌رجه صحیفه‌له‌ری بیلله‌رجا اوقوتماغا چالیشاراق بوتون ذهنی قوتله‌رینی گوره‌لتمه‌ك، سرسم شاشقین بیر حالا گه‌تیرمه‌ك زمانی گه‌چمیشدیر. اڭ کوچوك صنفلاردان‌دا باشلاساق، أڭ یوکسه‌ك صنفلارادا باقساق دیل درسله‌رینده باشلیجا ایکی بوبوك قسم گوروروز. اونلاردان بیری قونوشولان دیل، دیگری‌ده یازیلان دیلدیر.

گرچه بو ایکیسی آراسیندا بو آنه قادار اعتیادا گوره‌نه‌ك، تقلید بوبوك فرقلار یاراتمیشدی. فقط بوکون او فرقلاری آتماق ایچین چالیشیلماقدادیر.

شبهه یوق که دیل دیلدیر، مقصد فکری، حسی، خیالی آڭلاتماق بونلارا ترجمان اولماقدیر. شو حالدا مقصدیڭ بیر اولماسینا گوره آرالارینده‌دا بیر فرق اولماماسی لازم گلیر. بو آنه قادار حاصل اولان فرق بیر ذهابدان ایله‌ری گلمه کده ایدی . اودا شوندان

عبارتدی. انسان قونوشور که‌ن ناصیل اولورسا اولسون قونوشور،
دیلینه گله‌نی سویله‌ر، دوغرو، یاڭلیش دیمه‌ز.

حال بو که یازی‌یا گلینجه ایش ده گیشیر. یازی دیلی مطلقا
قونوشولان دیلده‌ن بوس بوتون باشقا بیر شی اولماق لازم ایمیش
کیبی دوشونولور. حالبو که یازی دیلی‌ده قونوشولان دیلیك عینیدیر.
شو قادار وار که او قونوشولان دیل دوغرو، تمیز، ساده و
گوزه‌ل اولماق شرطیله...

آتالاریمیزیك بو یاڭلیش دوشونجه‌له‌ری، بو باطیل اینانیقلاری
تا أدبیاتیمیزا قادار ایله‌ریله‌یه‌ره‌ك آڭلاشیلماز، ایچینده‌ن چیقیلماز،
آغیر چتین، برباد بیرده أدبیات دوغموشدور.

ایشته بو گون گوز اوڭونده بولوندورولاراق ألده ایدیلمه‌گه
چالیشیلاجاق غایه‌له‌رده‌ن بیری و بلکه بیرینجی بو اولمالی‌دور:
دوغرو، تمیز، ساده و گوزه‌ل بیر دیل ایله قونوشماق و یازماق...

بو غایه‌یی چیزدیکده‌ن صوڭرا اوڭا واصل اولا بیلمه‌ك ایچین
نه‌له‌ر یاپمالی‌بیز، اونلاری آراشدیرماغا چالیشالیم.

گورویوروز که آرتیق اوقوماق، یعنی قرائت بیر غایه but
اولماقدان اوزاقلاشمیشدیر. اونی دوغرو دیل ایچین بیر واسطه،
بیر ماته‌ریال اولاراق قوللانیيوروز. تدریسده عمومی طرزلاردان
بیری اولان «کتاب»دان عبارتدیر. شو حالدا ایلك قرائت درسله‌ریله
بو ایکینجی قرائت درسله‌ری چوق فرقلیدیر. شو حالدا بو
تدریساتدا کتابیك بویوك بیر رولی واردیر. هر کتابی چوجوغوك
ألینه طوتوشدوروب اوقوتماق اولماز، او کتابیك یازیلاریندا آرایا-
جاغیمیز بعضی مزیتله‌ر اولاجاقدیر که اونلاردا یوقاریدا بحث ایتدیگیمیز
شیله‌ردیر، دوغرو، تمیز، ساده و گوزه‌للیك...

دیلی چتین، معناسی آڭلاشیلماز، قورولوشی یاڭلیش و گوزه‌ل-

لیکده‌ن اوزاق اولان یازیلاری بو کوچوک چوجوقلاریك اوقویاجاقلاری کتابلارا دولدورماق، غایه‌یی ئولدورمه‌ك دیمه کدیر، که پداغوژی أساسلارینا تماماً قارشی و ضررلی بیر ایشدیر.

بورادا دیل درسله‌رینده موفقیت ألده ایتمه‌ك ایچین یعنی دوغرو یازماق ایچین واسطه اولان درسله‌رده‌ن بیر مهمی‌ده دیلیك قانونلارینی تطبیق ایده‌ن «صرف - نحو» « grammaire »درسله‌ریدیر.

بو خصوصدادا بیر قاچ سوز سویله‌مه‌ده‌ن گه‌چه‌مه‌یه‌جگیز. بو آنه قادار گرك تدریسده گرك خوجالاریك قافالاریندا یه‌رله‌شمیش قالمیش بیر خطا واردی. اودا صرف و نحوی باشلی باشینا بیر علم صاناماغدی...

شبهه‌سیز بو خطا دیلده بیر چوق یه‌رله‌ره کندیمزده ئورنه‌ك اولاراق قبول ایتدیگیمز عرب دیلینده‌ن و عرب دیلینی ئوگره‌ته‌ن کهنه خوجالاریك طوتدوقلاری پیس یولدان و اصولدان ایله‌ری گلییوردی.

مقصدیك دیل ئوگره‌نمه‌ك اولدوغی اونوتولویور، واسطه‌لار بیره‌ر غایه ماهیتینده گورولویوردی. بوندان‌دا او قادار چوق فنالیغلار چیقییوردی که تعریف ایدیلمه‌ز. مثلا چوجوقلارا «صرف-نحو» بیر خصوصی علم اولاراق گوسته‌ریلیور. قاعده‌له‌ر أزبرله‌تدیریلیور فقط معنا و مقصدی آکلاتیلمایوردی. چونکه او معنا و مقصد اونوتانلار جادا آکلاشیلمامیشدی، بوتون بو زحمتله‌ریك تیجه‌سی بیر هیچه واریوردی. صرفی‌ده، نحوی‌ده بتیره‌ن، ایکینجی‌درجه‌لی تحصیلنی‌ده قورتاران شاگرد بینه دوغرو سویله‌یوب دوغرو یازامایوردی. صرف و نحو قاعده‌له‌ری عملی pratiquc و تطبیقی بیر قابلیتده‌ن اوزاق، مجرد abstrait بیره‌ر بیلیك حالینده دماغیندا میخلانوب قالییوردی. اونیك نظرینده صرف - نحو ایله دیلیك

مناسبتی معلوم بیله ده گیلدی. صوگرا کندی کندینه: «بن شو صرفی نه ایچین ئوگره‌ندیم؟» سوالینی صوردوغی زمانلار حیرت و ألم ایچینده قالیوردی.

ایشته بوگون قطعی اولاراق بیلیبوروز که صرف ـ نحو درسله‌ری‌ده دیل درسله‌رینیك آنجاق بیر قسمیدیر. دیلده‌کی خطالاری تصحیح ایچین کومه‌ك ایده‌ن بیر قسمیدیر. ماهیتی‌ده، قیمتی‌ده بوندان ایله‌ری گیده‌مه‌ز. شو حالدا دیل درسله‌ریندن ده قطعیاً آیریلاماز. اونی آیری بیر درس کیبی اوقوتماقدان، ئوگره‌تمه‌که‌ن فائدا یه‌رینه ضرر حاصل اولور.

دیل ئوگره‌تمه‌گه بیر واسطه اولاراق قبول ایتدیگیمیز قرائتیك غایه‌سینی تشکیل ایده‌ن دوغرولوغی تمیزلیگی، ساده‌لیگی و گوزه‌للیگی تأمین ایچین بیر معیار، بیر ئولچوده‌ن عبارتدیر.

بونوك ایچینده أڭ جانلی اولان قسم‌ده جمله قورولوشی syntaxe و سوزله‌ریك یازیلیشی orthographe مسأله‌ریدیر بودا آنجاق قونوشولدوغی و یازیلدیغی زمان دیله کومه‌ك ایده‌ر. ئویله که بوگون مثلا آمه‌ریقا کیبی یکگی سیسته‌مله‌ر اوزه‌رینده بورویه‌ن ئولکه‌له‌رده دیلیك بو احتیاجلاری گوز ئوگونده طوتولاراق تدریس سنه‌له‌رینیك درجه‌سی، غایه‌سی، و ماهیتیله متناسب اولاراق حاضرلانان کتابلاردا جمله‌له‌ریك قورولوشی، زمان و معنانیك ده گیشمیش، کلمه‌له‌ریك یازیلیشی، نظر دقتی جاب ایده‌جك، بیره‌ر کوچوك بیر اخطار ایله طلبه‌یه آکلاتیلیر که صرف ـ نحو درسله‌رینی ئوگره‌تمه‌نیك أڭ معقول، أڭ فائدالی و أڭ ضررسیز شکلی‌ده، اصولی‌دا بودور. چونکه تام احتیاج زمانیندا، تام فعالیت زمانینده، تام چوجوغیك دقتی آچیلدیغی و خطابی گوردوگی، لزومی دویدیغی زماندا یاپیلمیش بیر اخطاردر که فعلا گورولموش، صراحتاً آکلاشیلمیشدیر.

بیر داها نه اونوتولور، نه‌ده حافظه‌ده ازومسیز، بوش، قورو
بیر یوك اولاراق قالیر.

شو سویله‌دیکله‌ریمیزده‌ن‌ده آڭلاشیلیور که صرف ـ نحو دیبه
بیر علم، بیر کتاب ﻫو بیر درسه قطعیاً لزوم یوقدور. آلده موجود
اولان کتابلار، بیر طاقیم دیل قاعده‌له‌رینی طوپلو صورتده بیر یه‌رده
بولوندوردوغو ایچین خوجالارا بیر کومه کجی اولا بیلیر.

طبیعتی ایله دعوا وکیلله‌رینڭ «avocat» یانلارینده «قانون دستوری»
ناملی کتابلاری تاشیدیقلاری کیبی...

او بیر قانونامه‌دیر. احتیاج زمانینده مراجعتله مشکل حل ایدیلیر.
بعضی ذکادان محروم، پراتیقدان اوزاق اوواقاتلارینڭ بوش بوشینا
قافالارینی بورادان اوقانون قاعده‌له‌رینی حافظه‌لارینا طیقماغا چالیشما‌ـ
لاری کیبی. صرف ـ نحو قاعده‌له‌رینی‌ده چوجوقلارینڭ قافالارینا
یشیکه پالتار دولدورور کیبی طیقماقدا معنا یوقدور. دیمه‌ك که
صرف ـ نحو و املا درسله‌ری دیل درساه‌رینیڭ ایچینده‌دیر و
عملی اولاراق احتیاج حالینده ویریلیر. بو جهت‌ده بوباه آڭلاشیلدیقدان
صوڭرا بیر آزده «استکتاب» dictee درسله‌رینده‌ن بحث ایتمه‌ك
لازم کلیر. حقیقتده بو درسیڭ مقصدی‌ده دیلی دوغرولتماقدان،
کلمه‌له‌ری دوز یازدیرماقدان عبارتدیر.

شو غایه‌یی کوز ئوڭونده طوتاراق بیر کوچوجوك تحلیل و
تنقید analyse et critique یاپاجاق اولساق کورورز که شیمدی‌یه
قادار تطبیق اولونان استکتاب درسله‌ری فائده یه‌رینه ضرر که‌تیرمیشدیر.

اسکی طرز، «املا» دەنیلەن استکتاب درسله‌ری بیر نوع
«معما» درسله‌ری ایدی. غایه‌له‌رینده‌ن بیریسی کلمه‌له‌رینڭ «املا»لارینی
orthographe، ئوگره‌تمه کدی. بونوڭ ایچین ده چوجوغوڭ هیچ
بیلمه‌دیکی، آڭ چتین، آڭ برباد، آڭ قاریشیق عربجه، عجمجه

کلمه‌لر سه‌چیلیر، و چوجوغا اونلار استکتاب ایدیلیر، یازدیریلیردی،
بوده طبیعی و پسیقولوژیق اولاراق چوجوقدا بیر تردد، بیر
قورقو نتیجه اعتباریله‌ده بیر نفرت اویاندیریردی. فلاکته باقیگز که
بیر املا orthographe مسأله‌سی حل ایدیلمیش بیر مسأله‌ده‌ده گیلدیر.

استکتاب ایده‌ن خوجا املایی ئوزی‌ده بیلمه‌ز، کندی کیفینی،
کندی caprice ینی چوجوغا جبراً قبول ایتدیرمه‌ك کیبی بیر خطایا
دوشه‌ر که عفو ایدیلمه‌ز، هله بو گون به‌داغوژینیڭ توصیه ایتدیکی
تربیه أساسلارینا قطعیاً اویماز. دیگر طرفدان عرب کلمه‌لرینیڭ
یازیلیشی ایسه صرف عرب دیلینه مخصوص بیر طاقیم قاعده‌لره
باغلیدیر که او قاعده‌لری بیلمه‌دیکچه او کلمه‌لرنی دوغرو یازماقدا،
حتی دوغرو اوقوماقدا ممکن ده گیلدیر. نیته کیم بو گون خوجا
گه‌چینه‌ن اویله یولداشلاریمیز وار که حالا قوللاندیقلاری او
کلمه‌لریڭ یا گلیشلیقلاریندان خبرلری بیله اولمادیغی ایچین بوتون
کنجله‌ره کندی خطالارینی ئوگرەته ـ ئوگرەته، آشیلایا ـ آشیلایا
گیدیبورلار طبیعی اونلاریڭ دوغروسینی ئوگرەتمه‌ك قاعده‌یی
بیلمه‌که، هیچ اولمازسا زحمت چکوب «لغت کتابلاری» یناه «dictiannaire»
مراجعت ایتمه‌که لزوم گوسته‌ریر. بو قادار زحمته قاتلانامایان بیر
خوجانیڭ چوجوقلارا دیل ئوگرەتمه‌ك زحمتینه ناصل قاتلاناجاقلارینی
دوشونمه‌ك بیله انساندا آجی حسله‌ر اویاندیریر!

ایشته بو پیس استکتاب اصولینی‌دا آتماق، شدتله بیر لزوم
گورولمه‌دیکچه، او زمان تربیه اصوللارینیڭ اڭ صوڭ توصیه‌ـ
له‌رینه گوره حرکت ایتمه‌دیکچه استکتاب یولینا گیتمه‌مه‌لیدیر.

کلمه‌لریڭ، سوزله‌ریڭ یازیلیشینی ئوگرەتمه‌ك ایچین بك چوق
یوللار و چاره‌لر واردیر.

دیل درسله‌رینی بو صورتله اختصار ایتدیکده‌ن صوڭرا گورورز که

گوزومزیڭ ئوگونده ایکیجه مهم نقطه قالمیشدیر: سویله‌مه‌ك و یازماق!
دیمه‌ك اولویورکه دیل ئوگره‌تمه‌ك ایچین استناد ایده‌جگیمیز ایکی قوتلی تمل آنجاق و آنجاق قونوشما conversasion و یازما composition دیر.

ایشته بوتون تورك دیلی درسله‌ری بو ایکی أساس اوزه‌رینه گیتمه‌لی. بو ایکی أساسی قوتله‌ندیرمه‌گه چالیشمالی‌دیر. چونکه حیاتدا دیل درسله‌رینده‌ن غایه بوندان عبارتدیر.

دیگه‌ر خصوصلار هپ بو «عموم» ایچینده داخل اولدوغی کیبی هپ بو عمومیڭ خصوصی بیره‌ر کومکچیسی‌دیر.

ایش قالیر بونلار اوزه‌رینده یوروه‌مه‌ك ایچین قوللانیلاجاق چاره‌لری، واسطه‌لارینی بیره‌ر - بیره‌ر گوز ئوگونده‌ن گه‌چیره‌ره‌ك فائده‌لیلارینی گوروب، آڭلاماغا... او باره‌ده‌ده گله‌جه‌ك دفعه گوروشوروز.

بیئولوژی مصاحبه‌له‌ر.

بیرینجی مصاحبه.

یازانی: ع. ر.

«بیئولوژی» سوزی ایکی یونان کلمه‌سینده‌ن عبارتدیر: «بیئوس» حیات و «لوغوس» - علم دیمه‌گدیر. ایکیسی برلیکده «علم حیات - حیاتیات» معناسینی افاده ایده‌ر. بو علمیڭ اوغراشدیغی مسئله طاشیدیغی آددان بللی اولور. بیئولوژی علمی طبیعتده بولونان جانلی موجودات و شو موجوداتیڭ ممیز اولدوغو حیاتی حادثه‌له‌ریڭ حللی ایله اوغراشیور. بیئولوژی گنج بر علمدیر، حیات علمله‌رینیڭ اڭ مرکبیدیر. حیوانات، نباتات تشریح،

فیزیئولوژی دخی حیات علملەریدر و بونلاردا جانلی موجودات ایله اوغراشیور. بویله اولدوغو تقدیرده عجبا بیئولوژی علمینه نه حاجت وارمیش و بونیك حل ایتمەسی ایچین نه قالیور؟ بودا عین مسئلەلەریك حللی ایله اوغراشیورسا، نەکیبی فرقلەر اوزەرە؟ بیئولوژینیك اوغراشماسی ایچین چوق شیلەر قالیور. دیگر حیات علملەرینیك حلل ایدەمەدیگی مسئلەلەری بیئولوژی آلیور واونلاریك حللینه چالشیور. مصاحبەمزیك ایلەریسینده بز بو مسئلەلەری گورەجەگیز.

علوم طبیعیه دیسسیپلینالرینیك یکدیگرلەریله علاقەدار اولدوغو بللیدیر. ایشته بیئولوژیدا علوم طبیعەنیك بوتون دیسسیپلینلەریله صیقی بر صورتده باغلیدر، اونلارسیز بر آدیم آتماسی بیله امکانسیزدیر. طبیعیات علملەری بیئولوژینیك تملینی تشکیل ایدەر ر کنلەردیر.

بیئولوژی حیاتلا اوغراشیور و بو سببدەن‌دە نباتات و حیوانات علملەریله باغلانماسی ایجاب ایدیور. چونکه نباتلار و حیوانلار حیاتیك برەر تظاهرلەریدر. گرك نباتات و گرك حیوانات مورفولوژی و تشریح، فیزیئولوژی، سیستەماتیقا کیبی بر چوق قوللارا آیریلیور. مورفولوژی و تشریح اورغانیزملەریك خارجی و داخلی قورولوشینی تدقیق ایدەر، فیزیئولوژی ایسه بونلاردا وقوع بولور حیاتی حادثەلەری اوگرەنەر حیوانلار و نباتلار آراسینداکی مناسبتی، هر ایکیسینیك نوعلارینی، تیپلەرینی، عائلەلەرینی،صنفلەرینی اوگرەنوب تعیین ایتمك‌ده سیستەماتیقانیك اوزەرینه دوشەر. هر هانکی بر اورغانیزمیك حیاتینی اوگرەنمك ایستەرسەك، اونیك مورفولوژیسینی، تشریحینی، فیزیئولوژیسینی، سیستەماتیقاسینی بیلمەمز ایجاب ایدییور.

گرك نباتلارا و گرك حیوانلارا اقلیمیڭ و طبیعی محیطیڭ بویوك تاثیرلەری وار. بناء علیه بونلاریڭ یاشادیغی اقلیم و طبیعتی بیلمەدیگمیز تقدیردە قورولوشلارینی و نەدە حیاتلارینی او گرەنەمەیز اورغانیزملەریڭ یاشادیغی محیطدەن بزە معلومات ویرەن «فیتوجوغرافیا» (نباتلار جوغرافیاسی)، «زوئوجوغرافیا» ـ (حیوانلار جغرافیاسی) و «آنتروپو جغرافیا» ـ (انسانلار جوغرافیاسی) علملەریدر. ایشته اورغانیزملەر اوگرەنیلدیگی زمان اونلاریڭ جوغرافیالاریدا نظر اعتبارە آلینمالیدیر.

بیئولوژی آز ـ چوق «کیستولوژی» (حجیرەلەر و نسجلەر ایله اوغراشان علملەر) و «ئەمبریئولوژی» **(توخوملاریڭ انکشافی)** عمله گلمەسی ایلەدە علاقەدا‌ردیر.

حیات حقینده تام معلومات آلا بیلمەمز ایچین هیچ شبهەسیز ارضیڭ تاریخ تشکلینی، اونیڭ کیچردیگی دورلەری، هر دوریڭ محیط و اقلیمینی، نبات و حیوانلارینی اوگرەنمەمیز لازم گلیور. بونلارلا اوغراشان قەئولوژی و پولەئونتولوژی علملەریدیر که بیئولوژی بر طاقیم ماتەریاللارینی بونلاردان آلار. اسکی دورلەریڭ قانادلی بالیقلاری بو قبیلەدندیر.

پسیقولوژی علمی صوڭ زمانلاردا مەتافیزیق علملەر جملەسیندەن چیقاراق یاواش ـ یاوش بیئولوژی علملەری صیراسینا گلمەدەدیر (بلونسکی ـ علمی پسیقولوژی) چونکه روحی (پسیخیق) دیه تلقی ایتدیگمیز حادثەلەر فیزیئولوژیق حادثەلەریڭ نتیجەسیدیر. بویله اولدوغو تقدیردە بیئولوژی پسیقولوژیدان‌دا استفاده ایدەر. بیئولوژی علمی بوتون بیئولوژی دیسیپلینلەرینیڭ همان هیسیله مربوط اولدیغیندان حیات علملەرینیڭ سینتەزی (ترکیبی) کیبی تلقی ایدیلیر و «عمومی بیئولوژی» آدینیدا طاشیور.

قلوربرناد دیدیکی کیبی فیزیئولوق هانکی ماتەریال ایله اوغراشیورسا، اوغراشسین، اونیك قارشوسیندا کی بر طاقم میخانیکی، فیزیقی و کیمەوی آجەتالاردان باشقا بر شی دە گیل. ایلەریدە گورەجگمیز کیبی حیات فیزیق و کیما قانونلاری آلتیندا تظاهر ایدەرەك جریان ایدەر و وجودمیزدا کی حادثەلەردە برەر فیزیکی و کیمەوی حادثەلەردیر. تنفس اثناسیندە آتماسفەرادان آلدیغمز مولدالحموضە داخلدە حجیرەلەرمیزیك ماتەریالیلا برلەشەرەك اونی یاقیـ ر و نتیجەدە قاربون غازی حاصل اولور. یاشیل نبات بیراقدیغمز قاربون غازینی آلیور، یاپراغلارندا موجود قلوروفیل حبە جیکلەرندە قاربون غازی تحالل ایدییور، قاربون صو ایلە امتزاج ایدوب قراخمال حاصل ایدییور. صیجاق صودا بیقاندیغمزدان صوگرا بوتینلەرمیز آیاغیمزا دارگلیور و یوزیکمز بارماغمزا یەرچوم اولییور. تنفس وقتی قفس صدریمز کوروك کبی شیشیور و صیقلیور. بو کیبی حادثەلەردەن داها دیگرلەرینی گوستەرمك اولور. حیاتی حادثەلەر فیزیکی و کیمەوی قانونلار آلتیندا ظهور ایتدیکی ایچین بیئولوژی کندی تدقیقندە مذکور حادثەلەری دائما نظرە آلیور، داها دوغروسی اونلارلا حرکت ایدییور. بیئولوژی علمینیك گرك فیزیق وگرك کیمیا علملەریلە یك صیقی مناسبتی هپ بوندان نشئات ایدەر.

بیئولوژی آز چوق اجتماعیاتلادا علاقەداردر. هر هانکی جمعیت فردلەردن تشکل ایتدیکی کیبی حیات صاحبلەریدە آیری آیری اورغانلاردان و بو اورغانلار داها اوفاجیق حصەلەردەن تشکل ایدەر. جمعیتیك فردلەری یکدیگەرینە باغلیدیر: فردده حاصل اولان اکسیکلیك جمعیتیك هیئت عمومیەسینی تخلیل ایدەر عمومی ایشە و طولایسیلەدا خصوصی ایشە زیان ویرەر. حیات

صاحبلەرینیك وجودینی تشکیل ایدەن اورغانلاریك بریسی ضرەر گوریرسە، اورغانلاریك آراسینداکی عمومی آهنگیك پوزولماسینی و طولایسیلە وجودیك پوزولماسینی موجب اولور. جمعیت حیاتیندەکی بو نوع پرەنسیپلەر همان تك ـ تك اورغانزملەر حیاتیندا داقوەتی حاویدر.

هر علم معین مەتودلار اوزەرەکندی مسئلەلەرینیك حللیلە اوغراشار. مەتودسیز بر آدیم آتیلماسی امکانسیزدیر. علوم طبیعەنیك سایر دیسسیپلینەلەری کبی بیئولوژی «تجربە» و «مشاهدە» مەتودلاری اوزەرە ایش آپاریور تجربە و مشاهدە بیری دیگەریندن آیری مەتودلاردیر. ئەقسپەرەمنتاتور بر اورغانیزمی ویا طبیعی بر حادثەیی طبیعی محیط و شرائطیندەن آییروب لاباراتوآردا ویا قابینەدەکندیسینیك یاراتدیغی صنعی شرطلەر داخلیندە تدقیق ایدەرسە شو مەتود تجربە نامینی آلیور. ئەقسپەرەمنتاتور بر اورغانیزمی ویا طبیعی بر حادثەیی طبیعت صحنەسیندە طبیعی شرائط ایچەریسیندە تدقیق ایدەرەك اوگرەنەجك اولورسا، مذکور مەتود مشاهدە مەتودی آدینی طاشیور. تجربەسینی قورماق ایچین ئەمسپەرەمنتاتورا بر طاقم جهازلار لازمدیر. لازمی جهازلارسیز تجربە قورماق و تدقیقات یاپماق امکانسیزدیر. متعدد جهازلار صیراسیندان میقروسقوپ ئەقسپەرەمنتاتور ـ بیئولوغیك اڭ دەگەرلی سلاحیدیر. بیئولوژیق تدقیقاتلاردا میقروسقوپسیز بر آدیم بیلە آتماق ممکن دەگیل. تدقیق ایدیلمەسی ایجاب ایدەن هر هانکی بر حیاتی حادثە اول الدە بسیط حیوانلار اوزەرندە اوگرەنیلیور زیرا مذکور حیوانلار قورولوشجا بسیط اولدیغلاریندان طولایی اونلاردا تظاهر ایدەر. حادثەلەردە بسیطدیر. عالی حیوانلاردا ایسە بالعکس حیاتی حادثەلەر مرکب شکلدە تظاهر

ایدیبور . بیئولوغلارینك اوبزەقینی تشکیل ایدەن بسیط حیوانلار گوزله گورولمیەجك درجەدە او فاقدیر. آنجاق میقروسقوپ آلتیندا گوروله بیلدیگلەری ایچین بونلارا «میقروسقوبیك» حیوانلار دیه دخی تسمیه ایدیلیور. میقروسقوبیك حیوانلارك بیئولوغ ایچین قیمتی حائز اولماسی بوسببدندیر. تجربه وَ مشاهده مەتودلاری بیئولوژینیك یگانه دەگەرلی و دوغرو یوللاریندان عد ایدیلیر. بیئولوژی شیمدیکی گلیش و آیدین ساحەسینی هپ بو یوللارلا بولا بیلمشدیر.

بیئولوژینیك حللی ایله اوغراشدیغی مسئلەنیك ماتریالی گلیش و عینی زماندا پك کوجدر. قولایلیق ایچین بوتون بیئولوژی اوچ شعبەیه بولونمیش دور که اودا بونلار دیر: (۱ حیات قانونلاری، ۲) ئەقولوژی و ۳) حیاتیك تکاملی (ئەوولیوسیون). هر شعبه عمومی ماتەریالیك معین طاقمینی آلوب اوغراشار و حلل ایتدیکدەن صوگرا بیئولوژیه ویرەر.

حیات قانونلاری شعبەسی جانلی و جانسیز موجوداتیك یکدیکریله مناسبتلرینی ؛ حیاتیك منشأینی ، ظهور و انتشارینی . جانللاریك خاصه-لەرینی، قورولوشینی، حیاتی حادثەلەریك کیمیا و میخانیزمینی والخ...ی آلوب بونلاریك حللی ایله اوغراشار . مذکور مسئلەلەر بیئولوژیك اساسی و عمده مسئلەلەریدر .

حیاتی شرطلەریك انواعی اقلیمیك و طبیعی محیطیك جانلی موجوداتا تأثیری و مختلف صاحبلەری آراسیندا موجود مناسبتلەر حللی ئەقولوژی شعبەسینیك اوزەرینه دوشەر .

أرسطونیك دیدیکی کیبی هرشی ایلەری‌یه دوغرو گیدیبور ــ حیات صاحبلەرینیك ایلەریلەمەسی اونلاریك انکشاف و تکاملیندەن عبارتدیر. کوردیکمیز قوجامان آغاجلار و قوی هیکل فیللەر ارضمیزیك

معین یاشینده شو کوردیکمز قوجامانلیقلارینا مالك دکیلله‌رمیش.
ابتدا بونلار بر حجیره‌دن عبارت پك بسیط اورغانیزمله‌رمیش.
بر حجیره‌لیك بیر جسمه مالك شو اورغانیزمله‌ر تکامل یاوا - یاوا کله‌رەك حال حاضرکی قوجامانلیقلارینی اکتساب ایتمیشله‌ردیر. بر حجیره‌دن عبارت باقته‌رینك قوجامان آغاجاده‌ك و حجیره‌دن عبارت آمیپیك فیل و انسانه‌ده‌ك تکاملی بیر طاقیم قانونلار و شرطله‌ر تحتینده وقوعبولموش که مذکور قانونلارا تکامل قانونی دینور. بیئولوژینیك تکامل شعبه‌سی حیات صاحبله‌رینیك انکشاف و تکاملینی موجب اولور قانونلار و شرطله‌ریك حالی ایله اوغراشور و بونلاری تدقیق ایدییور.

وقت مساعده ایده‌رسه بونلار حقینده صیراصیلا قونوشاجاغیز الك اول برنجی شعبه‌یی مطالعه ایده‌لیم.

اورغانیزماله‌ر حقینده

طبیعی جسمله‌ریك تقسیمی- طبیعته‌ده بولنان بتون جسمله‌ر ایکی بیوك عالمه آیریلابیلیر: جانسزلار و جانلیلار عالمی، طاشلار، قایالار، صولار و سائر جامد جسمله‌ر جانسزلیلار عالمینی، انسان، کدی، آغاج و سائر بتون دیری جسمله‌ر جانلیلار عالمینی تشکیل ایده‌ر. اسکی انسانلاریك عقیده‌سینجه طبیعتیك بتون جسمله‌ری جانلی عد ایدیلیردی. اونلاریك صویا، طاشا، کونشه طاپینمالاری بلکه‌ده بو عقیده‌له‌ریندن طولایی ایمش.

حال حاضردا جانسزلار و جانلیلار آراسینده موجود بر پارا باشقالیقلار ایضاح ایدیلمیش و بو ایکی عالم آراسینداکی حد تعیین ایدیلمیشدیر. جانلی جسمله‌ر «اورغانیزمله‌ر» (عضویتله‌ر) و جانسزلارا «غیر اورغانیزمله‌ر» دینور. اورغانیزمله‌ر غیر اورغانیزمله‌ریك آیریلیقلارینی تثبیت ایتمك بیئولوژی ایچین او قادار کوج ده گیل

بیئولوژینیڭ اڭ چوق مشکل قالدیغی مسئله حیاتیڭ تعریفی و ماهیتی مسئله‌سیدیر. حیات حقینده سویله‌نمیش تعریفله‌رده‌ن قلوربرناد هیچ بیرینی موافق کورمه‌یه‌رەك دیبور: «تعریف قبول ایتمه‌یه‌ن بر شئیی تعریفه قالقشمیاجاغیز. یالیکز جانلی موجودات جانسیز جسمله‌رده‌ن ناصل آیریلمش‌در، بونی تعیین ایله اکتفا ایده‌جکیز، مسئله‌یی بو صورتله تلقی ایده‌رسه‌ك تتیجه‌ده اویله، دستورلار بولوروز که آرتیق بزه یالیکز حیات حقینده‌کی فکرله‌ری و نظریه‌له‌ری ده گیل، حیاتیڭ واقعه‌له‌رینی، حادثه‌له‌رنی ایضاح ایده‌ر» (قلودبرنار حیاتیڭ تعریفی و فیزیئولوژینیڭ غایه‌سی). قلودبرناره کوره علوم طبیعیه‌ده هیچ بر شئیی تعریف ایتمك اولماز و ایدیله‌ن تعریفله‌ر هیپوته‌زده‌ن باشقا بیر شی ده گیل.

شیمدی جانلی موجوداتی جانسیز جسمله‌رده‌ن آییران خصوصیتله‌ری بردر - بره‌ر مطالعه ایده‌لیم.

قورولوش.-(اورغانیزاسیون) حیات صاحبله‌ری آیری - آیری اورغانلاردان (عضوله‌ر) تشکل ایده‌ر. اورغانلاردان تشکل ایتدیکی ایچین حیات صاحبله‌رینه اورغانیزم‌ده (عضویت) دینور. هر اورغان وجودده معین و خصوصی وظیفه اوزه‌ره چالشیور. وجودی ترکیب ایده‌ن بوتون اورغانلار وظیفه اعتباریله بیر بیرینه باغلیدیر. آیاردیغلاری ایش‌له‌ر آراسیندا قوه‌تلی بر آهنك موجوددور. و بو سببده‌ن هر هانکی اورغاندا عمله کله‌ن اکسیکلیك دیکه‌ر اورغانلارا تاثیر ایده‌ر و طولایسیله‌ده عمومیتیڭ ایشینیڭ نقصانینی موجب اولور. اورغانلاریك شکلله‌ریله وظیفه‌له‌ری آراسیندا قوه‌تلی بر اویقونلیق حاکمدیر. وظیفه‌سینه اویمایان اورغان عهده‌سینه دوشه‌ن ایشی لایقنجه آپاراماز.

آغاج بر اورغانیزمدیر؛ کوکله‌ری، کوده‌سی، یاپراغلاری

چیچکله‌ری اونیڭ اورغانلاریدیر. آغاجیڭ ایشی عینی حیاتی وظیفه‌له‌ری مذکور اورغانلار آراسینده بولونمیش و هرەسی بللی بر ایش اوزەره چالشیور. کوکله‌ر آغاجی یه‌ره باغلار و عینی زماندا یه‌ردەن بر طاقیم غدا ماده‌له‌رینی آلار؛ یاپراغلار آغاجیڭ مهم غداسینی تشکیل ایده‌ن قاربون غازینی (CO_2) آتموسفه‌رادن آلاراق تنفس فعلینی تامین ایده‌ر و ایجابینا گوره صوبی تبخر ایندیره‌ر؛ گوودەیه گلینجه، کوکله‌ر و یاپراغلار طرفیندەن توپلانیلمیش غدا ماده‌لرینی آغاجیڭ مختلف جهتله‌رینه نقل ایده‌ر. نسل آرتیرماق ایچین تکثرفعلی چیچکله‌رینڭ عهده‌سینه دوشور که بونلاریڭ محصولی توخوملاردان یڭی آغاج میدانا گله‌ر.

بو بەرەنسیب عینی ایله حیوانلار حیاتیندادا حاکمدیر. گدیڭ آیاغلاری اونی گه‌زدیره‌ر؛ گوزله‌ری آوآرار؛ دیشله‌ری تصادف ایده‌ن آوی پارچالار والخ... ۱۹ینجی عصریڭ روس ناتورالیستلاری اورغانیزمله‌ره «مسلح جسمله‌ر» دیورلاردی.

جانسیز جسمله‌ر بویله ده‌ گیل. اونلار متجانس کتله‌له‌ردیر: کتله‌نیڭ حصه‌له‌ری آراسینده هیچ بر فرق و آهنڭ یوقدور. مثلا بر طاش کتله‌سینی پارچالادیغمیز تقدیرده هر پارچا طاشلیغنی ساقلار، یاشایشینا خلل گلمه‌ز. اوغرادیغی دگیشیکلیڭ آنجاق اول بویوڭ اولان کتله‌نیڭ صوڭرا کوچیڭ پارچالارا آیریلماسیدیر.

اورغانیزمله‌ری غیر اورغانیزمله‌ردەن آییران فرقیڭ اڭ بویوڭ داخلی قورولوشلاریدیر. ۱۷نجی عصریڭ اڭ بویوڭ اختراعیندان میقروسقوپ بیئولوژی یه بر مشعل اولدی و بو ساحه‌ده کی بوتون بولوتلاری داغیداراق قاراڭلیق مسئله‌له‌ری آیدینلاشدیردی. میقووسقرپ ایجادیندان صوڭرا گرمڭ نبات و گرمڭ حیوان بوتون حیات صاحبله‌رینیڭ عینی ماتریالدان ترکب ایده‌رەڭ عینی ایله

توقونمیش اولدیغی میدانه چیقدی. اورغانیزملەرنیڭ بنیەسینی تشکیل ایدەن شو اساس ماتریال «حجیرەلەر» دیر. حجیرە وجود بناسینی تشکیل ایدەن بیئولوژیق میقروسقوپی کرپیجلەردیر. اورغانیزمەلەر بر بیغین حجیرەلەر توپلوسیندان باشقا برشی دەگیل. تك بر حجیرەدەن عبارت حیات صاحبلەری‌دە موجوددور. آمیبەلەر و باقتەرلەر کیبی. هر بر حجیرە ایکی اساس حصەدەن عبارتدیر: «پروتوپلازما» و «نوات». فقط نباتی حجیرەلەر «غلاف» تسمیە اولونان اوچونجی بر حصەیی حاویدیر . . .

طبیعتدە تصادف ایدیلەن بوتون مرکب جسملەر «عنصر» آدینی طاشیان بر طاقم بسیط جسملەردەن ترکب ایدەر. عنصرلەرنیڭ عددی محدوددور. صوڭ زمان تدقیقینڭ کوستەرمەسینە کورە (۹۳)ە قادار عنصر وار. مولدالحموضه، مولدالماء، قاربون، کوکورت، فوسفور، دمیر، ناتریوم، قالیوم، قالسیوم برەر عنصردورلەر. کیمیا علمینە کورە هر عنصرنیڭ کوچیك حصەجیکلەردەن مشکلدیر. عنصرنیڭ بولونمك قبول ایتمەیەن اڭ اوفق حصەسینە کیمیا دیلیندە «آتوم» دیبلیر. ٭) مرکب جسملەردە کوچیك حصەلەردەن متشکلدیر. فقط مرکب جسملەرنیڭ بولونمك قبول ایتمەیەن حصەسینە «مولەقول» آدی ویرمشلەردیر. آتوملا مولەقول آراسینداکی اساسی فرق بودور: آتوم عنصرنیڭ بولونمەز حصەسیدیر. هر بر مولەقول کندی آتوملارینا بولونە بیلیر. دیمك، مولەقول آتوملارنیڭ برلشمەسیندەن ترکب ایدەر. ایکی آتوم مولدالماء بر آتوم مولدالحموضه ایلە برلەشدیکی تقدیردە بر مولەقول صو ویرەر $(2H+O=H_2O)$ ینە ایکی آتوم مولدالحموضه بر آتوم قاربونلا برلەشەرەك بر

٭) صوڭ زمانلاردا آتومیڭ «ئەلەکتروز» آدلانان داها اوفاق حصەلەرە بولونەبیلەجکی ظن ایدیلیور.

مولەقول قاربونغازی ویرور. ($C+2O=CO_2$). برمولەقول صوینک تحلیلینده ایکی آتوم مولدالماً و بر آتوم مولدالحموضه حاصل اولور. ($H_2O=2H+O$)

آتوم مسئلەسی حیات مسئلەلەرلە علاقەداردیر و بو سببدەن برینجینینک فتحی ایکنجینینک فتحینی موجب اولور.

عضوی مادەنینک ترکیبینده اشتراک ایدەن عنصرلەر غیر عضوی مادەنینک ترکیبندەدە اشتراک ایدیبور. فرق عنصرلەرینک صایسینداذیر. ۹۳ عنصرینک آنجاق معین طاقیمی عضوی مادەنینک ترکینه داخلدیر. مادەدە دائما تصادف ایدەن عنصرلەر شونلاردیر:

قاربون	C-	مولدالحموضه	O-	ناتریوم	Na-
آزوت	N-	فوسفور	P-	ماغنیوم	Mg-
کوکورت	S-	قلور	Cl-	قالسیوم	Ca-
مولدالماً	H-	قالیدم	K-	دمیر	Fe-

شو ۱۲ عنصردەن علاوه عضوی مادەدە آرا صیرا آشاغیداکی ۶ عنصر دخی اشتراک ایدەر:

سیلسیوم	Si-	بروم	Br-	آلیومینیوم	Al-
فتور	F-	یود	J-	مانغانەز	Mn-

صوکرا کوستەریلەن شو آلتی عنصر اک چوق نباتی اورغانیزملەردە بولنور و نباتینک مختلف رنکلەرلە بویانماسنی موجب اولور. بوتون بو عنصرلەر جانسیز جسملەرینکدە ترکیبندە اشتراک ایدیبور. مثلا: مطبخ طوزنینک ترکیبنده ناتریوم و قلور، صوینک ترکیندە مولدالماً و مولدالحموضه موجوددور. بناء علیه جانلی موجوداتی ترکیب ایدەر خصوصی عنصرلەر یوقدور.

عینی عنصرلەر بر طاقیم قومبیناسیونلار یاپماقلا معین بر امتزاج حاصل ایدیبورکه بو امتزاجا عضوی امتزاج دینیلیر. غیر عضوی

امتزاجلاردا ایسه شو قومبیناسیونلار و قوع بولمایور. عضوی ماده‌یی غیر عضوی ماده‌دن فرقله‌ندیره‌ن ایشته هپ شو **قومبیناسیونلار** دیر اورغانیزمه‌له‌ریك مرکب اولدیغی امتزاجلاری اسکیده‌ن به‌ری عضوی ماده‌له‌ر آدلاندیرمیشلاردیر. عضوی کیمیانیك اوغراشدیغی ماته‌ریال بو نوع ماده‌له‌ردیر. کیمیا لسانیندا عضو ماده‌له‌ر «قاربونلی عضوی امتزاجلار» آدینی طاشیور. قاربونلی عضوی امتزاجلار ایکی غروپا آیریلور: آزوتلی و آزوتسیز امتزاجلار غروبی. یئله‌ر و مائیت قاربونلار آزوتسیز ماده‌له‌ردیر. بونلاریك ترکیبینده قاربون، مولدالحموضه مولدالمأ موجوددور. آزوتی امتزاجلاریك ترکیبینده قاربون، موالدالحموضه و مولدالمآدان علاوه آزوت دخی اشتراك ایدیور. بوتون شبه‌زلالی ماده‌له‌ر آزوتلی امتزاجلار غروپیندانیدر. شبه‌زلالی ماده‌له‌ریك ترکیبینده فوسفور، کوکورت، دمیر و بر طاقم سائرله‌ری‌ده بولنور. حجیره‌له‌ری تشکیل ایده‌ن اساس ماده شبه‌زلالیله‌ردیر. بو سببده‌ن اورغانیزمه‌له‌ریك قورولوشیندا آرتیق اهمیتی‌وار. هیمیزیك تانیدیغمز یومورتا آغی شبه‌زلالی ماده‌له‌ر زمره سینده‌ندیر.

شبه‌زلالیله‌رده جالب دقت نقطه اولاریك موله‌قوللارینیك غایت مرکب بنیه‌یه (ستروقتورا) مالك اولمالاریدیر. مثلا قاندا کی کره‌جیکله‌ریك طاشیدیغی هیموغلوبین ($C_{712} H_{1130} O_{245} N_{214} S_{2} Fe$) ماده‌سینیك بر موله‌قولی ایکی بیکده‌ن زیاده آتومی حاویدیر. جانسیز ماده‌له‌ریك هیچ بیری بوقادار مرکب بنیه‌یه مالك ده‌کیل.

عضوی ماده‌له‌ر یانیور. بونلاریك یانماسینا سببیت ویره‌ن اولدیقلاری قاربونیك مولدالحموضه ایله امتزاج ایتمه‌سیدر. کیراج طاشی و سائره کیبی غیر عضوی ماده‌له‌ر یانمایورلار. وجودینی تشکیل ایده‌ن قاربونلی عضوی امتزاجلار حیات صاحبله‌رینیك اك اهمیتلی ماته‌ریالیدیر.

کیمیاگرله‌ر صنعی طرزده عضوی ماده‌له‌ر استحصالیندا اوزون

مدت عاجز قالمشلاردیر. عضوی ماده‌لەریك آنجاق «حیاتی‌قوه» سایه‌سینده تحصل ایتدیکی دوشونولوردی. فقط کیمیانیك صوك فتوحاتی حیاتی قوه دوشونجه‌سینی دەویره‌رەك شو نظریه‌یی صارصیتدی. ۱۹ نجی عصریك بویوك عالملەریندەن «وولەر» اوزون و جدی تدقیقاتی سایه‌سینده بیرنجی دفعه اولاراق صنعی صورتده عضوی ماده آلدی. وولەریك استحصال ایتدیکی عضوی ماده جوهر بول ایدی که بونی کیانوس آممونیوم آدلانان ماده‌دەن لابوراتور اصولیله الده ایتمیشدی. وولەردەن صوڭرا کەلەن بر صیرا عالملەرده بر طاقیم عضوی ماده‌لەر استحصال ایده‌بیلمیشلەردیر. فقط عتراف ایتمەلی‌یز که کرەك وولەر و کرەك اوندان صوڭرا کیلەر حجیره استحصال ایتمکده عاجز قالدیلار. صنعی طرزده حجیره استحصالی کلەجك ناتورالیستلەریك اوکینده‌کی مسئله‌لەریك اڭ بویوکیدیر.

عنصرلەریك اشتراکی اعتباریله عضوی ماده‌لەرله غیر عضوی ماده‌لەر بیننده قطعی بر حد چیزمەك هپ بو سببلەردەن طولاییی امکانسیزدیر. بو مسئله‌لەردەن صوڭرا عضوی کیمیا ایله غیر عضوی کیمیا بیننده‌کی فرقلەر قالدیریلدی. حال حاضردا عضوی کیمیا غیر عضوی کیمیادان آیری بر شئی تلقی ایدیلیور، آنجاق قاربونیك امتزاجلاری حدسز درجه‌ده چوق اولدیغندان طولاییی براقتیك جهتلەر نظر اعتباره آلینور. و کیمیا علمی عضوی و غیر عضوی ایکی شعبه‌یه بولنور.

(صوڭی وار)

بو مصاحبه‌نیك مأخذلەری:

1] Гертвиг Клетка и Ткани
2] Розентам Общая физиология
3] Шимкевич Биологические основы зоологии
4] Фаусек Сущность жизни
5] Бубликов биологические беседы
6] Итоги наук - مجموعه‌لەری

آمیریقا اصولیندا تور کجه تدریسی *)

یازانی: ا. و کیلوف

باشلانغیچ

ـ آخر زمانلاردا بوتون شورا ئولکه‌لرینده مکتبده‌ن خارج فن تربیه (внешкольная педагогика) بویوك موفقیت قازانما قدادیر. عصرله‌رده‌ن بری زحمتکش اهالی آراسیندا حکمرانلیق ایده‌ن جهالتی کوکیندن قوپاروب همین اهالی‌نی یگی یاشایشا سوق ایتمه‌ك: اوگا، شورا قورولوشیندا ادراکلی اشتراك ایتمه‌گه، باجاریق قازاندیرماق و کندی یاشایشینی اصلاح ایتمه‌ك ایچین بیلگی‌لر الده ایتدیرمه‌ك اوغوریندا، حقیقتاً، بویوك غه‌یره‌تی، صرف ایدیلیر.

زحمتکش اهالی‌نی جهالت زنجیرینده‌ن قورتاروب اونیك مدنی سویه‌سینی یوکسه‌لتمه‌ك ایچین سواد، یعنی اوقو و یازی بیلمه‌ك اڭ بیرینجی واسطه اولدوغو انکار ایدیلمه‌ه‌ز. اودور که مکتبده‌ن خارج تعلیم و تربیه‌ده سوادسیزلیقلا مبارزه ایشی بویوك بیر موقع اشغال ایدییور. دیمك که، مکتبده‌ن خارج تعلیم و تربیه‌نیك بیرینجی مقصدی زحمتکش اهالی‌نی آز مده‌تده و آسان طرزده سوادلاندیرماقدیر.

اشبو مقصده نائل اولماق ایچین پیداغوقلار و اصولچیلار یگی یوللار آراماقدادیرلار که بونیك نتیجه‌سینده‌ده میدانا یگی جیغیر و آقینتی‌لار چیقماقدادیر. علم و تجربه سایه‌سینده آنادیلی تعلیمینده اسکی اصوللاردان ال چکیلیر و یگی اصوللار حیاته تطبیق ایدیلیر. مثلا، صوڭ زمانلاردا شورا روسیه‌سینده الیفبا تعلیمی آمیریقا (بوتون کلمه و هجه‌لر) اصولی اوزه‌ره گیدیر و اورادا

*) مباحثه طریقیله بوراقیلیر.

نشر ایدیلمش الیفبا کتابچالاری مذکور اصول اوزه‌ره ترتیب ایدیلمشدیرله‌ر شورا روسیه‌سینده سواد مکتبله‌رینده ایشله‌یه‌ن معلمله‌ر مذکور اصوللارا واقف اولدیقلاری حالدا، آذربایجانا گلدیکده، بو آنا قادار تورك دیلینده اشبو اصوله عائد کتابلار موجود بولونمادیغیندان، معلمه‌رمیز کوهنه و تاپتالانمیش جیغیردان کناره چیقا بیلمه‌یورلار و، بونیڭ نتیجه‌سی اولاراق، دیلیمیزیڭ الیفبا تعلیمینه الڭ اویغون اولان آمیریقا (بوتون کلمه و هجه‌له‌ر) صولی هوادا آسیلمیش بر حالدا قالیور.

بومقاله‌دده معلمله‌ریمیزی آمیریقا اصولینیڭ اساس پرنسیپله‌ری و مذکور اصول اوزه‌ره الیفبا تعلیمنی نه کیبی یوللارلا آپاریلماسی ایله تانیش ایتمگه اقدام ایتمشیز، ماته‌ریال اولاراق، روس دیلینده یازیلمش (چیکین)یڭ اثری اولان «آمریقا اصولی اوزه‌ره الفبا تعلیمی» («Американский метод обучения грамоте»-Чикин) روسیه‌ده سوادسیزلقلا مبارزه ایده‌ن مرکزی قومسیون طرفیندن نشر ایدیلمیش («Рукаводителм занятий») و ینه همین قومسیون طرفیندن ترتیب و نشر ایدیلمش سواد مکتبله‌ری پروغرامیندا درج ایدیلمش ایضاحاتدان و باشقا منبعله‌ردن استفاده ایدیلمیشدیر.

I

عمومی گوسته‌ریش

ـ کندله‌رده و سواد منطقه‌له‌رینده سوادسیزلیقلا مبارزه ایشینیڭ دوز گون و موفقیتلی گیتمه‌سی قسماً و دها دوغروسو تماماً، شبهه‌سیز که، معلمیڭ مهارتیندن، استعدادیندان و حاضرلغیندان آسیلی‌دیر کندله‌رده معلمله‌ر معارف جبهه‌سینده جهالته غلبه چالابیلمه‌ك ایچون، عین زماندا اجتماعی و سیاسی بر رهبر اولمالی‌دیرلار. بو وظیفه‌یی لایقینجا یاپماغا قادر اولماق ایچین هر بر سواد

مکتبی معلمی، کندی ـ کندینه تحصیل اوغوریندا، چالیشمالی‌دیر که بودا آنجاق خصوصی منبع‌لردن استفاده ایتمگله، یعنی کتابلار، ژورنالار، اصول تدریسه، سیاسته و اجتماعیاتا عائد مجموعه‌لر مطالعه ایتمگله ممکن اولا بیلیر. تجربه آیدین بیر صورتده بزه گوسته‌ردیکه بو آنا قادار آذربایجاندا سوادسیزلیقلا مبارزه ایشله‌رینیڭ آقساماسی معلمله‌رمیزیڭ بو جهتده کی فعالیتینیڭ ناتمام اولماسیندان ایله‌ری گه‌لیر. بو تدریس سنه‌سیندن باشلیاراق سوادسیز-لیقلا مبارزه ایشی گنیش بیر مقیاسدا آپاریلاجاغینا بناء مسئله‌نیڭ بو نقطه‌سینه، یعنی معلمله‌رمزیڭ مهارتینی، حاضرلغینی آرتیرمغا بویوك اهمیت ویرمك ایجاب ایدیر.

۲ ـ سواد مکتبله‌رینده درسله‌ره شروع ایتمه‌نیڭ برینجی آدیمیندا، حتی اڭ برینجی کلمه‌سینده فعله و کندلی‌یی شورا قورولوشینیڭ اساسی مسئله‌له‌ریله تانیش ایتمگه چالیشمالی‌دیر. سواد مکتبله‌رینده لزومسیز شیله‌ر و اوقو و یازی‌یی میخانیقی طرزده اوگره‌تمگدن بالمره داشینمالی‌دیر. اودور که عالی سیاسی معارف اداره‌سینیڭ سوادسیزلقلا مبارزه ایدیجی مرکزی قومسیونی طرفیندن نشر ایتدیگی الیفبا کتابیندا و باشقا اثرله‌رینده یه‌رلشدیردیگی حکایه‌له‌رده همین مسئله‌له‌ری حال‌حاضره اویغون بر حالدا اورتایا آتمیشدیر. بناء علیه درسله‌ریڭ گیدیشی گونده‌لیك یاشایشڭ توره‌تدیگی مسئله‌له‌رله مربوط بر حالدا اولمالی‌دیر.

۳ ـ یاشلیلاری تعلیم ایتدیکده اونلاریڭ پسیقولوژی خصو-صیتله‌رینی، یعنی اونلاریڭ احوال روحیه‌له‌رینڭ چوجوقلاریگکینه نسبتاً بام‌ـباشقا اولدوغونی نظرده دوتمالی‌دیر. یاشلیلاریڭ پسیقولوژی خصوصیتله‌ری اڭ زیاده اونلاری چوجوقلار ایله مقایسه ایتدیکده آشکار اولور. اوگا بناء اونلاریڭ تعلیمی‌ده ینه اونلاریڭ احوال

روحیه‌له‌رینه موافق صورتده آپاریلدیقدا درس موفقیتلی اولور. سواد مکتبله‌رینده یاشلیلارا ویریله‌ن بیلگیله‌ریك عین زماندا پراقتیك جهتده‌ن قیمتینی شرح ایتمه‌نیك بویوك فایداسی اولور، او گا گوره درسله‌ر ایچین ماته‌ریال سه‌چدیکده بو نقطه‌یه دقت ویرمه‌لی‌دیر.

۴ ــ سواد مکتبله‌رینده تعلیم درسله‌ری عمومیتله قومپله‌قس سیسته‌می اوزه‌ره، الیفبا درسله‌ری ایسه بوتون کلمه‌له‌ر و هجاله‌ر اصولی (**آمریقا اصولی**) اوزه‌ره اولمالی‌دیر. قومپله‌قس سیسته‌می مداوملمه‌ریك فکرینی دائما اویانیق بولوندردوغو ایچین یاشلیلاریك پسیقولوژی خصوصیتله‌رینه الك موافق اولان بر اصول‌دیر. بو اصولیك لایقیله حیاته کیچیریلمه‌سی معلمله‌ریمیزیك بو جهتده‌ن قازاناجاغی علم و تجربه سایه‌سینده قابل اولا بیلیر. معلمله‌ریمز بو خصوصدا لازمگلن مهارتی خصوصا احتیاط و تعلیمات مکتبله‌ری واسطه‌سیله [опорно-инструктивные школы] قازانا بیله‌رله‌ر؛ معلمله‌رمیز، مذکور مکتبله‌رله صیقی رابطه‌ده بولونمالی‌دیرلار. همین مکتبله‌رده نمونه درسله‌ری ویریلیر. معروضه‌له‌ر و لیقسیالار دیگله‌نیر، خلاصه مذکور مکتبله‌ر معلمله‌رمیزی، یاشلیلاریك تعلیمینه عائد اصوللارلا آشنا ایتمه‌ك اوغورندا بویوك رول اوینایاجاقلاردیر.

II

الیفبا تعلیمی.

نیچه اون ییلله‌رده‌ن به‌ری مکتبله‌رده الیفبا تعلیمی اصول صوتی اوزه‌ره گیدیر. فقط صوك زمانلاردا مذکور اصولیك اُلوبریشلی اولمادیغینی دوشونوب، اوندان اُل چکمه‌گه باشلادیلار و «بوتون کلمه‌له‌ر و هجه‌له‌ر اصولی» نا(آمریقا اصولینا) کیچمگه

قدم قویدیلار. اصولجیلار (методисты) یڭ بو حقده تنقیدی گوروشلەرینی تدقیق ایدەلیم.

تجربه و تنقید سایەسینده اصولجیلار اصول صوتی‌نیڭ بعضی منفی طرفلەرینی کشف ایتدیلەر که اونلار تعلیمیڭ دوزگون و موفقیتلی گیدیشینه مانع اولیورلار. بو اصولیڭ فنالیغی الڭ زیاده الفبا تعلیمینڭ چوق یەرلەرینده میدانا چیقار. اونلاردان الڭ مهملەری بونلاردیر: بو اصول، سسلەری بیر بیرینه قوشوب کلمه تشکیلی ایشینده چتینلیك تورەدییور؛ دوزگون تلفظه مانع اولیور: دوغرو و یاڭلیش سیز یازی یازماقی اوگرتمکده چوق زمان فنا تأثیر یاپیور.

معمافیه بز بورادا اصول صوتی‌نیڭ فناجهتلەرینی داها مفصل ایضاح ایدەبیلەریز.

۱) اصول صوتینیڭ اساسی ـ کلمەنی سامعه حاسەسیله ادراكدیر، فقط ایشیتیلەن کلمەلەر ایله اونلاریڭ یازیدا گوستریلەن شکللەری آراسینده فرق واردیر: چوق وقت کلمەلەر یازیدا گوستریلدیکلەرینی کیبی تلفظ ایدیلمەیورلار سسلەری میخانیقی بر صورتده بیر بیرینه قوشوب کلمه حاصل ایتدیکده همین کلمه أوز طبیعی سیماسینی ایتیرییور و اونی أوز شکلینه سالماق ایچین معلم درس اثناسیندا آرتیق وقت صرف ایدییور بو ایسه هم معلمی، هم متعلملەری یورییور و نتیجەده ایستەنیلەن ثمره حاصل اولمایور.

۲) اصول صوتی اوزەره اولان الفبا تعلیمینده کلمەلەری حرفلەره آییردیقدا ت، ب، د، ق. کیبی سسسیزلەر ده‌خی [согласные звуки] آیری ـ آیری تلفظ ایدیلیر، فقط بو قسم حرفلەری هیچ بر وقت تکلیکده تلفظ ایتمك ممکن دکلدیر، زیرا بو کیبی حرفلەریڭ آخری (ی ـ ы) سسله قورتاریر: «د» سسی ـ «دی ـ ды»

«ب» سسی – «بی – БЫ» «ت» سسی – «تی – ТЫ» «ق» سسی «قی – КЫ» کبیٔ تلفظ ایدیلیر؛ بو ایسه حرفلەرنك طبیعی حالدا بیر بیرینه قوشولوب کلمه وجوده گتیرمەسینی یوزور آیری – آیری تلفظ ایدیلەن حرفلەردەن ایستەنیلەن کلمه حاصل اولمایور همین کلمه باشقا بر شکیل آلیر، مثلا؛ اصول صوتی اوزره (ب + آ + ب + آ) حرفلەرینی بیر بیرینه قوشدیقدا (بابا) کلمەسی عوضینده (بی آ بی آ) حاصل اولور. تجربه بیزه گوستریر که متعلملەر کلمەلەری همین گوستریلەن کیبی یاگدیش بر شکلده تلفظ ایدیبورلەر. بونیك نتیجەسی اولاراق، قرائت اثناسیندا کلمەیی باصره حاسەسیله بوتونجەسینه گوتوره بیلمەیور و همیشه حرفلەری بیر بیرینه دوزوب کلمه وجوده گتیرمەگله مشغول اولیورلار. اودور که اصول صوتی اوزەرە اوقومیشلەر براثری تیز اوقویوب اونیك معناسینی آکلاماق جهتندەن گەریده قالمیش صاییلیرلار.

۳ – الیفبا تعلیمی اصول صوتی اوزەرە آپاریلدیغی حالدا، کلمەلەر بوقاریدا گوستریلدیگی کیبی تلفظ ایدیلدیگیندەن؛ همین اصول، یازی درسلەرینەدە املانیك دوز گون اولماسینادا خلل گەتیریر.

۴ – اصول صوتیده اولجه کلمەلەر آیری آیری حرفلەره تقسیم ایدیلیر و صوگرا بو سسلەرنك هر بریله متعلملەر تانیش ایدیلیر؛ بو ایسه بوتونلیگیله دوغرو دکلدیر: تکلیگده حرفیك ئوزینیك هیچ بر معناسی اولمادیغیندان پەداغوژی جهتدەن، متعلملەری معنا بیز شئی ایله تانیش ایتمەیرسیزدیر. بونیك عوضینده بوتون کلمه ایله تانیش ایتمه آرتیق فایدالی و الویریشلی اولار.

اصول صوتینیك یوقاریدا گوستەریلەن منفی جهتلەری تجربه و علم سایەسینده آشکار اولدیقلاریندان، همین اصولدان أل چکمگه

بویوك بر اساس و دلیل اولورلار. اشبو اصولیك بو کبیی فنالیقلارینی شرح ایتدیکدەن صوکرا اونیك عوضینده الیفبا تعلمینیك «بوتون کلمەلەر و هجەلەر اصولی» (آمیریقا اصولی) اوزەرە آپاریلماسی اڭ فایدالی و ألویریشلی اولدیغینی کوستەرمەك و همین اصول ایلە، مختصردە اولسا، معلمەرمیزی تانیش ایتمەك چتین اولمایور.

مذکور اصول ایلە معلمەرمیزی تانیش ایتمکە قدم قویمادان اول اونی دیمەلی‌یز کە اگر تدریسیك ابتداسیندا یاشلی مداوملەر طرفیندەن اوقوماغا هوسسیزلیك مشاهدە اولونارسا، اونلارا ئوز حیاتلاریندان اویلە مثاللار گتورمەك اولور کە همین مثاللار یاشلیلاریك اوقو و یازی بیلمەمەلەری اونلار ایچین نە کە ضررلی، حتی اخطالی و قورقواو اولماسینی بیلە آشکار بر صورتدە گوستەریرلەر مثلا: ۱) سوادسیز بر شخص باروت ویا بەنزین آمباریندادیر. آمباریك دیواریندا بویلە بیر اعلان یازیلمشدیر: «**بورادا جیغارا چکمەك تهلکەلی‌دیر!**» همین شخص سوادسیز اولدیغیندان، دیواردا یازیلان اعلانی اوقویامایوب، آمباردا ایکەن جیغارا چکیر و آخردا اودلی جیغارا آرتیغینی یەرە آتیر: بونیك بویلە حرکتینیك نتیجەسیندە اوددان یانغی و پارتیلتی تورەیور و سوادسیز شخص محو اولور.

۲) بر شیشە قاب ایچیندە آغی واردیر. قابیك اوزەرندە ایچیندەکی آغی اولدوغو یازیلمیشدیر. سوادسیز بر کیمسە شیشە قابداکی آغی‌یی صو ویا درمان یەرینە ایچوب آغیلانیر.

۳) دمیر یولی ستاسیوننیندا یای وقتی ایکی قابدا سو واردیر؛ بیریسیندەکی قاینانمیش، دیگریندەکی ایسە جیك سودور. قابلاریك بیرینیك أوزەرندە یازیلمشدیر: «قاینانمیش صو»، دیگرینیك

اوزه‌رینده - «چیك صو» سوادسیز بر آدام ستاسیونه گه‌لیر؛ صوسیزلادیغیندان صو ایچمه‌ك ایسته‌یور، فقط عوام اولدیغینا گوره قابیك هانکیسینداکی صو قاینانمیش اولدیغنی بیلمه‌یور. بوندان باشقا چیك سوبك یای فصلینده انسانیك صحتینه نه کیبی ضرری اولدیغنی (باخصوص صیتمالی یرله‌رده) آڭلامایور. اوڭا بناءده چیك صوبی ایچیر و صوڭرا خسته‌له‌نیر.

سوادسیزلیقلا مبارزه مفکوره‌سینی اهالی آراسیندا نشر و تبلیغ ایتمك ایچین بوکیبی مثاللار گتورملك فایداداندن خالی دگلدیر، چونکه بویله مثاللار اهالینیك یاشایشینا سوادسیزلیغیك نه کیبی زیان ویرمه‌سینی آیدین بیر صورتده گوسته‌ریر.

شیمدی الیفبا تدریسینه کیچه‌لیم. نه و جهله اواورسا اولسین. بز باشلیلارا اوتوماغیك اهمیتینی آڭلادوب اونلاری سواد مکتبینه جلب ایتمیشیك اونلار درس اوتاغینا توپلانمیشلاردیر. معلم یڭی متعلمه‌رله الیفبا تعلیمینی باشلایور. همین تعلیم بویله بر مصاحبه اوزه‌ره باشلانیر.

معلم یوزینی مداوملره دوتوب، دیبور: باقیڭیز، بیزیم گوزومیزیك اوگینده‌کی کنددیر (و یا خود شهردیر). بو کندده کوچه‌له‌ر و هر کوچه‌ده بر قاچ دام گوریپورز. (بورادا دام ایوعوضینده ایشله‌نیر). باقیڭز، شیمدی‌بن سیزه دام کلمه‌سنیك شکلینی، یعنی ناصل یازیلماسینی سیزه گوستره جه‌گیم.» بورادا معلم بیر پارچا کاغذیك أوزره‌نده یازیلمیش «دام» کلمه‌سینی مداوملره گوسته‌ره‌رك دیبور: - دام- بو کلمه‌ده اوچ حرف واردیر؛ بو حرفله‌ریك هر بیرینه آیری - آیری باقیڭز و بارماقیڭزی اطرافینا چکیڭز» (معلمیك تکلیفیله مداوملره‌دن

برنیچه‌سی بارماغیلا حرفله‌ری گوسته‌ریر). بونگلا مداوماه‌ر «دام» کلمه‌سینده اولان حرفله‌رله هم بصری همده حرکی حاسه‌لەر و حافظه تیله‌رنیڭ واسطه‌سیله تانیش اولورلار.

(Зрительно - моторное восприятие) صوگرا ینه بر پارچا کاغذیڭ اوزه‌رنده یازیلمیش «دانا» کلمه‌سینی مدادمله‌ره گوسته‌ره‌رەك دییور: ــ «دانا» ــ بورادا دورت حرف واردیر، بو حرفله‌ریڭ هر بیرینه آیری ـ آیری باقوب بارماقیگزی هر بیرینیڭ اطرافیناچکیگز. »(معلمڭ تکلیفینی‌مداوملەراجرا ایدەرلەر).

بوندان صوگرا معلم دام کلمه‌سینده اولان (د ، ا ، م) حرفله‌ری، متحرك حروفاتدان گوتوروب مداوملەره پایلایور و همین حرفله‌رده‌ن «دام» کلمه‌سینی دوزمه گی اونلارا تکلیف ایدیر. مداوملەرڭ هر بیری صیرا اوزه‌رینده همین حرفله‌رده‌ن «دام» کلمه‌سینی دوزور. (بورادا اونلاریڭ هم باصره، همده حرکت حاسه‌لەری اشتراك ایدییور (Зрительное и моторное чувство) تجربه گوستریر که مداوملەریڭ اکثری اونلارا ویریله‌ن حرفله‌رده‌ن ایسته‌نیله‌ن کلمه‌یی دوزگون یاپارلار، فقط برنیچه‌لەری «دام» عوضینده «ماد» دوزەجەکلەر. بوبله‌رینه «دام» کلمه‌سینیڭ شکلینی بیرده گوسته‌رمه‌که یا گلیشـلارینی دوزه‌لتمه‌ك ایجاب ایدەر. بو وجهله مداوملەر «دانا» کلمه‌سیله ده‌خی تانیش ایدیلیرلەر و همین کلمه‌یی‌ده متحرك حرفلەر واسطه‌سیله دوزورلەر.

بوندان صوگرا دوزولموش کلمه‌لەریڭ شکلینی مداوملەر دفترله‌رینه چکیرلەر (یعنی کلمه‌لەره بگزه‌دوب یازیرلار).

کلمه‌لەر متحرك حرفلەر واسطه‌سیله دوزلدیکه‌ری و یازیلدیقلاری اثنادا مداوملەر طرفینده‌ن تلفظ ایدیلیر و بونیگله کلمه‌لەریڭ

بصری وسمعی شکللەری اونلارنیڭ معنالەریلە بیرلەشوب محکم بیر صورتدە مداوملەرنیڭ حافظەلەریندە یەرلەشیر.

کلمەلەرنیڭ شکللەری مداوملەر طرفیندەن بنیمسەندیکدەن صوڭرا، اونلارنیڭ تحلیلی باشلانیر، فقط بورادا کلمەلەر حرفلەرە یوق، هجەلەرە تحلیل ایدیلیر. «دام» کلمەسی بیرهجەلی اولدیغینا گورە اونی هجەلەرە آییرماق ایچین عوضیندە «**دامدا**» کلمەسینی گوتورمك اولور. بو کلمەنیڭ مداوملەر ایچین معنالی اولماغینا کورە معلم بویلە بیر جملە ایشلەدیر: «**دانا دامدادر.**»

معلم: — بو جملەدە نیچە کلمە واردیر؟

جواب: — بوجملەدە اوچ کلمە واردیر — (بورادا مداوملەر کلمەلەری بیرەر بیرەر دییورلار.) «**دامدا**» کلمەسینی هجەلەرە تحلیل ایتدیکدەن اول معلم همین کلمە اوزەریندە یازیلمیش کاغذ زولاغینی دوداقلارینیڭ آلتیندا دوتوب هجەلەرە بولەرەك آیدین و سسلی اولاراق تلفظ ایدییور «**دام - دا**» بو تلفظدە دود قلارینڭ تەرپەنیشینی وحالینی مداوملەرە آیدین برصورتدە گوستەریر، کلمەنی بو قاعدا اوزەرە قسملەرە آییراراق تلفظ ایتمەك هجەلەرە بولمەك دیمەکدیر، تلفظدەن صوڭرا معلم مداوملەرنیڭ گوزلەری ئوگوندە کاغذ زولاغینی ایکی پارچایا اویلە بولور کە برینیڭ اوزەریندە «**دام**» دیگەرینیڭ اوزەریندە ایسە «**دا**» هجەسی قالیر. بورادا مداوملەر معلمیڭ تکلیفی ایلە هجەلەری بیرەر — بیرەر تلفظ ایدەرەك اوگرەنیرلەر.

همین بو وجهلە معلم «**دانا**» کلمەسینی هجەلەرە آییروب «**دا**» و «**نا**» هجەلەریلە مداوملەری تانیش ایدیر.

بورادا «بوتون کلمەلەر و هجەلەر اصولی» ایلە، اصول صوتینیڭ اساس فرقی تماماً آیدین و آشکار و بیرینجی اصول

ایکینجی‌سینه نسبتاً فایدالی و الویریشلی اولدوغو گورونور، چونکه آیری- آیری سسله‌ری تلفظ ایتمه‌دن هجه‌له‌ری تلفظ قولای اولماقلا برابه‌ر هجه‌له‌ره بولونه‌رك تلفظ ایدیلدیکده کلمه‌له‌ر ئوز آهنگینی و طبیعی حالینی غائب ایتمه‌یورلار دیمك، کلمه‌له‌ری هجه‌له‌ره بولمه‌گه حروفات تعلیمی بیتدیکده‌ن صوڭرا یاپیلاجاق قرائت ایچین حاضرلیق ألده ایدیلیر: کلمه‌له‌ری سسله‌ره بولمه‌یوب هجه‌له‌ره بوله‌رك تلفظ ایتمکله مداوم‌له‌ر ایمه‌دیه‌ده‌ن هر بر کلمه‌یی دوزگون و آڭلایشلی اوقوماغا آلیشیرلار و بونیڭ نتیجه‌سینده‌ده گله‌جکده اونلاریڭ قرائتی دوزگون و آڭلایشلی اولور.

فرض ایده‌لیم که یوقاریدا درج ایدیله‌ن اصول اوزه‌ره **«دام‌دا»**، **«دانا»** کلمه‌له‌ریندن صوڭرا معلم **«داداش»**، **«داشار»**، **«تالا»** **«توپلان»**، **«پالان»**، **«پالتار»**، **«داماه»** و بو کبیی کلمه‌له‌ری تعلیم ایدیر و بو تعلیمده کلمه‌له‌رده اولان آیری- آیری هجه‌له‌ر ایله مداوم‌له‌ری آشاغیدا کوسته‌ریله‌ن کبیی بر جدول شکلینده گنیش بر کاغذ اوزه‌رینده یازوب مداوم‌له‌ریڭ کوزله‌رینیڭ ئوگونده آسیر و اونلار ده‌خی بو هجه‌له‌ر ایله مکمل صورتده تانیش اولوب ئوگره‌نیرله‌ر.

دام	دا	نا	داش	شار	تا	لا	توپ	لار
پا	پال	ما	نار	چا	خا	چار	خار	قا

بو کبیی ترتیب ایدیلمیش هجه‌له‌ر جدوه‌لی مداوم‌له‌ریڭ کوزله‌ری ئوگونده آسیلیر.

مداوم‌له‌ر جدوله گوسته‌ریله‌ن اون سکیز هجه ایله تانیش اولمیشلار و بو هجه‌له‌ریڭ هر بیرینی تك‌لیکده اوقویوب

اونلاردان کلمه‌لر یاپیورلار مثلا «**دام**» هجه‌سینیك قاباغینا «**با**» قوشدیقدا «**بادام**» کلمه‌سی حاصل اولور، صوڭینا «**دا**» علاوه ایتدیکده «**دامدان**» اولور، ینه صوڭینا «**دان**» علاوه ایتدیکده «**دامدان**» اولور و الخ مداوملەر اشبو اون سکیز هجا ایله تانیش اولماقلا برابر همین هجالەری تشکیل ایدەن د، آ، م، ن، ش، ت، ل، و، پ، خ، ن، حرفلەریلەدە تانیش اولورلار. بو حرفلەر، مداوملەر کلمه‌لەری دفعاتلا قرائت ایتدیکلەری اثنادا اونلاریك حافظه‌لەرینده محکم بر صورتده یرلەشیر و اونلاریك هر بیرینیك بیچیمینی و شکلینی مداوملەر مکمل صورتده اوگره‌نیرلەر، حالبوکه: اونلار بو حرفلەریك هر بیرینی تك‌لیکده تلفظ ایتمه‌یورلار.

مداوملەر بویله‌جه کلمه‌لەر ایله تانیش اولدیقدان صوڭرا، کلمه‌لەزی هجه‌لەره ئوزلەری دخی آییرا بیلیرلەر. بوندان صوڭرا حرفلەر ایله مداوملەری تانیش ایتمه‌که شروع ایتمه‌لی دیر، بوراسینی‌دا بیلمه‌لی‌دیر که معلم مداوملەری تك‌لیکده حرفلەر ایله تانیش ایتمك ایچین اویله بر هجه گوتورمه‌لی‌در که اوندا سسلی حرف اورتادا، سسسیز حرف ایسه آخردا اولسون بویله اولورسا قولای اولار. فرض ایدەلیم که معلم هجه‌دەن «م» حرفینی آییروب مداوملەره گوسته‌رمك ایسته‌یور ایلك اوڭجه معلم «دا» هجه‌سینی یازوب مداوملەره گوسته‌ریر. اونلاردا بو هجه‌یی بیلدیکلەریندەن آسانجا اوقویورلار. بورادا معلم «دا» هجه‌سینیك آخرینا «م» حرفینی علاوه ایدیر.

معلم: شیمدی بو هجه‌یی اوقویکیز!» دیر. مداوملەردەن بیریسی اوقویور: «دام»

معلم «دام» هجه‌سینی مداوملەره تکراراً کوستروب دیبور: بو هجه‌نیڭ آخرینداکی حرفی کیم اوقوبار ؟»

مداوملەردەن اوقوبور: «م»!

دیمك برینجی صیرادا معلم سسسیز حرفلەری کوستەریلەن کیبی آییروب مداوملەره کوسترمیش اولور.

معلم سسلی حرفلەری دخی همین وجهله کلمەلەریڭ اورتاسیندان آییراراق مداوملەره کوستەریر.

حرفلەری آییروب مداملەره کوستەرمەك مشغلەسی الیفبا تعلیمینیڭ اورتاسیندا یاپیلیر.

عالی سیاسی معارف ادارەسی طرفندەن نشر ایدیلمیش «ایشچی‌نیڭ بیرینجی کتابی» نام بوبوکلەره مخصوص الیفبا کتابچاسی اصول صوتی اوزره تألیف ایدیلدیکیندەن، مذکور کتابچا ایله باشلیلاری بوتون کلمەلەر و هجەلەر (آمریقا) اصولی اوزره تعلیم ایتمەك گوج‌در. او کا گوره همین کتابچانیڭ الیفبا تعلیمینه عائد اولان قسمیندەن یارار کلمەلەری کوتوروب حروفاتی آمریقا اصولی اوزره کیچمەك ایجاب ایدەر. حروفاتی اشبو اصول اوزەره کیچدیکدەن‌صوکرا «ایشچی‌نیڭ بیرینجی کتابی» نیڭ حکایەلشدیریلمش قسمی اوزەره قرائت درسلەری اجرا ایدیلیر.

گلەجەك تدریس سنەسی ایچین، البته، آمریقا اصولی اوزەره الیفبا کتابچاسی تألیف ایدیلەجکدیر.

خلاصه ایدرسەك: اصول صوتی ایله بوتون کلمەلەر وهجەلەر اصولینیڭ (آمریقا اصولینیڭ) فرقی بو وجه اوزەرەدیر: اصول صوتی تعلیمی سسلەردەن باشلانیر. سسلەر ایله مداوملەر تانیش ایدیلدیکدەن صوکرا همین سسلەردەن صنعی بیر صورتده کلمەلەر، کلمەلەردن جملەلەر دوزولور. بوتون کلمەلەر و هجەلەر اصولی

(آمریقا اصولی) ایسه الیفبا تعلیمینی، متعلملەری جملەلەر ایلە تانیش ایتمەدەن باشلایوب کلمەلەرە کیچیبر و کلمەلەریڭ شکلی ایلە مداوملەری تانیش ایتدیکدن صوڭرا کلمەیی هجەلەرە بولوب هجەلەریڭ هر بیری ایلە مکمل صورتدە مداوملەری تانیش ایدیر؛ مداوملەر کلمەلەر و هجەلەر ایلە تانیش اولماقلا برابر عین زماندا حرفلەر ایلەدە تانیش اولورلار. بو وجهلە مداوملەر عینی زماندا کلمەلەری دخی بوتون-بوتونە اوقوماغا آلیشیرلار. داها صوڭرا ایسە، معلم کلمەلەردەن تك-تك حرفلەر و سسلەری آییروب مداوملەرە گوستەریر و اونلاری تانیش ایدیر.

بورادان اصول صوتینیڭ غیر طبیعی-صنعی و قرائتیڭ، لسانیڭ آهنگینە اویغون بیر طرزدە، کیتمەسینە ممانعت ایدیجی اولدوغو؛ بوتون کلمەلەر و هجەلەر اصولی (آمریقا اصولی) ایسە اڭ طبیعی. کلمەلەریڭ شکلینە موافق، قرائتیڭ طبیعی و لسانیڭ آهنگینە اویغون بر حالدا گیتمەسینە یاردیم ایدیجی اولدوغو آشکار اولور.

آمریقا اصولینیڭ اڭ مثبت جهتی بودور کە اشبو اصول اوزەرە الیفبا تعلیمی یاپیلدیقدا متعلملەر کلمەیی بوتون-بوتونە اوقوماغا آلیشیرلار، اونلاریڭ قوە باصرەسی حرفلەری یان-یانا دوزەردك یوق، کلمەیی بوتون بیر حالدا گوتورمەگی ئوگرەنیرلەر بونیڭ اڭ فایدالی ثمرەسی بو دور کە متعلملەر بر اثری ویاخود حکایەیی اوقودیقدا کلمەلەری بوتون-بوتونە اوقویوب ذهن و دقتلەرینی اوقودیقلاری اثریڭ معنا و مضمونینە قادار ایشلەدیرلەر. بو اصول اوزەرە اوقومشلار بوتون کلمەیی گوتورمگە آلیشدیقدان صوڭرا بر اثری اوقودیقدا بوتون جملەیی گوتوروب اونیڭ معناسینی درك ایتمگە دەخی آلیشیرلار. آمریقا اصولی اوزەرە الیفبا تعلیمینی

آلانلار قرائت اثناسینده فکرلەرینی آیری - آیری کلمەلەرە یوق، بوتون جملەنیڭ معناسینی قبول ایتمکه صرف ایدیرلەر.

یازی درسلەرینه کلدیکده بونی دیمەلیېز که مداوملەر برنجی درسدەن باشلایاراق یازی یازماغا احتیاج حس ایدیرلەر، اوڭا گورەدە الڭ ابتداده مداوملەرە ئوگرەندیکلەری کلمەلەریڭ شکللەرینی چیزدیرماقلا اونلاریڭ بو احتیاجلارینی تأمین ایتمەك اولور: صوڭرالاردا هجەلەردەن آیریلان حرفلەر ایله تنیش ایدیلەن وقتده، معلم همین حرفلەری، نمونه اولاراق، یازی تاختاسی اوزەرینده یازیر و مداوملەر معلم طرفیندەن یازیلان حرفلەری ئوز دفترلەرینه گچیریرلەر. یازی درسلەری قرائت درسلەری ایله موازی صورتده گیدیر. حرفلەری یازماغا مداوملەریڭ اللەری آلیشدیقدان صوڭرا «اوقوماق»، «سواد»، «کتاب» کیبی کلمەلەری یازدیروب همین موضوعلارا عائد کوچوك پارچالار یازدیرماق فایدالی اولور. (بو کیبی مشغله حروفات بیتدیکدن صوڭرا یاپیلیر.)

عمومیتله بونی بیلمەلیدیر که، ایستر الیفبا تعلیمی دورینده ایستەرسه حکایەلەر قرائتینده آنا دیلی درسی، یازی و اوقومادان عبارت اولاجاقدیر: هر یازیلان شئی اوقوناجاق وهر اوقونان شئی یازیلاجاقدیر. (آشکاردیر که یازیلان شئیلەر بالاجا اولاجاقدیر). مداوملەر بر قادار اوقو و یازی‌یا آلیشدیقدان صوڭرا اونلارا معیشتمزده الزم اولان شئیلەری یازماق اصولینی ئوگرتمەك ایجاب ایدەر، یعنی قبض، مضبطه، عریضه، مکتوب کیبی ایش کاغذلارینیڭ نه کیبی یازیلماسی قاعداسینی اونلارە ئوگرەتمەلیدیر.

III

غزته مشغلهسی.

سوادسیزلاری غزته دیکلهمگه، آز سوادلیلاری ایسه غزته اوقوماغا آلیشدیرماق، اونلاری غزته ایله علاقهلندیرمك سواد مکتبی معلمینیك بیرینجی وظیفهلهریندهندیر.

غزته اوزهره مشغلهنیك اوچ دورهسینی قید ایتمك لازم گهلیر:

۱ ـ مداوملهر، الیفبا ئوگرهنمهگی بیتیرمهدیکلهریندهن، غزته اوقویا بیلمهیورلار.

بورادا معلم، مداوملهرده مراق اویادیجی مقاله و خبرلهری سسلی و آڭلادیشلی اوقویور، مداوملهر ایسه دیڭلهیورلار. اوقودیغی مقاله ویا خبرلهر خصوصیندا معلم مداوملهره ایضاحات ویریر و ایضاحات آراسیندا اونلار ایله مذاکرهیه گیریشیر.

غزتهلهردهن تورکجه «قوممونیست» و «کندچی» غزتهلهرینی گهتوروب مذکور غزتهلهریك آدلاریندان باشلایاراق اونلاریك نه روحدا و کیملهریك منافعی اوغوریندا چالیشدیقلارینی بیان ایتمهکله برابر، معلم همین غزتهلهریك مندرجاتینی آیری ـ آیری شعبهلهره آییرالدیغینی وهر شعبهنیك نهدهن بحث ایتدیگینی مداوملاره بیلدیریر و غزته صحیفهلهریندهده عیانی بر صورتده گوستهریر.

غزتهیی اوقودیغی اثنادا راست گلهن چتین کلمهلهریك معناسینی مداوملهره آڭلاتماق لازمدیر. عین زماندا مداوملهره معلوم اولان کلمهلهری، حرفلهری و رقملهری غزتهده تاپوب اونلاری مداوملهره اوقوتماق فایدادان خالی دهگلدیر.

۲ ـ مداوملهر حروفات تعلیمی بیتدیکدهن صوڭرا، اوقویا بیلیرلهر بورادا غزته مشغلهسی بو قاعده اوزهره یاپیلیر.

۱ آ ـ غزته‌ده درج ایدیلمیش آیری بیچیمده سرلوحه‌له‌ری معلمیڭ تکلیفی ایله، مداومه‌له‌رده‌ن بر قاچی اوقویور و صوڭرا همین سرلوحه‌لاری مداوملەر دفترلەرینده یازیرلار.

ب ـ غزته‌ده یه‌راشمش گوده‌ك مقاله‌نیڭ مندرجاتی اطرافیندا معلم قاباقچا مداوملەر ایله مصاحبه یاپوب همین مقاله‌نیڭ نه‌ده‌ن بحث ایتدیگینی مداوملەرە آڭلاندیقدان صوڭرا مداوماەر مقاله‌یی اوقویورلار. مصاحبه اثناسیندا معلم مقاله‌ده راست گله‌ن چتین کلمه‌له‌ریڭ معناسینی مداوملەرە مکمل صورتده آڭلادیر. اوقونماق ایچون سه‌چیلمیش مقاله غزته‌نیڭ فعله و کند حیاتینا عائد قسمینده‌ن اولمالی‌دیر که مداوملەر مراقلانسینلار.

ت ـ غزته‌نیڭ مختلف قسمله‌ری (شعبه‌له‌ری) ایله مداوملەری تانیش ایدوب هر بر قسمیڭ وظیفه‌سینی مداوملەرە آڭلاتماق لازم‌دیر.

ث ـ اوقودیقلاری گوده‌ك مقاله‌نیڭ قونسپه‌قتینی مداوملەر، معلمیڭ گوسته‌رمه‌سیله، ترتیب ایدیرلەر.

ج ـ غزته‌ده درج ایدیلمیش اولان حکومت امرلەرینی مداوملەر اوقویورلار و اشبو امرلەر اطرافیندا معلم اونلار ایله مصاحبه‌ده بولنور. معلومات ایچین مداوملەر غزته‌دن ماتەریال توپلایوب ألده ایدیرلەر. غزته قرائتی اثناسیندا راست گله‌ن چتین کلمه‌له‌ریڭ معنالاری مداوملەر طرفینده‌ن باشقا بر دفترچه‌ده ترتیب اوزره یازیلیر.

ح ـ اوقونموش مقاله‌له‌ریڭ تعقیب ایتدیگی مسئله‌له‌رە عائد مداوملەر حاضرلایوب درس اثناسیندا اوقویولار.

۳ ـ سواد مکتبینده تدریسیڭ آخر زمانلارینده مداوملەری غزته ایشینده اشتراك ایتمه‌گه آلیشدیرمالی‌دیر. مداوملەر ئوزله‌ری

کوچوك مقاله‌لەر ، خبرلەر یازیرلار و معلم بونلاری نظردەن
کیچیروب یا‌گلیشلارینی دوزه‌لتمه‌کله یارار برشکله سالیر. سوگرا
ایشبو یازیلمیش مقاله و خبرلەردەن دیوار غزته‌سی ترتیب ایدیلوب
مکتبیك کورکەملی بەرینده دیوارا آسیلیر.

لابوراتار اصولی و میس پارق هەرست حقینده بر ایکی تاریخی سوز

جبار افندی زاده (شته‌ینه‌ووز) دان ترجمه

چوقدان بەری معلملیك عالمی صنف اصولی ایله تدریساتیك
آغیرلیغینی حس ایتمیشدی. بو سیستەم چوقداندیر که زمانیك
احتیاجلارینی تطمین ایده‌میوردی. انقلابیك تأسس ایتدیکی
دوره قادار کیئچن زمان ظرفینده ایلەری کەلەن معلم پەداغوقلار
یکی یوللار آرایاراق چوجوق قلوبلارینا، مکتب قولونی
(مستملکه) لارینا، معارف اوجاقلارینا، چوجوق باغچه و
میدانجقلارینا قادار گیده‌بیلمشلەردی. بورالاردا معلملەر مکتبیك
ویرەمەدیکی شیلەردن یعنی حیات و شرائط ایچین لازم گلن
شکاللەری آرارو چوق زمان‌دا بولورلاردی. چوجوقلاریك
سربست غروپلاشمالاری، تربیه و تدریسیك فردیلەشمەسی
(individualisation) مکتبدە دەگل. قولونیلاردا اؤلەردە و
قلوبلاردا ممکندی.

فقط ایلەری کەلەن معارف خادملەری سایەسنده مکتبیك
داهادا بوش اولدیغی آ‌گلاشیلدی. قدیم عنعنەلەرلە، اسکی و مردم
(Отживиший) شکللەر ایچینده أزیلەن مکتب آرتیق منجیسنی
بکلەیوردی. پەداغوژی عالمی بو منجیدەن یکی و ناشنیدە

فکرلەر، یڭی و طمطراقلی شعار دەگل ، بالگیز بر شی طلب ایدیوردی: اسکی مکتبیڭ بوتون آقسەسوارینی، اسکی و یڭی ـ اولو و دیری ـ بوتون عینیاتینی ، بوتون موجودی قوللاناراق یڭی بر شکل، یڭی برشی یاراتماق قدرتی .

روسیەدە انقلاب اولدی و بیر ضربه ایله اسکی مکتبیدە دەویردی . بیقلان بو بنانیڭ خرابەزاری اوزەرینده یڭی مکتبی قورماق ایستەدیك . فقط آڭلاشیلدی که یڭی مکتب عینی اسکی معلملەر، عینی کهنەلەر، عینی چوروك مواد ایله ، دیکیلەرك چوبلکه (زبیل قابینا) آتیلمیش اولان او مواد ایله قورولاجاق. یڭیدەن دوزەلتمکه باشلادیق . یاواش و سسسیز آدیملارلا ، بوتون لوازمی سچەرەك، برینه دیگرلەرینی قویامیاجاغمیز قونلاریك ممکن مرتبه أیلەرینی آییراراق ایلەریلەمکدەیز . غیر ممکینی نظردە و حسابدا دوتماق ، صبرسیزلغیڭ أوگونی آلماق لازم گلدی . یوکسك حاضرلقلی ایشچیلەریمز یوقسا، داها آز قیمتلی ایشچیلەرله کفایتلەنمك، أیی مکتب بنالارمز یوقسا ، معین وقته قادار فنا بنالاردا ایشلەمك ، حفظالصحەیه اویغون مکتب اشیاسی یوقسا ألدە اولانلاری دوزەلدوب ایشلتمك درس کتابلاری یوقسا کتابسیز اوگرەنمك چارالارینی آرادق. چونکه آیاغمیزی یورغانمزا گورە اوزاتمالی‌یز . شیمدیکی ساعتدە کچید دورەسندیز . صاغلام اساسلار اوزەرینه قورولمیش حقیقی یڭی مکتب دوغماقدادیر .

یڭی مکتبیڭ غایه و مقصدی قطعی و آشکار صورەتدە تعیین أیدیلمك اوزەرەدیر . معارف حیاتینیڭ صوڭ انقلابی ایچیندەن مکتبیڭ هم غایەسی، هم یڭی اصوللاری و هم تشکیلات پروغراملاری میدانا چیقمشدیر . و آڭلاشیلمیشدیر که بونلار ایچین، یوصونلانمیش اولان صنف سیستەمی آرتیق دار گلیور .

صنف سیستەمینك محوینه و مکتبنك تماماً یگیدەن تاسیسنه
سبب و سائق اولان سیستەم (**ئەلەناپارق هەرست**) یك **دالتون**
لاباراتـور پلانی (The Dalton laboratory Plan) بالخاصه
صنف سیستەمینی الغا ایتدیکی ایچین معاصر صایلماقدا و هر کسی
أسیر ایدیجی بر قوتەمالك کورونمکدەدیر. بو پلان هم سادە،
هەمدە هر مکتبه قابل تطبیقدیر؛ اسکی عنعنەلەردن خالی،
ماضینیك هر دورلو اقتضاسندەن مبرادیر.

بر گون ئەلەناپارق هەرستیك اختیار بر اقرباسی، کندی
یگنینیك بو قادار شهرت قازانماسینا، قونفەرانسلار ویرمك ایچین
لوندرەلەرە دعوت ائدیلمەسینه کتاب محرردسی اولاراق تانینماسینا
سبب نەدیر دیە مراق ایدەر. اوگا لاباراتور پلانینك ماهیتنی
آگلاتیرلار. سویلەنەن شیلەری دقتلە دیگلەدیکدەن صوگرا
اوموزلارینی صاللار و حیرتلە صورار: «آنجاق بو قادارمی؟
و، آجانم، دیر، بو چوق بسیط بیر ایش! هر کس بوگا
بگزەر بر شی دوشونه بیلیر...» و بو ایشلەریك کندی مراقینی
تطمین ایدەمەدیکینی گوستەرمك ایچین علاوه ایدەر: خایر بن
بەلەنایی داها زیادە شایان دقت ایشلەر وجودە گتیرمکە مستعدە
ظن ایدردیم» حقیقتاً پارق هەرستیك پلانی چوق بسیطدیر.
فقط اوندان اول بو جرائتکار فکر، هر هانکی معاصر بر
مکتب شرائطی داخلیندا یگی قورولوش، یگی مکتب
حیاتینی تأسیس ایتمك فکری کیمسەنیك قافاسینا کیرەمەمیشدی.
گرچه ایلەری گەلەن بعض مکتبلەردە تجربه و تطبیقات مکتبلەرندە
صنف اصولینیك الغاسینا و اونیك یەرینه قلوب ایشلەری و یا سائر
اوصافدا مساعی اقامه تشبثلەر اولمشدی و واردیر. اما بو تشبثلەر
عموم مکتبلەرە و بالخاصه خلق مکتبلرینه نفوذ ایدەمەمشدی
ئەلەناپارق هەرست گوستردی که علی‌العاده بر مکتب وسط دەرجەدە کی
معلمیله تکلیف اولنان بورەفورمایه بو اصلاحاتا قورقماپاراق باشلایا

بیلیر. بو اصلاحاتنیڭ اجرا و تجربه‌سینه آمه‌ریقادا ده گل، انگلتره‌ده
خصوصیله لوندره‌ده پارق هه‌رستنیڭ معاونله‌ری (Последователи)
موفق اولمیشلار. پارق هه‌رست یڭی اصول و تشکیلاتنی تطبیق
ایچین کندی وطنینده انگلتره‌ده‌ن آرتیق مانعه‌له‌ره، انگله
اوغرامیشدی اونیڭ اثری، (Education On the Dalton Plan)
«دالتون پلانیله تربیه» نیویورقده ده گل، لوندره‌ده باصیلدی. اونیڭ
فکرله‌رنی نشر و تعمیم (propogande) ایچین دالتون جمعیتی
(The Daltan Association) نیویورقده‌، گل، لوندره‌ده میدانا گلدی.
پلان بیر چوق ابتدائی و تالی شهر مکتبله‌رینه نیویورقده ده گل،
لوندره‌ده تطبیق اولوندی. قونفه‌رانسلار اجتماعلار لوندره‌ده تشکیل
ایدیلدی... پلان آنجاق شیمدی، انگلتره‌ده شایع اولدیغدان
صوڭرا آمیریقادا داها زیاده عمومیله‌شمیش حساب ایدیله‌بیلیر.

بو ایش، کندی مملکتینده موفقیتسزلیك، ماریا موتته‌صوری‌نیڭ‌ده
باشینا گلمشدی. کندی وطنی اولان ایتالیا اونی تقدیر ایتمه‌ده‌ن
اونیڭ فکره‌ری و اصولی باشقا مملکتله‌رده حرارتلی عکسله‌ر
اویاندیرمیش بالخاصه انگلتره و آمه‌ریقادا بویوك بر قیمت
قازانمیشدی. معلوم اولدیغی اوزه‌ره بو مشهور دوقتور موته‌صوری‌یی
ایتالیادادا دیڭله‌ینله‌ریڭ چوغی انگلیزله‌ر و آمه‌ریقالیلار ایدی. بونیڭ
ایچیندیر که موته‌صوری آمه‌ریقا و انگلتره‌یه متعدد سیاحتله‌ر
یاپمش، اورالاردا قورصلار دوزه‌لتمیش، چوجوق‌أوله‌ری و باغچالاری
تأسیس ایتمش نمونه و تجربه ایشله‌ری گوستره‌مشدی یڭی و اسکی
پیغمبرله‌ریڭ مقدراتی بر معتاد بوله‌دیر. اونلار کندی وطنله‌رینده
وجوده گلیر، غربتده انکشاف و اعتلا ایده‌ر و نهایت کندی
وطنله‌رینده‌ده تانینماق ایچین باشلارینده شرف و شهرت چلنکی
اولدیغی حالده عودت ایده‌رله‌ر.

لابارانور پلانینیڭ تطبیعی تجربه‌له‌رینی ئه‌له‌ناپارق هه‌رست ۱۹۰۵ ینجی سنه‌ده اجرا ایتمشدیر. اوزمان پارق هه‌رست آمه‌ریقانیڭ بر کوی مکتبنده، بر درسخانه‌لی و طلبه‌له‌ری یاش و معلومات اعتباریله ۸ صنفه آیریلمیش اولان بیر مکتبده معلمه صفتیله چالیشیوردی. کندیسی بر صنفاه مشغول ایکه‌ن دیگر غروپلاری اشغال ایتمك ایچین بر اصول دوشونمك، ایجاد ایتمك لازمدی. آمه‌ریقالی خانم آتیده‌کی اصوله مراجت ایتدی. درسخانه‌یی (اولجه بوبوك و اسکی بر آنبارمیش) درس کوشه‌له‌رینه بوله‌رەك هر کوشه‌یی کندینه تخصیص ایدیلن درسه لزوملی اشیا ایله تجهیز ایتدی. بوبوك چوجوقلار کندیسنه و کوچوکله‌ره یاردیم ایده‌رله‌ردی. بو صورتله ۸ صنفی بیرده‌ن آز چوق موفقیتله اداره ایده‌بیایردی.

رق هه‌رست بالاخره مکتب تعلیماتجیسی صفتیله یڭکی مشکلاته اوغرایور، چاره آراشدیریور و هیچ بر صورتله، اونی تماماً تطمین ایده‌بیله‌جك بر یول بولامیوردی. لابارانور پلانی گاه بر مکتبده، گاه دیگرینده قسماً تطبیق اولنیوردی. فقط اونیڭ اصل شکل و غایه‌سی یعنی درس جدولینیڭ (Time table) الغاسی، درس و مشغولیتله‌ری چوجوقلار طرفندن سربستجه انتخابی و پروغرامیڭ شخصیله‌شمه‌سی مسئله‌سی بر مکتبده و ایالك تجربه‌ده‌ن اون سنه صوڭرا تطبیق اولونابیلدی.

چوجوغیڭ آزاده‌لیکی ایچین یڭکی یوللار آرارکن پارق هه‌رست موتەصوری اصولینی‌دا تدقیق ایدیور و درحال موته‌صوری‌نیڭ معاقب و معاونی اولیور. ۱۹۱۴ ینجی سنه‌ده موته‌صوری ایله برابر چالیشماق و اونیڭ موسسه‌له‌ریله داها یاقیندان آشنا اولماق اوزه‌ره پارق هه‌رست ایتالیایا کیده‌ر. اوراداڭ وطنه عودتندن

صوڭرا ایتالیا دوقتورینیڭ آسیستانی صفتیله اولاراق لیفورنیادا و صوڭرا بوتون آمەریقادا موتەصوری مؤسسەلەرینیڭ رەبرلیکنی عهدەسینە آلیر و موتەصورینیڭ تعیین و توصیەسیلە بەداغوژی قورصلاری سیمنارلار . . . تأسیس ایدیر.

پارق هەرست یڭ کندی اعترافینە گورە موتەصوری اوڭا مکتب اصلاحتی ساحەسیندە تجربانتدا بولنماق فکرینی ویرمشدیر. بوراده قید ایدەلیم کە انگلترە و آمەریقادا موتە صوری اصولی بر طرفدەن چوجوغا گنیش حریت ویرەن، اونیڭ کندی تشبث و فعالیتنی آرتیران بر اصول صفتندە قبول ایدلمیش اولوب دیگر طرفدەن، آلمانیادا و قسماً روسیەدا اولدیغی کیبی صنعی برشی، «چوجوق روحینیڭ تربیە و تعلمی سیستەمی» کیبی برشی اولاراق آڭلاشیلمیشدیر. بو کیفیت شیمدی، مسئلەیە یاناشما اعتیادی ایلە قاراقتەریستیك دە کلمی؟

هر بر اصول یارادیجیسینڭ و او اصول قصورسیز اولاراق توسل ایدەنلەریڭ، اونی اولا کندلەریندە و صوڭرا چوجوقلاردا تجربەیە چالیشانلاریڭ اللەریندە أیدیر. بیری دیگرینڭ اصولینی قبول ایتمك ایچین اونی تمأماً هضم ایتمك و او اصولیڭ تماماً بنمسەندیکنی حس ایتمك، داها باشقا دورلو برتعبیر ایلە او اصولیڭ قبول ایدەنیڭ شخصیتندەن بر پارچا اولدیغنا قانع اولماق لازم. آنجاق بو شرط ایلە او اصول گوزەل مثبت و دە گەرلی اولابیلیر.

پارقهەرست پلانینی دوزوب قوشاراق و ساحە تطبیقە کچیربرەرەك ۱۰ یاشندان بوقاری اولان چوجوقلارا موتە صوری‌نیڭ کندی صنفندە ویردیکی حریتی، کندی مشغولیتنی انتخاب ایتمك حریتنی و کندی ایش و حرکتندن مسئول اولماق اساسینی ویرمكە چالیشمشدی. پارقهەرست ایتالیا دوقتورینیڭ نسبتە میندە، مختلف

غروپلاریك بیری بیری اوزەرینه تاثیری و معاونتی شکلینده اجتماعی حسلەری اویاندیران دقیقەلاریك بولندیغنی قید ایتمکله برابر اوسیتەمده دیگر بر خصوصیتده گورمکده‌دیر. اودا چوجوقلاریك کندیلەرینه ویریلەن مسئلەرله شعورلی برصورتده علاقەدار اولمالاری، اومسئلەریك نتیجه‌لەرینی آجیقجا آگلامالاریدیر. بوده چوجوغیك محیط کوروشونی کنیشلەتیر و اونیك حس علاقەسینی دەرینلەشدیریر. ایتالیان سیستەمینده کوردیکی بو اساسی دقیقەلەری پارقهەرست کندی لاباراتور پلانیندا حیاته کتیرمکه چالیشیر.

پارقهەرست مونتەصوریئیك آسیستانی صفتیله اوچ سنه قادار چالیشدقدان صوگرا کندیسنی مستقل تدقیقجی فعالیت ایچین کافی درجه‌ده اولغون، پخته عد ایدییور.

اونی بالخاصه شو اساس فکر اوزەرینده کوروروز. مکتب اجتماعی بر شرکتدر. ۱۹۱۸ ینجی سنەده وظیفەسیندەن استعفا ایدەرەك پروفسور اوشی (Оши) نیك حمایەسی آلتیندا یکی تجرباتا و کندی تجربه‌لەرینی استکماله مباشرت ایدییور.

ئەلەنا پارقهەرست کندی لاباراتور پلانینی کوی مکتبینده اجرا ایتدیکی تجربەدەن اون بش سنه صوگرا، آنجاق ۱۹۱۹ نجی سنەده بیر میستەر قرەبن (Mrs Crune) سایەسینده اوز اصولینی تمامی تمامنه بیر چوق مکتبنده میدانا قویماغا موفق اولور. بالخاصه بو بدبخت چوجوقلارا یکی پلانیك ویردیکی سربست مساعی ذوقینیك و فضیلتیك طاندیراماسی اساسی مکتب موسسەرنی چوق علاقەلندیردی. بو ایلك موفقیت منشیلەری قانادلاندیرییورو (میستەرس قرەبن) یك اصراری ایله متعاقب ۱۹۲۰ ینجی بیلده همین پلان اونیك خصوصی و طنی اولان دالتون (ماسسا چوسەس – Macca

чуcec شنانی) شهرینده اوغلان و قیزلاربك بیرلیکده اوقودوقلاری بیر مکتبده تطبیق ایدیلیر .

پارقهه‌رستیك باشلادیغی بو ایش، بلکه‌ده، اودار و متواضع چارچوادەن خارجه چیقمازدی، فقط لوندرەدەن اوراپا، لوندرەجه آزچوق تانتمیش بیر پەداغوق اولان میس بەل رەننی (Mis Bel Renni) — (Belle Rennie) نیك گلمەسی‌ایشی بوتون ده گیشدیردی. میس رەننی یڭی اصوله بویوك بر مراق و علاقه کوستردیکدەن صوڭرا لوندرەیه عودتینده (Taimis) تایمیس یك علاوەسینه بیر مقاله یازدی. بو صورتله لاباراتور پلانی حقینده ایلك معلومات انگلترەدە آنجاق ۱۹۲۰ ینجی سنەنیك یاریسندا میدانا چیقمیش اولدی.

میس‌رەننی نیك ویردیکی معلومات چوق جانلی‌عکسلەر اویاندیردی، میس مختلف پەداغوقلاردان، پلانیك ماهیتی و اونیك طرز تطبیقی حقینده داها مفص معلومات ویریلمەسی رجاسیله ۴۰۰ دەن فصله مکتوب آلدی. ایکینجی درجه‌لی بیر مکتبیك (Streotham County Secondary School) مدیرەسی اولان میس باسەن درحال مذکور پلانی کندی مکتبینده تطبیقه تشبث ایتدی. همان میس باسەن ۱۹۲۰ ینجی‌سنەنیك آغستوسیندا انگلیز جمعتنده (Britich Associationn) پارقهه‌رست طرفیندن ایجاد ایدیلەرەك ایلیك کندی شهری اولان (دالتون) ده تطبیق اولونان و بو مناسبله کندی طرفیندن دالتون لاباراتور پلانی (The Dalton Laboratory Plan) آدلاندیریلان یڭی اصولیك کندی مکتبینده تطبیقی نتیجەلەری حقینده قونفرانس ویردی.

لاباراتور پلانینیك تاریخچه عائد صوڭ تفرعاته کچمەدەن بزیم ایچین درس اولان (поучительный) بیر جهت اوزەرینده دورماق ایستەریز. بودا انگلیز معلملەرینده‌کی دائمی و بویوك اجتماعیت احتیاج و آرزوسیدر. کرەك پەداغوزی فکرلەرینك

تدقیق و نشری ایچین، گرك معلملیکیلك اسکی منافعنی قوروماق ایچین تشکیل ایدیلەن بر سوری اتفاق، جمعیت و هیئتلەرنیك وجودی بو خصوصدا شهادت ایدەر. (لوندره معملکتینیك ٦ سنه چوجوقلارلا مشغول اولان معلمەرنیك درجەلەرینیك ایندیرلمەسی و معاشلارنیك آزالماسی... اوزەرینه چیقاردیغی پروتستویی خاطرلاماق کافیدیر).

بو یڭگی پلانا مراق اویانیر اویانماز لوندرەدە بو ایشه عائد جمعیت میدانا گلدی: دالتون جمعیتی (*) (The dalton Association) جمعیتك باشیندائەلەنا پارق هەرستنك ریاستی آلتندا اولان بر شورا بولونیور و همان شورایا یوخاریدا آدلاری گیچن و یڭگی دورنك مبشرلەری صاییلان میس باسسەت و میس رەتتیدە داخلدیر.

جمعیتك مقصد و غایەسی، چوجوقلارنك کندی کندنی تربیەسی (**) ساحەسیندەکی عمومی تجربات زمینی اوزەرندە، معلمەری بیری بیریله یاقینلاشدیرماقدیر. جمعیت لابوراتور پلانینیك تدقیق و تعمیقی ایله، تنقید و تصحیحی ایله و بو یڭگی فکرنیك نشر و تعلیمی ایله مشغول اولماقدادر. دالتون جمعیتی گرەك لوندرەدە و گرەك دیگر شهرلەردە قونفەرانسلار و معروضەلار ترتیب ایدییور، بو مسئله اوزەرینه کتابلار، رسالەلەر اوراق و خاطرات طبع و نشر ایدییور؛ خلاصه شایان دقت بر مناسبتله انگلترەدە اك أبی زمره معلمینیك دقت و علاقەسینی مسئله اوزەرینه جلب ایدییور. یڭگی پلانی تطبیق ایدەن مکتبلەرله صیقی علاقەدە بولنیور. ایستاتسقیلەرینی تثبیت ایدییور.

بویلەجه، گوریبورزکه، دالتون لاباراتور پلانی اوچ سنه ظرفندە انگلترەدە مهم کوکلەرصالمیشدیر. پلان بالخاصه لوندرەنیك

(*) جمعیتك ادارەسی London J. VV. 7 Corvall Cardens 35
Hon. Sec, Miss Rennie.

(**) روسجاسی Самовоспитание, فرانسزجاسی Auto-education در.

شهر مکتبله‌رینده (The County Council Schools) و مکتبله‌ری تأسیس اعتباریله بر درجه داها یکی اولان شمالی انکلتره‌ده تعمم ایتمیشدیر. جنوبده ایسه اسکی مکتبله‌ر، اوزون سنه‌له‌ردەن قالما عنعنه‌له‌ریله وتزلزله اوغراماسی مشکل اولان محافظه کارلیقلاریله جذری مکتب ره‌فورماسینا سقولاستیك صنف اصولینی، ده‌نیله‌بیلر که مع المسار، صنفله‌ریله بیر لکده امحا ایده‌ن اصلاحاتا غیر مساعد بر زمین تشکیل ایتمکده‌درله‌ر. لاباراتور پلانی بعضی عسکری مکتبله‌ره‌ده تطبیق ایدلمیشدیر. ۴ و یا ۵ یاشلارینداکی چوجوقلارا سواد و حساب او کره‌ته‌ن برطاقیم چوجوق مکتبله‌رینده (Infants Schouls) ده آز و یا چوق تعدیلات ایله پلان یاشاماقدادیر.

پارقهه‌رست، کندی پلانینیك انکلتره‌ده‌کی بویوك موفقیتینی «بوممکتده اقلیمیك یکی فکرله‌ره مساعد اولماسیله» و بیرده انکلیز مکتبله‌رینیك آمیریقایا نظراً متجانس (چوجوقلاری برملتده‌ن) بولینماسیله ایضاح ایدیور. (*)

پارقهه‌رست آمه‌ریقان مکتبنده ایکن ۱۵ مختلف ملت چوجوغیندان متشکل بر صنفده مشغول اولورمیش! بو ایسه مکتبده آکلاشماسی و معلم ایله طلبه آراسینداکی رابطه‌یی مهم بر صورتده مشکلله‌شدیرر.

ئه‌له‌نا پارقهه‌رست لاباراتور اصولینی تطبیق ایده‌ن انکلیز مکتبله‌ریله علاقه‌یی کسمه‌یور. متعدد دفعه‌له‌ر لوندره‌یی زیارت ایدیور. مکتبله‌رده بولنیور. بو صوك زمانلاردا انکلتره مکتبنده گوردیکله‌رینه دائر بر کتاب نشر ایتمشدیر.

(*) پارقهه‌رست طرفیندن احزیران ۱۹۲۲ تاریخینده لوندره‌ده ویرلن قونفه‌رانس.

لاباراتور پلانی اوزه‌رینه دعوت ایدیله‌ن قونفه‌رانسلاردان ایکی صوگنجیسینی ذکر ایتمه‌لی. ۱۹۳۲ نجی سنه‌نیك ۲۹ تموزیندن ۷ آغستوسینا قادار دوام ایدن (بریستون) قونفه‌رانسینی بوراده قید ایده‌جکیم.

بو قونفه‌رانسدا ۱۰ نطق و یا معروضه سویله‌نمیشدیر. بو معروضه‌له‌ردن بعضیله‌رینی مدیرله‌ر، بعضیله‌رینی ایسه، اصولی عملی صورتده تجربه ایده‌ن مختلف درسله‌ر معلمله‌ری اوقومیشلار. پلانیك تجربه‌له‌ری یالیکز ۸۰ طلبه‌سی اولان کوچوك مکتبله‌رده‌ده (Felixrtovv Clifton dovvn) و مثلا، ۴۵۰ طلبه‌یه مساعد ایکن ۶۰۰ طلبه‌سی اولان بویوك مکتبله‌رده Streatham County Secondary School گیبی) اجرا ایدیلمشدیر. معروضه‌له‌ر مختلف تیپده مکتبله‌رده، مثلا ابتدائی مکتبله‌رده، اورتا مکتبله‌رده، اوغلان و قیز مکتبله‌رینه مختلف مکتبله‌رده و حتی بیر یهودی مکتبینه (VVestminster Jevvish School) ده تماس ایتدکله‌رینه گوره پك زیاده دقته‌لایقدی. تاریخ، جغرافیا، آنادیلی، اجنبی دیلله‌ری، ریاضیات، فیزیك، کیمیا، حفظ‌الصحه درسله‌رینیك معلمله‌ری کندی پروغراملارینی یکی پلان اوزه‌رینه ترتیب ایتمیشله‌ر. تجربه‌نیك گوزه‌ل نیتجه‌له‌رینی گوروب تصدیق ایده‌ن قونفرانس پلانیك ده‌رینله‌شدیرلمه‌سینه و داها چوق مکتبله‌رده تعمیم ایدلمه‌سینه قرار ویرمشدیر.

۱۹۲۳ نجی سنه‌نیك نیسانیندا، لاباراتور اصولیله چالیشان اورتا مکتبله‌ریك قونفه‌رانسی اولمیشدیر. بو قونفرانسدا مشهور پروفسور نان (Nunn) معروضه‌ده بولناراق دالتون پلانینیك روحی أساسلارینی ایضاح ایتمش. (Streutham مکتبیندن) مسته‌ر قریس (Cris) علوم طبیعیه‌نیك لاباراتور اصولیله تدریسندن بحث ایله‌میش تایمص

اوزه‌رینده کینفسنون دان مسته‌ر دین (Dean) «مکتب مدیری نقطهٔ نظرینده‌ن لاباراتور اصولی» حقینده سویله‌مشدیر. الخ بو قونفه‌رانسیك‌دا تیجه‌له‌ری آیری کتابچالار حالیندا طبع ایدیلمشدیر.

دالتون لابوراتور پلانی حتی ژاپونیادادا تانیلمشدیر. په‌داغوژیدا أڭ زیاده ایله‌ری گلن جریانلارلا آشنا اولماق مقصدیله اسکی و یکّی دونیانیڭ همان بوتون مملکتله‌رینی صولك اوچ سنه ظرفنده گزمیش اولان ژاپون په‌داغوژی قومیسیونی، دقتنی نیویورقده پارق‌هه‌رست طرفیندن تاسیس ایدیلمش اولان و بلاواسطه کندی طرفیندن اداره اولنان چوجوق مکتبی (Childrens univesity School) اوزه‌رینده دوردیردی. رایونلار بو مکتبی «معاصر په‌داغوژی عالمینه قمیتلی برودیمه» (1) دییه قیدوتوصیف ایتمشله‌ردیر. لاباراتور پلانی اوچ سنه‌لیك سیاحتله‌ری أثناسندا گوردکله‌ری شیله‌رینڭ أڭ مراقلیسی و أڭ شایان دقتی اولدیغی‌دا علاوه ایتمشله‌ر. بو پلانی کندی مللته‌رینه تانتماق و بنمسه‌تمك ایچین ژاپون په‌داغوژی قومیسیونی پاق‌رهه‌رستیڭ هنوز طبع ایدلمش اولان «دالتون پلانی ایله تربیه» (Education on the Dalton Plan) آدلی کتابنی ژاپونجایا ترجمه‌یه قرار ویرمشدیر.

یکّی پلان حقینده‌کی معلومات تدریجاً باشقا مملکتله‌رده‌ده نفوذ و انتشار ایدییور. روسیه‌ده ن. ق. قروپسقایا، فردی و اجتماعی اراده‌سی قوتلی، متشبث و فعال انسانلار یتشدیرمکه چالیشان بزم سربست مکتبمیز ایچین یکّی پلانیڭ بویوك اهمیتنی تقدیر ایتدی. اونیڭ په‌داغوژی‌داکی صلاحیتینه استناد ایده‌ن پلان بوتون روسیه‌ده (و شورالار مملکته‌رینده) سرعتله تعمم ایتمکده‌دیر.

---

(1) Ценный вклад в современную педагогическую мысль

آذربایجانده مکتبلری

باکو دارالمعلماتی-چوجوقلاری تحری قابینه‌سی

(مقصد و غایه‌سی - قورولوشو - تجربه و مشاهده‌له‌ریندن-نتیجه‌له‌ر و گله‌جه‌ك ایشله‌ر)

یازانی: **موساخانلی**

I

یه‌کی پداغوژی دیسسیپلینه‌لری، تدریس و تعلیم و تربیه ایشله‌رینی چوجوقلاریك کندی فعالیتله‌ری و یارادیجیلیغلاری اوزه‌رینده محکمله‌تیبور.

زحمت مکتبینده چالیشما اصوللاری، تدریس ایشله‌رینیك یه‌کی سیستمه‌له‌ره باغلانیلماسی، بوقاریدا گوسته‌ردیگمیز تربیه دستوریندن ایله‌ری گه‌لیبور. بوگون پداغوژی-مه‌تودیق ادبیاتمیزیك اك یه‌کی و اك مهم پروبله‌مله‌ری صیراسیندا گچه‌ن «لاباراتور-دالتون پلان» «قومپله‌قس» و «زحمت - آقتیو تدریس» کیبی سیستمه‌له‌ر بونا شاهددیرله‌ر.

چوجوقلاریك معلوماتینی کندی ملکه‌وشعور قوه‌لریله عضوی بر باغلا علاقه‌لندیرمه‌ك اونلاریك دینامیق وضعیتنی تامین ایده‌ن اونی هر طرفدن سربست فعال بوراقان. تدقیق و تحری، معاینه و مقایسه، تنقید و تحلیل کیبی اوگره‌نمه و آراشدیرما قابلیتله‌رینی تکمیل ایده‌ن بو سیستم و مه‌تودلاریك اساس و ئوزو و تدقیق ایدیله‌جه‌ك اولورسا تربیه موضوعه‌نیك چوجوق مقصدیك چوجوق، اوبژه‌قتیك چوجوق اولدوغو بوتون آچیقلیغی

ایله میدانا چیقاجاقدیر. بو ایستەر تربیه ایستەر تعلیم عالمینده یەڭی صفحە، یەڭی بیر غایه وجوده گەتیریور: **صنعتمیزده موفق و اوستون اولماق ایچین موضوعمیزی هر طرفدەن اوگرەنەلیم.**

بو غایەدیرکه سونوك و پس‌زنده حالیندا قالان چوجوق روحیاتینی انکشاف ایتدیریور، چوجوقلاری اوگرەنمەیی، اونلارىڭ بدنی و روحی قابلیتلەرینی نظرده دوتمایی ایلەری آتیور. بوتون بو آراشدیرما و اوگرەنمە ایچین چوجوق روحیاتی دار و گوچوك گەلیور، چوجوقلاری هر طرفدەن اوگرەنەن یەڭی بیر علم میدانه چیقیور: پەدالوژی.

صوڭ زامانلار ایچین بیاه یەڭی و رشیم حالیندا اولان بو علم هله XX ـ ینجی عصرىڭ ابتدالارندا چوجوق روحیاتی ایله بیرلیکدە تدقیق ایدیلیوردی.

بو، او زمانلار تدقیق ایتدیگی موضوع اعتباریله اوندان آیریلمایوردی. پەدالوژینیڭ بویومەسی و گنیشلەمەسی روحیات و تربیه ساحەسینه ماتەریالیست نقطه نظرلەر گیردیگی صیرادان باشلار. عصریمیزىڭ تربیەچیلەریندەن بلونسکی (Блонский) یه گوره پەدالوژی چوجوق بویومەسینیڭ وياش دورلەرینیڭ خصوصیتنی گوستەردن علم دیه تعریف ایدیلیور.

بورادا تدقیق ساحەسینیڭ هم بدنی همده روحی اولماسی ـ شبهەسیزکه ـ آشکاردیر.

زیرا معین بیر انکشاف و بویومه (Рост и развития) حادثەلەرینه معروض قالان چوجوغىڭ یالیگیز بدنی قورولوشو دەگیل، بونیگلا موازی اولاراق روحی ملکەلەریده (بورادا ایشلەتدیگمیز روحی کلمەسی اسکی سقولاستیق معناسیندا آڭلاشیلماسین)

بویوموش اولور. بو علم کندی موضوعو، کندی غایەسی، کندی وظیفەسی اعتباریله تمامیله «چوجوقلاری او گرەنمه» اساسینی تعقیب ایدییور. بوتون بونلاری صیرالاماقدان مقصدیم ، چوجوقلاری او گرەنمه خصوصیندا علم و فن عالمینیك یابانجی .قالماماسینی و بالعکس یەك بویوك، جد و جهدلەر گوستەردیگینی قید ایتمه کدیر.

بیر آز فکریمزی ایضاح ایچین براتیك بیر مثال آلیوریم؛ ۱۹۲۵ ینجی سنەدە اولجه اسمی گیچەن بلونسکی‌نیك طبعدەن چیقمیش «پەدالوژی» آدیلی اثرینیك ایلك بحثی بویله باشلایور: «بیزیم مکتبه، ایلك غوروپا دوقوز یاشلی بیر چوجوق دوام ایدییوردی. بونیك اوقوماسیندان بیز پەگده ممنون دەگیلدیك. زیرا صنفمیزیك یاشینا و بویونا باقمایاراق الڭ گەری قالان شاگردی بو ایدی. درس زمانی چابوق یورولور. و آرقاداشلاریلا قونوشمایور ، اونلارلا اوزلاشمایور ، لازمی قادارد‌ا سواد او گرەنمەیوردی. بیز مکتب شوراسیندا متعدد دفعه بو مسئلەنی مذاکره و تدقیق ایتدیك، مختلف رأیلەر و نتیجه اعتباریله مختلف مەتودلار تطبیق ایتدیك . بونلار هپسی ثمرەسیز قالدی. فکریمیزه بر شئی گەلدی: بو چوجوغو پەدالوژی نقطه نظردەن تدقیق و معاینه ایدەلیم، خصوصی لاباراتوره گوندەردیك و نتیجه: چوجوغوڭ دوقوز دەگیل آلتی یاشی اولدوغونی تثبیت ایتدی. مەتریق دفترینده دوقوز یاشلی اولماسینا باقمایاراق اونیك آناطومیق فیزیولوژیق و پسیقولوژی خصوصیتلەری و یاشینیك بدنی و روحی تظاهرلەری بیزه آلتی یاشلی اولدوغو حکمینی ویردیردی.»

ایشته گوربیورز. آنا مکتبی گورمەیەن بیر چوجوغو بیردەن بیره مکتبه آلماق اونیك تکاملندەکی تدریجیت و متعاقبلیگی

گوزلەمەمەك چوجوغوڭ کندی استعدادی و قابلیتی ساحەسینده حرکت ایتمەمەك دیمه گدیر.

عجبا بو کبیلەری بیزیم مکتبلەرمیزده یوقمی؟ یاشلارینداں اول مکتبه گیرەنلەر و درسلەرینده موفق اولمایانلار بولوندوغو کیبی تدریجی و اساسلی بر تربیەیه دوتولمایان، یاشلاری گیچمیشلەریکده صنفلەرده موفق اولامادیقلاری معلملەرمیزیك گوزو او گوندەدیر. بونلاری، بعضی گورکەملی مکتبلەرمیزیك یاپدیقلاری کیبی مکتبلەردەن طردمی ایدەلیم؟ تکاملی و انکشافی اعتباریله جلد، چابوق، چەویك اولانلاری، بیزیم بعضی معلملەریمیزیك قناعتی اوزەره نادینج و یارامازلاری، صنف درسلەریندەن اون-اونبش گونلەرجه محروممی ایدەلیم؟ (بن بو حالی الڭ گورکەملی مکتبلەرمیزیك بیرنده مشاهده ایتدیم، مدیر چوجوغا: «اون بش گون مدتیه مکتبدەن طرد اولونورسان دیدی چوجوق سەسیسزجه بر شئی دیمەدەن چیقدیغدان صوگرا بنم «نەچین» «سوألیمه» نادنجلیك ایدیور، نه یاپالیم» جوابینی ویردی.) بویلەلەرینیڭ جزاسی بومی؟ بوچوجوق خصوصیندان ویردیگمیز حکملەر شأنیمیدیر؟ ئەوەت بیز اونلار خصوصیندا حکم ویریورز فقط اونی طانیمایورز، اونلاری مکتبلەردەن طرد ایدیورز فقط نیچین سوألینا مات و أولو بیر جواب ویریورز. درسلەرمیز موفقیتلی گچمەیور، طلبەلەر درسلەری حاضرلامایورلار گندیمیزی ده گیل،اونلاری مقصر بیلییورز، اونلاری محاکمه ایدیورز . . . والخ . . والخ بوتون بونلار ، بوتون بو مثاللار بیزه ینەده اولجه سویلەدیگمیز حقیقتی تکرار ایتمەیه واذار ایدیور: معلم گەرەك اوزەرینده چالیشدیغی چوجوغو اطرافلی و اساسلی اولاراق اوگرەنسین.

II

چوجوقلاری ناصیل اوگره‌نه‌لیم؟ بوسوأل بیزه بیر چوق تحری اصوللارینی خاطرلاتا بیلیر. بیز بوئلاریڭ هپسیندەن صرف نظر ایدەرەك بورادا صوڭ زامانلاردا روسیەدە (۱۹۱۳ سنەدەن اعتباراً) بعض بیرینجی و ایکینجی درجەلی مکتبلەر یانیندا دوزەلەن چوجوقلاری تحری قابینەلەری تشکیلات و اهمیتندەن وبیزدە بو، ناصل قورولدوغیندان بحث ایدەجەگیز. فقط بورادا بونی قید ایتمەك لازمدیر که چوجوقلاری اوگرنمەك خصوصیندا تجربە، مشاهدە، آنکەت ـ گوندەلیك دوتماق والخ کیبی مختلف ایش اصوللاری موجوددور. بیز شیمدیلیك قابینەنیڭ اصل قورولوشوندان بحث ایدەجەك، بو اصوللاریڭ تحلیل و ایضاحینی گلەجەك بحثلەرمیزە بوراقیورز.

بو ۲۵-۱۹۲۴ تدریس سنەسی باکو دارالمعلماتی یانیندا تشکل ایدەن «چوجوقلاری تحری» قابینەسی ایشتە یوقاریدا ایضاح ایتدیگمیز چوجوقلاری اوگرەنمە و طانیما غایەسینی تطبیق ایچین دوزەلمیشدی. بیز بوخصوصدا ۱۹۲۳ سنەسیندە لەنینغراد پەدالوژی اینستیتوسی، تجربی پەداغوژی شعبەسینیڭ تجربەلەریندەن بر چوق استفادەلەردە بولونیورز. هلە روسیەنیڭ کندیسیندە بیلە بو مسئلەنیڭ لازمی قادار انکشاف ایتمەمەسی بیر طرفدەن، مملکتمزدە تربیە و روحیاتیڭ، اورادا اولدوغو کیبی، تجربی - پراتیك اهمیت ـ شیمدیلیك ـ قازانماماسی دیگر طرفدەن، بیزە بویلە یاپمامیزا حق ویریور. امید ایدەریز که بو خصوصدا دیگەر مکتبلەردە بیزە یاردیما گلەجەك، بو ایش قوللەقتیو اصوللا، مملکتمیزیڭ وخلقمزیڭ معاصر و حاضرکی وضعیت و شرائطینە اویغون اولاراق آپاریلاجاقدیر.

قابینە شمدیلیك باکو دارالمعلماتی یانیندا اولان بیرینجی درجەلی نمونە

مکتبی طالبه‌لرینی اوکرەنیور. بوندان مقصد: معلمه‌لرینیك تدریس
و بالخاصه تعلیم ایشلەرینی آقسادان، تعلیمچه یولداشلارینداڭ کەری
قالان چوجوقلاری اوکرەنمەك، صنفلەردە مشاهده ایدیلەن معلوماتجا
سویەسیزلیگی آرادان قالدیرماقدیر. عینی زاماندا بو سنه بومکتبی
بتیرەن صوڭ غروب طالبەلەری گلەجه کده مختلف پیشه و تحصیل
آرقاسینجا کیده‌جه کدیرلەر بوتون ایشلەری، مقصدی، امەك اوزەرینده
قورولان بر مملکتده چوجوغوڭ امەك ساحه‌سینده‌کی میللەرینی
اوکرنمەك عجبا مراقلی و فائدالی ده گیلمی؟ مکتبلەر امك اعتیادلاری
قازاندیرمالی‌دیر. طالبەلەریڭ بو ساحه‌ده‌کی حاضرلیقلارینی
بیلمکده بر ایش‌دیر. بو، قابینه‌نیڭ اڭ یاقین ایشلەری صیراسیندا
دوربیوردی. قابینه اختصاص ومسلك انتخابی مسئله‌سینده بو مکتبی
بیترەنلەرە یاردیم ایتمەك ایسته‌یور. بونوکچوندا - مقاله‌نیڭ صوکوندا
کوستەریله‌جه کدیر - بیز نیچه تجربەلەر یاپیلمیش و مقصده موافق
نتیجه‌لەر الده ایدیلمشدیر. بیز بو تجربەلەرله‌هم چوجوقلاریڭ
مسلك انتخابی خصوصیندا کی تمائللەرینی همده اونلاریڭ طبیعی
و فطری اولان بدنی و روحی قابلیت و استعدادلارینی اوکرەنیوروز.

غایه بونلاریڭ نتیجه‌سینده انتخاب ایتدیکلەری امەك مسلکی
ایله کندی استعداد و قابلیتلەرینیڭ نه درجه‌یه قادار توافق ایتدیکی
تثبیت ایتمه کدی. قابینه‌نیڭ دیکەر ایش مناظرینده‌ن (پەرەسپەقتیف)
بیریده چوجوقلاری طانیمادا معلم و مربیەلەرە یاردیم ایتمەك، اونلاریڭ
بدنی - روحی انکشافلارینی تثبیت ایتمەك، پەداغوژی مسئله‌لەرینی
بو ویا دیکەر طرزده تطبیق ایتمەیی توصیه‌ده بولونماقدیر. چوجوقلار
اوزەرینده دوزکون و منتظم مشاهده‌لەر یاپماق، تدریسیڭ طلبه
اوزەرینده کی فناویاایی، آغیرویا قولای تأثیرلەرینی قید ایتمەك،
چوجوقلاریڭ دقت و حافظه‌لەرینی اولچمەك، بدنی و روحی

خاستالیقلارینیڭ سببلەرینی آختارماق ، تداویسی ایچین بەداغوژی و پسیقولوژی مصلحتلەردە بولوناماق ، بویویەجەك عضویتیڭ انکشافیندا زمانی دگیشیکلیکلەری کورمەك . تکامل دورلەرینیڭ خصوصیتلەرینی آیدینلاشدیرماق والخ والخ ایدی . کورنیور کە قابینەنیڭ مقصدی حیاتا یاقینلاشماق ، زحمتیڭ فنی تشکیلاتینا یاردیم ایتمەك ، علملە براتیڭ حیات آراسیندا کی اوچوروملاری قالدیرماقدیر . ایشتە ، قابینەنیڭ قارشیسیندا دوران مسئلەلەر ، اونوڭ اسکی روحیات قابینەلەریندەن نە قادار فرقلی اولدوغونی کوستەریر . یەری گلمیشکەن بو مسئلەنی آیدینلاشدیرالیم . اسکی روحیات (پسیقولوژی) قابینەلەری آنجاق نظری اهمیتی حائز اولان ، روح حادثەلەرینی تدقیق و روحیات قانونلارینی تثبیت ایدەن بر علم مؤسسەسی ایدی . چوق زمان بو قابینەلەر مکتبلەردە روحیات درسلەرینیڭ موفقیتلی گیچمەسی ایچین فیزیق و کیمیا قابینەلەری کیبی ، بیر تجربە - نمایش وظیفەسینی ایفا ایدیبوردی . مرگز ثقلت قابینە اشیاسی (کە ، بو چوق زمان مرکب و قاتیشیق اولوردی .) و لوحەلەر اوزەرندە ایدی . چوجوقلاری تحری قابینەسی ایسە بوندان تمامیلە باشقا و آیری اولان بر مقصدی تعقیب ایدەر . تحری قابینەسی کندی اوبوەقتینیڭ ، کە ، بو آنجاق چوجوقدور ، اجتماعی وضعیتینی ، حیات شرطلەرینی ، وراثت تأثیرینی نظردە دوتاراق اونلاریڭ پسیقو - فیزیق تشکیلاتینی اوکرەنمە گلە نظری دەگیل عملی ، حیاتی و براتیڭ اولاراق ایکی غایە تعقیب ایدەر : چوجوقلاری قوللەقتیو شکلدە تدقیق و طلبەنیڭ فردیتینی تحری .

ایشتە بو مقصد و غایە ایلە قورولان «چوجوقلاری تحری قابینەلەری» چوق بهالی مرکب آلتلەر طلب ایتمەز . بونلاریڭ آنجاق ایکینجی درجەدە اهمیتی‌واردیر . بونلاریڭ شبهەسیز فائداسی وار ، فقط بونلار الزم دەگیلدیر . بورادا بیر ماتەریال کیبی معلملەریڭ

شخصی مشاهده‌له‌ریندەن؛ (درس زمانی و درسدەن خارجده) چوجوقلاریك أثرله‌ریندەن؛ مکتب مجموعه و غزته‌سیندەن، چوجوق رسمله‌ریندەن؛ اویون وقتی چوجوقلاری ترصددەن استفادەده بولونماق اولور. بونلاردان باشقا بر طاقیم ساده آلتله‌ریك یاردمیله چوجوقلار اوزەرینده عادی و بسیط تجربه‌له‌ریله یاپماق ممکندیر. بو آلتله‌ری قابینه مدیرینیك رهبرلیگی آلتیندا رسم و ال ایشی معلمه‌رینیك واسطه‌سیله چوجوقلاریك کندیله‌رینه بیله یاپدیرماق اولور. اسکیده روحیات قابینه‌له‌رینده آلتله‌ر تجربه أشیاسی مهم و مرکزی اهمیتی حائز ایدیسه، معاصر چوجوقلاری تحری قابینه‌سینه‌ده ایسه‌ده مهم جهت، براتیك فائده‌له‌ر الده ایتمەك ایچین یاپیلان تحری و تدقیق و اونلاریك نتیجه‌له‌ریدیر.

چوجوقلاریك بدنی معاینه‌له‌رینده اشتراك ایچین بلا واسطه مکتب دوقتورینیك بو قابینه تشکیلاتیندا جدی اشتراك ایتمه‌سی لازمدیر. بونیك وظیفه‌سی چوجوقلاریك بدنی طرفله‌رینی معاینه ایتمه کدیر. تحری قابینه‌سینیك بو اساسلارینی قید ایده‌رك بیزده کی قورولوشونی اوکره‌نمه‌یه گئچه‌لیم؛ بیزیم قابینه‌ده منتظم مشاهده‌له‌ر، مکتبیك صولك صنف (دوردونجو) طالبه‌له‌ری، مکتب مدیره‌سی و بنیم اشترا کیمله اولور.

مشاهده و تجربه‌له‌رمیزیك هپسی ــ شمدیلیك ــ مکتبمیزیك یانیندا موجود نمونه ــ تطبیقات مکتبی طالبه‌له‌ری اوزه‌رینده یاپیلمیش و یاپیلیور. بورادا آرا صیرا بو مکتبله داها یاقیندان علاقه‌ده بولونان عینی مکتبیك صنف معلمه‌له‌ری و مکتب مدیری هر هفته اولان اجلاسلاریمیزدا کی مشاهده و تجربه‌له‌ر خصوصیندا آپاریلان مذاکره و مصاحبه‌له‌رده اشتراك ایدیبورلار. بو تجربه و مشاهده‌له‌ر بیر طرفدەن چوجوقلاری اوکره‌نه‌رەك اونا کوره‌ده تدریس ایشله‌رینی تنظیم ایتمه‌یه یاردیم ایتمکله برابر دیکر طرفده صنفده گیچدیکیمیز

بەداغوزی و روحیات درسلرینیك بیرەر تطبیقات درسی شکلینی آلیور. بورادا طلبه نظری اولاراق کوردوکلەری تجری اصوللارینی حیاته تطبیق ایدیور، آنکەتکلەر اصولیندان استفاده ایدیور.

گوندەلیك دوتولور، والخ. . طلبەیی بو ایشه یاقیندان جاب ایتمەك ایچین حق حساب آبی باشیندا هر طلبەنیك بیر چوجوق خصوصیندا عملی و نظری مشاهدەلەرینی تثبیت ایدەرەك قابینەیه وبرمەسی، قابینەدە جلیشان طالبەلەر اجلاسی طرفیندەن قبول ایدیلیمیش و حیاته تطبیق ایدیلیور. بودا بویلەدیر: تجربەجی طالبه اولجەدەن بیر قیز انتخاب ایتمیش اونیك حقینده رسمی و اجتماعی حیاتینی کوستەرەن بیر آنکەت دوتولموشدور. هر تجربەجی کندی ئەقسیەری‌مەتنی ایچین بر قید دفتری صاقلایور. بونلاریك ـ تجربه ایدەن همده ایدیلەن ـ عینی یاده و پانسیوندا یاشاماسی، تجری ایدیلەن چوجوقلار خصوصیندا گوندەلیك خاطرات قید ایتمەك امکانینی ویرمشیدیر. نتیجەدە بو طوپلاناراق ینه قابینه طرفیندەن تەك ـ تەك عمومیك اشتراکی ایله تدقیق و مشاهده ایدیلەجەکدیر. بو گوندەلیك مشاهدەلەر ـ قابینەنیك مقصدینده کوستەریلدیکی کیبی ایکی طرفدەن آپاریلیور a) چوجوقلاریك فردی حیاتلارینا متعلق مشاهدەلەر B) چوجوقلاریك قوللەقتیو حیاتلارینا متعلق مشاهدەلەر. بونیك هر ایکیسینیك آیری ـ آیری بەداغوزی شأنیلەر اولدوغونی نظرە آلارساق بو اصوللا حرکتمزیك یاکلیش اولماماسی میدانا جیقار. سنه باشیندا بو مشاهدەلەر قابینەنیك ایلەریکی ایشلەری ایچین بیر حاضرلیق اولاجاق هابیله بونلاری مختلف غایه و مقصده کوره تصنیف و تعیین ایتمەك ممکن اولاجاقدیر.

قابینەنیك اهمیتنی غایەسینی و مقصدینی و قورولوشینی بوقاریدا کیلەرلە ایضاح ایتمەیه چالیشدیق. تجربەلەری و اونلاریك نتیجەلەرینی و گلەجەك ایشلەرینی گەلەن دفعەیه بوراقیورم. (آردی گلەجەك صابیدا)

پداغوژی تجربه‌لریندن

مکتبده آزادلیق.

. (نوخو نمونه زحمت مکتبی تجربه‌لریندن)

یازانی: **ویسل مصطفی زاده**

(مابعد)

نمونه مکتبینده طلبه‌لره آزادلیق ویرمك یولیندا تطبیق اولنان واسطه‌لریك اوچنجی‌سی پروغرام ایله تعیین اولنمش مشغولیت پلانینیك بعضاً طلبه‌لریك خواهشنه گوره ده گیشدیریلمه‌سیدر ؛ مثلا : بهار زمانی‌دیر، نیچه گوندن بری یاغمور گیدیر؛ بو گونلرده اوگره‌نیلمه‌سی ایچین گوتوروله‌ن موضوع یاغموریك نتیجه‌لری و سببلرینی تعیین ایتمك و اوگره‌تمکدر. بو مناسبتله بوتون کون ایچین اوطاق ایچریسینده اولاراق مذاکره، مطالعه، یازی، حساب، رسم مشغولیتله‌ری تعیین ایدیلمیشدر. فقط مشغولیت آراسینده بردنبیره هوا آچیلماغا باشلیور، گوك یوزیندن بولوطلار چکیلیر، قیرمزی گونش پارلاق شعله‌لرینی اوطاغیك پنجره‌لریندن کیچیره‌رك ایشیقلاندیریر و جانلاندیریر ؛ قلبلر، گوزله‌رده ایشیقلانیر و چوجوقلاریك نظرینده آرتیق اوقو، یازی رسم ئولموش، صولغون بر وجود حالینی آلیور؛ بو وقت چوجوقلاردا شدتله جریان ایدن یالیگیز بر حس واردیر بودا چوله دوغرو، گونشه دوغرو، حیاته دوغرو طلبی‌دیر. بویله طلبی چوجوقلار قطعی صورتده

مئیدانا آتیورلار و ترتیب ایدیلەن مشغولیت پلانینیك دگیشمەسینی ایستیورلار: بویله زماندا چوجوقلارا آزادلیق ویرمەمك اونلاریك روحینی، حیاتینی اولدیرمکله برابردیر. بونوع حاللاردا آز تصادف ایدیلیرسەده فقط بو یاخود دیگر طرزده اجراسی بویوك تأثیرلەر بوراقیور. اشبو تأثیرلەر نظره آلیناراق بویله حاللاردا آزادلیق ویریلیر و لازمی تبدلات عمله گتیریلیر.

آزادلیق برپاسی ایچین دوردونجی واسطه - عمومی مشغولیتلەر ایچەریسینده خصوصی تشبثلەره میدان ویریلمەسیدیر. چوجوقلاردا چوق زمان یەرلی یەرسیز بر تاقیم ایش تشبثلەری گورولور. مثلا عمومی پلان اوزەره حاضرکی ساعتده بتون طلبەلەر یازی ایله مشغول ایکەن اوتەدەن بەریدەن یازی ایله علاقەسی اولمایان ایشلەریك گورولمەسی چوجوقلاریك عقلینه گلور و بو خصوصدا معلمدەن اذن ایستیورلار؛ بیری گیدوب چیچکی صولاماق، دیگری ایش قوتوسینی تمیزلەمك و غیره کبی ایشلەر گورمك ایستیورلار. البته وقتی که مکتبده اساساً غروپ اصولیله درس گیدیر، بوتون طلبەلەریكدە برر زماندا بر ایش ایله مشغول اولماسی و هر بر نوع فعالیتیك کندی زمانیندا اجرا ایدیلمەسی لازمدر. فقط چوجوقلاریك یوقاریدا سویلەندیگی تشبث فعالیتلەرینه ممانعت گوستەریلدیکده برینجی وقتدەن‌صوگرا تشبث‌حسینیك آرتیق محو اولدوغی گورولور. بوخصوصدا هر ایکی جهتی یعنی عمومی مشغولیتیك بوزولماماسی، تشبثیكدە محو اولماماسنی نظره آلاراق ممکن اولدیقجا چوجوقلاریك تشبث فعالیتلەرینیك اجراسینا یول ویریلمیشدیر. ایلك اولینده عمومی مشغولیت ضررینه اولاراق بویله تشبثه آرتیق یول ویریلیر. صوگرالاری تدریجاً عادی یولونا دوشولور.

۵ نجی واسطه - عمومی ماهیتی اولان مشغولیتلەردەن باشقا

فردی ماهیتی اولان ایشلەریك گورولمەسیدیر. مثلا کاغذ کسمه، کیل، رسم، تخته قاردون مشغولیتلەرینده چوجوقلاری کندی اختیارلارینا بوراقاراق ایستەدیکلەری اشیالاری یاپمالارینا مساعده ایدیلیر.

۶ نجی واسطه ـ صنف ایچەریسینده طلبەلەریك حرکتلەرینه سربستلیك ویرملكدیر. سقاما اوزەرینده طلبەلەریك ال آیاقلارینیك دائما معین وضعیتده قالمالارینی و آنجاق معلمیك اذنی ایله حرکت ایتدیره بیلمەلەرینی طلب ایتمەنیك نه قادار ناموافق اولدوغی آرتیق هرکسجه قبول ایدیلمیشدیر. فقط صنفدەن خارجه صو ایچمك، احتیاج طبیعی‌سینی اودەمك، یولداشینا سوز دیمك وغیره بوکیبی ایشلەر ایچین معلمدەن اذنسیز چوله چیقماق، غیر مقبول و ناموافق سایلیر. حقیقتده ایسه بوحال چوجوغی اسارت آلتینا آلان و عینی زماندا تحقیر ایدەن خاصیتی حاویدر. نه ایچین چوجوق صو ایچمه‌که، طبیعی احتیاجینی اودەمکه معلمدەن اذنسیز گیدەمەسین، نه کوچوکده اونسا او نا اعتبار یوقدور؛ هر بر تضییق عکس تضییق اویاندیردیغی معلومدیر؛ سنیك چوله چیقماغا اختیاریك یوقدور، دیمك، طلبەده کندیسنی چوله آتماغا بر هوس اویاندیرمیوزمی؛ عادتاً مکتبلەرده ۴۵ دقیقه ایچەریسینده بر چوق چوجوغیك چوله چیقماق ایچین معلمدەن اصرار ایله رخصت طلب ایتمەلەری بوکا شاهددیر. نهایت دائما اوزینی باغلی گورمك حسی نه قادار آغر و اذیتلی‌دیر. نمونه مکتبینده بو غیری طبیعی حال گوتورولموش و چوجوقلارا مشغولیت زمانلارندا ایستەدیکلەری زمان احتیاجلارینی اودەیوب گلمەلەرینه اذن ویریمیشدیر. بونیکلا عمومیتله صنفده هیچ بر یورغونلیوق فلان عمله گلمەمیشدیر. سربستلیك ویریلدیکدەن صوکرا چوله چیقوب کلمه نه اینکه آرتمیش، داهادا اکسیلمیشدیر.

بو سربستلیك ایسه چوجوقلاریك روحینا بوراقدیغی مثبت تأثیر

غایت بویوك اولمیشدیر. بو سربستایکده‌ن بالیکیز بیر نیچه اوشاق
سؤ استفاده ایده‌رەك چوله چیقدیقدان صوڭرا قایتماماق و چولده
اویناماق حاللارینی گوسته‌رمیشله‌ردیر؛ بونلاردا بیر نیچه تکدیر
آلدیقدان صوڭرا طبیعی حاللارینا قایتمشلاردیر.

۷ نجی واسطه ـ عمومی وظیفه‌له‌ری ایفا قارشوسیندا طلبه‌نیڭ
عائله‌وی و فردی وضعیتله‌رینی نظره آلماقدیر. غروپ حالینده
مشغولیت آپارما اصولی حد ذاتینده بو خصوصه عائد بر چوق
یاڭلیشلقلاری حاویدیر. مختلف خاراقته‌رده مختلف استعداددا
بولونان چوجوقلارلا بیر زماندا عینی واسطه‌له‌رله عینی مقداردا
معلومات کیچمده دوغرو دگلدیر؛ بوراده بعض چوجوقلار آغرلیغا
دوشه بیلیر بعضیله‌رینه ایسه وبریله‌ن معلومات کفایت ایتمەز. فقط
غروپیڭ مشغول بولوندیقدا ممکن قادار که‌ریده قالان و ایلرویه
گیده‌ن چوجوقلاریڭ جانلاری ایله حسابلاشماق دائما لازم گلیر.
برده عائله وضعیتی واردیر که بوراسی غایت مرکب بر مسئله‌دیر.
چوجوغیڭ عائله‌سینده واقع اولان حاللار. مصیبت ایش آغیرلیغی،
آجلیق بدخویلیق و غیره چوجوغیڭ مکتب وضعیته تاثیر گوسته‌ره‌ن
مهم عامللەردەندیر. ایشته ممکن اولدیقجا چوجوغیڭ اشبو حاللاری
نظره آلینیر و اوڭا گوره اوڭا طلبات یاخود آزادلیق،
یونگوللیك وبریلیر.

۸ نجی واسطه ـ مکتبیڭ انتظام، اداره، تصرفات ایشله‌رینده
چوجوقلاری اشتراك ایتدیرمك و اونلارا بو خصوصدا آزادلیق
ویرمكدیر. بو نوع آزادلیق چوجوقلارا بویوك شخصله‌ر روحی،
وقار عظمت ویریر. استعدادلارینڭ انکشافینا سبب اولور. و مکتبی
ایسه فعالیتلی متشبث شه‌ن بر جمعیت حالینا گه‌تیریر.

عمومیتله غروپ حالیندا آپاریلان تدریسات اصولیندا مکتبده

آزادلیغا عائد گورولەن تدبیر بونلار اولەیشدیر. بیرده فردی مشغولیت (دالتون) اصولیندا آپاریلان تدریساتدا آزادلیق واسطەلەری واردیر که بو خصوصدا آیریجا یازیلاجاقدیر.

دورت (تنزه) ئەقسقورسیا

یازانی: لوبانوف — چەویرەنی: ع. ت.

I

کوی دەمیر خانەسینه

طبیعی، معلم دمیرخانەیه بر ده کیل بلکه بر چوق دفعه کیتمش‌دیر. او بونیڭ بوتون اساس علامتلەرینی بیلیور و دمیرچی‌نیڭ کومور و دمیری نەرەدەن الده ایتدیکی و هانکی موسمده نه کیبی ایشلەر کورولدوکی خصوصیندا لازمی معلومات صاحبی‌دیر. ینه او، دمیرچی‌نیڭ دمیرخانەده نه وقتلەر بولوندوغونی بیلیور، یعنی او دمیرخانه و عمومیله بونیڭ کوی یاخود دائره تصرفاتینداکی رولو حقینده آیدین و آشکار بیر تصوره مالکدیر.

کنج طلبەلەریڭ دمیرخانەیه یاپاجاقلاری ئەقسقورسیا ایچون معلم اولجەدەن دمیرچی ایله کوروشموشدیر.

— هایدی، چوجوقلار سیزیکله برابر دمیرخانەیه کیدەلیم‌می؟ — دیه معلم ئەقسقورسیا یاپماق فکرینده بولوندوغی کونلەریڭ بیرینده چوجوقلاردان صوریور، طبیعی، چوجوقلار درحال راضیلق ویره

جگلەدیر. بو راضیلیقدان صوکرا شبهەسیز یڭی ئەقسقورسیا سفرینه باشلاماق ممکندیر.

— چوجوقلار! اگر بیر یابانجی چوجوق بزیم کویه کلوب دمیرخانەیی آرارسا و بو خصوصدا بزیم کوی اهالیسندان بیر شئی صورماقسزین بورایی بولابیلیردیمی؟

ظنمزجه، چوجوقلار بو سواله تام معناسیله مثبت بر جواب ویرەر و بورادا دمیرخانەنیڭ قاراقتەریستیك نقطەلەرینی و اساسی علامتلەرینی سویلەمکه سعی ایدەرلەر. مثلا، کویڭ بر طرفینده دورییور، یانینده اینجه کیریشلەرله دورت دیرەکلی بر تزکاه وار، دامی اوتله اورتولموشدور که بورادان أورسه وورولان چکیج سسلەری چیقیور والخ... ایشته چوجوقلار یالیڭز بونلاری کوستره بیلەرلەر. مثبت جواب آلینمادیغی تقدیرده، چوجوقلار دمیرخانەیه کلدیکلەری زمان اونلاریڭ دقتلەرینی بو علامەتلەره و آیریلق جهتلەرینه جلب ایتمك لازمدیر.

دمیرخانەیه کلدیلەر و دوردیلار.

بر قاچ دقیقه ایچەریسینده چوجوقلارا دمیرخانەیی آشاغیدان یوقارییا قادار نظردەن کچیرمەك تکلیف ایدیلمەلی و بوتون کور — دوکلەرینیڭ معلم طرفیندەن صورولاجیغنیدا اولاجەدەن اونلارا سویلەنیلمەلیدیر.

خارجی سیر ایتدیکدەن و مصاحبەدەن صوکرا چوجوقلاردا دمیرخانه خصوصیندا آرتیق قاریشیق دەکیل، داها معین بر تصور حصوله کلەر. بوراداجا بر سؤال‌ده ویرمەك اولور:

دمیرخانه ایزبەدەن نەکیبی شیلەرده آیریلیور؟

خارجه باقدیقدان صوکرا ئەقسقور ساتلار دمیرخانەنیڭ ایچەریسینه گیرەرلەر، بورادا یته، دمیرخانەنیڭ داخلی وضعیتی و قورولوشو

و دمیرچی طرفیندن نه کیبی ایشله‌رینڭ یاپیلدیغی حقینده چوجوقلارینڭ بر تصوره مالك اولمالاری ایچین بر قاچ دقیقه صرف ایدیله بیله‌ر.

طبیعی بورادا معلمه، چوجوقلار طرفیندن بو و یا باشقاشیله‌ری آیدینلاشدیرماق ایچین ویریله‌جه‌ك بر چوق سؤاللاری دیڭله‌مه‌ك لازم کله‌جه کدیر.

بورادا چوجوقلارینڭ بیلیکه اولان مراقلارینی نه صورتله و نه درجه‌ده تامین ایتمك معلمه پیسقولوژیق حس و پیداغوزی مقیاس کوسترجه کدیر.

شیمدی، دمیرخانه ایله داها اساسلی بر صورتده تانیش اولمایا شروع ایتمه‌ك اولور.

اولجه، چوجوقلاری دمیرچی‌نیڭ یاپدیغی بوتون اشیانیڭ ماته‌ریالی ایله تانیش ایتمه‌ك لازمدیر.

البته، خصوصی یاپیلان شیئله‌رینڭ و ماته‌ریاللارینڭ مقداری هر بیر دمیرچی‌ده باشقا باشقا اولاجاقدیر.

هپسی دمیرخانه‌نیڭ دائره‌ده اوینادیغی رولدان و کوردیکی وظیفه‌لرده‌ن آصیلیدیر.

اکر اونیڭ رولو یالیکز آت نالّلاماقدان یاخود تکر قایرماقدان عبارت ایسه او زمان بوتون ماته‌ریالیڭ مقداری کوز اوڭونده بولوناجاقدیر. اکر بوتون بو صایدیغمیز دمیرچی ایشله‌ریندن باشقا بورادا مثلا سانقا (قیزاق) قایرماق ایشی وارسا او زمان ایشله‌نه‌جه‌ك ماته‌ریالیڭ مقدار و نوعی آرتاجاقدیر.

دمیرخانه دائره‌ده نه رول اوینایورسه اویناسین هر حالدا دمیرچی بوتون موجود ماته‌ریاللارینی بزه کوستره‌جه کدیر.

دمیرخانه‌ده تانیش اولاجغمیز ایکنجی بر شئی وارسا اودا کومور دور که بونسیز ایشله‌مه‌ك قابل‌ده کلدیر.

بوندان صوڭرا دمیرچی‌نیڭ قوللانديغی زحمت آلتله‌ریله تانیش اولماق ممکن‌دیر .

اکر دمیرچی بر پارچا دمیرده‌ن چوجوقلاریڭ کوزی او ڭنده بیر نال یاپمیش اولورسا ، او بونلار ایچین غایت مراقلی اولور . تکه‌ریڭ ناصیل دمیره دوتولدوغودا چوجوقلار طرفینده‌ن مراقلا کورولەجەڭ شیئله‌ردیر . بو ایشله‌ر ایچین اولاجه‌ده‌ن دمیرچی ایله قونوشماق لازمدیر .

دمیرخانه‌یه یاپیلان ئه‌ئسقورسیانیڭ نتیجه‌سی اولاراق چوجوقلاریڭ قافاسینا کوردیکله‌ری ماته‌ریاللاریڭ نوعلاری ، زحمت آلتله‌ری و بو ماته‌ریاللاردان یاپیلان شئیله‌ر یه‌رلشمه‌لیدیر .

اکر آشاغی غروپ چوجوقلارینا دەمیرچی کوره کینڭ اهمیتنی آڭلاتماق و فیزیق قانونی اولان جسمله‌ریڭ صیجاقدان بویومه‌سینی و صوئوقدان کوچولمه‌سینی قاوراماق کوج اولورسا اوزمان دمیرخانه‌ده بونلارا آچیق آیدین مثاللار کوسته‌ره‌ڭ اولور . هر حالدا برلی اهالی‌نیڭ زحمت حیاتیندا دمیرخانه‌نیڭ اهمیتی شبهه‌سیز اونلار طرفینده‌ن لایغینجا قاورانیلاجاقدیر .

ـ چوجوقلار ! چامورلی بر یولدا یوکلی بیر آرآبایی نالسیز آت چکه بیله‌رمی ؟

ـ یڭگی ، دمیره دوتولمامیش تکه‌رله کیتمك اولورمی ؟ ـ ایشته بیر قاچ سوال که بونلارلا چوجوقلاردا بیر آز اول مشاهده ایتدیکله‌ری حقیقتله‌ر ساحه‌سینده بیر چوق قطعی تصورله‌ر حصوله کیتیرمه‌ڭ اولور .

ایشته بو تصورله‌ر چوجوغیڭ شعورینده دمیرخانه ایشله‌رنده‌ن یڭگیجه آلینمیش تصورله‌رله حقیقی بیر رابطه‌یه کیریر .

بورادا چوجوقلار دائره اهالی‌سینڭ احتیاجی ایله ، دمیرخانه ایشله‌رینیڭ حقیقی رابطه‌سینی آڭلامیش اولورلار .

اگر آشاغی غروپ چوجوقلاریله بونلاری و بوندان آرتیق شیئلەری بایماق کوچ اولورسا او زمان یوقاری صنف چوجوقلاری ایله بونی قولای بیر صورتده کچمەك اولور .

بز یوقاریدا، یوقاری صنف چوجوقلاری ایچین الویریشلی اولان سؤاللاردان بیر قسمینی سویلەدیك . مثلا ،

دمیرخانەده کوروکیك اهمیتی .

صیجاقلیغیك ، جسملەریك تقاص و انبساطینا اولان تاثیری والخ . . .

بورایا آشاغیداکی سؤاللاریدە آرتیرماق اولور :

دمیرلەریك یك دیگەریله مقایسەسی دمیرچی کوموری ایله عادی کوموریك مقایسەسی زحمت آلتلەرینیك مقایسەسی و آبری آیری هر بیر آلتیك نه ایش کوردیکینی و :.. الخ بوراداں ، چوجوقلار ، دمیرچی‌نیك کوموری نەرەدەن آلدیغینی و نه قیمته الده ایتدیکنی والخ . . . بیلەبیلەرلەر .

— چوجوقلار ! اهالی ، دمیر شیئلەر یاپماق احتیاجنی چوقدانمی حس ایتمشدیر ؟

ایشته بو سؤالی دمیرخانه نەقسقورسیاسی بتیدیکی و چوجوقلاریك معلمیك تکلیفی اوزەرنه ایوه یاخود مکتبه قایتدیغی زمان یوقاری غروپ چوجوقلارینا ویرمەك اولور .

بو سؤاله قارشو چوجوقلاردان بیرچوق مختلف جواب‌لار آلماق اولور .

عمومیت اعتباریله اونلاردا شو قناعت حاصل اولمالیدر که ، دمیرچی‌نیك شایان حرمت مشغولیتی جمعیت ایچین چوقدانبەری لازم اولمیش و دمیرچی‌لیك صنعتی خصوصی بیر مشغولیت حالینی کسب ایدەرەك اسکی صنعتلەریك (حرفتلەریك) بریسی اولموشدور.

ظنمزجه بورادا چوجوقلارا طاش (بو دوریك یکی و اسکی

تقسیماتینی) و طونج کبیی مادی تاریخ مدنیتینك دورلەرینی نقل ایتمك یاخود اونلارینك خاطرینا گەتیرمەك و بو دورلەرله دمیر دوری تصرفات تشکیلاتلاری آراسیندا عضوی بیر موازات آپارماق یەرلی اواوردی.

چوچوقلارینك دقتلەرینی جاب ایدەبیلەجك داها بیر طاقیم جهتلەر کوستەرمەك اولور.

هر هانکی برئەقسقورسانت غروپلارینیك تصادف ایتدیکلەری معین قورولوشلار نه قادار مختلف ایسه ئەقسقورسیا ایشلەرینیك بوتون گیدیشنی مقصدلشدیرمەکدە بیر اوقادار امکان خارجیندەدیر.

بیزیم طرفمزدەن یالیکز هر بیر فقیر یاخود زنکین دمیرخانەدە تصادف ایدیلەجك شیئلەر کوستەریلور.

II

صو دگیرمانینا

کویلەردە موجود دگیرمانلار صو دگیرمانلاریدیر. اگر بعض یرلەردە بوخار دگیرمانلاری وارسادا اولا بونلار پك آز و ثانیا اصولا موافق دەگیلدیر چوجوقلارینك آچیق بر صورتده آکلایا بیلمەلەری ایچین بیرینجی نوبەدە صو دگیرمانینی ئوگرەنمەك مقصده الویریشلی دیر.

دگیرمانا باپیلاجاق ئەقسقورسیادان اول معلم، دگیرمان خصوصیندا اولان تصوراتینی جانلاندیردیقدان یعنی بر طرفدەن دگیرمان و طبیعی شرائط آراسندا دیگر طرفدەن عینی دگیرمان ایله محلدا یاشایان اهالینیك اقتصادی حیاتی آراسیندا بر رابطه تأمین ایتدیکدەن صوکرا داها دەریندەن تدقیق ایچین دگیرمانیك گندبسینه

گیدیور. بورادا تدقیق و تحری مقصدینه هر هانکی بیر شئی علاوه ایتمەك لازم گەلیر.

بونەان اولکی موضوعدا اولدوغو کیبی بورادادا بیر محاله گیتمەك و اشیا ایله آشنا اولماق مقصدی پك آیدین و آشکاردیر که بودا اشیا ایله اساسلی بیر صورتده آشنا اولماق و بو قطعی ماتەریالـ لاریك اساسی اوزەرینه چوجوقلاریك ده گیرمانی ئوگرەنمەك ایشلەرینه رهبر اولا بیلەجەك پلان ترتیبیندەن عبارتدیر. بیز بوراده ده گیرمانی ئوگرەنمەك ایچین معلمیك تعقیب ایتدیگی بولو تعقیب ایتمیەجه گیز بو اونك کندیسینیك ایشیدیر.

بیز بونی بیرمتعارفه اولاراق قبول ایدیيوروز که ئەقسقورسیا زمانی معلم چوجوقلاری آشنا ایتمەك ایستەدیگی شئیلەرله کندیسی گوزەلجەسینه و اطرافلی بیر صورتده تانیش اولاراق کندیسی اشیانیك بوتون تفرعات و عنصرلەرینی تحری ایچین آچیق و آیدین بیر تصوره مالکدیر. دیمك ئەقسقورسیا ایچین حاضرلیق گورولموشدور. شیمدی دگیرمانا ئەقسقورسیایا گیدەلیم.

طبیعی، گیتمەدەن اول چوجوقلارلا ئەقسقورسیا حقنده اوفاق بیر مصاحبه آپاریلاجاق، مختلف اعتراضلار اولاجاق و چوجوقلار دگیرمانیك نەرەده اولدوغونی بابا، عمو، قارداشلار ایله برابر دگیرماندا اون ئوگوتدیکلەرینی والخ سویلەیەجه گلەردیر.

شیمدی ئەقسقورسیا سفرینه باشلایاراق دگیرماندان بیر قاچ آدیم اوزاقدا دوردیلار. بورادا دگیرمانیك سد و دگیرمانا تعلق ایدەن تصرفات تیکینتیلەرینی ایی صورتده گورمەك ایچین آچیق بیر یەر انتخاب ایدیلمەلیدیر.

چوجوقلارا دگیرمانی و اونی احاطه ایدەن تیکینتیلەری ایله برابر دقتلی بر صورتده گوزدەن کیچیرمەلەری تکلیف ایدیلەرەك

بر قاچ دقیقه‌دن صوڭرا بوتون گوردیکله‌ری شئیله‌ر خصوصینده معلمه معلومات ویرمه‌لری و اطرافلی اولاراق نقل ایتمه‌له‌رینده آیریجا سویله‌نیلیر.

طبیعی، چوجوقلارڭ بولوندیغلاری معین قورولوشدان آصیلی اولاراق چوجوقلار جوابلار آلاجقلاردیر. بو جوابلارڭ بیر قسمینی شیمدی اولجه‌دن گورمه‌ك ممكن‌دیر.

چوجوقلارا، دگیرمانڭ بیر طرفینده صوییڭ چوقلوغونی دیگر طرفده ایسه آزلیغنی قید ایده‌جه‌گله‌ردیر. اورادا ته‌که‌ر دور ایدیور، بورادا سد واردیر، او طرفده‌ده آتلار دوریور.

ایشته چوجوقلارڭ بو جوابلاری مصاحبه‌نیڭ چیقیش یولی اولمالی و چوجوقلارڭ گوزله‌ری اوگونده دوران عمومی منظره‌نیڭ مختلف عنصرلره‌رینیڭ اهمیتنی دریندن آڭلامایا یاردیم ایتمه‌لیدیر.

دگیرمانی ئوگرنمه‌ك ایچین اونیڭ ایلك اول هانگی عنصربندن باشلامایی سویله‌مه‌ك پك گوجدور. بونلارڭ هپسی معین قورولوشدان آصیلیدیر. بیز یالیگز چوجوقلار طرفندن قید ایدیله‌جه‌ك شئیله‌ری گوسته‌رمه‌گی تجربه ایدیوریز. ایشته بیز سدده‌ییز.

ـ چوجوقلار، باقیگز سد ناصیل یاپیلمیشدیر ـ ایشته بیرنجی شئی که چوجوقلارڭ دقتله‌رینی ایلك اول بورایا جلب ایتمه‌ك لازمدیر ـ

پك طبیعی‌دیر که، چوجوقلاردا، سدیڭ تماشاسیله رابطه‌دار اولاراق معلمه قارشو بر صیرا سواللار طوغموش اولاجاق که معلم بونلارا چوجوقلارڭ آڭلایاجاقلاری بیر طرزده و علمی سویله‌رینه اویغون جواب ویرمه‌لیدیر.

چوجوقلارڭ دقتله‌رینی جلب ایده‌جه‌ك ایکینجی بیر شئی وارسا اودا دگیرمان ته‌که‌رینه آقان صو آرقیدیر. بورادا چوجوقلار

آرقدان تەکەرە آقان صو مقدارنیڭ منتظملشمەسی خصوصیندا آچیق و آیدین بر تصورە مالك اولا بیلەرلەر. مثلا: تەکەریك چابوق دور ایتمەسی ایچین - آرقدا صو یولی‌نیڭ کەنیش یاواش یاواش دور ایتمەسی ایچین صو یولی‌نیڭ داها أنسیز یاپیلماسی لازم اولدوغو و الخ...

طبیعی، چوجوقلارا دگیرمان تەکەرینە توکولەن صوییڭ آزالماسینی و چوقالماسینی عملی (برانیق) اولارق گوستەرمەك ایچین دگیرمانچی ایلە اولجەدەن گوروشمەك و قونوشماق لازمدیر. یالیڭز بو زمان چوجوقلار مشاهدە ایتدیکلەری حقیقتلەردەن حقیقی اولاراق بیر شئی الدە ایدە بیلەرلەر. بورادا چوجوقلاریڭ دقتلەرینی، بیر نهایتدە دگیرمان تەکەری تثبیت ایدیلمیش دیگر نهایتی ایسە دگیرمانیڭ دیوارینا قادار کچیریلمیش جانلی (بوغون) دیرەگەدە جلب ایتمەك لازمدیر. اشبو کوچوك حقیقت اولدیغجا بویوك اهمیتی حائزدیر. ایشتە بو، نتیجە اعتباریلە چوجوقلاریڭ شعورندا مفصل بر صورتدە گوزدەن کچیریلمیش تەکەرلە، اوزەرینە توکولەن صو، و دەنی ئوگودەن طاش ایشلەری آراسیندا بیر رابطە تأمین ایدەر.

سد و تەکەرە توکولەن صوییڭ مشاهدەسینی بیتیردیکدەن صوڭرا چوجوقلاریڭ دقتلەرینی یاقیندا موجود تیکینتیلەرە یعنی دگیرمانچی‌نیڭ ایوینە اگر وارسا چایخانەیە والخ... جلب ایتمەك ممکندیر.

فرض ایدەلیم کە، دگیرمانیڭ یاقینلغیندا چایخانە موجوددور. چایخانەنیڭ کیمیڭ ایچین آچیلدیغی سوالینی ویرمەك بورادا تام یەرندە اولوردی. طبیعی بو سوالە چوجوقلار بالخاصە دەن ئوگوتمەك ایچین بورایە گەلەنلەر بوڭا جواب ویرە بیلەرلەر.

چوجوقلاریڭ دقتلەرینی یەریڭ اوزاقلیغینا بو بورادان گیدەن

یولوك استقامتینه جلب ایتمەك لازمدیر. بلکه چوجوقلاریك کندیلەری دەنلەرینی ئوگوتمەك ایچین نوبه بکلەیەن آرابالارا دقت ویرەرلەر. بونیك ایله علاقەدار اولاراق چوجوقلارلا دگیرمانیك اهالی ایچین اهمیتیندەن و اجتماعی یاخود قوئوپەراتیف دگیرمانلاریك فائدالی اولدیغی خصوصینده مصاحبەده بولونماق اولور. ظنیمیزجه؛ چوجوق-لاریك دقتلەرینی دگیرمانیك رنگینه جلب ایتمەكدە فنا اولمازدی.

بورادا چوجوقلار دگیرمان دیوارلارندا اون توزندەن عمله گلمیش طبقەیی‌ده قید ایتمکدەن چکینمەزلەر.

آرتیق، چوجوقلار دگیرمانیك خارج طرفدەکی مشاهدەلەرینی بیترمیشلەردیر. شیمدی اونیك ایچەریسنه داخل اولیورلار. عجبا دگیرمانیك داخلیندا مشاهدەیی نەدەن و نەرەدەن باشلاماق لازمدیر؟ بیز، دگیرمانیك داخلیندا بیردەن بیره یك دیگەرینیك آردینجا معین شیئلەریك مشاهدەسینی توصیه ایتمەزدیك.

هپسیندن اییسی، چوجوقلارا ۱۰-۱۵ دقیقه ظرفینده قارشولارندا بولنان منظرەیی سیر ایتمەك امکانینی ویرمكدیر. کندیلەر ایچی‌دەن دولو کیسەلەری قالدیروب تهنەیە توکوبورلار. دگیرمان طاشلاری گورولتولو صدا ایله دور ایدیبور، اورادان قوطو یاخود قویولموش کیسەیه اینجه اون طبقەسی توکولیور والخ... ایشته بوکبی عمومی مشاهدەدەن صوگرا اولجەدەن معلم طرفیندەن حاضرلانمیش پلانی رهبر اتخاذ ایدەرەك دگیرمان و اونیك داخلینیك خصوصی حصەلەری آیری-آیری چوجوقلارلا برابر دەرەبندەن دەرەبنه تدقیق و تحری ایتمەك اولور.

طبیعی، تدقیق ایتدیگمیز شئیك قید ایدیلمەسی لازم گەلەن جهتلەرینی بورادا گوسترمەك ممکن دگلدیر. چونکه دگیرمانلار

کندی قورولوش و یاپیلیشلاری اعتباریله یەک مختلفدیر. بوڭا باقمیاراق هر حالدا عمومی گوستەریشلەر ویرمەك اولور.

ایلك نوبەدە چوجوقلارنیڭ دقتەرینی دگیرمان دیوارنیڭ خارجیندا بولنان تەکەر ایله دەنی اونە چەویرەن طاشلار آراسنداکی رابطەیە جلب ایتمەك لازمدیر.

بیر نهایتی دگیرمانیڭ خارجینا چیقاراق دگیرمان تەکەری ایله برلەشەن، دیگر نهایتی ایسە دگیرمانیڭ داخلینداٰ اولاراق قوری بر تەکەریڭ واسطەسیله طاشی دور ایتدیرن جانلی دیرەکی تام مناسبیله گوردیکدن صوڭرا چوجوقلاردا بو رابطەنیڭ معین و قطعی بر شکلی حصوله گلمیش اولور.

ایشتە بونیڭ نتیجەسی اولاراق بو مشاهده ایدیلمش رابطه چوجوقلاریڭ شعورینداا واحد دگیرمان ماکینەسینیڭ خارجی و داخلی حصەلەرنیڭ عضوی بیر بوتونلوگو کیبی قالار.

بورادا چوجوقلاریڭ، دگیرمانیڭ داخلی و خارجی حصەلەری آراسیندا اولان بو عضوی رابطەیی ابی حس ایتمەلەری ایچین دگرمانچی ایله هیچ اولمازسا ۲ ـ ۳ دقیقه دگرمانیڭ تەکەرینه توکولەن صو آرقینی باغلاماق ایچین گوروشمەك لازیمدیر. بیز شیمدی بیله بو تجربەنیڭ بزیم تەقسقورسیایا بوراقدیقی درین تأثیری اونوتامیوروز، تکرار ایدیوروز: تأثیر یك قوتلی آلنمیشدیر. اگر معلمیڭ خط حرکتی، دگیرمانچییی طلبه تەقسقورسیاسیندا ساده بیر گزینتی دەگیل تدریس و تربیه ایشی گورمگه اجبار ایدەرسه او زمان بو اصول قابل تطبیقدیر.

بالعکس دگیرمانچی تەقسقورسیادا تربیه و تدریس ایشی و مقصدی گورمەزسە، او زمان چوجوقلاریڭ دگیرمان ایشلەرینه

دەرەیشدەن دەرەینە آشنا اولمالاری ایچین بر آدیم بیلە ایلەری آتاماز و چوجوقلارا هیچ بر بیانات و معلومات ویرەمەز.
چوجوقلاردا، دگیرمان میخانیزماسینیك خارجی و داخلی حصەلەری آراسینداکی عضوی رابطەسینیك تصوری حاصل اولدیغدان صوگرا دەنیك اونە تبدیل ایدیلمەسی ایچین تهیه توکولمەسی مشاهدەسینە کیچمەك ممکن‌دیر.
بورادادا خط حرکتیك اهمیتی خصوصیندا قونوشماق لازم گلییور.
ایشتە بورادادا چوجوقلار دەنیك اونە تبدیل ایدیلمەسی خصوصیندا، دەنیك توکولدیگو تهیهی عیانی اولاراق گوردیکلەری زمان آیدین و آچیق بر تصورە مالك اولا بیلەرلەر. چوجوقلاریك دەنیك اونە تبدل اولوناماسی کیفیتی خصوصیندا داها قطعی بیر تصورە مالك اولمالاری ایچین دگیرمانچی طاشلاریك دورینی موقت بر زمان ایچین دوردیرا بیلەر.
دگیرمان مشاهدەسیندەن چوجوقلاریك شعورینە یرلشمەسی لازم گەلەن ایکی اساس شئی واردیر: بیری دگیرمان میخانیزماسینیك داخلی و خارجی حصەلەری آراسیندا اولان صیقی رابطە دیگری دەنیك اونە تبدیل اولوناماسی کیفیتی‌دیر.
چوجوقلاریك یوقلاییجی گوزلەرینی، جاب ایدیلمەسی لازم گلن داها بر طاقیم جهتلەر واردیر کە بوراسینی تمامیلە معلمیك کندیسنە بوراقاراق دها واسع بر میدان ویریوروز.
شیمدی بیز، چوجوقلار طرفیندەن دگیرمانیك قورولوشی و ایشی خصوصیندا آلینمیش تصورات ایلە، محالی احاطە ایدن طبیعی شرائط، خلقیك والخ آراسیندە رابطە تأمین ایتمەك ایچین چوجوقلاریك دقتلەرینی باشقا بر ساحەیە چەویرەمەگی تجربە

ایدەلیم. بیر سنه ظرفینده صوبك کافی مقداردا گەلدیگنی یاخود صو آزلیغیندان طولابی یائ آیلاریندا دگیرمانیك ایشلەمەمەسی کیبی حاللاری دگیرمانچی‌نیك کندیسندن بیلمەك اولور. سنەده قاچ آی ایشلییور، بر گونده (گیجه و گوندوز) ایچەریسینده نه قادار دەن ئوگودیلیور. دگیرمان هانکی کویلەره خدمتده بولنیور، بو دگیرماندان باشقا دگیرمان وارمی، وارسا نه قادار اوزاقلیقدادیر. باشلیجا اولاراق هانکی موسمده دەن ئوگوتمەك لازم گلیور، نه کیبی و هانکی شکلده زخمت حقی آلینیر - پارا ایله یاخود اون ایلەمی - دگیرمانچی کندی عائلەسیله برابر چالیشیورمی، بوقسا داها باشقا عملەلەر، ایشلەتیور والخ . . . .

ایشته بر صیرا سوال که چوجوقلاریك قافاسینداکندی کندینه دوغا بیلەر. طبیعی بونلاریدا جواسیز بوراقماق اولماز.

دگیرمان ایشلەریله اونی احاطه ایدەن محیط آراسینده چوجوقلار طرفیندەن تعیین ایدیلمش رابطەنیك واسعلیگینی و دەرەینلگینی بورادا سویلەمەك البته گوجدور. چونکه بونلاریك بر چوقو چوجوقلاریك باشلارندان آصیلیدیر.

چوجوقلاریك دماغی انکشافلاری و علمی سویەلەری نه قادار فضله و یوکسەك اولورسا طبیعی مشاهده ایدیلمیش حقیقتلەر آراسینداکی رابطەده او قادار دەرەین و اطرافلی اولاراق تعیین ایدیلەجکدیر.

بز، چوجوقلار طرفیندەن ئەقسقورسیادا آلینا بیلەجەك و صنف ایشلەری ایچین استفاده ایدیلەجەك قطعی و معین ماتەریاللاریك هیئت مجموعەسینه و معلمیك کندیسنه آرتیق‌درجەده جدی اهمیت ویرمەك ایستەردیك.

بو صورتله، بوتون استقامتی اوزەره سدی، دگیرمان بناسینیك

ساحه‌سینی، دگیرمان ته‌که‌رنه معین زمان ظرفینده توکوله‌ن صوینك مقدارینی ئولچمك و بیلمك ممکندر. عین زماندا معین زمان ظرفینده هیچ اولمازسه ۵ دقیقه ظرفینده ئوگودوله‌ن دەنیك مقدارینی قطعی اولان بیلمك اولور که بودا اوزون زمان مثلا، هفته‌، آی، حتی بوتون برسنه ایچەریسینده ئوگودوله‌ن دەنیك مقدارینی بولماغا امکان وی‌رەر. بر پوط دەنیك ئوگودولمەیی ایچین آلینان زحمت حقینیك مقدار و شکلینی تعیین ایدیکده‌ن بو بیر ساعت، برگون، بیر هفته والخ... زمان ایچەریسینده ئوگودوله‌ن دەنیك مقدارینی نظر دقتده بولوندیردیغدان صوکرا معین بر زمان ایچین دگیرمانچی‌نیك مداخیلنی قطعی اولاراق بیلمك اولور. طبیعی، بورادا معلمیك کندی ایشله‌ری ایچینده کنیش میدان بوراقماق لازمدر.

معلم شونی بیلمه‌لیدیرکه، کندیسینیك رهبرلیگی زمانی مکتبیك مختلف غروپلاری ایچین چوجوقلار طرفیندن بر چوق حساب مسئله‌لەری ترتیب ایدیله‌بیله‌ر.

سدیك مساحه و حجمی، معین زمان ظرفینده توکوله‌ن صوینك مقداری، معین زمان ظرفینده ئوگودوله‌ن دەنیك مقداری، بر پوط دەنیك ئوگودولمه‌سینه وی‌ریلن زحمت حقی والخ... مسئله ایچین استفاده ایدیله‌بیله‌جك بر صیرا رقمدیر.... ایشته بو مسئله‌لەرده بر چوق حقیقی حیات اولاجقدیرکه، بونلارینك رقمله‌ری چوجوقلار ایچین کاغذ اوزەرینده ساده بر اشارت دەگیل مقداری مکتبله‌رینی قاراقه‌ریزه ایتدیکله‌ری شیئله‌رینك آیدین و آشکار بیرەر نمونه‌لەری اولاجاقدیر. دگیرمان ئەقسقورسیایندان آلنمیش ماته‌ریاللار یالگیز ریاضیات درسله‌رینده و مشغولیتله‌رینده استفاده ایدیله‌مه‌ز. عین زماندان معلم، دگیرمانی یالگیز اجتماعیات

نقطه نظرینده‌ن تدقیق و تحلیل ایتمکله قالمامالی، دگیرمان نوع و تیپله‌رنیڭ یالگیز محالیك شرائطنده ده‌گیل اهالینیڭ اقتصادی وضیعتنده‌ن آصیلی اولدوغو، دگیرمان ایشله‌رینده قوئوپه‌راتیفیڭ اهمیتی خصوصیندادا مصاحبه‌ده بولونمالیدیر.

انسانلاریڭ تام معناسیله طبیعته تابع بولوندوغو و ده‌نیڭ ئوگودمه و قورودولماسی ایشنده‌ن بر شئی آڭلامادیغلاری زمانلاری چوجوقلارا نقل ایتمك و مدنیتیڭ مهم عاملی اولان ده‌گیرمانیڭ تدریجاً میدانا گلدیگینی گوسته‌رمه‌ك داها فائدالی اولوردی. کندی معلوماتلارینده‌ن آصیلی اولاراق چوجوقلاریڭ هر بر غروپی ایله ئه‌قسقورسیاده گوردیگله‌ری و آلدیغلاری تاثیر، انطباعلار خصوصیندا یازی درسله‌ری آپارماق ممکندیر.

مختصر بیله اولسا قید ایتدیکله‌ریمیز ئه‌قسقورسیا ماته‌ریالینا ناصیل یاناشماق نقطه نظرینی ویردیکی ایچین ئه‌قسقورسیادان الده ایدیله‌ن ماته‌ریالیك ناصیل، اعمال ایدیلمه‌سی خصوصیندا تفصیلاتدان واز کچیبوروز. یالگیز شونی قید ایده‌لیم:

کاغذ، قارانداش، مه‌تر، ساعت-ایشته اونلارسز عمومیتله ئه‌قسقورسیایا بالخاصه ده‌گیرمان ئه‌قسقورسیاسینا کیدیله‌مه‌ز. اشبو وسائطیڭ یاردیمیله یالگز عددی ئولچوله‌ری قید ایتمك ده‌گیل، چوجوقلاریڭ خصوصی و فطری قابلیتله‌رینده‌ن آصیلی اولاراق دگیرمانیڭ آیری-آیری حصه‌له‌رینی و بلکه عمومی شه‌ماسینی رسم ایتمك اولور.

III

یاقین شهره

هر بر شهر کندینه مخصوص بر خصوصیتی حائزدیر که بوڭا خصوصی اهمیت ویرمك لازمدیر. فقط بز بورادا شهره ئه‌قسقورسیا

زمانی چوجوقلاریڭ دقتله‌رینی جلب ایدیله‌جه‌ك مسئله‌ری د‌کل،
ئه‌قسقورسیادا ناصیل ایشله‌مه‌ك لازم که‌لدیکنی کوسته‌ره‌جه‌گیز.

شمندوفه‌ر ستاسیونه یاقلاشدی. کوی مکتبنده‌ن بر غروپ طلبه هیبه و چانتالاری ایله برابر پلاتفورمایا چیقدیلار. یاقین مکتبده بر قادار استراحت ایده‌رەك یمه‌ك ییدیکدن صوڭرا طلبه‌له‌ر ایشه حاضر بولنیورلار. ایش، ستاسیوندان باشلایاراق شهریڭ مرکزینه قادار کیدییور.

— چوجوقلار، ستاسیونیڭ یانیندا بولونان بنالارا و ایوله‌ره دقتله باقالیم. بو ایوله‌رده ماراقلی اولان شیله‌ر نه‌دیر و بو ایوله‌ر ایله بزیم کویله‌رده بولنان اوفاق ایوله‌ریڭ آراسیندا نه فرق واردیر؟ بزیم خصوصی تجربه‌میز تصدیق ایدییور که، بو ایوله‌ری باشقا ایوله‌رده‌ن تفریق ایده‌ن قاراقته‌ریستیك بر علامت اولاراق چوجوقلار آلت قاتدا هر هانکی بر تجارت و صنایع موسسه‌سی، بولقا، پیوه (بیره)، چایچی و یا خود بقال دگانی اولدوغونی سویله‌جه‌که‌لەردیر.

— یکی، بو تجارت و صنایع موسسه‌له‌ری کیمله‌ر ایچین آچیلمیشدیر؟

بورادا معلم بر چوق مختلف جوابلار آلاجاق که یکوندا شو نتیجه‌له‌ری ویره‌جه‌که‌دیر. بو دکان و موسسه‌له‌ر دمیر یولی قوللوقچولارینی، تره‌نی بکله‌یه‌ن یا خود ستاسیونا یکی وارد اولان سرنشینله‌ری تجهیز ایتمك ایچین آچیلمیشدیر.

— چوجوقلار، دمیر یولی خدمتچیله‌ری بورادا آچیلمیش دکانلاردان هر بر شئی آلابیله‌رمی؟ مثلا، اودون، سامان، قارتوفیل بو دکانلاردان آلناق اولورمی؟ — اگر چوجوقلار شو سواللارا جواب ویرمکده کوجلوك چکمیش اولورلارسا او زمان اونلارا سویله‌مه‌ك

اولورکه، او شئیله‌ری بورادان آلمیورلار. ـ عجبا اونلار، سامان
اودونی نه‌ره‌ده‌ن الده ایدییورلار؟

بونلارا بو شئیله‌ری کیم و نه‌ره‌ده‌ن گه‌تیریبور؟ بورادا کندی
کندینه بللی‌دیرکه چوجوقلار اودون، سامانك شهره کندلیله‌ر
طرفینده‌ن گه‌تیریلدیگنی سویله‌یه‌جه‌گله‌ردیر.

ـ کندلیله‌ر کندی زحمتله‌رینیك محصولینی شهره نیچین گه‌تریبورلار؟
طبیعی بورادا کندلینیك شهر صنایعینه مثلا: قند، صابون، مسمار،
بارچا والخ .. اولان احتیاجلارینی سویله‌مك لازم گلیر. دیمه‌ك
کندی زحمتینیك محصولنی دمیر قولو قوللوقچولارینا یاقیندا صاتاراق
کندلی، کندیسینه لازم اولان مالّلاری آلیور و ایوینه گونده‌ریبور.
ستاسیونلاردا اولان دکانلار یالیکز دمیر یولونا، سرنشینله‌ره ده گیل،
اطراف کویله‌رده‌ن زحمتینیك محصولینی گه‌تیره‌ن کندلی‌یه‌ده
خدمتده بولونورلار. بو شهرده‌ن دمیر یولونیك نه زمان چکیلدیگنی‌ده
آیدینلاشدیرماق مهم مسئله‌دیر.

شیمدی دمیر یولی ستاسیونی اولان برده اول نه موجوددی؟
ستاسیون شهریك مرکزینده‌ن تقریباً نه قادار اوزاقلیغدادیر؟

اکثریا دمیر یولو شهرده‌ن بر ایکی، اوچ ویرست اوزاقلغیندا
کچدیگی ایچین بو دمیر یولو خصوصی تیکینتیله‌ره تجارت صنایع
والخ.. ه سبب اولموشدور.

عمومیتله ستاسیونی احاطه ایده‌ن بنالاریك مشاهده‌سی و دمیر
یولو تاریخینی بیله‌ن آجه‌تالاردان آلینان معلومات چوجوقلارا
کندیله‌ری ایچین دمیر یولو خصوصیندا آیدین و آشکار برلوحه
تشکیل ایتمه‌گه امکان ویره‌ر.

بر چوق حادثه‌له‌ر کندی آرالاریندا صیقی سببیت رابطه‌سی ایله

علاقه‌دار اولاجاقدیر. مثلا، ستاسیونیڭ آچیلماسی قوللوقچی‌لار ایچین دولتی ایوله‌ر تیکیلتیسنه قوللوقچیلاریڭ مقداری اونلاریڭ و سرنشینله‌ریڭ احتیاجلاری خصوصی ایوله‌ریڭ تیکیلمه‌سینه تجارت صنعت واخ انکشاف ایتمه‌سینه سبب اولموشدور.

تقریباً ستاسیونیڭ یانیندا بوبله بر مصاحبه‌ده‌ن صوڭرا عجله ایتمیه‌رك شهریڭ مرکزینه حرکت ایتمك اولور.

چوجوقلاریڭ دقله‌رینی ایلك نوبه‌ده ستاسیون ایله شهر آراسیندا اولان دمیر یولونا جلب ایتمك لازمدیر.

بورادا چوجوقلار کندی مستقل معنوی مشغولیتله‌ری ایچین کتیش و کافی مقداردا مه‌ته‌ریال آرایا بیله‌رله‌ر.

مثلا، ترامولی خطینیڭ چکیلمه‌سینه نه سبب اولموش؟ نیچین ستاسیوندان مرکزه شوسا یولو چکیلمیشدیر؟ اگر بوزماندا چوجوقلاریڭ یانیندان ستاسیوندان شهره گه‌له‌ن مختلف کیسه، بوچقا یشیك و سائر شیله‌رله یوکنمیش آرابا کیچمیش اولورسا بورادا چوجوقلارا شوسا یولونیڭ اهمیتی آڭلاتماق لازمدیر.

عین زماندا ستاسیونا گیده‌ن یاخود گه‌له‌ن سرنشینله‌رله دولو اولان ترامولی مشاهده ایتمك امکانی اولورسا بورادا ستاسیونا چکیلمیش ترامولی خطینیك‌ده سببینی آڭلاتماق لازم گله‌جك‌دیر.

بللیدیر که چوجوقلاریڭ تیلغراف و تیلفون واسطه‌سیله شهر ایله ستاسیون آراسیندا موجود اولان رابطه‌یه‌ده دقت ویرمه‌له‌ری لازمدیر.

ستاسیوندان مرکزه گلدیکجه چوجوقلاریڭ دقله‌رینی ایوله‌ریڭ قاراقته‌ر اعتباریله دگیشمه‌سی کیفیتینه جلب ایتمك لازمدیر.

چوجوقلار قطعی اولاراق ستاسیوندان ۱۰۰ ـ ۲۰۰ سازین مسافه‌ده بولونان ایوله‌ریڭ کندی سیمالارینی دگیشمه‌سینی سویله‌یه‌جه گله‌ردیر.

ــ یکی مادامکه بورادا تجارت مؤسسه‌سی آچماق ممکن ده گیل، نیچین بو ایوله‌ری یاپمشلاردیر؟ نیچین تجارت باشلیجا اولاراق ستاسیونیك یانیندا چوقدور؟ ــ بورادا چوجوقلار طرفیندن، مشاهده ایتدیکله‌ری حقیقتله‌ری آیدینلاتماق ایچین اولدوغجا ماراقلی ایش گوروله بیله‌ر.

ایشته ایوبك قارشوسیندا بر چوق آرابا و سانقالار واردیر. ایوبك ظاهری گورونوشی بویوك بر کاروانسرایی آکدیرییور. نیچن بوراسی کاروانسرای‌می؟ باکه‌ده بوستاسیونیك یانیندا برده گیل؟

ستاسیون بورادادا کندی سوزینی سویله‌دی.

ــ یکی، چوجوقلار بوراسی هانکی بنادیر؟ ــ بو بیزیم اسکی دوستمیز، دمیرخانه‌دیر ــ جوابینی ویره‌جکله‌ردیر ــ نیچون بو یولیك آغزیندا دمیرخانه واردیر؟

ینه بورادا دمیرخانه‌نیك حیاتدا اوینادیغی رول خصوصینده مسئله آچیلیور.

طبیعی، ئه‌قسقورسیامیزی داها ایله‌ریه آپارا بیله‌ریز.

فقط بز اولا کندی ــ کندیمزه بر حساب ویره‌لم عجبا ایشه بو صورتله یاقلاشدیغمز زمان چوجوقلاردا نه حصوله گله بیلیر، ثانیاً شهر ئه‌قسقورسیانیك ایله‌ری آپارماغیك فائده‌سیزلیگینیدا تنبیه ایتمه‌سی لازمدیر. چونکه شهریك بوتون اساس پرنسیپله‌ری ئوگره‌نیلمیشدیر.

بو صورتله، چوجوقلاریك ۲ ــ ۳ ساعت ظرفینده آلدیقلاری تأثیر و انطباعلاردان اونلاریك شعوریندا، چکیلدیکی گوندن بری شهریك سیماسینی ده‌گیشدیردن دمیر یولونیك رولو پك آیدین و آشکار اولاراق یئرله‌شمیش اولور. چوجوقلار، بوتون ایو، دکان، چایخانه، شوسه یولو، تراموای تجارت یاپان

کویلیلەر آراسینداکی علاقه سببینی آیدین بیر صورتده حس ایتمیش اولورلار.

هر بیر قناعت حاصل ایتمەیەن معلّم شیمدی، ستاسیوندان شهره یاپیلان ئەقسقورسیانیڭ ساده بیر گزینتی اولمادیغینی گوریور. بورادا یاریم گونلیك ایش واردیر که بودا تربیه و تدریس مسئلەلەری ایچون اڭ ماراقلی، اڭ دەرین و اڭ مهم ایشلەردیر. بوڭا گورەده اولجەدەن شهری اطرافای تانیش ایتمك ایچین ۱ - ۲ گونلیك ئەقسقورسیا یاپماق فکریندەن واز کئچمەك لازمدیر.

شونی بیر متعارفه اولاراق قبول ایتمەك لازمدیر: شهرده بیر چوق مؤسسه، اداره و یاخود بیر دائره انتخاب ایدەرەك اونیڭله اطرافلی بیر صورتده تانیش اولمالی؛ فابریقا شورا ادارەسی یاخود شهر بازاری اولسون، هر حالدا هر موضوع بیر ساعتلیق ایش ویرمیەجکدیر. یالیگیز، معلّم طرفیندەن عجله ایدیلمەمیش، دەرین دوشونولموش و مشعور شهر ئەقسقورسیاسی چوجوقلارا أیی معلومات ویرەبیلەر. بویله بیر ئەقسقورسیا نتیجەلەرینیڭ صنف داخلیندا اعمال و ترتیبی اعظمی نتیجەلەر ویریور.

دائما آلینمیش تأثیر و انطباعلارا استناد ایدەرەك معلّم عمومیتله شهریڭ منشأئی، خصوصی شهر مسئلەسینه و شهریڭ کندی - کندینی اداره مسئلەسینه (صو، قانالیزاتسیون، ایشیق، کوچەلەریڭ تمیزلەنمەسی، صحی و الخ ...) شهر اهالیسینیڭ صنفی تشکیلاتینا، همان شهریڭ اقتصادی اهمیتی، انقلاب و وطنداش محاربەلەری دورینده کی تاریخی مسئلەسینه دوقوناجاقدیر. اگر شهرده هیکل، موزه، اسکی بنالار اولموش اولورسا بونلاریدا مشاهده ساحەسینه و ئەقسقورسیا نتیجەلەرینه داخل ایتمەك ضروریدیر.

IV

دەمیر یولونا.

دەمیر یولو ستاسیونینا بوتون مکتبلەر ئەقسورسیا یاپامازلار.
چونکە بونلاردان بیر چوقلاری دەمیر یولیندان چوق اوزاق
مسافەدە بولنیورلار. مثلا: بوڭا یاقمیاراق ستاسیونا ئەقسقورسیا
یاپماق ایچین بیر چوق مکتبلەریڭ امکانی واردیر. بوڭا گورەدە
بیز اوقوبوجی معلّملەریڭ دقتلەری اوڭینە دەمیر یولو ستاسیونی
ئەقسقورسیاسینیڭ ایشلەنمیش پلانینی قویویوریز.

الڭ اول بیز، اوقوبوجیلاریمیزلا، هانکی ستاسیونا گیدەجکمیزی
تعیین ایتمەلییز، چونکە انسان آز بیله اولسا دەمیر یولو ستاسیونی
ایله آشنا اولاراق ونلاریڭ مختلف اولدیقلارینیدا بیلیور. بونیڭ
ایچین بیزە کندیسیندەن، آرتیق درەجەدە سرنشین و یوك داشینماسینا
خدمت ایدەن بویوك ستاسیونلارا کئچیلە بیلەجكستاسیون تیپی انتخاب
ایتمەك لازمدیر.

چوجوقلار! سیزلەردەن ستاسیون گورەن وارمی؟
ستاسیوندا گوردیکلەرینی کیم سویلەیەبیلەر؟ - ایشتە بو سؤاللار
چوجوقلاریڭ قافاسیندا یەرلەشوب قالمیش ستاسیون خصوصیندا کی
تصوّرلاری جانلاندیرماغا خدمت ایدەر.

ایشتە چوجوقلار ستاسیونیڭ سەمافورینا یاقلاشدیلار.

- چوجوقلار، قارشومیزدا کی شئی نەدیر و بونیڭ نە کیبی
اهمیتی واردیر؟ - اولابیلیر کە چوجوقلار بونیڭ سەمافور اولدوغونی
و اهمیتینی سویلەرلەر. ایشبو سەمافور چوجوقلاریڭ ستاسیون
خصوصیندا کی تصوّراتلارینی انتظامە سالماق و گەنیشلەتمەك ایچین
یاپیلاجاق مصاحبەیە بیر واسطە اولابیلەر. ستاسیون، اکثر چوجوقلاریڭ

«ستاسیوز» تلقی ایتدیکه‌ری واغزال بناسی ده گیلدیر. بوتون یول
و ده‌میر یولو تیکینتله‌ریله به‌رابه‌ر سه‌مافورلار آراسیندا اولان بیر
یه‌ردیر. چوجوقلار ایره‌له‌ره باقاراق اونلاریك و احتیاط یوللارینیك
اهمیتینی آکلامالیدیرلار. اگر بو زماندا احتیاط یولوندا سرنشین
واغونینا یه‌ر بوزاقاراق بیر یوك واغونی دورموش اولورسا یاخود
احتیاط یولونا یوك واغونی گلمیش اولورسا یك أیی بیر تصادف
اولوردی. بورادا واغونلاری بیر یولدان دیگه‌ر یولا آپاران
ایره‌چی‌نیك ایشله‌رینه‌ده باقمق قنا اولمازدی. بورادا دیه‌بیله‌رله‌ر که
بوگ نه لزوم واردیر. اونلاریك هپسینی چوجوقلار بیلیورلار.
بکی اویله اولسون. ایشته بوگ اونه جواب ویرمه‌ك اولور.
حقیقتاً بلکه چوجوقلار اسکیده‌ن بو بیلگی‌نیك هپسینی قتراپان
یولیلا اکساب ایتمیشله‌ردیر.

شیمدی ایسه معلمیك رهبرلیگی، ده‌میر یولو آجنتلارینیك
لطفکار علاقه‌ری ایله بو بیلگیله‌ری نم بشق و منتظم بیر شکلده
قزانیورلار. نه علیه بو تکرار بلیگیز اعظمی تعلیم همیتی
ده گیل. تربیه‌وی همیتده حائزدیر. ایشته بونیك ایچینده بیز
گلمه‌گه ستسیون تحقیقورتیلارینیك بلانینی بو معتود ایله
(اصول) گه‌نیشه‌تمه‌گه گیز.

المرسه چوجوقلارنیك شیمدی داخی ولاجقلاری پلانحورده
واردیر. پلانقورده نه لازمدیر؟ بونیك طوی و عرضی نه قداردیر؟
بلکه چوجوقلار بورده پلانحوردنیك بیوکلیگی ایله ستسیون
وارد اولان و ستسیودن گیچن سرنشینه‌ریك مقداری آرتیه
بیر رچه ثمین یتمه‌گه چالیشیرلار.

ایشه واغزالیك نتی. بونیك بیوکلیگی. بورده خارجی
گوروونیش سرنشینه‌ریك مقداریغی تخمین ... کم

گوزلەری اوگیندەن بیر ایکی سرنشین و ایکی یوك واغونی کئچمیش اولورسا ئەقسقورسیا چوق شئیلەر قازانابیلەر.

چوجوقلار واقزالیك ایچەریسینه داخل اولیورلار. ایشته سرنشینلەره مخصوص صالون.

بوفه و اونیك مخلفاتی. بوفەدەن نه آلماق اولور؟ بوفه نەیه لازمدیر؟ ایشته بو شئیلەردە معلّم چوجوقلارێك دقتلەرینی جلب ایتمەلیدیر.

شیمدی ئەقسقورسیانیك قارشوسیندا ستاسیون ایشی، تیلغراف، بیلیت و باغاژ قاسسەسی، ستاسیون نوبتچی‌سی و رئیسی ایشلەریله تانیش اولماق مسئلەسی دوریور. بورایا مال قانتورینیك ایشلەرینیده داخل ایتمەك لازمدیر.

ئەقسقورسیا هنوز یوك قبولی و اعادە‌ی ایله مشغول اولان یوك حیاطینا باقمادیغی ایچین بز اداره ایشلەری ایله تانیش اولمایی هلەلیك توصیه ایتمەیوروز. چوجوقلار تیلغراف اوطەسیندادیرلار آپاراتیك کسکین سسی ایشیدیلیور. اگر بو آپارات «یوزا» نیك آپاراتی ایسه بیاض شرید اوزەرینده تام آچیقلیق و وضوحیله نقطه، خط، یاخود تام حرفلەرك صیراسی گورونەجکدیر. باشلیجا اولاراق چوجوقلارێك تیلغراف ایشلەری کیفیتیندەن قاورایاجاقلاری بر شئی وارسا، اودا قومشو ستاسیونا اشارتلەرله نقل ایدیلەن انسان سوزینیك چابوقلیق کیفیتی‌دیر. اگر چوجوقلارێك گوزینیك اوگینده قومشو ستاسیونینا بر ایکی تیلغرام ویریلەرسه بو اعظمی درجەده موافق و گوزل اولوردی. بورادا چوجوقلار گوزلەری اوگینده کندی آرالارندا اون ویرستلەر مسافەسینه بولونەرەك برلەشمش ایکی جالی موجودیك صیقی رابطەسینی گورونجه اوندان قوتلی تأثیر و انطباع آلاجقلاردیر.

معلمڭ خط حرکتی و دمیر بولو آجنتالارینیڭ اطفکار علاقه‌لەری چوجوقلاریڭ هیسینه اولماسادا، بیر قاچینا قومشو ستاسیونلا تیلفون واسطه‌سیله بر ایکی سوز سویله‌مگه امکان ویره‌ر. بودا چوجوقلارا چوق شئیلەر ویرمیش اولور.

ـ هایدی، تیلیغرافچی‌نیڭ ایشینه خالل قاتمایاراق اونی تعجیز ایتمه‌یه‌لیم، دیه‌ره‌ك بیلەت قاسساسینا گیدیورلار. یکی بورادا نه کیبی بیلگی قازانماق اولور؟

بیلیت قاسساسی عمومی گورونوشی. خارجی گورونوشی حقینده بر چوق سؤال اسکی و ساتیلمامیش بیلیتلەره باقماق.

باشلیجا اولاراق سرنشینلەر سیزیڭ ستاسیونیگزدان نه‌رەلەره گیدیورلار؟

تقریباً بر آی ظرفینده قاچ آدام و بونلاریڭ اکثریتی نه‌رەیه گیدیور؟

بو یولڭ مختلف ستاسیونلارینا گیتمەك ایچین بیلەتیڭ قیمتی نەدیر؟

ستاسیونلار آراسینداکی مسافه‌یی و هر بر ستاسیون بیلیتینڭ قیمتنی گوستەرەن بوتون ستاسیونلاریڭ سیاهیسنی آلماق اولورمی؟

سرنشینلەر باشلیجا اولاراق سنەنیڭ هانکی وقتلەرینده گیدیورلار؟

گونده (گیجه- گونوز) ستاسیوندان هر جهته قاچ واغون گیدیور؟

قاسسا چوجوقلاریڭ گوزلەری اوکینه ماراقلی بیر منظره، یعنی ستاسیونی احاطه ایدەن دائره اهالیسینیڭ حرکاتینی قویاجاقدیر.

اگر معلم بیلەت قاسساسینا اولجه بر قادار دەرەیندن باقمیش اولورسا، اوزمان او داخیلچی طرفیندن گوستەریلەن رقملەریڭ اساسی اوزەرینه چوجوقلاریڭ نه قادار ماراقلی نتیجەلەر الده ایدەجکلەرینی گورموش اولاجاقدیر.

بالای بر شئی‌دیرکه، تقریباً بو ایشی باغاز گوندریلمەسی

اطرافینداداآپارماق لازم گلەجەگدیر. بونیڭ ایچین بز بوساحەدە دورماق ایستەمەیوروز.

شیمدی، چوجوقلار ٥—۱۰ دقیقە وقتلەرینی ستاسیون نوبتچی‌سینیڭ ایشینی مشاهده ایلە کیچرەسینلەر. اوڭا تیلغرافلە فلان واغونیڭ چیقماسینی و فلان واغونیڭ گلمەسینی سویلەیورلار. یوك حیاطیندان گلوب واغونیڭ بر یولدان دیگر یولە کیچریلمەسینی خبر ویریورلەر.

ابرەچی یاخود بو ایشی یاپاجاق آدام فلان دولو واغونا باغلاناجاق واغون حاضر بولوناراق گوندریلە بیلەر. دیور. یەرلی بویوك گوندەریجی گلەرەك او بیری گون مل گوندرمەك ایچین واغون سپارش ایدیور. قاپوچی گلەرەك واغونیڭ سەمافورا یاقلاشدیغنی والخ . . . . سویلەیور. عین زماندا اوڭا قومشو ستاسیونلا قونوشماق ایچین تیلفونە یاقلاشماق لازم گلیور.

بو ۱۰ دقیقە ستاسیون نوبتچی‌سینیڭ ایشینیڭ چوقلوغو و نوبت زمانی ایشلەریڭ کندی یولو ایلە گیتمە‌سی ایچین مسئولیت درجەسیی خصوصیندا چوجوقلارا آیدین و آشکار بر فکر ویرە بیلەر. ستاسیون نوبتچی‌سی ستاسیونیڭ مجانی‌دیر. انسانی شاشیر تاجاق بر چاپوقلقلا بر یەردەن دیگر بر یەرە فکر، انسان، یوك نقل ایتمەگە بر واسطە اولماق صفتیلە اجتماعی حیاتدا ستاسیونیڭ رولو متمرکز بر صورتدە اوندا انعکاس و تجلی ایدیور.

بوندان صوڭرا چوجوقلار، اولا یوکیڭ آلنوب ویریلمەسینی ثانیاً محافظە شرائطینی ثالثاً ستاسیوندا بولونان یوکلەریڭ نوع و شکلینی مشاهده ایتمەك ایچین یوك حیاطینا گیدیورلار. دمیر یولی آجنتالارینا، یوك آلان و یاخود گوندەرەن خلقە مانع

اولماباراق چوجوقلار یوك حیاطینده ایشله‌ره باقار عمومیتله قارشولارینده آچیلمیش منظره‌ده ماراقلارینی موجب اولان شیله‌ره دقت ایده‌رله‌ر .

بزم رأیمزجه چوجوقلاریك شعورینده و یازی دفترینده نه‌یی قید ایتمك لازمدیر؟ ظنمزجه بورادا بیلەت قاسساسینیك ایشله‌ریله بیر قادار علاقه اولاجاقدیر. مال نه‌ره‌یه گونده‌ریلور؟ نه کیبی مال و نه مقداردا گوندریلیور؟ هر هانکی‌بیرمال سنه‌نیك هانکی وقتینده گونده‌ریلیور؟ پوستا هروبرسته نه‌قادار پارا آلیور؟ حاصلی ستاسیونا گەلەن ماللار خصوصینده آجنتایا بو سواللاری ویرمەك اولور.
البته، باشلیجا اولارق مالیك هانکی کویده‌ن، زاووددان، فابریقادان گوندریلمه‌سینی و کیمیك آدره‌سینه اولماسینی بیلمەك پك مهم‌دیر.
چوجوقلاریك بیلکیله‌رینی بیر قادار‌دا آرتیرماق ایچین مال قانطوریناداگیتمەك لازمدیر.

هر حالدا بورایی اهمال ایتمه‌مه‌لی. بورادا کی ایش معلمیك کندیسی بولا بیله‌ر. اگر بیر گونیك ظرفینده عجله ایتمه‌یەرەك رهبر یاخود معلم ستاسیون عنصرله‌رینی آیری آیری تدقیقه قالقیشرسا، اوزمان نتیجه‌ده چوجوقلاردا یالیگز بو جانلی حقیقتیك گیجه گونوز مشعور اولاراق ایشله‌یەن عضوینیك آیدین و آشکار منظره‌سی دگیل بورانیك ستاسیونیك اطرافینده بولنان دائره‌له‌ر اوزه‌رینه اولان معظم تأثیری دخی چوجوقلار طرفنده‌ن ایی قاورانیلا بیله‌ر. بورادا ستاسیوندا چوجوقلارلا دمیر یولونیك ناصیل و نه زمان حصوله گلدیگی، بیرینجی اولاراق آذربایجاندا دمیر یولونیك نه زمان چکیلدیگی، حال‌حاضردا س. س. ج. ا. یندا دمیر یولونیك نه طولدا اولدوغونی، معاصر دولتله‌ر حیاتینده دمیر

یوللارینڭ نه کیبی اقتصادی اهمیتی حائز اولدوغو موضوعیندا اوفاق بر مصاحبه‌ده بولونماق اولور.

دمیر یولونیڭ شیمدیکی وضعیتی ایله باشقه مملکتله‌رله علاقه کسیلدیکی سنه‌لرده اولان وضعیتی آراسیندا بر مقایسه یاپماق ایچین چوجوقلارا بر قاچ سؤال ویرمه‌ك ایی اولوردی. چوجوقلار بو سؤاللار اثناسیندا عمله و کندای حکومتی الینده اولان مملکتمزیڭ چابوق ترقی آدیملارینی گورمیش اولورلار.

بو ئه‌قسقورسیا صنف ایچین بر چوق رقمله‌ر ماته‌ریاللی ویره‌جکدیر که بونلاری اساس طوتاراق ستاسیون و آپاریلان و گه‌تیریله‌ن ماللاریڭ مقداری، حقینده بر فکر ویره بیله‌جه‌ك بر چوق دیاغرام رسم و قارتوغراملار حاضرلاماق ممکندیر.

ترجمه‌حال

دوقتور دەقرولی (*)

(تربیه و تدریس تاریخینده‌ن بر یاپراق)

یازانی تربیه دوقتوری: **خلیل فکرت**

بیرمینجی عصریك بەذاغوغلاری آراسینده بویوك بر اهمیت قازانان و یاراتدیغی مؤسسه ایله کرك تدریس و کرك تربیه جهتیندن بویوك موفقیتلەر قاز ناراق، بوتون دونیادا اسمی ایشیدیله‌ن شخصیتله‌رده‌ن بری **دوقتور دەقرولی** Dr Decroly دیر. بونیك آچدیغی مکتب، بلچیقەدا، ئەرمیتاژدادیر. دوقتور دەقرولی، محاربه‌ده‌ن اول بر ئەنستیتو آچمیشدی. بورادا نورمال چوجوقلار بولونوردی. بونیگله بیرلەشمیش دیکر بیر قسم واردیر که نورمال اولمایان چوجوقلاره مخصوصدیر. بو ایکی مکتبده **دەقرولی** اوزون زمان چالیشمیشدیر. (فەرریەه) دییور که: «دەقرولی، بوتون دونیا ایچین دقته شایان بر شاه اثر وجوده کتیرمیشدیر» عمومی محاربه اوزەرینه بو مؤسسه، موقت اولاراق قاپاندی. لاکن محاربه بیتدیکده‌ن صوکرا تکرار آچیلدی و بوکون موفقیتله ایش کورمکده‌دیر.

مؤسسه‌یی میدانا کتیره‌ن دەقرولی، بالخاصه بر قاچ بویوك

---

*) بو مقاله غیر طبیعی چوجوقلەریك تربیه ی خصوصینده الده ایدیلن مثبت تجربه و نتیجەلەری کوستردیکینده‌ن بونیك ایله اوغراشانلار ایچین بر ماتریال صفتیله درج ایدیلیر.

اداره

شخصدەن الهام آلدی. اونلاردا: جون‌ددوەی. ابروە کینغ، ستانلەی هول، کیرخ پاتریق‌دیر.

دەقرولی بونلاری اینچه تدقیق و تتبع ایلمیش و بونلاریك فکرلەرینه استناداً، غیر طبیعی چوجوقلار ایچین خصوصی مەتودلار وجوده کتیرمیش‌دیر. بو، بیر چوق صفحەلاری حاوی بر مەردبوەنه تشبیه ایدیلەبیلیر: غیر طبیعی چوجوقلار، یاواش آدیملارلا ایلریلەدیکلەری یەرلردە، طبیعیلەریك دخی سریع آدیملارینی تثبیت ایتمشدیر. یعنی غیر طبیعی چوجوقلار بیر قابلیت مسافەسینی معین بیر مدت ظرفنده یورومگله موفق اولورلارسا، عینی مسافەنیك، طبیعی چوجوقلار طرفندەن سریع اولاراق قطع ایدیلمەسی اوصوللارینی آراشدیرمش‌دیر. موفقیت او قادار بویوکدور که، غیر طبیعی چوجوقلار، طبیعی و نورمال اولان چوجوقلاری کیچمشلەردیر. هر کس بوکا بیر معجزه نظریله باقیوردی. حال بو که معجزه، صبر، حلم و نفوذ نظردە ایدی. اوندان صوکرا دەقرولی، بولدوغی اوصوللاری، طبیعی چوجوقلارا تطبیق ایتمەنیك ممکن اولوب اولمادیغینی آراشدیردی. نورمال چوجوقلاریك، مسافەیی دها چابوق قطع ایدەجکلەری شبهەسیزدیر، تجربه یاپیلدی و الده ایدیلن نتیجه، جزأ خارق‌العاده اولدی. اودرجەدە که هر نوع چوجوقلاردا، یعنی کرك خلق و کرك دیکەر طبقەدەن اولان چوجوقلاردا بویوك موفقیتلەر الده ایدیلدی، ذکالاری جانلاندی، علم و فنی تماما قاوراماق میلی اویاندی. حتی حیاتیك و عمومی حریك قارشیلارینه چیقاردیغی مسئلەلەری حل ایدەجك قادار بیر علمی سویه میدانا کلدی.

بو مکتبده قیز و أرکك چوجوقلار، مختلطدر و شکایتی

موجب بر شیئه تصادف ایتمك شوباه دور سون، مختلط تربیه‌دەن فائدالی نتیجه‌لەر ألده ایدیلدی.

مه‌تود و غایه‌سی ـ اصول، بالخاصه آمه‌ریقالی، جون‌دەوه‌نیك کیرخ پاتریق‌یلك و قلاپاره‌دیك اوصوللاری‌دیر.

قلاپاره‌دیك اوصولی، **علاقه و مراق اوصولی‌دیر**. علاقه ایکی طورلودور: بیر قسمی حقیقی و ایسته‌نیله‌ن علاقه‌دیر که فعالیتی میدانا کتیره‌ن و اونی تحریك ایده‌ن علاقه‌دیر.

برده (قاپریس) و ذوقده‌ن عبارت علاقه‌دیر که، بو علاقه‌نیك فنا قسمی‌دیر.

دقت ایدیله‌جك الڭ مهم جهت، اوصولیك صیقماماسی، یورماماسی هم جدی و هم‌ده ملایم اولماسی‌دیر.

غایه، عصری‌دیر و جانلی‌دیر. اوچ نوع غایه واردیر که اساس اعتباریله بونلار بر وحدت تشکیل ایده‌رلەر: ۱) بوگون و یارین ایچین هر شیده‌ن اول انسان یه‌تیشدیرمك حیاتی وظیفه‌لەری و ضرورتله‌ری طانیماق و بیلمك و عدالتی تطبیق ایتمك.

۲) ذهنی و بدنی قابلیتله‌ری انکشاف ایتدیرمك غایه‌سی‌دیر. چوجوغیك اویون اثناسینده پسیقولوژیسینیك تدقیقنده‌ن طوپلانان معلومات بوڭا اساس اولمالی‌دیر.

جمعیتیك و فردیك دها اوستینده‌دیر. اوده، ذهنی و بشری‌دیر حقیقتله‌ری و هیچ بر منفعتی اولمایان قیمتله‌ری، خلاصه چوجوغی اخلاقاً قارازقه‌رلی یاپماق و عامی حقیقتلاری کندیسنه سه‌ودیرمك.

بو سویله‌نه‌ن غایه‌لەر، حد ذاتینده‌ایکی ده کلدیرلەر. یالیکز اولجه نظریه حالینده اولان پرەنسیپله‌ر، بوکون، ده‌قرولی‌نیك مؤسسه‌سینده موفقیتله حیاتا کچیریلمش‌دیر.

ده‌قرولی و معلمله‌ری تطبیقاتده ناصیل چالیشیرلار و نه یاپیورلار؟

بونیك ایچین مؤسسه‌یی زیارت ایده‌ن (فه‌رریه‌ری) دیکله‌یه‌لیم.

مکتبده بویوك بیر باغچاواردیر. اوبونا مخصوص یه‌رله‌رواردیر. کوچو کله‌ر ایچین قوم ییغینی، تاختالار، کته‌فله‌ر، خلاصه، (روبنضون) اویونی اویناماق ایچین هر طورلو مالزماله‌ر موجوددور. بو بویوك باغچادا آغاچلار و نباتلارواردیر. بونلار اوچ قسمه آیرلمیشدیر؛ و بوتون بو قسمله‌رده آیری علاقه‌له‌ر گوزه دیلمشدیر. بیرینجی صنف نباتاتا عائد علاقه‌له‌ر، مماکتیك آغاج و نباتلاری یه‌تیشدیریله‌ن قسمدیر. ایکنجی‌له‌ری، غدایه و توقوبوجیلیغا عائد نباتلاردیر.

اوچونجی‌له‌ری، چوجوقلارا مخصوص آیری بیر قسمدیر، اوراده هر فرد سربستدیر. چوجوقلار اورادا کندی ایسته‌دیکله‌رینی باپارلار ایسته‌دیکله‌رینی اکه‌رك سوکه‌رك تطبیق ایده‌رله‌ر.

بنا ناصلدیر؟ و ایچینده دها نه‌له‌ر راست کلیورز؟ بنا چوق ته‌میز و منتظمدیر. بویوك بیر ژیمناستیقخانه‌سی واردیر و یاغمورلو هوالاردا آیریجا تنفس یرله‌ری موجوددور. عملیاتخانه‌له‌ری دوالکه‌رلیك و موقاووا ایشله‌ری، موده‌ل چامورلاری و رسم مالزمالاری و موطباق ایشله‌رینی اوکره‌تمك ایچین مالزمالار، صوکرا اون‌ایکی یاشینا قادار أرکك و قیزلار ایچین دیکیش ایشله‌ری واردیر.

صنفلار، زه‌نکیندیر؛ و بیره‌ر - بیره‌ر موزه کبیی‌دیر. بویوك تابلولار، غرافیك ایشله‌ر، پلانلار و وثیقه‌له‌ر..

صنفلار، مختلف قسملارا آیریلمشدیر. زمان حقینده فکر ویره‌ن ماته‌ریاللاری جامع اولان بر صنف‌واردیر. بو تاریخی صنف‌دیر قارت پوستاللار، بویوك تابلولار و تاریخی مالزمالار بو صنفده‌دیر.

صوکرا بیرده مسافه و مکان صالونی‌واردیر: بورادا جوغرافیایا

عائد مالزما و اشیالار بولونور. برده محیات صنفی واردر؛ بوراسی حقیقی بر موزه‌دیر. بورادا حیوان و نباتلاریك الڭ مهم صنفلارینه عائد حقیقی جانلی نمونه‌لری واردیر. (آقواریوم، تەررارییوم کیبی).

بر آز اوته‌ده اولچو صنفلاری واردیر. بالیکز مکان و مسافه ده کیل، آغیرلیق و حرارت ... الخ کیبی جانلی جانسیز بیر چوق شیله‌ری آڭلاماق ایچین‌دیر.

بوتون بونلاری تدقیق و مشاهده ایتمك ایچین فعالیتله‌ر و یاراتماق، انشا و بنا ایچین فعالیتله‌ر اساس تشکیل ایده‌ر. مع‌مافیه، دوشونملك‌ده اوکره‌نیلیر.

مکتبیك کتبخانه‌سی چوق زه‌نکین‌دیر. قونفه‌رانس و ترجمهٔ حالار چوق‌دور. بونلاردان باشقا معلمله‌ره مخصوص، بر صالون دوقتور قابینه‌سی و چوجوقلاریك روحی ره‌آقسیونلارینی تدقیق ایچین هرشی واردیر.

طلبه ناصل چالیشیور و چالیشدیریلیور؟ بو مسئله‌ده اساس شونلاردیر: ۱) طلبه‌له‌ر، خارجده‌ن آلینان هرشی حقینده وثیقه‌له‌ر طوپلایورلار. بونیك ایچین فابریقالارا اعمالاتخانه‌له‌ره، بلدیه صنایع دائره‌له‌رینه، معدنله‌ره، چیفتلیکله‌ره کیده‌ر و تاریخی هیکلله‌ری زیارت ایله‌رله‌ر و کندیله‌رینه لازم کله‌ن ماته‌ریاللاری طوپلارلار،

۲) بوتون بو وثیقه‌لار، غزته‌ده کوچوك مهم پارچالار، رسمله‌ر و قروکیله‌ر و شخصی نوطلار، آیریجا بیردر ظرف ایچینه و قارتونلارا تصنیف ایدیلیر و بونلار، زمان کچدیکچه متمادیاً چوغالیر. صوکرا علمله‌ریك بحثلارینی تدقیق ایده‌رکه‌ن. احتیاجه کوره، بونلار تکرار قسم — قسم آیریلیرلار،

۳) بو ایکی فعالیت دائما دوام ایده‌ر و هر کون معین

پروغرام تعقیب ایدیلیر. مشترك فعالیتله وثیقه‌لەر بولونور و بونلار ایشلەنیر. هر کس طوپلادیغی ماتەریاللاری کثتربیور. نوعلارینا کوره تصنیف ایدیبور و طلبه‌نیك پاکیسزلیکی و یاخود تصادف نتیجه‌سی اولاراق، اونوتولموش بوشلوقلار. معلملەر طرفیندن تمام ایدیلیور. صوڭرا نتیجه‌لەر، سیاه‌تاختایا یازیلیور و صوڭرا طلبه، تاختایا یازیلان خلاصه‌لەری دەفتەرلەرینه کچیریرلەر.

چوجوقلار ایچین بو، بالذات چالیشاراق میدانا کتیریلەن دەفتەرلەر و اثرلەر چوق ذوقلیدیر و بو کبیی ایشلەر، اونلاریڭ غرورلارینی اوقشار. بونیڭ ایچین‌ده دەفتەرلەریڭ ایچینده اولان رسملەرینی، قروکیلەرینی، یاغلی بویا رسملەرینی هر کسه کوستەرمکدەن آیریجا بویوك بیر ذوق دویارلار. بو صورتله یاپدیقلارینی اوته کینه بەریکنه کوستەره - کوستەره و ایضاح ایده - ایده بولدوقلاری بو نتیجه‌لەر، بو سس بوتون دماغلاریندا یەرلەشیر و اونلاری ازبردەن بیلیرلەر. علمی سەودرك و یاراداراق او کرەتمەنیڭ الڭ مکمل شکلی‌بودور.

پروغرامیڭ آنا خطلاری. انسان، یاشاماق ایچین دوغموشدور. انسان. احتیاجلارلا دولو بر عضویتدر: یمك مسکن، البسه، حرارت ضیاوهوا ... الخ کبیی.

۲) انسان اجتماعی محیطده بویوبور: یعنی عائله محیطینده مکتب محیطنده جمعیت محیطنده بویور. جمعیت محیطی، شهر، ملت و بشریت محیطی اولاراق گیتدیکجه کەنیشلەیور.

بوتون بو دائرەلەرایچینده. بیکلەرجه تربیه و تدریس موضوعلاری واردیر. چوجوقلار، بوتون بو موضوعلاری، زمان و مکان ایچینده تدقیق ایدیبورلار و چوجوقلار دائما: نه اولاجاق و نه اولابیلەجك دیه صوراراق. مشاهدەلەرینی و دوشونجه‌لەرینی قوتلندیریرلەر، بو صورتله چوجوغیڭ ذکاسی، بیردەن بیره دوغرو بر میل آلیر.

فقط طبیعتی دخی ، چوجوقلار ، بر معاونت واسطه‌سی دیه قوللانیرلار: حیوانات، نباتات، معدنیات کیبی. بونلاریك آراسیندا ضررلی و فائدالی اولانلاری‌دا واردیر. بعضیلاری یه‌نیر، بعضیلاری کیینمکه یاردیم ایده‌ر و انسانلاری حرکتده تشویق ایده‌ر ...الخ.

هر اعمال ایدیله‌ن شئیك بر قاچ صفحه‌ده‌ن کیچمه‌سی لازمدیر: اوّلاخام اشیا صوگرا استعمال ایدیله‌ن اشیا و صوگرا آرزو ایدیله‌ن شکلده‌کی اشیا حالینا کیچه‌ر. صوگرا بونیك قوللانیلاجاق یه‌رونقلی کیفیتی واردیر. الڭ نهایت، بشری احتیاجلاری تطمین ایده‌جك اولان بشریك یارادیجی قابلیتله‌ری موضوع بحث اولور. بوتون بو کچیدله‌ر ایله اقتصادی فعالیت چه‌رچیوه‌سی ختام بولور. دوقتور ده‌قرولی‌نیك پروغرامی، کونشله ختام بولور.

دوقتور ده‌قرولی دییور که: «ذهنی، دونیا ایله تماسدان صوگرا و بونیك اوزه‌رینه عکس العملده بولوندوقدان صوگرا اوچ اساس صفحه‌ده‌ن کیچه‌ر: ۱) مشاهده ۲) تداعی افکار ۳) دوشونجه و حیاتینی سوز و فعل ایله افاده هر چوجوغیك ترقیسی ، بو اوچ صفحه‌نیك ترقیسینه دقت ایتمکله اولور.

بوگا استناد ایده‌رك، ده‌قرولی، هر طلبه غروپنیك تدریساتینی یالیکز بر مربیه‌یه ده‌کیل، اوچ مربی و مربیه‌یه تودیع ایده‌ر، بونلاریك هر بیرینیك بیر ساحه‌ده تخصیص اولماسی آرزو ایدیلیر، اوچی ایچین دخی معین موضوعلار اساس دیر: بیرینجیسی، حاسالاریك تکملیندن، ادراکدان، ادراکلاری تحلیلده‌ن، اولچوده‌ن درجه‌ده‌ن ...الخ بحث ایده‌ر.

ایکنجیسی تداعی افکاره (Assoziation) عائد جهتله‌رله اوغراشیر. مثلا زماندان، مکاندان، فکریك زمان ایچینده‌کی قسمیندن، و غائداسیندان و علیت (Kausal) نقطهٔ نظریندن دها باشقا طورلو

سویله‌مك ایجاب ایده‌رسه، چوجوغك تكاملنی تأمین ایتمكه یاردیم
ایده‌جك تداعی افكار قانونلاریندان اعظمی درجه‌ده استفاده ایده‌جك
یوللار آراشدیریر. و بودا دوغرو بر دوشونجه‌دیر. زیرا چوجوق،
بر چوق مشاهده‌لرده بولونور، حاسالاریلا اشیایی آراشدیریر. اوندان
صوكرا بونلاریك دماغدا یه‌رله‌شمیش قالمیش اولماسی ایجاب
ایده‌ر. بونلاریك دماغدا قالماسی ایچین، تداعی افكار قانونلاریندان
استفاده ایتمك ضروری‌دیر. بونیك ایچین‌دیر كه مربیله‌رده‌ن ایكنجیسی
بالخاصه بو جهتله اوغراشیر.

۳) اوكره‌نیله‌ن و دماغدا قالان شیله‌ریك ایی بر طرزده
افاده‌سی‌دیر. افاده، روحدا، قافادا اولان شیله‌ریك هر هانكی بر
شكل ایله میدانا چیقماسی ایجاب ایده‌ر. قافامیزداكی داهیانا
فكرله‌ری، هرهانكی بر صورتله خارجه ویره‌مزسه‌ك نه‌یه یارار؟
بونیك ایچین قازانیلان معلوماتیك مطلقا ایی و آچیق بر طرزده
افاده ایدیلمه‌سی ایجاب ایده‌ر. بو قسمله، آیریجا بر ویاخود بر
قاچ مربی اوغراشیر. بونلار رسم، انشا، شفاهی و تحریری
تصورله‌رله... الخ اوغراشیرلار. بوتون بو شیله‌ر تحلیله استناداً
یاپیلیر. مختصر سویله‌دیكیمیز بو شیله‌ر بزه، مقتدر بر معلمیك
نه‌یاپماق قابلیتینده اولدیغینی بزه بوتون وضوحیله كوسته‌ریر.

تربیه شئونی

قضا اینسپه‌قتورلاری قونفرانسینیڭ یکونلاری

یازانی: مصطفی قوای‌یف.

قیش تعطیلی، خلق معارف قومیسارلیغی طرفیندەن قضا اینسپه‌قتورلارینیڭ قونفرانسینی دوزه‌لتمه‌یه صرف ایدیلدی. تام بیر هفته مدتینده قونفرانس، خلق معارف قومیسارلیغی عالی دائره‌لەرینیڭ معروضەلەرینی. محللی معروضەلەری دیڭله‌دی؛ قضالەده ومرکزده‌کی بیرینجی و ایکنجی دەرجه مکتبلەریڭ تەخنیقوملاریڭ وضعیتنی اطرافلی صورتده مذاکره ایتدی؛ قومپلەقس و تەقسقورسیا مەتودی (اصولی) ایله همچنین مکتبلەرده کند تصرفاتی و اجتماعیات درسلەرینی ناصیل آپارماق اصول‌لاری ایله اطرافلی صورتده آشنا اولدی.

قونفرانسدا اینسپه‌قتور و معلملەریڭ اجتماعی و وظیفەلەری، پیونەر (ایزجی) حرکاتی و سایئره حقینده لەقسیالار اوقوندی بونلاردان علاوه قونفرانسچیلار نمونه مکتبلەریمیزده چوجوق قوممونالارینده بولوناراق باکو مکتبلەرینیڭ پەداغوژی ایشلەریله تانیش اولدولار. بو یول ایله قونفرانس بیر قورصا چەوریله‌رەك اینسپه‌قتورلار بورادا شورا معارف رهبرلەرینه لازم اولان معلوماتی آلمیش اولدیلار.

قضا مکتبله‌رینك حالی

محللیندن ویریله‌ن معروضه‌له‌ر مکتبله‌ریك حالینی بیزه آیدین صوره‌تده آڭلاندی. عمومیت اعتباریله هرساحه‌ده قضا معارف ایشینده بیر حرکت حس ایدیلیرسه‌ده، بونلارلا برابر قضا مکتبله‌ریمیزیك و مدنی - معارف موسسه‌له‌ریمیزیك بیر چوقلاری بوگونه قادار بیله آغیر مادی احتیاج چتینلیك‌له‌ریندن خلاص اولا بیلمه‌میشدیرله‌ر. اسکی اصول بیزه یالیگز بیر چوق یاری داغیلمیش مکتبله‌ر، چار و ملکدارلاری مدح ایده‌ن درس کتابلاری، روحانی مدرسه‌له‌ری، و خلق معارفینیك یاراماز بیر سیسته‌مینی بیراقمیشدر. شورا حکومتی، حدیندن زیاده چتین شرایط داخلندا، تصرفاتیك کوکینده‌ن صارصندیقی ایلله‌رده، اهالینیك عمومیتجه سوادسیز اولدیغی و مدنی قوه‌له‌ریك هیچ اولمادیغی زماندا خلق معارف ایشینی تشکیل ایتمه‌گه باشلامیشدیر. شورا اصولی زمانیندن بری معارفمیزیك کنیشله‌میش، مدنیت جبهه‌سینده بویوك نتیجه‌له‌ر الده ایتمشز مکتبله‌رمیزیك قدرینی چوقالتشیز و بیر چوق یکی مدنی‌موسسه‌له‌ر تشکیل ایتمیشیز فقط بوقازانجلاریمیزی بو موفقیتله‌رمیزی محکمله‌تمك ایچین بك اوزون زمان و سیسته‌ماتیك منتظم ایش لازمدیر. قضا مکتبله‌ریمیز بوگونه قادار حالا کوزدل تعمیر ایدیلمیش مکتب بناسینا، بیر چوق درس کتابلارینا و حاضیرلیقلی معلمله محتاج بولونور. یالیگز بو سنه‌ده‌ن اعتباراً بیز مکتبله‌ریمیزك پلان اوزه‌ره دیکیلمه‌سینه باشلامشیز که بو ساحه‌ده باشلانان مکتبله‌ردن اوتوزی بوگون تمامیله دیکیلوب بیتمیشدیر. دولتی نشریات کافی قادار درس کتابلاری بیراقمیشدیر. فقط

بو کتابلاری اوزاق کندلره یتیرمك مکتبلەری بنا و تعمیرات ایله تجهیز ایتمك ایچین بویوك مصارف و چالیشماق لازیمدیر.

مکتبلەرمیز بو سنه داها مشکل بیر وضعیت یاشامیشدیرلار. حکومت، کندلیلەریك شدتلی احتیاجینی نظرده دوتاراق، یاناجاق کیبی بیر چوق ماتریالی ویرمکدەن کندلیلەری آزادائتمیشدیر. محللی اجرائیه قومیتەلەری ایسه وارداتلارینیك کافی مقداردا اولمادیقندان مکتبك بوکیبی بیر چوق احتیاجلارینی تماميله ادامه ایدەبیلمەمیشدیرلەر.

مالیه شعبەلەری واسطەسیله ایدیلەن بیر چوق جدی تشبثلەره باقمیاراق مکتبلەریمیزیك بیر چوقو یاناجاقسیز قالمیش و بردەن بیره دوشەن شدتلی قیش محالی تشکیلاتلاریمیزی چیقلماز بیر حالدا بیراقمیشدیر.

معلملەریمیزیك مکتبیك دوزەلمەسینه، درس ایشلەرینیك کیدیشینه چالیشدیقلاری کیبی مکتب حیاتیندا کوریلەن بیر چوق جدی فعالیت و موفقیتی قوفرانس حقیقتاً تقدیر ایتمشدیر. کەچەن سنەنیك یای معلملیك قورصلاری کند معلملەرینه بیر چوق ماتەریال ویرمیش، بونلاردا یك بویوك مەتود و پەداغوژی (اصول و فن تربیه) مراقی اویانمشدیر. معلم وار قوەسیله چالیشاراق کندی حاضرلیغینی کەنیشلەتیر و بویول ایله مکتب ایشلەرندەکوردیکی بوتون کندی نقصانلارینی دوزەلتمکه چالیشیر.

لاکن، یکی مەتودلاریك تطبیقنده بیر چوق تهلکەلی جهتلەر واردیر که اورالارینادا اهمیت ویرمك واجبدیر.

قونفرانسدا مەتود مسئلەلەری

قومپلەقس و ئەقسقورسیا مەتودلاری، و کند تصرفاتی تمایلی حقندەکی معروضە پك جانلی و پك جدی بیر مباحثە آچمیش اولدی. معروضەچیلەرە بیر چوق سواللار ویریلیوردی. مباحثە نتیجەسیندە ـ قضادەکی بولداشلاریمزیڭ قومپلەقس مەتودی حقیندە پك قاریشیق معلوماتلاری اولدوغی آڭلاشیلدی.

قومپلەقس مەتودی حقیندە هله بیر چوق قضا رهبرلەریمیز گافی مقدار دوشونەمەدیکلەری و بونی لازمنجه بنمسەمەدیکی حالدا، قارباکین کیبی بعض قضلارمیزیڭ بیرنجی درجه مکتبلەریندە بو قومپلەقس مەتودینی بیر چوق یرلەردە تطبیق ایتمك هوەسینه دوشمیشدیرلەر. بوسیاق ایله قومپلەقس مەتودینی حیاته تطبیق ایتمك هوەسینه دوشمەك شبهەسیزکه منفی نتیجه ویرە بیلیردی. خصوصی حاضرلیق اولمادان آشاغا مکتبلەردە قومپلەقس مەتودینی تطبیق ایتمەکی، قونفرانس لزومسیز و فائداسیز بولدی. قومپلەقس مەتودی ایله درس ویرمکه باشلایان بیر مکتب اولجەدەن کندی پلان و پروغرامینی قضا معارف شعبەسی نزدیندە بولونان مەتود قومیسیونینا تقدیم ایدیبور و یالیڭز بونیڭ تصدیقیندەن صوڭرا کوستەریلەن مەتودی تطبیق ایتمکه باشلایبور.

بیر چوق یرلەردە تطبیق ایدیلەن کند تصرفاتی تمایلیدە اویغونسیز بیر شکله گیرمیشدیر. مثلا، مکتب، کوبرو یاپماقدا اهالییە کومك ایدیبور و مکتبیڭ بو ایشینیدە کند تصرفات تمایلی اولدیغینی ظن ایدیبور، ئەقسقورسیا مەتودینیڭدە مکتبلەریمیزدە کافی قادار تطبیق ایدیلمەدیکی و ایدیلیرسەدە سیستەمسیز و اولجەدەن حاضرلانمیش پلان اولمادیغی آشکار اولدی. بونلارلا برابر کند معلملیکی طرفیندەن

یکی مه‌تود و سیسته‌مله‌ری حاضرکی شرایط داخلیندا تطبیق ایتمك تشبثی حقیقتاً تقدیر ایدیله‌جك خارق‌العاده حاللاردان‌دیر. معلملیك بو تشبثی اونیك بویله محصولدار و استفاده‌لی ایشه حاضر اولدیغینی اثبات ایتمیش اولیور.

خلق معارف قومیسارلیغی و قضا معارف شعبه‌له‌ری معلمله‌ریك یکی مه‌تودی تطبیق ایتمك یولیندا اویانمیش اولان بو «ابتدائی» هوه‌سله‌ریندە رهبرلیك ایتمه‌لیدیر.

بو سنه‌ده‌ن اعتباراً خلق معارف قومیسارلیغی «بیولەته‌ن»له‌ر بیراقمغا باشلامیشدیرکه بونیك ده ایچه‌ریسینده بیر چوق مه‌تودیق کوسته‌ریشله‌ر، تعلیماتلار و تعمیم‌نامه‌له‌ر واردیر. بونیك بیرینجی نومروسی بوتون قضالەره گوندریلمیش؛ بیر چوق ماته‌ریالی حاوی اولان ایکنجی و اوچنجی نومرولاردا بوگونله‌رده گوندریله‌جکدیر.

بونلاردان علاوه «یکی مکتب» په‌داغوژی ژورنالی‌دا بیر چوق ده گه‌رلی مقاله‌له‌ری حاویدیر. بو ژورنالا علاوه اولاراق کتله معلملیگی ایچین بیر په‌داغوژی کتبخانه دخی (کتابچالار) نشر ایدییورز. بو ماته‌ریالدان قضاله‌رده لازمنجا استفاده ایتمه‌لی، په‌داغوژی شورالارنیك ایشله‌رینده بلاواسطه رهبرلیك آپارمالی.

قضاله‌رده مختلف مکتبله‌رده میدانا چیقان ایلك تجربه و تشبثله‌ریك نتیجه‌سینی خلق معارف قومیسارلقی علمی - مه‌تودیق شوراسینا خبر ویرمه‌لیدیرکه بونلاری‌دا بالیگز دوز گون و منتظم بیر صوره‌تده چالیشان قضا معارف شعبه‌له‌رینیك مه‌تود قومسیونلاری یاپا بیلیر. قضاله‌رینمیزیك نظر دقتی بو قومسیونلاریك تشکیلی و بونیك منتظم ایشله‌ری اطرافیندا تمرکز ایتمه‌لیدیر.

کوسته‌ریله‌ن قومسیونلار ایله داها صیقی رابطه تامین ایتمك ایچین، خلق معارف‌قومیسارلقی علمی - مه‌تودیق شوراسی، قومیسار-

لیقدا اولان ماته‌ریال و قضا معارف شعبه‌لرینیڭ و اینسپه‌قتورلارینڭ معروضه‌له‌ریندن استدلال ایده‌رك بوتون قضاله‌ره مفصل مه‌تودیق خاصبتلی مکتوبلار گونده‌رمه‌گه باشلامالی‌دیر. معلمله‌ریمیزیڭ عمومیت اعتباریله حاضرلیغی آز اولدوغیندان ایسته‌ر مرکزده اولسون ایسته‌رسه قضاله‌رده اولسون معلمله‌ریڭ ایشله‌ریندە رهبرلیك ایتمه‌ك فوق‌العاده قیمت و اهمیت دوغورا بیلیر. مکتبه رهبرلیك ایتمك ایشینده اینسپه‌قتورلیق آپاراتلرینگده پك بیوك اهمیتی واردیر.

اینسپه‌قتورلیق آپپاراتی حقینده.

اینسپه‌قتورلیق آپاراتلاری ایسته‌ر مرکزده و ایسته‌رسه قضاده اولدیقجا ضعیف بیر حالدادیر. اینسپه‌قتورلیق هیئتینیڭ (شتات) آزلغی و مادی احتیاجیڭ تامینسیزلیگی معارف ایشینی گه‌نیشله‌تمه‌گه امکان ویرمیور قضاله‌رده نقلیه واسطه‌له‌ری اولمادیقیندان اینسپه‌قتور آیلار ایله مکتبه باش چه‌که بیلمیر. اینسپه‌قتوریڭ بوتون ایشله‌ری، تصادفی و دوشمه بیر سجیه (قاراقته‌ر) دشیبور.

اینسپه‌قتورلیق ایشله‌ری یالیگز جدی بیر پلان داخلینده آپاریل‌دیغی تقدیرده استفاده‌لی اولا بیله‌ر بونلارادا بیز قضا معارف شعبه‌لرینیڭ احتیاجینی تامین ایده‌جك قادار اینسپه‌قتورلاریڭ عددینی چوقالتماقلا و بونلاریڭ مادی احتیاجینی لازمی قادار تامین ایده‌رك، بونلارا حقیقتاً چالیشماق امکانی ویرمه‌کله موفق اولا بیلیریز.

عالی تشکیلاتلاریمیز، قضا معارف شعبه‌لرینی قضا اجرائیه قومیته‌له‌رینیڭ مستقل بیر شعبه‌سی حالینا سالمیشدیرلار که بودا قضا معارف تشکیلاتلاریمیزیڭ و بونلارادا برابر اینسپه‌قتورلغیڭ نظام‌نامه‌سینی کوکیندن ده گیشمیش اولور.

بو نوعیله قورولان بیر تشکیلات، قضا معارف شعبه‌لەری تئخنیقی و اداره ایشله‌رینده قضا اجرائیه قومیته‌لەرینیڭ تئخنیقی و اداره ایشلەجیله‌ریندەن استفاده ایتدیکله‌ری ایچین، پك بویوك ثقلت و اهمیتی حاوی اولابیلیر.

اینسپه‌قتورلاریمزیڭ معاشینیڭ آرتماسی حقنده‌کی توسطمیز عالی تشکیلاتلاریمزدا بیر حس اویاندیرمیش و بو مسئله‌نیڭکده یاقینلاردا بیزیم منافعمزه موافق بیر طرزده حل ایدیله‌جه‌گینه امید ایدرز.

یالیگز قضا اجرائیه قومیته‌لەری بیزیم اینسپه‌قتورلاریمیزیڭ احتیاجلارینی دوشونمه‌لیدرله‌ر. بعض کوچوك مادی مسئله‌لەری بیر طرف ایتمك، اینسپه‌قتورلارا نقلیه واسطه‌لەری ویرمك چوق کره بویوك اهمیتی‌حاوی اولور. بیز بیر کره بوراسینی دوشونمه‌لییز که مکتبله‌رمز هر یرده منتظم و پلان اوزره ایشه کیریشمکه و کندی داخلی وضعیتینی یاقشیلاشدیرماغا چالشیرکەن، یکگی مکتب قورولوشیندا بەداغوژی مسئله‌لەری بویوك بیر اهمیت کسب ایتمکه باشلاینجا اینسپه‌قتورلیق‌دا بو سایه‌ده بیرینجی‌دەرجه اهمیتی حایز بولونیور و بونیڭ ایچین‌ده مکتب فعالیتنی غایت‌دار بیر چارچیوا آراسینا صیقشدیرماق مکتب ایشله‌رینه پك فنا تأثیر بیراقا بیلیر و بلکه‌ده حکومتیڭ معارف اوغورینداکی حدیندەن آرتیق اولان زحمت و مصارفینی صفر درجه‌سینه قادار ایندیریر.

اینسپه‌قتورلاریڭ اجتماعی وظیفه‌لەری حقینده

شورا اینسپه‌قتورینیڭ وظیفه‌سینی - بوتون یولداشلار اولدوغی کیبی تصور ایده‌مه‌دیکله‌ری قونفرانسدا بللی اولدی. بیز یالیگز بو سنه‌دەن اعتباراً تعلیماتچیلیق وظیفه‌سینی اینسپه‌قتورلیق وظیفه‌سی

ایله عوض ایدیورز اداره و تفتیش افعولەلەری ایله (функиця) تجهیز ایدیلمەیەن تعلیماتچیلق آپاراتی معارف تشکیلاتلاری قارشیسیندا دوران مشکل مسئلەلەری لایقینجا ایفا ایتمکه کافی کوروامیورلار. تعلیمات ــ تتبع ایشلەری ــ تفتیش (قونترول) و اداره ایشلەری ایله بیرلشمەلیدیر. زیرا چوق زمان مرکزیك بعض خط حرکتلەرینی و مدنی موسسەلەریك تصرفات ایشلەرینی یوقلاما جهتلەرینی بلا واسطه تطبیق ایتمەك لازم کلیر. ایشته بوتون وظیفەلەر شیمدی اینسپەقتورلیغیك عهدەسینه دوشیور.

خلق معارف قومیسارلیغی هیئتی شوراسی (قوالەقینا) اینسپەرقتورلیق حقینده اولان «نظامنامه»نی تصدیق ایتمش و یاقین زمانلاردادا قضادەکی معارف ایشلەری یالیکز بو یکی «نظامنامه» اوزەرینه آپاریلاجاقدیر. قضا اینسپەقتورلیغی اسکی اصول اینسپەقتورلیغینا چەوریلمەمك ایچون داها، دوغروسی اونیك دیکر بیر شکلینی آلماماسی ایچون اینسپەقتورلاریك بیر چوق وظیفەلەرینی خصوصیله اونیك اجتماعی وظیفەسینی قونفرانسدا اوزون و اطرافلی مذاکره ایتمك لازم ایدی.

مکتب اوزەرینده قورو بیر نظارەت آپارماق معلملەریك انقلابی احوال روحیەلەرینی جاسوسجاسینا اوکرەنمك مکتبدەکی بوتون اجتماعی و سیاسی ایشلەری تعقیب ایتمك ایشته ـ اسکی اینسپەقتوریك وظیفەلەری.

بو کبیی اینسپەقتور ــ مامورلەریك عوضینه بیزیم، یکی، قضالەده معلمیك حقیقی یاردیمجیسی اولان معلملەریك مەتود و پەداغوژی ایشلەرینی آیدین و استفادەلی بیر جریانا سوق ایدەن، مکتب اطرافیندا کەنیش خلق کتلەسینیك رغبت و تمایلینی تمرکز ایتدیرەن فعال اینسپەرقتورلاریمز اولمالیدیر.

انقلاب خلق کتله‌لەرینده مکتبه و مدنی موسسه‌لەره قارشی کەنیش بیر مراق، بویوك بیر رغبت اویاندیرمیشدیر. خلقیڭ بو هوەسیندەن، بو احوال روحیه‌سیندەن استفاده ایدەرەك بونلاریڭ بو احوال روحیه‌لەرینی معین بیر جریانا سوق ایتمکله بونلاری مدنی - معارف ایشلەرینه جلب ایتمەلیز.

اینسپەقتور، معلم‌لەری، شورا حکومتینیڭ سیاستنی کندلیلەر آراسیندا تطبیق ایدەن بیر صیقی کتله حالینا قویمالیدیر. یالیکز مرکزیڭ سیاسی حیاتی ایله رابطەده بولونان، یالیکز سیاسی حاضرلیغی اولان معلم مکتبی بیر اجتماعی - سیاسی مرکزینه دوندەره بیلیر. معلمیڭ بو سیاسی و اجتماعی ایشلەرینی اینسپەقتور اداره ایتمەلی، بورادا رهبرلیك وظیفه‌سینی آپارمالیدیر.

مرکزیڭ سیاسی حیاتی ایله آشنا اولماق و کوچوك معارف اداره‌لەریندەن دیکرلەرینی خبردار ایتمك ایچین قضا اینسپەقتورلاری محلالینده، فرقه، شورا و همکارلار موسسه‌لەری ایله صیقی رابطه تشکیل ایتمەلیدیر.

بویله قارشیلیقلی (متقابل) خبردارلیق اولونمادان، دیکر اداره‌لەریڭ، کوچوك معارف موسسه‌لەرینیڭ احتیاجنی دوشونمەدیکەری کیبی عمومی فعالیتدەن استفادەلی بیر ایش حاصل ایدیلەمیەجکی شبهه‌سیزدیر.

معارف موسسه‌لەریمیزی یالیکز مرکزیڭ آزاجق، و اهمیتسیز معارفی ایله اداره ایتمەك ممکن اولمادیغنی چوق کره سویلەمیشیز کتله‌نیڭ کندیسنی‌ده مادی احتیاجنی تامین ایتمه کی جلب ایتمەلیدیر که بودا طلبه‌لەریڭ والدین‌لەرینی ممکن اولدیقی قادار تشکیلات آلتینا آلماق و کندلیلەر آراسیندا کەنیش تبلیغات آپارماق ایله الده ایدیلەبیلیر.

قضاله‌ریمزیڭ همان هپسینده چوجوقلار آراسیندا بیر اجتماعی انکشاف، بیر اجتماعی ترقی کورولمکده‌دیر، چوجوقلاریڭ کندینی اداره تشکیلاتلاری، پیونه‌ر (ایزجی) درنکله‌ری، مکتبه قادار اولان چوجوقلار درنکله‌ری. ایشته بونلار هپسی بو کونه قادار بیله لازم کلن بیر شکیلات حالینا گیرمه‌میش و بورادا کی فعالیتده بیر نوع سوروه‌رك ایله‌رله‌مشدیر. چوجوقلاریڭ بو کیبی تشکیلاتلارینی داها منتظم بیر شکله قویماق و کله‌جکده و بونلاری انکشاف ایتدیرمك ایچین معارف موسسه‌له‌ریمیزیڭ بوینوندا بویوك مسئولیت واردیر.

نهایت اینسپه‌قتورلاریمیز محالی و مرکزی غزیته صحیفه‌له‌رینده فعال (آقیتو) اولاراق اشتراك ایتمه‌یورلار. مکتبیڭ داخلی قورولوشی حقینده قضاله‌ردن آلینان معلومات پك فقیردیر. بویله غزیته‌له‌رده اشتراك ایتمه‌نیڭ اهمیتی هر کس ایچین آیدین اولدوغیندان بوتون اینسپه‌قتورلار و مسئول معارف ایشچیله‌ری بو جهته آیریجا اهمیت ویرمه‌لیدیر.

قضا اینسپه‌قتورلارینیڭ یکی‌ده‌ن حاضرلیقی حقینده

بوتون یوقاریدان به‌ری صایمش اولدیغمیز لزوملی، استفاده‌لی و مراقلی ایشله‌ر یالیکز اینسپه‌قتورلاریڭ کافی قادار سیاسی و به‌داغوژی حاضرلیغلارینا مالك اولدیغی زماندان یه‌ر بیه‌ر ایدیله‌بیلیر. اینسپه‌قتورلق آپاراتینیڭ معلومات (کیفی) جهتینیڭ یاقشیلاشدیرماق معارف تشکیلاتلارمیزیڭ اساس مسئله‌له‌ریندن کله‌جك یای تعطیلی زمانلاریندا معله‌لیك قورصلاری ایله بیر صیرادا، قضا اینسپه‌قتورلاری ایچیندده، یوقاریدان به‌ری سایدیغمیز مسئله‌له‌ری گوز او گونده

بولوندبراراق، معین و اطرافلی صورتده ترتیب ایدیلمیش پروغرام اوزەرە قورصلار آچمالیبز.

معارف تشکیلاتلاریمز ایچەریسینده اڭ مقتدر اینسپەقتورلاری انتخب ایتمك ایچین اینسپەقتورلارمیزیڭ فرداً فعالیتلەرینی کلەجکده کوزدەن کیچیرمك مجبوریتی قارشیسینداییز.

معلملەریڭ مادی تاميناتی حقینده

معلملەرمیزیڭ مادی وضعیتی و معیشتنی قونفرانس بیر داها قید ایدییور. معلملەریڭ مادی احتیاجینی تامین ایتمك ایچین فرقه و شورا تشکیلاتلاریمیزیڭ جدیتله چالیشیر. کندی معلملەرینیڭ معاشلارینیڭ آرتماسی حقنده مالیه تشکیلاتلاریمیزدا قرارلار چیقاریلمیش و بو قراریڭ یاقین زماندا حیاتا تطبیق ایدیلەجکینه امید ایدەریز. بودا کلەجکده معارف ایشلەریمزی و محکملەتمك و معارف جبهەسینده کی قازانیقلاریمیزی (غالبیتلەریمزی) بنمسەمك ایچین اڭ اساسلی تشبثلەردەن بیریسی اولور.

نتیجه

مکتبلەریمزده بیر حرکت (ترقی) و مکتبلەریمزیڭ داخلی ایشلەری انتظاما دوشدوکی گوز اوکینده‌دیر. معلملەریمز طرفیندەن بەداغوژی و مەتودیق مسئلەلەرینه قارشی اویانان هوەس خارق العاده بیر حقیقتدیر.

آشاغا (کوچوك) معارف موسسەلەریمزی محکملەتمك و ایشلەرینی منتظم بیر شکلده قویماق ایچین آتیداکی مادەلەره اهمیت ویرمەلیدیر.

۱) مرکزی و قضا اینسپه‌قتور آپاراتلاریمزی محکمله‌تمك و اینسپه‌قتورلاریمزیك مادی احتیاجینی تامین ایتمك.

۲) قضا معارف شعبه‌سی هیئتینیك کیفی (Качество) جهتینی یاقشیلاشدیرماق.

۳) خلق معارف قومیسارلیغی په‌داغوژی شوراسینی گله‌جك‌ده گه‌نیشله‌تمك و بونی قضا ایله یاقینلاشدیرماق.

۴) قضا معارف شعبه‌لری نزدینده مه‌تود شورالاری تشکیل ایتمك و اونلاریك ایش پلانلارینی دوزه‌لتمك.

۵) مه‌تودیق و په‌داغوژی سجیه‌یی حاوی کتابلار نشرینه دوام ایتمك.

۶) اینسپه‌قتورلاریك یکی‌ده‌ن حاضرلیغی و کندی حاضرلیقلارینی تکمیل ایتمك.

باکو دارالمعلماتی ـ گنجه‌ده

(په‌داغوژی ئه‌قسقورسیا تجربه‌سی *)

یازانی: **م. قیاسبگلی**

۶ یانوار ۱۹۲۵ ینجی سنه‌سی خلق معارف قومیسارلیغی مساعده‌سیله باکو دارالمعلماتی صوك صنف طالبه‌ری، کندی رهبرله‌ری ایله برابر ئه‌قسقورسیا مقصدیله گنجه‌یه گیتمشله‌ردی.

ئه‌قسقورسیانیك مقصدی گله‌جك قضا معلمه‌لرینه کند مکتبله‌رینی گوسته‌رمك و اونلاری بونلاریك قورولوشو و وضیعتی ایله آشنا ایتمکدی.

(*) باکو دارالمعلماتی مدیره‌سی مدینه خانیم قیاسبگلی‌نیك خ. م. ق. باش اجتماعی تربیه دائره‌سینه ویردیکی معروضه‌سینده‌ن آلنیمیشدیر.

داها بوندان فضله، گوزل، مشهور معامله و روح بوکسکلیگی بکله‌مك اولمازدی.

مسئول ایشچیله‌ردن بیریسی بیزه — «سیز اونلارا هانکی مکتبله‌ری گوسته‌رمك ایستیورسیگز. ایی‌له‌ریمی، فنالارینی و اونلاری ظاهراً گوزل یاپیلمامیش مکتبله‌ریك گورونوشی قورقوتمیورمی؟»

سؤالینی ویردیکی زمان: — «اونلار حیاتیك‌بیك بر یوللو صحنه‌سینه کوزی قاپالی بوزاقیلمامالی، هپسینی گوره‌لی و هپسینه حاضر بولونمالیدیرلار» دیه جواب ویردك.

شیمدی جسارتله سویله‌یه بیله‌ریم که بیز شو سوزیمیزده حقلی ایدیك.

طالبه‌له‌ریك بو مسئله‌یه و اونلاریك گله‌جك ایشلرینه اولان علاقه‌سی — بیرینجی درجه‌لی مکتب معلمه‌ری و کنجه دارالمعلمینی صوڭ صنف طالبه‌له‌ری ایله اولان مصاحبه‌ده پارلاق و آیدین بیر صورتده کوزه چارپیوردی. بوتون بو مصاحبه‌له‌رده همیشه کنجه معارف شعبه‌سی مدیری، تعلیماتچیلار و خلق معارف قومیسارلیغینك نماینده‌سی یولداش ویردیبوف اشتراك ایدیورلاردی.

گله‌جك معلمه‌له‌ریك هر بیر مسئله‌یه ناصیل یاقلاشدیقلارینی و بو وضعیتده کندی مسلکینی و ایشینی سه‌وه‌ن معلمیك — مثبت معلمیك نه‌لر یارادا بیله‌جکی خصوصینداکی مصاحبه‌له‌رینی دیکله‌مك انسانه حظ ویریردی.

قارانته‌ریستیك بیر نقط اولدوغو ایچین بیر مثال آلیوریم: بیر کویده قیز مکتبی ایکینجی قاتدا بر اوطا جیقدا یه‌رلشمیشدیر. مردیوانی تماماً قیریلمیش و داغیلمش بیر حالدا اولاراق چوجوقلار یوقاری چیقماق ایچین ۲ — ۳ بیله‌یی بیردن تیرمانیورلار.

بونی نیچین بو وقته قادار تعمیر ایتمه‌میشله‌ر سؤالینا قارشو (بیزده‌ن اول همان بو کویه کامش خ. م ق. مفتشی‌ده شونقطه‌یی گوسته‌رمشدی) نویله بر جواب آلدیق: کوی اجرائیه قومیته‌سی اهمیت ویرمیور.

داها بوندان فضله، گوزل، مشعور معامله و روح یوکسکلیگی بکله‌مك اولمازدی.

مسئول ایشچیله‌ردن بیریسی بیزه ــ «سیز اونلارا هانکی مکتبله‌ری گوسته‌رمك ایستیورسیگز، ایی‌له‌ریمی، فنالارینی و اونلاری ظاهراً گوزل یاپیلمامیش مکتبله‌رینك گورونوشی قورقوتمیورمی؟»

سؤالینی ویردیکی زمان: ــ «اونلار حیاتیك‌بیك بر بوللو صحنه‌سینه کوزی قاپالی بوزاقیلمامالی، هیسینی گوره‌لی و هیسینه حاضر بولونمالیدیرلار» دیه جواب ویردیك.

شیمدی جسارتله سویله‌یه بیله‌ریم که بیز شو سوزمیزده حقلی ایدیك.

طالبه‌له‌رینك بو مسئله‌یه و اونلارینك گله‌جك ایشلرینه اولان علاقه‌سی ــ بیرینجی درجه‌لی مکتب معلمله‌ری و کنجه دارالمعلمینی صوڭ صنف طالبه‌له‌ری ایله اولان مصاحبه‌ده پارلاق و آیدین بیر صورتده کوزه چارپیوردی. بوتون بو مصاحبه‌له‌رده همیشه کنجه معارف شعبه‌سی مدیری، تعلیماتچیلار و خلق معارف قومیسارلیغینك نماینده‌سی یولداش ویردییوف اشتراك ایدییورلاردی.

کله‌جك معلمه‌له‌رینك هر بیر مسئله‌یه ناصیل یاقلاشدیقلارینی و بو وضعیتده کندی مسلکینی و ایشینی سه‌وه‌ن معلمیك ــ مثبت معلمیك نه‌لر یارادا بیله‌جکی خصوصینداکی مصاحبه‌له‌رینی دیکله‌مك انسانه حظ ویریردی،

قارائته‌ر بستیك بیر نقط اولدوغو ایچین بیر مثال آلیوریم: بیر کویده قیز مکتبی ایکینجی قاتدا بر اوطا چیقدا یه‌رلشمیشدیر. مردیوانی تماماً قیریلمیش و داغیلمش بیر حالدا اولاراق چوجوقلار یوقاری چیقماق ایچین ۲ ــ ۳ پیله‌یی بیردن تیرمانیورلار.

بونی نیچین بو وقته قادار تعمیر ایتمه‌میشله‌ر سؤالینا قارشو (بیزدن اول همان بو کویه کلمش خ. م ق. مفتشی‌ده شونطه‌یی گوسته‌رمشدی) بویله بر جواب آلدیق: کوی اجرائیه قومیته‌سی اهمیت ویرمیور.

همان کونیك آقشامی بر مصاحبه زمانی طالبه‌لردەن بیری شونی آکلاندی: بو بیر جواب ده گیلدی. کندی ایشینی سه‌وەن معلم، بو ایشیك خاطره‌سی ایچین بونی کندیسی یاپمالیدر. بن اولسام، تاختا، باﻃطا آلار. یاپاردیم.

طوغرودور، بن بونی بلکه‌ده یاپامازدیم فقط، بولدان کیچه‌ن کوبلیله‌ر بنم، کندی چوجوقلارینیك اوقودوغو مکتبیك مردبوانینی تعمیر ایتمکله مشغول اولدوغومی کورونجه طبیعی، یاقلاشاراق بانا یاردیمدا بولنورلاردی. کوبلیله‌ر، اونلاری سه‌وەن و اونلاریك کندیله‌رینه و ایشله‌رینه دوقونمایان کیجه‌له‌ره قارشو یك ملایم و اینجه حسلی دزله‌ر.

هله بونلار أوز ایچله‌ریندەن یتشه‌نله‌ر اولورسا.. بو کیبی مثاللاردان داها بیر چوقونی سوبله‌مك ممکندور.

قارانلیق و مهم هیچ بیر نقطه بوراقیلمایوردی. طالبه‌له‌ریك کوردمه‌دیکی و آکلامادیقلاری شیئله‌ر رهبرله‌ر طرفیندن سویله‌نیلیردی.

بیزیم ایش کونومیز سحر ساعت سکزدەن باشلایوردی. یمکه ساعت دورت‌ده و بعضاً داها گیج دونیوردیق. ایکی ساعتلیق استراحتدەن صوکرا ــ بعض وقت استراحتسیز ــ بوتون کوروله‌ن و ایشدیله‌ن شیئله‌ریك معقول و مشعور تحلیلی ایله اوغراشیلیوردی.

بو قادار فضله ایشه باقمیاراق. کنجه‌ده بولوندوغوموز مدتجه چوجوقلاریك حالت روحیه‌له‌ری یك ایی کوکلله‌ری شادو نشئه‌له‌ری یه‌رینده ایدی.

معنوی وضعیتیمز بدنی یورغونلغیمزیك فوقنده اولاراق اونی کولکه‌ده بوراقیوردی.

یکی مکتبله‌ریك موسسی اولدیقلارینی و کوزله‌ری او کونده

ناصیل و کیمه لازم اولدیغلارینا قناعت حاصل ائده‌رك و اوزون مدت یورالاردا پاشاپاجاقلارینی آگلاپاراق کوکلله‌ری خوشلانیوردی.

اونلار، اطرافلارینده هنوز کندیسینه و قلبینه ال دوقونمامیش خلقده بیر ساده‌لیك و محبت کورمشله‌ردیر. اونلار، کندیله‌رینه کویك طولاشمالارینده تصادف ایده‌ن الی بایراقلی کوزله‌ری وقاروسه‌وینچ یاشلاری ایله طولو اختیار قادین کورمیش و ساده کوی قادینلارینیك: — «بزیم قیزلاریمزی اوقوتماق ایچین تیز کلیکز» دییه‌ن حظ آورسسله‌رینی ایشیتمشله‌ردیر. عجا بونلار اونوتولابیله‌رمی، یاخود دمرین بر تأثیر، انطباع بوراقمادان کنج قلبله‌ریك یانیندان کیچه بیله‌رمی؟ خایر کنچه‌مه‌ز و هیچ بیر زمان اونوتولاماز.

کنجه‌ده اولدیغیمیز زمان بیز بوتون بیرینجی و ایکینجی درجه‌لی تورك مکتبله‌رینده و بیر قاچ ارمنی — روس مکتبله‌رینده بولوندوق. «زیادلی» «کولاییر» و «سرکارلی» کویله‌رینه کتدیك. بو مکتبله‌ره کیدیشمز سطحی بیر باقیشدان عبارت ده‌کلدی. مختلف درسله‌رده‌ن مختلف معلمله‌ریك درسله‌رینه دوام ایدیوردیق.

تدریس پلانی، مکتب تشکیلاتی، قورولوشو و سائره ایله تانیش اولدوق. کوی مکتبله‌رینده بیزیم طالبه‌رمیز و کنجه دارالمعلمینی طالبه‌له‌ری بیر قاچ نمونه درسی ویردیله‌ر. ایوه قایتدیقدان صوکرا هر بیر مکتبیك آیریجا اولاراق نقصان و ایی جهتله‌رینی تحلیل ایدیوردیق.

آقشام یغینجاقلارینیك بیرینسنده قضا معارف شعبه‌سی و معلمله‌ریك رجاسیله «دارالمعلماتیك وضعیت و فعالیتی حقنده» بن و روحیات معلمی یولداش موساخانلی «بیرینجی درجه‌لی مکتبده چوجوقلاری تحری ایشله‌ری و اونیك اهمیتی» خصوصینده معروضه‌ده بولوندوق. ویریله‌ن سواللاردان، معروضه‌له‌ریك مارافلا دیکله‌نیلدیکی آکلاشیلیوردی.

مکتبله‌رله برابر چوجوقلار گنجه شهرینیڭ آثار عتیقه‌سی توقوماچیلق شرابچیلق و خام مال زاوودی کبیی تاریخ نمونه‌له‌ری و استحصالات نوعله‌ری ایله تانیش اولیورلاردی.

گله‌جك اجتماعی ایشچی اولماق صفتیله اونلار قضا قادینلاری تشکیلاتی اولان قادینلار قولوبینیڭ ایشله‌ری ایله‌ده تانیش اولدیلار. قادینلار قولوبینیڭ طالبه‌له‌ریمزی قارشولاماسی و صمیم قلب ایله قبول ایتمه‌سی گوروله‌جك شئیله‌ردەن ایدی.

اونلار تام بر کتله کبیی بر برله‌رینه قاریشاراق کیمی اعمالاتخانادا تزکاه قارشوسیندا کیمی صنفده و کیمی‌سی قرائتخانه‌ده ایدیله‌ر. طیشاردا قار پارچا ـ پارچا دوکولیور، قولوبوڭ اعمالاتخاناسینداایسه باکو و گنجه باجیلارینیڭ شاد و خرم کولوش سسله‌ری ایشیدیلیوردی.

عین بو منظره‌یی چوجوق ایونده‌ده کورمك اولوردی. چوجوقلار یڭگی کلمیش باجیلارینیڭ اطرافلارینا طوپلانمیش، طالبه‌لرده اونلارلا اویون و دانس ترتیب ایده‌رك اونلارا یڭگی ـ یڭگی نغمه‌له‌ر ئوگره‌تیورله‌ردی.

بعض چوجوقلار مینی ـ مینی باجاقلاریله قوشاراق کندی قاریوله، مطبخ و سائر شئیله‌رینی کوستریورلاردی.

گنجه‌نیڭ، کندی ایلك «بهار خبرچی»له‌رینی ناصل قارشولادیغینی سوزله سویله‌مك قابل دگلدر. اونلاریڭ گلمه‌سیله یلیکز تورکله‌ر دگل، بوتون گنجه شهری سه‌وینیوردی، بر آلمان بیداغوقی سویله‌یوردی. «بیزده بهار موسمی‌یڭ کیئنج گلیور. بزیم قاپو و پنجره‌له‌ریمز هنوز قاپالی‌دیر. شیمدی بز یالیکز فورتوچقالاری آچیورز. فقط ناصیلسا فورتوچقالاردان بیردەن بیره هیچ بکله‌نیلمیه‌جك بر صورتده بهارڭ ایلك خبرچیله‌ری ـ آذربایجانڭ ایلك قیرلانغجلارینیڭ اوچوشدوغو بیزه آرتیق درجه‌ده غریب و عجیب گلیور.»

ینه بر ارمنی معلمه‌سی: «بو وقته قادار سیز بزی مدنی ظن ایدیبوردیگز. فقط شیمدی جسارتله سویله‌یه بیله‌رز که، سز یالیگز بزه یتیشمکله قالمادیگز، حتی بزی بیله ئوتوب کچیورسیگز» دیبوردی.

بن بونی هنوز سویله‌یه‌مم، لاکن جسارتله سویله‌یه بیله‌رم که بز عصرا رجه دالدیغیمز دربن اویقودان آرتیق اویاناراق مدنیت عائله‌سینه داخل اولیورز.

طالبه‌لریك شرفنه اولماق اوزه‌ره ترتیب ایدیله‌ن کوروش و مصاحبه گیجه‌له‌ری قضایی مرکزله بیرله‌شدیرن تماماً عائله‌وی و صمیمی بر شکلده اولاراق همیشه پیداغوژی مسئله‌له‌رینیك مذاکره‌سیله گیجه‌ن گیجه‌له‌رده‌ندی.

گنجه سیاحتی حقینده انطباعلارمیزی قید ایده‌رکه‌ن اهالی ایله مکتب آراسینداکی صمیمی رابطه‌نی قید ایتمه‌دن گیچیله‌مز.

بیر کند مکتبیك حیاطینا گیره‌رکه‌ن هر شئیده‌ن اول اهالینیك بیزی، بورادا، بویوك بیر مراق و تجسسله قارشیلاماسی، درسله‌ری دیگله‌ر و معاینه ایده‌رکه‌ن ـ ایچه‌ریده یه‌ر اولمادیغیندان ـ صنفیك په‌نجه‌ره‌له‌رینده‌ن درسله‌ریك کیدیشله هوسلنمه‌له‌ری. صوگرا درسله‌ریك ناصیل گیچدیکی خصوصینده‌کی سوأللاری، اونلاریك مکتب و معارف ایشله‌رله نه درجه‌یه قادار علاقه‌لی اولدوقلارینی آگلاتمایورمی؟ ئه‌وه‌ت اهالینیك مکتبه هوسی آرتیقدیر. هله اونلاریك گوزو اوگونده مکتبنیك ایشی، • فعالیتی، محصولی جانلانیرسا، اونلارا مکتبنیك عملی ـ براتیك اهمیتی گوسته‌ریلیرسه بو مراق وتجسسیك قات ـ قات آرتاجاغی شبهه‌سیزدیر.

بیز اونلارا، کندله‌رینه گه‌له‌ن طالبه‌ریك، اونلاریك حیاتیندان کوبله‌رده‌ن یتیشدیگله‌رینی، بونلاریك دا کند مکتبله‌رینده‌ن

ایله‌ریله‌یه‌رەك بو درجه‌یه قادار حاضرلاندیقلارینی و یارین عینی مکتبه - کند مکتبنه - بیر معلمه صفتیله دونه‌جکله‌ری وعدینی ویره‌رکه‌ن، اونلاریڭ یاشادیغی ممنونیت و چهره‌له‌رینده‌کی دکیشیکلیك، معصوم و صاف باقیشلاری، صانکه «بیزیم نجاتمیز مکتبده‌دیر..» جمله‌سینی تکرار ایدییوردی.

بیزی اڭ چوق مراقلاندیران مسئله‌له‌رده‌ن بیریده «کند قادینلیغی و اونیڭ معارفی مسئله‌له‌ری» ایدی. بو نقطه‌نی معروضه‌میزیڭ ایلك حصه‌له‌رینده بیر آز ایضاح ایتمشدیك.

بورادا کی روح خلاصه ایدیله‌جك اولورسا بونی سویله‌یه‌بیلیریز: آرتیق تورك قادینی کندیسی کندینی تدقیق ایدییور، کندیسی کندی حالینا آجیماغا باشلامیشدیر.

طالبه‌له‌ریڭ اونلارلا اولان مصاحبه‌له‌ری، مکتبله‌ره اولان تجاذبله‌رینی (Симпатия) آچیق و آیدین اولاراق میدانا چیقاردی.

ایشته بونلار یارینکی تورك قادینیڭ حیات صحنه‌سینده‌کی فعالیت و چارپیشماسی وعدینی ویره‌رك اونلاریڭ بو آغیر وضعیتله‌رده‌ن یاقین گله‌جکده تمامیله آزاد اولاجاقلارینی تصدیق ایدییور. مکتبله‌ریڭ نقصانلارینا گلدیکده. بیزه اویله گلیور که بورادا دویدوغوموز و مشاهده ایتدیگمیز اکسیکلیکله‌ری کنجه مکتبله‌رینیڭ بیر خصوصیتی کیبی تلقی ایتمك اولماز.

زیرا بو نقصانلار عموماً معارف و مدنیت حیاتمیزیڭ، داها دوغروسو معارف و مدنیت تاریخمیزیڭ نقصانلاریدیر.

بونلار هرکسجه معین و بللی اولدوغو ایچین، بونلاری بر خلاصه شکلینده تثبیت ایده‌لیم:

بنالاریڭ اکثریتنیڭ یکی مکتب و بالخاصه مکتب حفظ

الصحه‌سینه توافق ایتمه‌مه‌سی. تدریس اوازماتی و عیانی واسطه‌له‌ردەن مکتبله‌ریك محروم بولونماسی.

بونی زمان تلافی ایده‌جگیندەن بیز بو خصوصدا نه‌یه‌رلی ایشجیله‌ری و نه‌ده باش معارف اورغانلارینی مقصر گورمه‌یوروز.

بیرنجی درجه‌لیله‌ریك هر تیپ درسله‌رینده بولوندوق. معلمله‌ریك بعضیله‌رینده ضعیفلکله‌ر مشاهده ایدیلیور، حتی بر قسمینیك وظیفه‌سینه یارامادیغی دخی موجوددی. بونلاریك اکثریتی یڭی قورص گورمیشه‌ردی.

بز یڭی مکتبیك یارانماسینی معلمیك شخصی تشبثه و فردی وقولله‌قیتوی یارادیجیلیغه باغلایورز. معلمله‌رمیزه هر شیده‌ن اول حس ایندیریله‌جك جهت بو اولمالی‌دیر. بو تشبث شیمدی مکتبله‌رده بوقسادا یارین ایچین یاراتمالی و یایمالی‌دیر. گنجه بونا تشبث ایدیور. اجلاسلاریك، مصاحبه‌له‌ریك بیر چوقو بیزه بو فکری ویردی. معلمله‌ریك اکثریتی بوتون بو ایستەله مراقلانیور.

معلمله‌ر چالیشماق ایسته‌یور و چالیشیوردا. بویله که ایکی نوبه‌ده درس ویره‌ردك آنجاق بر ساعت استراحتدن صوکرا ـ بعضاً بودا اولمایور ـ گنجه گیجه دارالمعلمینه دوام ایده‌ن و کندی معلوماتینی آرتیرماق ایسته‌یه‌نله‌ری خاطرلایگز بو یارینکی معلمیك حاضر اولاجاغینی اثبات ایتمه‌یورمی؟

بیزی الڭ چوق مراقلاندیران، یڭی زحمت مکتبی اصوللارینیك کند مکتبله‌رینه نه یوللا تطبیق ایدیله‌بیلیر مسئله‌سی ایدی. بونا، هر شیده‌ن اول معلم حاضر بولونمالی‌دیر، اعتراف ایده‌لم که هله‌لیك بو نقطه بیزده‌یك ضعیف بولونور. بونی اصلاح ایتمه‌ده‌ن یڭی اصوللاری تطبیقیه قالقیشماق اویله دوشونیورم که باکیش بیر ایش اولور.

یاپیلاجاق ایش معلمهلری ایلك اوگجه بو اصوللارلا اطرافلی و اساسلی تانیش ایتمکدیر. فکریمزی ایضاح ایتمك ایچین مکتبلهرده گوردیگیمزدن بیر نمونه کوستهرهلم: «بیر قیز مکتبنده الفبا صنفدهیز. درس تورکجهدن. اختیار بیر معلمه متعلمهلری اوقوتیبور. بیزده دیگلهیورز. طلبهلهریك قرائتلهری یاش و سویهلهرینه موافق ده گیلدی. قرائتیك بو قادار، سهولت و قولایلیقلا گیجمهسی هر کسی شبههیه صالایلیردی. بیر قیزه اوقودو و پارچادان، بر کلمهنی وحدا یازماسینی رجا ایتدیك قیز دوردو. یازامام دیدی. معلمهیه سببینی صوردوق. جوابیندا: صنف او قادار غلبهلیك که یازی یازمایا فرصت بولامایورز.» صوگرا الك ایی اوقویانا، اوقودوغو پارچانیك بیر کلمهسینی کوستهرهرك «بونهدیر؟» دیدیك او، معصوم چوجوق. سکوتلا جواب ویردی..»

اولا بورادا معلمهنیك اسکی اصولی بیله نه درجهیه قادار قاورامیش اولدوغونی محاکمه ایدیکز! .

صوگرا هیچ مقصر اولمایان چوجوغوك اوقویامادیغینی. تدریسیك روحسوز، میخانیکی شکلینی تصور ایدیکز!.،

صوگرادا بونا یکی اصوللاری تطبیق ایتدیکز..

بو ممکن و موافقمی؟ البتهده خایر.

بوتون بو نقصانلاری نظره آلان گنجهنیك ایلهری گیدهن معارفچیلهرینیك تشبثی بیزی پك بویوك بیر امیدله قارشیلاری.

ـ معارف شعبهسی یانیندا تشکل ایدهن مهتودیق بورونیك اسکی و یکی اصوللارا و پهداغوژینیك مختلف ساحهلرینه عائد معروضه و مصاحبهلهر تشکیل ایتمهسی، گنجه دارالمعلمینی ایله بیرنجی درجهلی مکتبلهریك مناسبتی و بورادا آپاریلان مهتودیق و پهداغوژی خاصیتلی ایشلهر، گنجه صنعت ـ زراعت تهخنیقومینیك مکتبلهره کند

تصرفاتی تمائلی مسئله‌سینده یاردیم ایده‌بیله‌جك زراعت ایشله‌ری قورولوشونا صاحب اولماسی معلم حاضرلیغی ایچین الڭ مهم واسطه‌له‌ردیر.

بوتون بو واسطه‌له‌ر معلملیککه گله‌جك ایشله‌رینی ترسیم ایدییور. بو واسطه‌له‌ر اونلاری هم یڭی مکتبه دوغرو گوتوره بیله‌جك بیر صلاحیتی حائزدیر، همده معلمه‌رده‌ن بیر چوقونوڭ بیلمه‌دیکی پاسیف مکتب شکل و اصوللارینی اوگره‌تمه‌یه قادردیر.

یڭی اصوللارا گیچمك ایسته‌یه‌ن مکتب ایشچیله‌ری اولجه اسکی مکتبیك وارثی اولماق ایچون اونی اوگره‌نمه‌لی، و آنجاق صوڭرادان اینده یڭی مکتب بناسینیك ماته‌ریالی بولوندوغو تقدیرده اونی، یڭی مساعی مکتبینی، تیکمه‌یه ویاراتمایا قالقیشمالی‌دیر. گنجه‌ده پەداغوژی فعالیتیك بو شکلی، اسکی و یڭی مکتب قورولوشلارینی اوگرنمه، معلمه‌ر ایچین گوسته‌ریش - نمونه درسله‌ری ترتیب والخ کیبی، تقدیره شایان بیر شئ‌دیر.

معروضه‌یی بتیرمه‌ده‌ن اول ئەقسقورسیادان آلدیغمز عمومی انطباع و تأثری خلاصه ایتمه‌یه چالیشیورم:

«مکتبله‌رمیز یارینیك مکتبله‌رینه کوره، هم مادتاً همده معناً سونوك درجه‌سینده‌دیر. فقط ئولوده گیلدیر. بونلار تداوی ایدیله‌بیلیر. یڭی مکتب یارادیلاجاقدیر. بو تداوی ویاراتما معلمه‌ریك تشبث، فعالیت و یاراریجیلیق ئه‌نەرژیله‌رینده‌ن آسیلیدیر. بونیك بیر طرفی یڭی و گنج روحلومعلمه‌ریڭ ایشی وظیفه‌سی‌دیر. دیگر جهتی ایسه حال حاضردا مکتبله‌رده چالیشان معلمه‌ره عائددیر.

بو ایکی قوه - اسکی و یڭی - بیرنجی ایکنجینڭ تجربه‌سینده‌ن، ایکنجی بیرنجی‌نیك معلوماتیندان و یڭی‌لیکینده‌ن استفاده ایده‌رك قوللاقتیو زحمتله یڭی‌مکتب بناسینی تیکمه‌لی‌دیر. نه قادار که بو

رابطه یوقدور، یکی‌مکتبیك حقیقی چهره‌سینی گوره‌میه‌جکز. یکی مکتب بناسینیك ئوزولوبودور.

ایشته تزهه کیده‌نله‌ریك عمومی انطباعی گنجه ئه‌قسقورسیاسی ایکی قات فائدا ویردی.

بر طرفده‌ن بیز حقیقت عالمنه، حیات صحنه‌سینه گوزو قابالی معلمه‌له‌ر ده‌گل لایغینجا ایشه حاضرلیقلی، هر بر شئیه آماده معلمه‌له‌ر بوراقاجایز، دیکر طرفده‌ن قضانیك دامارلارینا یکی و صاغلام حیات قانی بوراقاراق اونلارا اثبات ایتدیك که مرکزیك تربیه ایتدیکی بیاض اللی، بنجه‌ریکسیز چوجوقلار ده‌گل، کندی ایشینی سه‌وه‌ن ایشه یارار اونلارا یاردیجی و کومکجی اولان باجی و معلمه‌له‌ردیر.

شوشا دارالمعلمینی- په‌داغوژی افکارینیك مرکزی*

یازانی: **تقی زاده**

بو سنه سنتیابر آیی فعال معارف خادمله‌ری قورولتاینده دارالمعلمینله‌ر، په‌داغوژی افکاری مرکزی اولمالی دیه قرار چیقاریلدی. شبهه‌سیز دارالمعلمینله‌ر بو قراری حیاته تطبیق ایتمکه بورجلودورلار. همده رسمی بیر وظیفه‌ده‌ن زیاده وجدانی بیر وظیفه کیبی باقیلاراق ایشه گیریشیلمه‌لی‌دیر. زیرا بویله اولینجا هر کسیك بو ایشه سوکیسی مراقی اولدیغیندان داها آرتیق استفاده ایدیله‌جکی بدیهیدیر. شوشا دارالمعلمین هیئت معلمینی و صوك صنف طلبه‌له‌ری بو خصوصدا مشترکا اجلاس یاپاراق قراریك حیاته تاصیل تطبیق ایدیله‌جکینی

*) مجموعه، دیکه‌ر دارالمعلمینله‌رده‌ن بو خصوصدا یازی بکله‌یور

مذاکره ایدیلەر. الک نهایت اصول، محاضره احصائیه کیبی درنکلەر
تشکیل ایتدی. بورایا هم معلم همده طلبەلر سیچیلدی. اصـول
درنگی زحمت مکتبی اصوللارینا عائد بیر چوق ماتیریال (لاباراتور،
تزه اصولی و قومپلەقس سیستەمی تدریسی کیبی) سئچەرەك سویلەنیلەسینی
محاضره درنگنه حواله ایتدی.

بونلار ایسه مکتبده موجود یکی کتبخانەدەن لازمی استفادەده
بولوناراق حاضرلاندیلار. قضالەردە ناصل نه یولله استفاده ایدیلەجکی
حقنده تنزهه چیقاجاق معلم و طلبەلر بیرلکده پلان چیزدیلار.
اولا مکتبلەر کەزیلەرك درسلەریك علمی و اصولی جهتی مشاهده
ایدیلەجك نهایت قونفرانس ویریلەجك ایدی.

بوگا بناء طاغلیق قاراباغ، آقدام قضاسی مکتبلەرینیك بیر
قسمی کەزیلدیگی زمان دوزولموش پلان اوزەره حرکت ایدیلدی
کوردیکمیز مکتبلاریك بعضی‌سینده متعلمەریك فکرلرینیك ایشلەدیلمەمەسی
میدانا چیقدی.

یالگز **ات یمەزلی** اناث مکتبی بونك عکسنه اولاراق متعلمەلەردەن
نه صورسك سربست صیقنمامقسیزین جواب ویرەرلەر. ویریلان
جوابلاردا فکرلەرینیك ایشلەدیگی بللی اولوردی. معلمەنیك متعلمەلەره
قوشولاراق سوه — سوه معلومات ویرمەسی، مکتبیك تماماً باشقا
بیر روحدا اولدوغو آشکار گورونوردی. شبهەسیز قارانلق بیر
کوی، یکی تشکیل اولونموش بیر قیز مکتبیده بویله حرکت
گلەجك امله دوغرو بیر قادار ایلەریلەمیش هر کسی فرحلەندیریردی
نهایت یانوا یك ۱۲ سـینده آغدام ناحیەسی معلملەرینیك
قورولتایی آچیلدی. قورولتایدان مقصد یکی بەداغوژی فکرلەری
آگلاتماغلا برابر اسکی‌لریك چوروك تمل اوزەره اساسلاندیغی
فکرینی ویرمکدی. تشکیلاتیك بیر قسمی آغدام قضاسینده لازم

اولدیغی ایچین یوقاریدا کوستردیکمز درنکلەر تشکیل اولیندی. لازمی پروغراملاری (چکیلمیش دیاغرامیمایی) مرکز تشکیلات (دارالمعلمین) ویردی.

زحمت مکتبی پرنسیپی اونیك قورولوشو قومیلەقس تدریسی لاباراتور. تنزه اصوللاری حقینده اطرافلی محاضرەلەر اوقوندی.

ایکی گون دوام ایدەن قورولتایدا هر بیر معلمیك ویردیکی سواللاردان مقصدەیزە چاتدیغمیز آشکار گورونوردی. معلملەریك سەوکی ایله ایشه کیریشمەلەری کلەجك حقینده بیر امید ویریبور. نهایت قورولتایدا بوتون معلملەر دیکلەدیکلەری محاضرەلەردان صوگرا بو قراره کلدیلەر که وار قودەریله یکی اصوللاری اوکرەنەرەك حیاته تطبیق ایتمەلیدیرلەر.

شوشا دارالمعلمینی صوك صنف طلبەسی: زین‌العابدین **تقی‌زاده**.

قضالەردە بدنی تربیه ایشلەری

یازانی: **بیکەیەف**

خلق معارف قومیسارلیغی اجتماعی تربیه دائرەسی بدنی تربیه مفتشینیك گوردیکلەریندەن:

سالیان قضا معارف شعبەسی نزدینده بدنی تربیه تعلیماتچیسی یوقدور. مکتبلەردە هر غروپ ایچین بدنی تربیه درسینه بر ساعت تعیین ایدیلمشدیر. قضاده بو ایشه رهبرلیك ایدنلەر قیصه مدتلی بەداغوژی قورصلارینی بیتیرەنلەردیر. بونلاریك معلوماتلاری پك آزدیر. قوه اولمادیقیندان آرتیرلماسی ممکن ده گلدیر. ایشلەر پروغرامسیز و سیستەمسیز آپاریلمادادیر. و نتیجەده بدنی تربیه ایله مشغول اولان گنجلەر شوق و هوسدەن دوشورلەر. لنکراندا ایسه وضعیت بوسبوتون باشقادیر. قضا معارف شعبەسی مدیری بدنی

تربیه ایشلەرینه لازیمی درجەده اهمیت ویریر. هر غروپ ایچین ایکی درس تعیین ایدیلمشدیر. تعلیماتچینیڭ معلملەر ایله آپاردیغی تجربەوی مشغولیتلەر واسطەسیله ـ بدنی تربیه معلملەرینه اولان احتیاج رفع ایدیلمشدیر. مشغولیتلەر معارف قومیسارلغیندان گوندریلەن پروغرام اوزەره آپاریلیور. مشغولیتلەر سیستەماتیق آپاریلدیغی ایچین گنجلەر بدن تربیەسیله مراقلانییور گنجلەرینیڭ صاغلام بدنلی اولمالارینا هوس ایدییورلار.

بدنی تربیه گورمەمیش گنجلەر کتلەـ‌ی صاغلام حیاتدان محروم اولاجاقلارینی قضا معارف شعبەلەری دوشونموش اولسالار، امینم که بوتون نقصانلار تجربه اثناسیندا رفع اولونار.

قضا معارف شعبەلەری بدنی تربیه تعلیمینه جدی دقت ایتمەلیدیرلەر. گنجلەریڭ ایشی بونا آرتیق محبت بیترمەلیدیر.

پروغراملار قضالارا، خلق معارف قومیسارلیغی طرفندن گوندریلمشدیر.

پەداغوژی قورصلارینیڭ تدریس پلانی پروژەسی *)

خلق معارف قومیسارلیغی باش‌اجتماعی تربیه دائرەسی بو ییل یای تعطیلی زمانی اوچ آیلیق اولماق اوزەره بیرینجی درجەلی مکتبلەریڭ معلملەرینی یگیدەن حاضرلاشدیرماق ایچین عالی و ابتدائی ایکی تیپلی پەداغوژی حاضرلیق قورصلاری آچماغی لازم بیلیر.

عالی تیپلی قورصدا تدریس ایدیلەجەك درسلەر:

I) طبیعیات

۱) کند تصرفاتی زواولوژیسی
۲) نباتات (قورص آغرونومی‌لەشەجەك)
۳) فیزیق- کیمیا (کند تصرفاتی واریانتی)
۴) بیئولوژی (تکامل نقطه نظریندەن)

II - اجتماعیات

III - اقتصادی جوغرافیا

IV - ایستاتیستیق

V - سیاسی معارف ایشلەری.

---

*) مجموعەمیز بوییل آچیلاجاق پەداغوژی قورصلارینیڭ تدریس پلانی پروژەسینی درج ایدەرەك قضا معارف ایشچیلەری و معلملەردەن، بو خصوصداکی ملاحظەلەرینی خلق معارف قومیسارلیغی علمی - مەتودیق شوراسینە بیلدیرمەلەرینی رجا ایدیيور.

ابتدائی تیپای قورصدا تدریس ایدیلاجه‌ك درسله‌ر:

I ــ زحمت مکتبی نظریات و تطبیقاتی

II ــ تورك دیلی و اصول تدریسی

III ــ حساب (قورص اجتماعیات اساسلاری اوزه‌رینده قورولاجاق)

IV ــ هندسه

V ــ سیاسی سواد.

اخطار:

۲۰ ینجی صحیفه ۷ ینجی سطردن صوڭرا بو سوزله‌ری علاوه ایتمه‌لیدیر: «آلمانیادا ۱۹۲۴ ینجی سنه فیورال آیندا چیقان «یکگی تربیه» مجموعه‌سی بیر مقاله‌سینده بویله . . . »

اداره

اخبار

مجموعه‌یه یازیکز و یازیلیکیز.

بو ایکی سنه‌دەن اعتباراً مجموعه‌میز بویوك حجمده و منتظماً چیقماماغا باشلامیشدیر.

مجموعه‌ده الڭ قوتلی قوەلەرمیز اشتراك ایدییور. مجموعه‌میزده بوتون تورك معلمله‌ری اشتراك ایتمه‌لیدیر.

مجموعه‌سینی یاشاتماق و زنگیناشدیرمه‌ك ایسته‌یه‌ن هر معلم، هر کند مکتبی کندی فعالیتنی، کوردوگله‌رینی تجربه‌له‌رینی مجموعه‌میزده عکس ایتدیرمه‌لی‌دیر. بو مسئله‌یه، پەداغوژی افکاری مرکزی اولان دارالمعلمین و دارالمعلماتلار و مکتبله‌رده کند تصرفاتی تمائلینی اداره ایده‌جه‌ك صنعت و زراعت تەخنیقومـلاری داها زیاده اهمیت ویرمه‌لی‌دیرله‌ر.

مجموعه‌میزیڭ نشریاتی سلسله‌سینده‌ن اولان «پەداغوژی مەتودیق گنجخانه»نیڭ اوچونجی، دوردنجی و بشینجی کتابلاری بو یاقین زماندا انتشار ایده‌جه‌ك.

بورادا یکی پەداغوژی عالمینیڭ الڭ مهم مسئله‌له‌ری حل ایدیلیور.

بو کتابچالار خصوصی ساتیلاجاق. آذرنشر تجارت قسمینده‌ن، آذرنشر قضا ماغازالارینداندان آلیکیز!

مجموعه‌میزی اوقویانلار بونلاری مطلق الده ایتمه‌لی‌دیر.

مسئول مدیر: مصطفی قولی‌یف

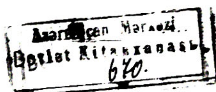
یازیلانلار.

عمومی مسئله‌لر:

صحیفه

علمی اختصاصی:

آذربیجان مکتبه‌ری:

ادارەدەن:

يـڭى مـكتب

مجموعەسینه گوندەریلەجەك مقالەلەر خلق معارف قومیسار ـ لیغی علمی ـ مەتودیق شوراسی آدینا و آبونه و غیر تەخنیقی ایشلەر ایچین آنجاق آذرنشر تجارت قسمینه مراجعت اولونور.

آذربایجان مطبوعات مدیرلگی ۳۴۲ ا. خ. م. ق. آذرنشر مطبعەسی ۴۰۰۰

Ени мәктәб
1925 №1-2